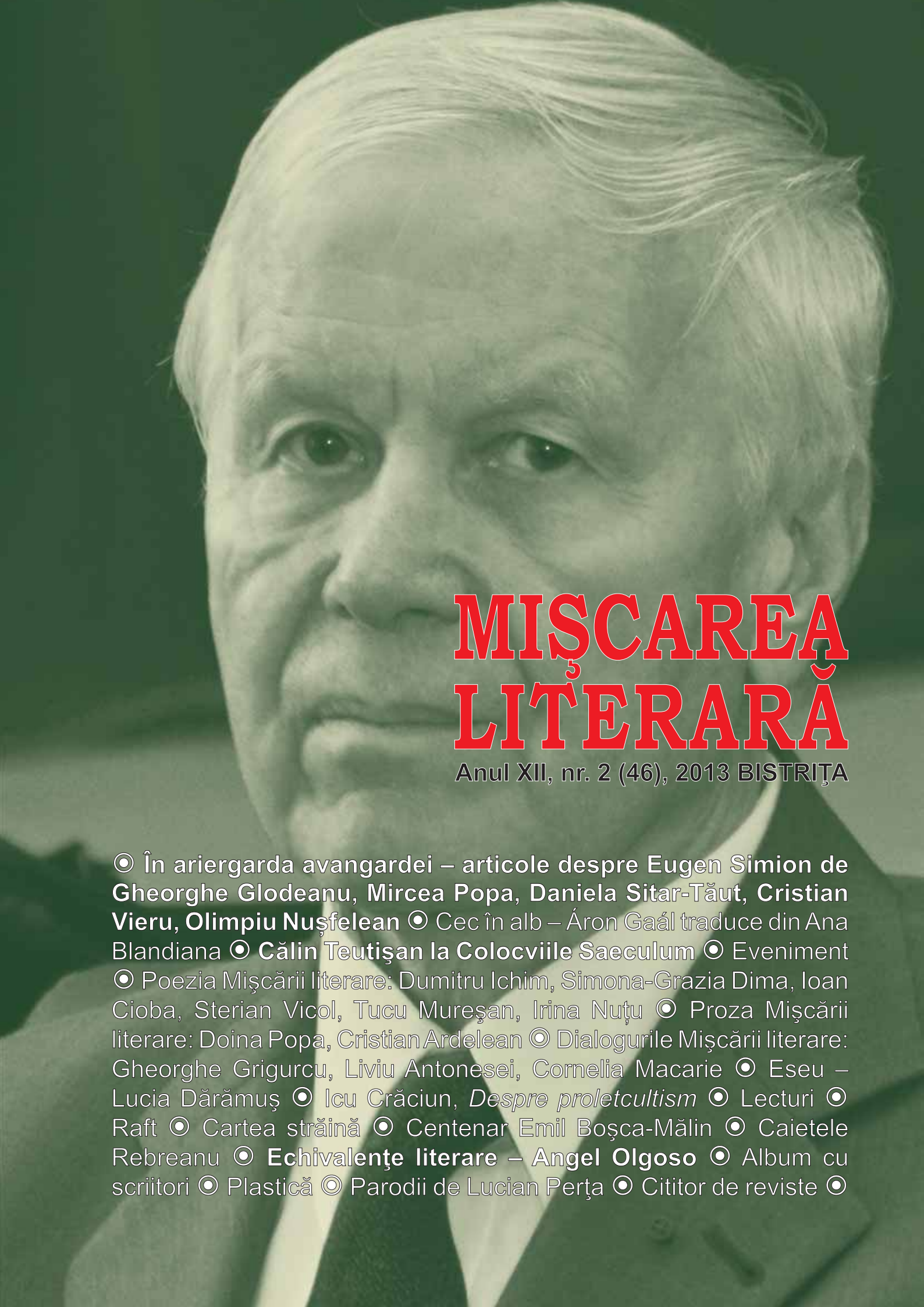

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul XII, nr. 2 (46), 2013 BISTRIȚA

© În ariergarda avangardei – articole despre Eugen Simion de Gheorghe Glodeanu, Mircea Popa, Daniela Sitar-Tăut, Cristian Vieru, Olimpiu Nușfelean © Cec în alb – Áron Gaál traduce din Ana Blandiana © Călin Teuțișan la Colocviile Saeculum © Eveniment © Poezia Mișcării literare: Dumitru Ichim, Simona-Grazia Dima, Ioan Cioba, Sterian Vicol, Tucu Mureșan, Irina Nuțu © Proza Mișcării literare: Doina Popa, Cristian Ardelean © Dialogurile Mișcării literare: Gheorghe Grigurcu, Liviu Antonesei, Cornelia Macarie © Eseu – Lucia Dărămuș © Icu Crăciun, *Despre proletcultism* © Lecturi © Raft © Cartea străină © Centenar Emil Boșca-Mălin © Caietele Rebreanu © Echivalențe literare – Angel Olgoso © Album cu scriitori © Plastică © Parodii de Lucian Perța © Cititor de reviste ©

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă

Anul XII, nr. 2 (46), 2013, Bistrița

Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN (director)
Ioan PINTEA (redactor șef)
Virgil RAȚIU (secretar de redacție)
Andrei MOLDOVAN

Coperta: Marcel LUPȘE

(În imagine Eugen Simion)

Număr ilustrat cu lucrări de Raluca Baci.

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Adresa redacției: Bistrița,

str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069

Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345

E-mail: olimpiu49@yahoo.com

ioanpintea2002@yahoo.com

Web: www.miscarealiterara.ro

Administrația: Centrul Județean pentru Cultură
Bistrița-Năsăud, str. Grigore Bălan, nr. 11, Bistrița

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,
Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

Revista apare cu sprijinul Asociației Culturale
Liviu Rebreanu – Mișcarea literară

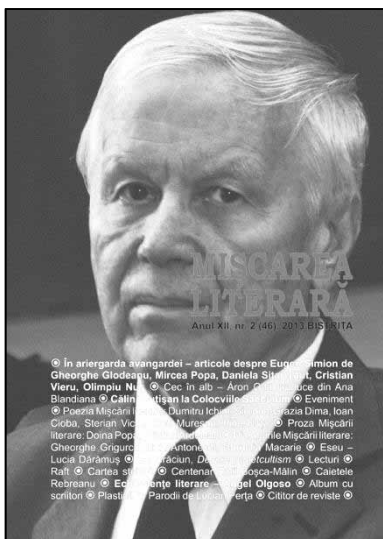
Revista Mișcarea literară este membră A.R.I.E.L.

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

CUPRINS

Editorial: Poezia ca desprindere de sine/ 1	
Gheorghe GLODEANU: Un senior al criticii literare românești/ 2	
Mircea POPA: Eugen Simion – 80/ 6	
Daniela SITAR-TĂUT: „Eliade nu pune mare preț pe scriitură [...], dar scrisul devine o formă a existenței sale”/ 8	
Cristian VIERU: Eugen Simion – Luciditatea receptorului jurnalului și scriitorul de jurnale/ 13	
Olimpiu NUȘFELEAN: Eugen Simion în epica ideilor/ 16	
Eugen Simion (note biobibliografice)/ 18	
Foto-album Eugen Simion/ 20	
Áron GAÁL: Cuvîntul și marea, care despart și unesc (cîteva idei de-ale traducătorului despre opera Anei Blandiana)/ 21	
Ana BLANDIANA: Poezii/ 23	
Áron GAÁL: Poezii/ 25	
Călin TEUTIȘAN: Eminescu și destinul posteminescian al literaturii române/ 28	
Andrei MOLDOVAN: <i>Heureux qui comme Ulysse.../ 32</i>	
Alexandru UIUIU: Homo Ludens este român/ 35	
Icu CRĂCIUN: Moartea, dragostea mea.../ 40	
Monica CÂNDEA: Narcis și oglinda fermecată/ 42	
Ion Radu ZĂGREANU: Publicistul sub vremi/ 45	
Constantin CUBLEȘAN: Poveștile vieții noastre (Vasile Sebastian Dâncu)/ 48	
Ion BUZAȘI: Pavel Dan într-o nouă ediție critică/ 51	
Dumitru ICHIM: Poezii/ 54	
Simona-Grazia DIMA: Poezii/ 58	
Ioan CIOBA: Poezii/ 60	
Doina POPA: Rondul de flori/ 63	
Gheorghe GRIGURCU: „Poezia și critica sînt lumi paralele”/ 67	
Lucia DĂRĂMUȘ: Bocetul antic/ 73	
Sterian VICOL: Vânătoare nocturnă/ 77	
Tucu MUREȘAN: Poezii/ 79	
Irina NUȚU: Poezii/ 83	
Cristi ARDELEAN: Agenția/ 85	
Liviu ANTONESCI: „Bunica m-a învățat să citesc și să scriu, pe la cinci ani, pe Biblie”/ 91	
Cornelia Felicia MACARIE: „Vrem ca în orașul nostru să existe librării ca spații primitoare...”/ 94	
Bianca GRAD: Povestea lui Tommi.../ 97	
Icu CRĂCIUN: Despre literatura proletcultistă și nu numai/ 104	
Menuț MAXIMINIAN: Când viața devine vers/ 110	
Elena VIERU: George Echim – Întrebându-mă (Elemente de stil și de limbaj poetic)/ 111	
Menuț MAXIMINIAN: Redescoperirea vieții/ 113	
Dan ȘALAPA: Copilăria – o grădină perpetuă/ 114	
Menuț MAXIMINIAN: Sașii din Valea Bergului/ 115	
Menuț MAXIMINIAN: Valentin Falub, Reporter și personaje/ 116	
Virgil RAȚIU: Arta de a NU scrie un roman de Jerome K. Jerome/ 118	
Icu CRĂCIUN: Emil Boșca-Mălin (1913-1976)/ 120	
Icu CRĂCIUN: Cîteva comentarii la Jurnalul de adolescență și tinerețe (1926-1930) al lui Emil Boșca-Mălin/ 122	
Teohar MIHADAȘ: Trei prageri/ 127	
Ionel POPA: Proza scurtă a lui Liviu Rebreanu contra direcției din proza românească de la 1900/ 129	
Andrei MOLDOVAN: Voi credeți în scrisul vostru! (2) Cântece populare din România la Paris, 1855/ 131	
A. UBICINI: Introducere/ 133	
Ángel OLGOSO: Proză scurtă/ 137	
Alexandru UIUIU: Oana Raluca Baci – o cercetătoare sensibilă/ 142	
Ionela-Silvia NUȘFELEAN: Când pământul încearcă aripi proaspete/ 144	
Album cu scriitori/ 146	
Mircea Oprea în <i>Călătoriile din balansoar</i> / 147	
Zilele Aletheia 2013/ 148	
Virgil Rațiu, <i>Profetul de la Duba</i> / 149	
Ce citim în viață, cum citim viața?/ 150	
Cleopatra Lorințiu cu <i>Pălăria de pai</i> / 151	
Nord Literar – 10/ 152	
Menuț MAXIMINIAN: Biblioteca Județeană „George Coșbuc” din Bistrița – o duminică a cititorilor/ 153	
Lucian PERȚA: Parodii pur și simplu/ 157	
CITITOR DE REVISTE:/ 159	

Poezia ca desprindere de sine

Tradiția, dacă o ascultăm cu atenție, ne spune că poezia visează/vizează eternul. Dacă un singur vers al unui poet accede la condiția spunerii nepereche, a logosului în cele din urmă, condiție „autorizată” ca formă superioară a gândirii umane, dacă rămâne în memoria sensibilă a umanității, identificată, aceasta, chiar generic, atunci câștigul este, desigur, categoric, și acesta este de partea poetului. În această ipostază, versul respectiv, poezia în sine, este expresia trăirilor unui eu profund, a unei „depărtări” care se apropie de ființă, care o cuprinde, ontologic. „Creația poetică – spune Gheorghe Grigurcu în interviul pe care îl publicăm în ediția de față – răspunde, ca și credința, unei năzuințe de interiorizare a omului. De regăsire a sa în straturile cele mai profunde ale ființei.” Descinderea „în zonele adânci ale eului” nu este însă urmărită întotdeauna, Tradiția – depozitară a ceea ce are mai bun și mai sensibil omenirea – nu mai este ascultată... Pot să apară oricând chiar reacții împotriva ei. Și nu neapărat pentru că aceasta ar fi limitativă, statică, inhibitoare. Aspirația poeziei, a unei anume poezii, de a se adânci în efemer poate însă să sidereze. Cum se întâmplă cu o parte a poeziei de azi.

„Crezurile” poezilor acoperă un câmp larg, într-un orizont deschis, de teme și forme poetice. Orice nouă experiență poetică e binevenită, își găsește un loc în „evoluția” genului. Poeții, în căutarea unei căi proprii (de afirmare?), au de luptat cu povara înaintașilor, de ieșit de sub umbra lor. O asemenea dinamică este inerentă. Dar desprinderea de înaintași nu se poate face prin uitare voită sau prin ignorare forțată. Reușitele înaintașilor, ale generațiilor precedente sunt înscrise într-un cer al poeziei, protector. Nu putem ignora gestul protector al izbînzilor generațiilor ce ne-au precedat. Ar fi multe de spus în acest sens.

Desprinderea de Tradiție, printr-un act voit sau pretins inovator, nu înseamnă doar ignorarea experiențelor înaintașilor, care, prin măreția lor, pot fi provocatoare, cum tot atît de bine inhibitoare. E o problemă de „viziune”. Încercînd să iasă din cochilia metaforei, o parte a poeziei actuale se pierde în spontaneitate, în „mincinoasa spontaneitate”, cum zice într-un interviu poetul francez Yves Bonnefoy. Poezia nu mai este o problemă de „limbaj”, ci de simplă asociere de cuvinte. Lecturile publice, cărțile, revistele aduc în fața curioșilor de multe ori simple jocuri anecdotice, care trezesc de obicei atitudini binevoitoare. Ele pot să înflorească, pasager, unele pene critice, pot scoate discursul critic din inerție, dar sensul cu adevărat creator al experiențelor sau experimentelor este mai greu de prins. Și ajungem astfel să „Înregistrăm azi, pe meleagul românesc – cum mai spune dl Grigurcu –, hectare, hectare întregi nu de ogoare cultivate cu spor, ci de versificație anostă, care mult întristează.”

Analiza poate fi extinsă, dorința de înnoire trebuie apreciată oricînd și în orice condiții, dar, dincolo de bunele intenții, se cuvine să remarcăm că problema poeziei actuale nu ține doar de „luptă” dintre generații, de dinamica proiectelor poetice, ci de faptul că poezia se îndepărtează de sine. Și aici sînt puse sub semnul întrebării două condiții: aceea a poeziei și aceea a ființei. Prin anumite experiențe poetice actuale, poezia pierde legătura cu eul creator profund, se îndepărtează de propria condiție, își pierde „identitatea”.

Editorial

Olimpiu NUȘFELEAN

Un senior al criticii literare românești

Gheorghe GLODEANU

Deja simpla trecere în revistă a cărților semnate de către academicianul Eugen Simion dezvăluie faptul că ne aflăm în fața unui „spirit al amplitudinii”, al unui veritabil senior al criticii literare românești. Printre numeroasele lucrări de excepție ale exegetului se numără și cele dedicate autoficțiunii.

Meditațiile lui Eugen Simion despre literatura subiectivă din *Ficțiunea jurnalului intim* (2001, ed. a II-a, 2005) continuă într-o altă lucrare de referință: *Genurile biograficului* (2002). O variantă mai amplă a cărții a apărut în 2008. Criticul însuși mărturisește că lucrarea sa face parte dintr-un ciclu tematic ce reunește o serie de studii și însemnări zilnice precum *Timpul trăirii, timpul mărturisirii* (1977), *Întoarcerea autorului* (1981), *Sfidarea retoricii. Jurnal german* (1987) și *Ficțiunea jurnalului intim* (2001). Ideea de a scrie despre formele memorialistici îi vine ținând el însuși un jurnal; notațiile zilnice declanșând o serie de interogații majore privind condiția destul de controversată a literaturii de frontieră. Lectura scrierilor teoretice de referință și parcurgerea operelor diaristice reprezentative din literatura română și

În ariergarda avangardei

unei ficțiuni incipiente în jurnalul intim, specie care respinge prin definiție convențiile literaturii. Mai mult, scriitura intimă are propria ei poetică, ce se revendică de la ideea de spontaneitate. Curios este însă faptul că o scriere neliterară prin definiție, o operă socotită de mâna a doua, i se poate substitui marii literaturi, poate să ia locul cărților de

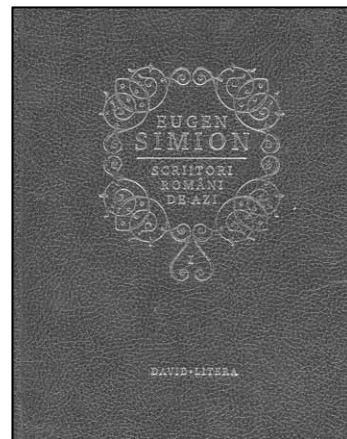
ficțiune. Exemplul elocvent îl constituie André Gide, citit și citat azi din ce în ce mai puțin pentru creația sa romanescă și tot mai mult pentru fascinantul său jurnal. Dar ierarhiile au început să se schimbe și în cazul altor scriitori, cum ar fi Simone de Beauvoir sau chiar Jean-Paul Sartre. În literatura română, autori, precum: Mihail Sebastian sau I. D. Sîrbu sunt tot mai mult citați pentru literatura lor confesivă, în detrimentul operelor de imaginație.

Genurile biograficului continuă meditația critică începută în sfera însemnărilor zilnice, aducând noi dovezi din domeniul memoriilor, autobiografiilor, eselui autobiografic și al biografiei propriu-zise. Inițial, mai multe din materialele volumului au constituit niște cronici de întâmpinare sau mici eseuri pe marginea unor scrieri confesive publicate în anii '80 și '90. Ele se leagă prin tema biograficului, temă ce revine de la un comentariu la altul. Apropiindu-se de literatura subiectivă, Eugen Simion începe să își pună din nou o serie de întrebări privind valabilitatea disocierii făcute odinioară de către Marcel Proust, reluată ulterior de Paul Valéry și de alți esteticieni, privind *eul profund* și *eul biografic*. Putem să separăm cele două euri și oare chiar rămâne lipsit de interes *eul biografic*, ignorat în mod deliberat de către exegeții secolului al XX-lea? O altă întrebare ce merită toată atenția sună în felul următor: „a cui operă este opera nonfictivă, opera de confesiune: a *eului profund* (*eul pur*) sau a *detestabilului eu biografic*?...” Criticul literar recunoaște fascinația pe care o resimte față de cărțile de memorii, autobiografii și însemnări intime. Faptul este cu atât mai ciudat, cu cât, de multe ori, acest

interes se produce în defavoarea romanului, adică a speciei-rege, a așa-ziselor opere majore. Eugen Simion consideră că i se face un imens deserviciu lui Sainte-Beuve, care, în ciuda acuzațiilor vehiculate de către Marcel Proust, poate că a fost îndreptățit să nu îl ignore pe omul care scrie. Observația nu reprezintă o reabilitare a criticii biografice, o revenire la eroarea explicării operei literare prin incidentele vieții scriitorului. Ce se întâmplă, însă, atunci când, refuzând să se gândească la *eul pur* și la *eul biografic*, scriitorul se apucă să scrie despre el însuși și despre lumea prin care a trecut? Cum trebuie judecate asemenea scrieri – se întreabă Eugen Simion – și cine este autorul ce se ascunde în spatele confesiunii? Este vorba de *eul profund* sau de *eul biografic*? Din perspectiva unor asemenea interogații, memoriile, eseurile biografice, autobiografiile pot fi considerate o revanșă a autorului eliminat odinioară din discuție. Astfel de probleme își pune Eugen Simion pe parcursul ingeniosului său demers critic, fără să aibă orgoliul de a răspunde la toate subiectele care îl frământă.

În continuare, în capitoul intitulat *Pactul cu istoria*, Eugen Simion face distincție între *memorii* și *autobiografii*, sprijinindu-se pe observațiile unor importanți specialiști în materie, precum Philippe Lejeune sau Jaap Lintvelt. Exegetul pornește de la discutarea delimitării imprecise realizate de către reprezentanții vechii critici, potrivit căreia memorialistica face parte din categoria *literaturii subiective* sau cea a *literaturii confesiunii*. Clasificarea se dovedește imprecisă, deoarece fiecare operă literară este, într-un fel sau altul, subiectivă, propune o reprezentare personală a lumii. Naratologii moderni (Philippe Lejeune, Jaap Lintvelt) includ memoriile în categoria narațiunii la persoana întâi, narațiune determinată de triada *autor-narator-personaj* (actor). La fel ca în cazul jurnalului intim sau al autobiografiei, cele trei instanțe narative coincid: „*autorul este tot una cu cel care povestește și se identifică, în egală măsură, cu acela despre care se povestește*”. Problema care se pune în mod firesc este aceea privind posibilitatea deosebirii unei pagini de memorii de o pagină autobiografică sau de fragmentele unui jurnal intim. Citat de Eugen Simion, Philippe Lejeune, un specialist al problemei (a se

vedea o serie de lucrări precum *Pactul autobiografic*, *Je est un autre* și *Moi aussi*), afirmă că autorul de memorii este un martor dublu, atât al existenței sale, cât și al epocii în care trăiește. El se povestește pe sine – menționează Eugen Simion –, dar mai ales lumea prin care trece. Aceasta spre deosebire de autobiografie și de jurnalul intim, în care obiectul discursului este individul însuși, adică cel care narază. Exegetul este de acord, în esență, cu afirmația criticului francez, dar reține faptul că observația nu lămuiește întotdeauna prea bine diferența dintre o carte de memorii și o autobiografie. Motivul este simplu:

orice carte de memorii conține implicit o autobiografie a autorului și orice autobiografie conține și o istorie a epocii. Chiar dacă unele cărți, precum: *Confesiunile* Sfântului Augustin sau cele ale lui Jean-Jacques Rousseau sunt greu de clasificat, autorul *Ficțiunii jurnalului intim* menționează faptul că, în memorii, prevalează *pactul cu istoria*, în timp ce în autobiografie, autoportret, jurnal intim esențial este *pactul autobiografic*, adică pactul autorului cu sine. Autorul de memorii nu ține cont de legea calendarității și nici de cea a spontaneității. Ignorând criteriul simultaneității, memoriile sunt scrise la o distanță apreciabilă de momentul desfășurării evenimentelor, alcătuind, de regulă, niște opere de bătrânețe. Chiar dacă sinceritatea reprezintă și o clauză a memorialisticii, această sinceritate poate fi pusă la îndoială, pentru că memorialistul este un om subiectiv, ce nu pregetă să își prezinte simpatiile și antipatiile, dar și pentru că distanța dintre timpul trăirii și cel al consemnării evenimentelor este în măsură să deformeze evenimentele. În esență, o carte de memorii cuprinde „*povestea unei vieți și, direct sau indirect, povestea unei istorii*”. Cele două povești tind să se suprapună, totul având drept scop să justifice existența naratorului. Cu alte cuvinte, povestea tinde să transforme o viață într-un destin, totul prin intermediul unei

narațiuni ce refuză ficțiunea. Personajul real poate să devină însă la fel de convingător ca unul dintr-o operă fictivă, memorialistul literaturizându-și viața. Pentru a fi cât mai edificator în reflectarea istoriei, autorul se străduiește să fie cât mai autentic în exprimare. Scriindu-și viața după ce a trăit-o, scriitorul tinde să o proiecteze în ficțiune, iar cititorul îndepărtat în timp de faptele relatate primește în dar doar o reprezentare a adevărului.

Genurile biograficului se bazează pe o serie de convenții repetabile, fie că naratorul consemnează pe măsură ce trăiește evenimentul, fie că el relatează evenimente petrecute cu mai mult timp în urmă. Cu toate acestea, există diferențe semnificative între o carte de memorii și o autobiografie sau între un jurnal intim și un roman autobiografic. În cazul jurnalelor intime este vorba de o serie de convenții ce se referă la: *calendaritate, simultaneitate, poetica spontaneității, ficțiunea nonficțiunii, personajul problematic și personajul ascuns* etc. Dimpotrivă, în cazul genurilor biograficului se pune în discuție problema *pactului cu istoria*, relația dintre narator și marea istorie, distanța dintre evenimentul trăit și consemnarea lui. Eugen Simion precizează că jurnalul intim este, înainte de orice, un *pact cu sine* și abia pe urmă un *pact cu istoria*. Cel care scrie se identifică total cu naratorul și cu personajul central al confesiunilor. Subiectivitatea se manifestă și într-o autobiografie sau într-o carte de memorii, dar aici istoria este cea care jalonează destinul individului. Chiar dacă sunt minime, diferențele dintre autobiografie și memorii rămân elocvente. Autobiografia se concentrează asupra celui care se povestește, în timp ce memoriile manifestă o deschidere mai largă înspre lumea în care a trăit naratorul relatării memorialistice. Cu toate acestea, în ambele cazuri, în centrul evenimentelor se găsește personajul care se confesează, istoria fiind reconstituită în funcție de persoana acestuia. Din punct de vedere structural, jurnalul intim este o sumă de fragmente consemnate cu pauze temporale mai mari sau mai mici, din care lipsește preocuparea pentru linearitate și continuitate. Dimpotrivă, autobiografia reprezintă o narațiune lineară, ce ascultă de principiul coerenței și al continuității, devenind istoria unei vieți. Ea

vorbește despre o existență exemplară, revelatorie, sugerând maniera transformării unei vieți într-un destin. Dacă în jurnalul intim consemnarea evenimentelor se face, de regulă, în mod simultan cu desfășurarea lor, în cazul memoriilor distanța dintre timpul trăirii și cel al scriiturii se dovedește mult mai mare. Memorialistul notează evenimente ce „au fost odată”, bazându-se în demersul său pe memorie și pe documente. Trecutul este însă reconstituit și filtrat prin perspectiva subiectivității prezente a celui care se confesează. Ca urmare, obiectivitatea evocării lasă foarte mult de dorit. Scriu memorii doar cei care sunt de părere că istoria vieții lor merită să fie relatată, motiv pentru care ele sunt redactate către amurgul existenței, când deznodământul evenimentelor poate fi deja cunoscut. În plus, redactarea lor reclamă, de regulă, retragerea din fața lumii, adică o solitudine de factură meditativă în fața destinului. Recluziunea din fața lumii dezlănțuite nu mai este însă valabilă întotdeauna și în cazul modernilor, preocupați încă în timpul vieții de crearea unei imagini favorabile și chiar de câștigul material pe care îl poate aduce o asemenea carte. Scriitorul postmodern dorește să fructifice scandalul provocat de dezvăluirile sale, indiscreția putând mări considerabil tirajul unei lucrări confesive. Locul memorialistului înțelept de odinioară este preluat tot mai mult de omul de succes, lipsit de complexe și neînhibat de tabuuri.

După căderea cortinei de fier – își continuă demersul Eugen Simion – a apărut un nou tip de memorialist, cel care a trecut prin infernul detenției. Este vorba de *literatura carcerală*, interesantă, mai ales, ca experiență a cunoașterii și nu prin valoarea ei estetică. Memoriile și autobiografiile reprezintă spațiul de exprimare a autorilor aflați la senectute, în timp ce jurnalul intim constituie, cu predilecție, un apanaj al adolescenței și al tinerelor femei romanțioase. Dacă notele zilnice presupun intimitatea, în schimb autobiografiile sunt redactate cu scopul de fi publicate. În consecință, memorialistul este foarte atent la propria lui imagine și la stilul adoptat.

Eugen Simion nu uită nici de formele moderne ale memorialisticii, cum ar fi *cartea vorbită* sau *convorbirile* cu doi sau mai mulți

autori și personaje. Este vorba de un jurnalist prezent des pe la televiziune, care pune întrebări și de un invitat care răspunde. Deși simplă, formula produce mutații importante în structura scrierii memorialistice. În locul autorului tradițional, apare acum un scriptor care adresează întrebări și consemnează ceea ce aude. În consecință, autorul nu mai este personajul care se confesează, ci cel care pune întrebările.

Este posibilă o poetică a memorialisticii? Sau a autobiografiei? Există o retorică a acestor însemnări subiective separată de aceea a jurnalului intim? Acestea sunt întrebările la care încearcă să răspundă Eugen Simion, fără a avea orgoliul soluțiilor ultime, mulțumindu-se să își pună cititorul în temă. Există o caracteristică a memorialistului român? Aceasta este o altă întrebare la care meditează autorul *Genurilor biograficului*. El identifică o serie de accente specifice memorialisticii autohtone. Astfel, memorialistul român se dovedește a fi un *moralist pățit*, căruia îi place să povestească ceea ce i s-a întâmplat. În plus, este atent la soarta lumii și îi place să dea sfaturi, ceea ce îl transformă într-un prezumtiv pedagog. Și cum memorialiștii apar, de regulă, după marile catastrofe ale istoriei, secolul al XX-lea se dovedește extrem de bogat în memorii.

Prin cinematograful și televiziunea s-a impus cultura imaginii, schimbând scara de valori. Memorialistul ajuns la vârsta patriarhală este substituit cu vedeta tânără și lipsită de complexe, uneori și de cultură, care satisface foamea de senzational a publicului. Memorialistica postmodernă – relevă Eugen Simion – nu își propune să îl facă pe om mai înțelept, ci să îl seducă, impunând, astfel, o pedagogie a seducției și a rentabilității. Ar mai fi de adăugat faptul că, ținând tot de cultura imaginii, internetul a revoluționat și el viața publică, impunând noi forme ale memorialisticii, precum jurnalul electronic (*weblog-ul*). Din păcate însă, despre acesta Eugen Simion nu spune nimic, nici în *Genurile biograficului*, nici în *Ficțiunea jurnalului intim*.

După ampla și incitanta parte teoretică, urmează comentariile consacrate unor autori

de literatură subiectivă precum Sainte-Beuve, Șerban Cioculescu, Panait Istrati, Octavian Paler, Jorge Luis Borges, Teohar Mihadaș, Laurence Sterne, Dino Buzzati, Valeriu Cristea, Paul Goma, Miron Kiropol, Belu Zilber, Radu R. Rosetti, Louis Althusser, G. Țepelea,

G. Călinescu, Marin Sorescu, André Gide, Alexandru Lapedatu, Albert Einstein, Chagall, Gabriela Melinescu, Constantin Fântâneru, Traian Che-lariu, Petre Pandrea, Nichita Stănescu etc.

Comentariile dedicate lui Șerban Cioculescu propun chiar o tipologie consacrată literaturii confesive. Potrivit acestei viziuni, există trei tipuri de literatură autobiografică: *tipul oratoric* (Sfântul Augustin), *tipul dramatic* (Cellini) și *tipul poetic* sau *problematic* (Jean-Jacques Rousseau).

Genurile biograficului vizează o mare varietate de texte, reunind autobiografii, memorii, jurnale intime, eseuri autobiografice etc. Comentariile au fost elaborate într-o perioadă îndelungată de timp, întinsă pe parcursul a două decenii. Reluarea întocmai a textelor publicate odinioară fragmentează observațiile, subminează coerența investigației și face imposibilă evitarea repetițiilor. De fapt, mai întâi au fost redactate comentariile de text, apoi a fost elaborată teoria. Consecința este că analizele nu urmăresc întotdeauna să demonstreze în mod strict valabilitatea conceptelor utilizate, așa cum s-a întâmplat în *Ficțiunea jurnalului intim*.

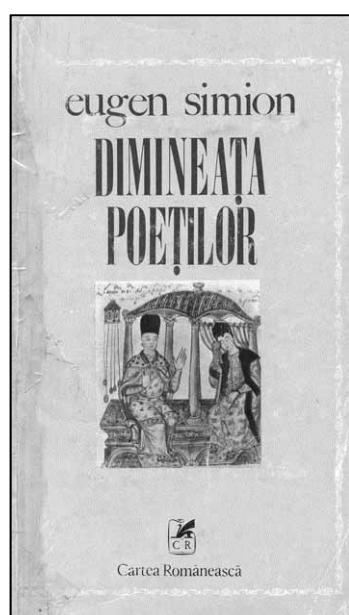
Extrem de bine documentate, *Genurile biograficului* și *Ficțiunea jurnalului intim* sunt două cărți ce se completează reciproc, devenind texte de referință în studiul autoficțiunii. Sunt cărțile unui „spirit al amplitudinii”, ale unui veritabil senior al criticii literare românești.

Eugen Simion – 80

Mircea POPA

Cel mai important critic și istoric literar român al momentului de față, Eugen Simion, a împlinit 80 de ani. Faptul echivalează cu o adevărată sărbătoare a întregii literaturi și culturi române, moment altitudinar la care ne alăturăm și noi, dimpreună cu toate revistele și ziarele care au marcat evenimentul. E un

moment de maximă recunoaștere și de reală grațitudine față de omul care a influențat cel mai deplin și cu resursele creatoare cele mai diverse, toate sectoarele și compartimentele care au vizat într-un fel sau altul cultura și literatura română, punând umărul la reconstrucția și la re-modelarea spiritului critic de după evenimentele din

1989. Fără să se lase influențat de opiniile și ideologiile puse în joc, omul echilibrat și statornic s-a pus înaintea de toate în slujba cauzei naționale și a binelui comun. A știut să convingă oficialitățile de importanța atribuirii unei noi clădiri Bibliotecii Academiei, a știut să pledeze cauza Casei Academiei, a refacerii fondului patrimonial al Academiei, cauza marilor proiecte abandonate sau pierdute pe drum, a nevoii de o nouă serie de ediții critice, cu care literatura română să poată ieși în lume. S-a născut astfel proiectul „Operelor fundamentale”, proiect care însumează la ora de față aproape 150 de titluri, vizând pe cei mai de seamă creatori ai literaturii noastre. S-a gândit apoi la utilitatea unui instrument de lucru de primă mână pentru nevoile acestei

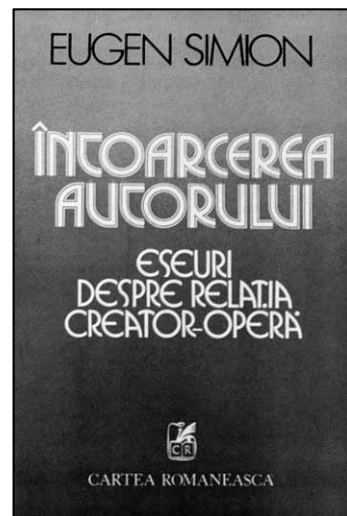
literaturi, transpus sub forma unui *Dicționar general*, mult mai amplu și mai larg conceput decât *Dicționarul scriitorilor români*, rămas încă de la apariție cu informația plafonată la anul redactării. *Dicționarul general* cuprinde nu numai prezentări de scriitori, ci și opere anonime, societăți și asociații literare și culturale, case de editură, curente și direcții literare, publicații, almanahuri și calendare, fiind destinat a reprezenta chintesența unei literaturi sincrone cu spiritul european, căreia i-a dat o largă susținere prin informația bogată, de ultimă oră. În același timp, Profesorul Simion a inițiat actul providențial de salvare a manuscriselor eminesciene, punându-le, printr-un act de mare magnanimitate, la dispoziția fiecărui cititor interesat de opera eminesciană genuină și necontaminată, prin tipărirea seriei de manuscrise Eminescu de la Academie, gest insolit și cu totul singular nu numai în literatura și cultura noastră, ci și în alte literaturi europene, prin care s-a manifestat apetența sa nedomolită pentru proiecte ce traduc incontestabila sa responsabilitate pentru conservarea tradiției literare.

La aceeași parametri de înaltă responsabilitate se încadrează și efortul său de a bara elementele perturbatoare, ivite din penuria de atitudini revolute. De după 89. Noi, cei care am trăit ultimele două decenii în România, n-am putut să nu asistăm la efortul constant și plin de noblețe pe care acest excelent militant pentru bine și progres l-a depus cu insistență pentru apărarea și promovarea valorilor constituite, împotriva vocilor denigratoare și contestatare, care s-au ridicat în valuri pentru a macula sau desființa scriitori, doctrine, moduri de a fi ale unei literaturi încă tinere, născocind fel de fel de vini imaginare. Scara de valori cu care am ieșit din comunism nu a putut suferi în concepția sa modificări

substanțiale, deoarece opera vârfurilor noastre literare n-a fost decât tangențial și cu totul nesemnificativ contaminată de tezele ideologice ale liderilor comuniști, în esență literatura, și în genere cultura, a fost, dimpotrivă, purtătoarea de cuvânt a ideilor noi și reformatoare, neocolind critica, bagatelizarea și persiflarea tezelor și rigorilor comuniste, compromiterea unui stil de viață care nu ni se potrivea. Literatura noastră și-a îndeplinit menirea de a contribui chiar și din umbră la procesul de demolare și contestare a lozincilor fără acoperire ale epocii, a ridiculizării limbii de lemn și a criteriilor aberante ale unei ideologii în care nu mai credeau nici măcar mulți dintre liderii comuniști. În tot acest răstimp, Eugen Simion a reprezentat factorul de echilibru cel mai respectat, vocea critică a unei autorități spirituale autentice, care a trăit cu ferveare literatura și a cunoscut de aproape pe toți creatorii ei mai importanți. Seria de scrieri dedicată „Scriitorilor români de azi” s-a îmbogățit cu cărți și demersuri critice cu valoare de unicat, cum ar fi *Dimineața poezilor* sau *Timpul trăirii, timpul mărturisirii*, interviurile cu Petru Dimitriu, cartea dedicată *Tânărului Eugen Ionescu*, diaristicii și memorialisticii ieșite la iveală ca ripostă la Gulagurile comuniste, retoricii ficțiunii, spiritului amplitudinar al lui Mircea Eliade etc. etc. Atacând de fiecare dată subiecte noi sau nu suficient de bine rezolvate, demersul

critic al lui Eugen Simion este asemenea celui lovinescian un demers de întemeietor de școală, de cenaclu, de direcție literară. Mijloacele sale cele mai reputate constă în echipa nouă, întinerită de la Institutul „Călinescu”, cea din redacția „Caietelor critice”, cea a tinerilor doctori, masteranzi, specialiști, porniți să atace o nouă serie de proiecte aprobate la scară națională, și nu puțini studenți care s-au format sub influența sa benefică. Ne aflăm astfel în fața celei mai temeinice și valabile resurecții literare de azi.

Numele lui Eugen Simion se asociază celor mai importante și reverberante acțiuni ale epocii, celor mai concludente și antrenante inițiative de remodelare valorică. El e capul de afiș al celor mai multe din inițiativele epocii și fără îndoială că tinerețea lui creatoare este sortită să ne ofere încă multe surprize de mare calitate. La cei 80 de ani ai săi, *spiritul eugenice* care protejează și patronează literatura română ne va călăuzi încă mult timp de aici înainte.

Tărâmul celor mici

„Eliade nu pune mare preț pe scriitură [...], dar scrisul devine o formă a existenței sale”

Daniela SITAR-TĂUT

Opera lui Mircea Eliade marchează o „eternă reîntoarcere” în cazul lui Eugen Simion, căruia exegetul îi acordă studii sau capitole (devenite deja istorie literară) pe parcursul a mai bine de patru decenii. Ultramediatizat istoric al religiilor, care abia după 1989 este într-adevăr recuperat în România, în pofida faptului că de atunci s-a aflat permanent sub reflectorul exegeților și

editorilor, nu are parte încă de o ediție critică, iar opera lui diaristică, memorialistică sau epistolară a fost tipărită sin-copat, uneori cu abateri de la textul original, cum este cazul mult-așteptatului (pe atunci) *Jurnal portughez* (ediția Humanitas, 2006). Inițial, cerce-

tătorul săvârșește un act de insurgență la adresa cenzurii comuniste, inserând în cel de-al doilea volum al *Scriitorilor români* (1976) un capitol alocat lui Mircea Eliade, ce reușește cu greu, după numeroase investigații asupra autorului, dar și a celui analizat, perceput drept nesanitar de către sistemul pe care-l părăsise, să fie tipărit, deși Mihai Gafița îl anunțase că „volumul a fost retras și trimis la topit”.

Cu toate că a cunoscut numeroase reeditări, acumulări, revizuiți și adăugiri, matricea analitică eliadescă rămâne volumul din 1995, *Mircea Eliade, spirit al amplitudinii* (Ed. Demiurg). Fidel creației acestuia, Eugen Simion revine în 2005-2006, respectiv 2011, cu un corpus tipografic dublu față de cel al variantei primare, intitulat: *Mircea Eliade*.

Nodurile și semnele prozei (Univers Enciclopedic Gold, București, 2011, 480 p.) Păstrând prefețele tomurilor anterioare, criticul explicitează în argumentul celui din urmă, atât geneza studiului, cât și faptul că acesta nu este unul exhaustiv. Expandarea capitolelor este tributară descoperirii de noi fațete ale epicii/dramaturgiei eliadești: „Am urmat, vreau să spun, ritmul lecturilor mele din Eliade și, totodată, posibilităților mele de a mă informa asupra totalității operei sale (mă refer la corespondența sa, la *Jurnalul portughez* și la scrierile epice rămase până de curând în arhiva familiei). Până la apariția unei ediții integrale a scrierilor sale (inclusiv a articolelor sale din anii '20 și '30), nu putem lucra decât cu ceea ce există. Important este să citim bine și să judecăm drept ceea ce există”. Exegetul preia din studiile *Întoarcerea autorului* (1982) și *Ficțiunea jurnalului intim* (2001) notațiile despre literatura diaristică, memorialistică, prezente parțial și în studiul din 1995 (*Șantier, India, Jurnal, Proba labirintului, Memorii*), precum și o analiză a romanelor neterminate, lăsate în manuscris (*Apocalips, Viața nouă/Ștefania*). Nu sunt omise nici nuvelele din anii '20 – *Maddalena* (apărută în 1996), *Toamnă la Veneția*, editate ulterior. În plus, atașează din *Genurile biograficului* capitolul despre controversatul *Jurnal portughez*, („poate cel mai autentic și, prin aceasta, cel mai valoros jurnal al său”), precum și comparația, în oglindă, a romanelor *Maitreyi* și *Dragostea nu moare*, aparținătoare celor doi protagoniști, puncte divergente atât estetic, cât și evenimential asupra story-ului amoros bengalez.

Acomodarea textelor dramatice (*Ifigenia* și *Coloana nesfârșită*) într-un volum alocat epicii eliadești poate părea neavenită.

Acestea însă sunt percepute drept niște appendice naratologice, care procesează aceleași obsesii recognoscibile și în opera științifică, mizând pe *Revalorificarea miturilor*. Spre exemplu, în *Coloana nesfârșită* mitizarea se coagulează într-un triptic care emerge atât din creuzetul motivic autohton, cât și din cel elen sau indic, cărora li se atașează o lectură proteică: textul mamă, dublat de inserții intertextuale, dar și elemente biografice, remodelate simbolic, ale celui mai mare sculptor al tuturor timpurilor, Constantin Brâncuși. Eroii lui Eliade însă sunt ancorați în realitatea imediată, dar guvernați de nostalgii arhetipale, de ardoarea impregnării actului creator cu un filon mitic, imortal. Nu întâmplător piesa gravitează în jurul Coloanei, ca Axis Mundi, verigă ce reface accesul dinspre profan înspre sacral, al Pasării Măiestre – sculptură ce-și transcende corporalitatea și devansează barierele spațialității, Mausoleului din Indor, o replică, în manieră modernă a labirintului lui Dedalus, monument care trebuia să fructifice fuziunea dintre infernal și celest. Uriașul edificiu era proiectat ca un imens ou cosmogonic, simbol al nașterii și renașterii perene.

Referitor la titlul noului volum, Eugen Simion menționează: „*Apare o nouă ediție în limba română din studiul meu despre Mircea Eliade sub un titlu pe care l-am împrumutat, așa cum am precizat în ediția anterioară, de la poetul Nichita Stănescu. Terminasem de scris a doua variantă (cu un număr dublu de pagini față de ediția princeps) și nu găsisem titlul potrivit pentru această carte în care, în jurul tipologiei și temelor epice, se adunaseră mai toate conceptele, ideile, fantasmele antropologului cultural și ale istoricului religiilor Mircea Eliade. Orice îmi venea în gând era numaidecât îndepărtat: nu se potrivea, înstrăina, micșora, pe scurt, nu exprima cum trebuie ceea ce voiam să demonstrez în legătură cu proza lui Eliade. M-am trezit într-o dimineață cu «nodurile și semnele» lui Nichita Stănescu în cap și, fără să ezit, am zis: cartea mea nu se poate numi decât așa pentru că tocmai despre noduri și semne este vorba în narațiunile lui Eliade. Și așa a rămas...*” „*Nodurile și semnele*” pot fi

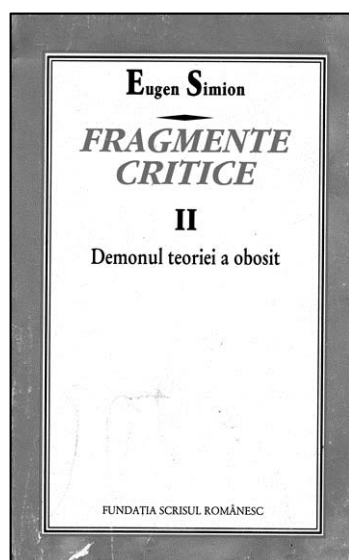
traduse prin axele stilistice ale epicii sale. Astfel, „*nodurile*” devin un substitut al autenticității, realului, a insului confruntat cu „*teroarea istoriei*”, în vreme ce „*semnele*” sunt indici particularizanți ai fantasticului promovat de M. Eliade, reductibili la triada: camuflarea sacralului în profan, irecognoscibilitatea miracolelor, *coincidentia oppositorum*.

În pofida fascinației pentru autor, E. Simion emite evaluări nefardate ale acestuia, amănând aprecierile personale, hiperbolizate ale savantului, care oscilează între modestie și egolatrie („*nu cred că s-a mai întâlnit un geniu de-o asemenea complexitate*”). Contrar opiniilor curente, a celor care fac din M. Eliade un maestru al epicii, exegetul consideră că „*nu-i, în mod clar, un mare creator, el ratează de multe ori scenele de existență și puține din personajele sale sunt cu adevărat memorabile*”. Analistul încearcă să releve aportul acestuia în cinetica modernității autohtone, precum și capacitățile perpetue de metamorfoză ale instrumentarului său narativ, prin tranziția de la rețeta trăiristă, proust-gide-iană, la un fantastic personalizat, succedat de „*proza mitologică (în narațiunile postbelice)*” și introducerea jurnalului intim, ca entitate discursivă distinctă. Acesta se dovedește un pionier al metaromanului și, totodată, un precursor al textualiștilor cu ștaif. *Romanul adolescentului miop*, început în preajma anului 1921 și definitivat în 1925, anterior deci celebrului *Falsificatorii de bani* ai lui A. Gide (1926) este catalogat drept „*un exemplu de autoreferențialitate într-un roman rămas în manuscris*”. Inserarea eseului în epică, va fi o găselniță naratologică dezvoltată ulterior de G. Călinescu, Al. Ivasiuc și, mai abracadabrant până înspre prolix, de N. Breban. Similar lui Camil Petrescu în epocă și el este un partizan al anticalofiliei stilului,

„reacție motivată într-o proză preponderent lirică”. Uneori, aprecierile eseistului devin subiective și injuste. Astfel, meritul de a fi introdus în literatura română „personajul care trece printr-o dramă a spiritului și poate muri din dragoste pentru un concept” este arondat lui M. Eliade, și nu „spadasinului onoarei”, deși dramele de idei camilpetresciene *Jocul ielelor* (1918) și *Suflete tari* (1921) au fost elaborate anterior anilor '30, atunci când are loc impunerea orientalistului în câmpul beletristic.

Capitolul prim, omonim cu cel al ediției princeps a cărții, *Un spirit al amplitudinii*, conturează un portret intelectual și psihologic al lui Mircea Eliade, relevând principalele

direcții analitice ale operei sale, portret ce va fi definitivat în ultima secțiune *Mircea Eliade. Un mod de-a fi scriitor în secolul al XX-lea*, ce cuantifică și mutațiile de percepție ale prozatorului/istoricului religiilor în timp atât la noi, cât și în Occident. „Un ciudat trăirist”, „un intelectual atipic”, „un

Parsifal égaré”, el rămâne, așa cum a afirmat inspirat C. Noica „un caz fără precedent în cultura română”. Analistul remarcă paupera acceptare în străinătate a prozatorului, în vreme ce opera științifică este salutăată, considerată ca aparținătoare unei autorități incontestabile. Dincolo de criteriul estetic, încă insuficient decantat chiar în studiile românești, posibilele cauze ar fi limba de redactare (invocată deseori de E. Cioran sau P. Goma), ocultarea savantă a textelor, anacronismul naratologic: „S-a pus problema valorii reale a acestei literaturi dincolo de ambițiile și ideile ei. Ce gândeau criticii din anii '30 am văzut. Ce gândesc azi criticii români rămâne să vedem. Străinii cred mai mult în Eliade – eruditul decât în Eliade – prozatorul. Cu mici excepții, narațiunile sale

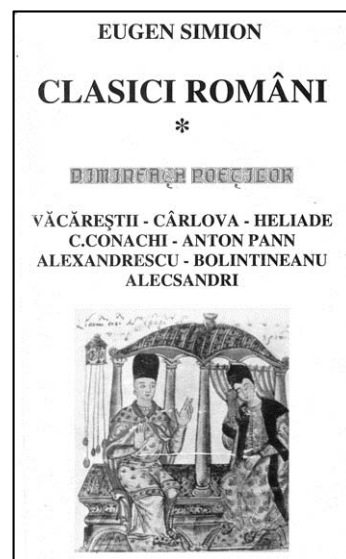
au, când au, succes de stimă. Publicate aproape în mai toate limbile de circulație, prozele n-au avut efectul scontat. Au fost, ca și autorul lor, mereu în contratimp cu spiritul vremii și într-o concurență acerbă cu alte formule de creație: cu romanul sud-american, cu noul roman francez, cu proza postmodernă, cu romanul politic est-european. Cum să înfrângi aceste fenomene explozive când te ocupi de universurile paralele și scrii la infinit savante narațiuni despre semnele ascunse în lume? Și, mai ales, cum să învingi inerția publicului occidental când scrii într-o limbă fără mare audiență? Și încă un handicap: cum poți deveni actual când te instalezi, programatic, într-o inactualitate fundamentală?” Fidel limbii române în elaborarea operelor de ficțiune („un obstacol în calea mondializării lui Eliade”), cel care „a creat o școală fantastică după 1965” reușește să scoată (parțial) literatura noastră de sub hegemonia tradiționalismului sau a citadinismului parvenit, imprimându-i amprenta recognoscibilă a universului său tematic, fără însă a o descărca de învelișul etnic. Eugen Simion identifică cinci axe stilistice fundamentale ale prozatorului și-și va dirija demersul exegetic potrivit acestui inventar: „o fază indică”, prezentă în *Isabel și apele diavolului*, *Maitreyi*, *Șantier*, *India*; „o proză de tip existențialist, trăirist, care merge paralel cu exotismul și senzualismul indic”, axată pe experiența huliganică (*Întoarcerea din rai*, *Huliganii*); *Lumina ce se stinge*, „aproape joycian”, ce are menirea descoperirii propriei identități spirituale, dar și a detașării de „obsesia Indiei”; proza fantastică, centrată pe simboluri recutate din folclorul autohton (*Domnișoara Christina*), „apoi revenind la experiența indică din perspectiva marilor mituri” (*Nopti la Serampore*); „proza mitică scrisă în exil”, concentrată în jurul „inițierii și spectacolului într-o epică profundă și esențială” (*Noaptea de Sânzâiene*, *Nouăsprezece trandafiri*).

În ceea ce privește primele jurnale la care a avut acces comentatorul, (*India*, *Șantier*) și eseurile din junețe (de la *Solilocvii* la *Insula lui Euthanasius*), acestea-i devoalează exegetului o stranie coaliție „între

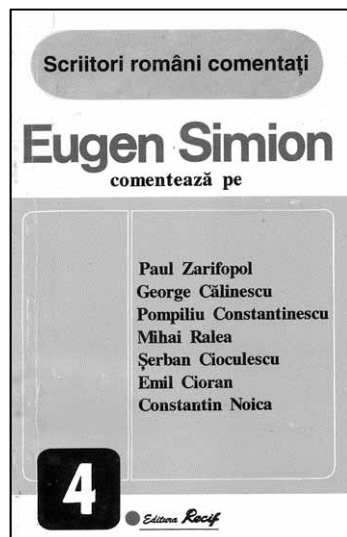
voința de asceză în ordinea spiritului și o dorință nefirească de aventură.” Structura maniheică a viitorului savant, devorat de aspirația totalității, obsedat de antiteza dintre *libido copulandi* și *libido scribendi*, îl determină să atașeze celor „trei blesteme ale spiritului” (*al muncii, al solitudinii, al paradoxurilor condiției umane*) și pe cel al *simțurilor*, hedonismul fiind o școală asumată cu ardoare de tânărul de atunci. O probă a alianței celor două contrarii este *Șantier*, un „roman indirect”, sumis autenticității, care promovează sinceritatea nefardată: „eșecurile, căderile morale, experiențele penibile, «amoralismul» tinereții, notează totul cu ferveare și cruzime. Erosul merge împreună cu politicul, nu exclude extazul și tehnica inițierii, tânărul trece din bibliotecă în cârciumă și, de aici, într-o chilie din Himalaia.” Notele diaristice de mai târziu îl decepționează pe analist, sesizând modificări atât la nivelul articulării stilistice, cât și la acela al inventarului cognitiv: „Când le-am citit prima oară (îndeosebi volumul al II-lea din *Fragmente...*) mi s-a părut că ele au pierdut neliniștea și, împrumut o vorbă a lui E. M. Cioran, «obraznicia prea clarvăzătoare»”. Insolența incisivă, necenzurată va fi înlocuită acum de filonul filozofic, de apetența „față de adevăr și față de puterea omului de știință de a reface unitatea și plenitudinea ființei umane...” Memoriile de până în 1937 sunt definite drept „excepționale”, dar cele de după această dată „nu mai sunt atât de interesante”, deoarece autorul se dovedește „prudent, cenzurează emoțiile, elimină aproape complet viața foarte intimă din narațiunea confesivă”. O excepție se dovedește *Jurnalul portughez*, nu atât din pricina reflectării unei perioade de mari prefaceri geopolitice și existențiale (15 februarie 1941-13 septembrie 1945), cât sub aspect autenticist, fiind singurul text diaristic, document autentic nediminuat anterior editării (de altfel apare în limba română la două decenii după moartea autorului), care se abstrage autocenzurii, trunchierilor operate în general de un ins foarte vigilent la felul în care va fi receptat de posteritate.

Un veritabil pionier se arată Mircea Eliade și în inserarea subiectelor tabuizante în

discursul epic într-o literatură eminentă pudibondă. În perioada 1936-1937 se demarează *Lupta împotriva pornografiei* (cum este numit procesul-verbal din 26 martie 1937 în urma unei Ședințe a Academiei Române), demers inițiat de conservatorii și cuminții N. Iorga, N. Crevedia, N. Georgescu-Cocoș, O. Goga, I. Al. Brătescu-Voinești, autorul fiind cap de afiș al mai multor ședințe a Societății Scriitorilor Români, acuzat chiar de obscenitate și concupiscentă. În colimatorul gardienilor etici sunt luate prozele *Maitreyi*, *Domnișoara Christina*, *Șarpele* sau *Întoarcerea din Rai*. Deși în *Jurnalul portughez* mărturisește: „Problema potenței sau a impotenței nu m-a preocupat niciodată”), există o reală, exhibitorie dorință de etalare a virilității sau abilităților de seducție, fie în formă parodică, fie excesiv priapică în mai toate romanele trăiriste. Dezvoltând *O mitologie a seducției*, prozatorul reflectă cuceriri kierkegaardiene, cerebrale, ale unui „Don Juan teolog” în (*Isabel și apele diavolului*) până la erosul pervertit, pederast. Eugen Simion relevă nu numai inovațiile aduse de indianist în domeniul genologiei, cât și rolul acestuia în expandarea tipologiei personajelor. Nonconformiste, inadaptate, angelice sau pervertite, acestea sunt novatoare atât în planul masculinității, cât și în cel al galeriei feminine. Misogini, androgini, Lolite bengaleze, epicurei sau hedoniști, eroii/eroinele lui sunt dispuși/se deseori în serii dihotomice: „adolescenta asiatică naivă și rafinată”, „femeia cultă și concupiscentă”, „tânărul european care descoperă Asia”, „tânărul cinic și ispititor”, „intelectualii tragici și revoltați”, „tinerii huligani care urăsc de-a valma, pe bătrâni și valorile vechi” etc.

Romanele autobiografice care au ca temă adolescența sau perioada studențină (*Romanul adolescentului miop* și *Gaudeamus*) sunt percepute drept precursori ale gîdismului, rectificînd imaginea edulcorată a puberului prezentă în beletristica vremii și

deschizînd apetitul pentru o tipologie a masculinității, cu inserții biotice, a tînărului care „oscilează între asceza bibliotecii și l'heure sexuelle”. Nuntă în cer este considerat „un roman stil Turgheniev”, „o mică grațioasă capodoperă”, *Lumina ce se stinge*, „un roman joycian”, ce esteticeste „oferă foarte

puține satisfacții”, *Întoarcerea din rai* e haotic, „un roman, așadar, à thèse, preponderent eseistic, cu un gust suspect pentru sordidul din existență, cu pagini valabile despre nihilismul și tragismul unei generații care se sufocă în istorie”, iar *Huliganii*, un „roman de atmosferă”, care „aduce în prim-plan o generație tînără, frenetică și confuză, obsedată de tragismul ei”. Romanele neter-

minate (*Dubla existență a lui Spiridon Vădastra*, Ștefania) și nuvelele *Aventură* – facilă, la nivelul semnificațiilor și a articulării scenariului epic – și *Întîlnire* – care în pofida sugestiei erotice prezente în titlu descrie traiectul unui antierou, ratat social și erotic, atins de bovariste, mistuit de morbul senzaționalului, care regizează cotidian scenarii de remediere a monotoniei – etalează un „alt *Eliade*”, satiric și caragialian, abia penelat. Diagnosticările estetice variază între validare și invalidare. Astfel, *La țigănci* este „o capodoperă a fantasticului românesc”, *Noaptea de sînzien* – „o grandioasă ratare”, *Pe strada Mîntuleasa* – o capodoperă „de limbaj aluziv”, *Lumina ce se stinge* – „un proiect eșuat”. Tot în categoria ratărilor intră „micul roman *Nouăsprezece trandafiri*”, în care „teoriile asfixiază în oarecare măsură viața personajelor”... Beletristica (fie că e vorba de textele trăiriste, fie de prozele care promovează fantasticul savant) devine o formă de escapism, de efugionism, interludii între lucrările științifice.

Deși putem vorbi de o veritabilă școală Mircea Eliade atât în plan național, cât și mondial, în plan beletristic sau religios, *Nodurile și semnele...* lui Eugen Simion (*Mircea Eliade, spirit al amplitudinii*) rămân cea mai importantă exegeză alocată maestrului necontestat al fantasticului românesc.

Bratislava, mai-iunie 2013

Autoportret

Eugen Simion – *Luciditatea receptorului jurnalului și scriitorul de jurnale*

Cristian VIERU

Este o provocare să analizezi creația artistică a unei personalități care și-a câștigat notorietatea pe alte paliere precum critica și istoria literară. Afirm acest lucru deoarece segmentul în care un autor devine celebru tinde să eclipseze cealaltă parte a scriiturii, indiferent cât de valoroasă este aceasta. Ceea ce propun este un exercițiu de analiză paralelă a două tipuri de text diferite, dar care au în comun ideea de jurnal, exercițiu al cărui scop este demonstrarea valorii diaristicii lui Eugen Simion, criticul care s-a dovedit a fi un lucid receptor al acestui gen, citind în profunzime și găsind esența memoriilor, motivațiile personale ale celor care scriu texte de această natură.

Vom face referire, pentru început, la un capitol din lucrarea *Sfidarea retoricii*, lucrare apărută în 1985. Este vorba de *Jurnalul lui Rebreanu*, unde există o fină și pertinentă trecere în revistă a jurnalelor românești. Simion aderă, încă de la început, la observația lui Călinescu potrivit căreia „literatura română întârzie să dea un mare jurnal în stil Gide.” Într-un spațiu de doar două pagini, se face apoi o incursiune extrem de lucidă prin ceea ce a însemnat diaristică românească a autorilor celebri. Scrierea lui Camil Petrescu este percepută ca o mare decepție, *Însemnările lui T. Maiorescu* rămân valoroase doar ca „document moral al unui spirit care în viața de toate zilele este olimpiu”, iar jurnalul lui Galaction este un document al epocii și nicidecum nu trasează „istoria unui spirit”. O observație făcută de Eugen Simion este aceea că marile nume ale literaturii noastre (Eminescu, Caragiale, Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu, Sadoveanu) nu au jurnale, acest fapt fiind rezultatul lipsei unei tradiții în acest domeniu.

Tot aici, criticul vine cu o interesantă clasificare a jurnalelor în trei categorii: (1)

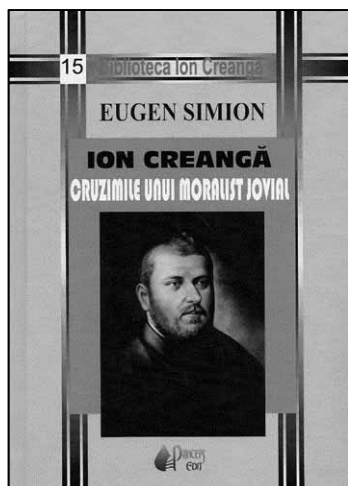
jurnalul ca roman indirect, în care s-ar înscrie lucrări precum *India* și *Șantier* ale lui Mircea Eliade; (2) *jurnalul ca aide-mémoire*, „o cronică fragmentată a unui spirit care pune ideile mari în cărți și micile întâmplări ale vieții în asemenea caiete de uz intim”; (3) *jurnalul ca jurnal*, unde „autenticitatea confesiunii se impune ca literatură și acoperă uneori literatura propriu-zisă.” *Jurnalul lui Rebreanu* este inclus, conform acestei clasificări, în cea de-a doua categorie. Prozatorul nu descrie aproape deloc amănunte ale lumii interioare: „Din omul care scrie răzbate, în fond, foarte puțin în acest jurnal.” Din trăirile personale, ceea ce este descris constant este zbuciumul artistului căruia i se refuză opera. „Mă apuc de scris și nu prea știu ce vreau să scriu. Doar o linie generală și nici aceea nu destul de clară.”

Eugen Simion reușește, după lectura jurnalului, să facă un portret al omului și artistului Rebreanu. Acesta „este un om social și dorința lui de însingurare nu este convingătoare. Deși detestă moravurile vieții literare, continuă să trăiască în mijlocul ei și participă la vanele lupte interne.”

Vom trece acum spre analiza ultimei părți a *Sfidării retoricii*, parte care constă într-un scurt, dar profund, *Jurnal german*. Trebuie să precizez că autorul publică în 1977 un amplu text de mare finețe intelectuală *Timpul trăirii, Timpul mărturisirii – Jurnal*

parizian. Vom poposi puțin pe tărâmul acestei scrieri. Constantele diaristicii sunt evidente prin compararea celor două titluri. Încă din primele rânduri ale jurnalului francez întâlnim omul de cultură care cunoaște orașul din cărți, care speră să aibă aceleași trăiri ca celebrii autori ce au evocat locurile: „Ajung la Paris ducând cu mine, ca toți oamenii din estul Europei, un mare mit, luat din cărți. Nu fac parte din marii fanatici care îți pot descrie cu ochii închiși drumul de la *Gare de l'Est* la

Denfert-Rochereau, fără să fi ajuns vreodată să-l parcurgă cu adevărat, dar am citit multe cărți despre Paris și, apropiindu-mă de el, am sentimentul că mă pregătesc să intru într-un univers cunoscut. Universul lecturii, muzeul meu imaginar, populat cu străzi, monumente și

indivizi care se cheamă François Villon, Balzac, Baudelaire...” Acestei imagini idilice i se opune însă realitatea, așa cum este ea percepută de autor: „Plonjez însă într-un oraș totalmente străin, mitul nu poate rezista pe aceste străzi murdare și pe un frig umed de noiembrie. Intru într-o lume pe care o simt ostilă în indiferența ei, sunt derutat, caut să prind un fir și nu-l aflu, marea capitală este grăbită. Fac drumul pe jos de la *Etoile* la *Hôtel de Ville* și nimic din ceea ce caut nu găsesc. Mitul rămâne rușinat la porțile orașului.”

Revenim la *Jurnalul german* și regăsim dorința aceluiași autor de a se întâlni, în realitate, cu spații evocate în marile lui lecturi: „Când sosești la Frankfurt, venind din Estul Europei, afli prea puțin din ceea ce știi despre Germania din lectura marilor ei scriitori. Altă lume, alte valori, altă istorie. O civilizație a betonului și a computerelor. (...) Din orașul în care s-a născut și a copilărit Goethe au rămas puține clădiri vechi. Războiul a fost și aici necruțător.” Locului și timpului, elemente *sine-qua-non* ale unui

jurnal, li se alătură, în scrierile lui Simion, experiența culturală anterioară. Trăirile sunt raportate la imaginile deja formate din lecturile personale. Iată aventura intelectuală de care autorul se bucură. Este vorba de experiența unui spirit înalt care nu caută într-un oraș recreere, ci dorește să reconstituie povești de viață ale unor scriitori pe care îi admiră! Apropierea celor două jurnale nu a fost întâmplătoare. Simion caută a înțelege spiritul german prin raportare la cel francez. Vizitele la Paris și Frankfurt îl ajută să observe modul în care specificul cultural se regăsește în comportamentul cultural. Sunt evocate permanent cărțile citite în profunzime de Eugen Simion, cărți care au incitat lectorul spre descoperirea locurilor pe care istoria a lăsat urme: „*Neamțul are suflet conjugal și nu poate trăi, spune Chateaubriand, fără jumătatea lui, în timp ce francezul, atât de îndrăgostit de femei, uită de ele adesea fiind acaparat de griji și treburi. Cât de adevărată poate fi această remarcă? Se observă că francezii sunt obsedați de lumea de dincolo de Rhin, mai toate categoriile lor morale se definesc prin opoziție față de ceea ce se crede că reprezintă spiritul germanic. Atât de înrădăcinată este această convingere, încât Giradoux crede că Franța și Germania nu sunt două expresii geografice, ci doi termeni morali... În contradicție, se înțelege.*” Vizita la Frankfurt va fi punctul de plecare pentru ceea ce va însemna o veritabilă incursiune în specificul a două dintre marile culturi europene, aducându-se date precise, făcându-se trimiteri la studii istorice sau filosofice.

Dar autorul nu uită că sub cerneala lui se așterne un jurnal și revine la descrierea trăirilor provocate de orașul în inima căruia se află. Nu se poate însă desprinde de spiritul cărților și al scriitorilor: „Înainte de a intra în muzeul de artă, luăm o cafea la *Laumer*, acolo unde filosoful Adorno venea adesea.” Asemeni unui veritabil prozator, Eugen Simion are abilitatea de a descrie elegant atmosfera, figurile umane, arhitectura. Ajunge la concluzia că „spiritul german nu trebuie căutat numai în muzee.” Observarea străzii surprinse în plină forfotă este un bun prilej pentru sublinierea schimbării mentalităților

prin raportare la ceea ce se întâmpla cu doar zece ani în urmă: „Văd tineri în grupuri zgomotoase, cu creste vopsite strident. Este așa-zisa *generație Punk* sau *Stadtindianer*, reprezentată mai bine în Berlinul de vest. Ei au luat locul hipi-lor de acum un deceniu.” Trecerea de la Frankfurtul „pestriț” spre Heidelberg reprezintă o intrare într-o altă lume ce implică trăirea unui alt fel de experiență. Orașul, cu mare reputație universitară îi prilejuiește autorului întâlnirea cu criticul român Sami Damian, dar și cu profesorul Heitmann care „vorbește dumnezeiește limba noastră.” Urmează o călătorie pe Rhin, de la Munchen la Bonn, ce se dovedește „obligatorie pentru turistul cultural în căutarea de vechi simboluri romantice. Natura este descrisă plastic de Simion. Începutul de septembrie, cu dulcea

lumină de toamnă ridicată din apele Neckarului, parcurile diferite de cele întâlnite la Paris, prin dorința nemților de a lăsa ceva sălbatic la marginea lor, conferă originalitate jurnalului. Spiritul naționalist, concretizat în mândria de a fi român, emoția provocată de descoperirea amprentelor pe care cultura română le lasă într-o țară străină.

Călătoria în Germania conferă autorului prilejul de a observa că nimic din ceea ce trăiește la sute de kilometri de casă nu a mai fost descris de alți scriitori. Un oraș trezește emoții diferite scriitorilor, în funcție de sensibilitatea artistică a acestora. În cazul lui Eugen Simion, jurnalul este încă un prilej de dezvoltare a profunzimii spiritului său, dovadă a vastei culturi, putem spune enciclopedice.

Amintire

Eugen Simion în epica ideilor

Olimpiu NUȘFELEAN

În perceperea identității unui scriitor, încercarea cea mai provocatoare mi se pare aproximarea personalității unui critic literar, în devenirea „obiectivă” a acesteia. E vorba de prezența (literară) a unui eu (critic) foarte, cum să zic, sofisticat, care se dezvăluie, atunci când o face, nu direct, dar nici în... metaforă. Dacă literatura se face din cărți – cărți din cărți –

criticul literar este cel care, mai mult decât oricine, urmează rațiunea hrănirii cu cărți. Eul său nu are dreptul decât la o „prezență” – firească desigur – livrescă, la o pierdere a „lăuntricului” subiectiv de dragul obiectivității, trecut fiind prin bolgiile unei lecturi urmărite și sancționate de tot felul de criterii, în care omul

viu se regăsește, dar cu greu se întrupează, mijlocind, în alternativă, „întruparea” scriitorului și a cititorului. Așa că sunt așteptate, cu o mare sete de cunoaștere, ocaziile când criticul se dezvăluie pe sine în alte specii literare decât cele care îi intră în vocație, de exemplu în memorii sau confesiunea-dialog. Dacă memoriile au avantajul (sau nefericirea) de a rămâne „închise” în „viziunea” strictă a autorului, încărcate de o mare pasivitate, dialogurile-confesiune beneficiază de „intruziunile” subiective ale reporterului, menite să clatine o subiectivitate mai puțin dispusă să se întoarcă mereu spre sine.

Având în vedere cele spuse mai sus, mă gândesc la dialogul avut de Andrei Grigor cu Eugen Simion în cartea de interviuri *În ariergarda avangardei*, apărută în 2012 la Editura Curtea Veche, (ediția a II-a, „adăugită”). În fața unei asemenea cărți, curiozitatea cititorului va fi sârnată de mai multe aspecte: olimpianismul criticului, modelul oferit în raport cu tradiția, dar și cu cea mai strictă

actualitate, diversitatea ariei de interes, prestigiul și autoritatea critică și academică, impactul asupra generațiilor, construcțiile intelectuale, europene, în care își angajează contemporanii și multe altele. Nu poate fi neglijată nici experiența de viață (literară, culturală, intelectuală în cele din urmă) acumulată până la o vârstă generoasă, experiență care, într-un fel, îl și obligă pe cel care acceptă să se mărturisească. Iar Eugen Simion răspunde tuturor acestor... obligații, personalitatea sa ilustrând teme majore precum servirea literaturii române (cu tot ce implică aceasta, de exemplu dragostea pentru limba în care citește cărți și în care își scrie cărțile) sau asumarea – pe cale culturală – a timpului actual european sau occidental, abordând „subiecte” fierbinți, cum ar fi condiția actuală a spiritului național (contestat), autonomia esteticului, revizuirea critică a valorilor etc.

Eugen Simion este criticul literar olimpian al literaturii actuale, figură benefică și singulară, mergând pe urmele lui Titu Maiorescu (în situația în care demersul său critic se revendică de la modele critice precum Eugen Lovinescu sau G. Călinescu) prin dorința și puterea de cuprindere nu doar a fenomenului literar actual, ci și a societății în care trăim, pe care o angajează în urmarea unui curent sau flux cultural ambițios. Modelul său provoacă și inspiră, chiar dacă rolul scriitorului pălește în ziua de azi. Opera sa de construcție culturală impresionează. Opera sa critică, mai mult decât o strictă critică de întâmpinare, dar nelipsită de flexibilitatea acesteia, stă mărturie. Scriitorii abordați sînt înscriși într-o paradigmă de situare solidă, asistată discret de „calmul valorilor”, circumscrisi sensului „totalității”. Prestația sa în planul ideilor culturale este edificatoare, de o mare incidență asupra mersului culturii noastre: conduce o vreme Academia Română, coordonează realizarea Dicționarului General al Literaturii Române (aflat în faza elaborării unei noi ediții), a publicat manuscrisele lui Eminescu, este profesorul a zeci de promoții de studenți, coordonează comisii și manuale destinate învățămîntului preuniversitar... Semnificativ este

să observăm că Eugen Simion are timp – și expertiză – să se ocupe de o excelentă și bogată colecție a clasicilor, „Opere fundamentale”, ca și de un colocviu al tinerilor critici. Inițiind seminarul internațional „Penser l’Europe”, aduce la dezbateri personalități europene importante. Distincțiile și premiile obținute, academiile care sînt onorate să-i confere titluri validează opera unui arhitect cultural, al criticului și al intelectualului de înalt prestigiu.

În această „cartea vorbită”, cum este definită de la bun început *În ariergarda avangardei*, cu un titlu inspirat de Barthes, un roman de viață încărcat de „epica ideilor”, cu descinderi în intimitatea eului ca și în aceea a literaturii, atrage atenția aspectul relaxat al construcției, dialogul mizînd pe „oralitate”, pe întrebări și răspunsuri dinamice, desfășurate pe spații scurte – cu impact maxim –, evitarea formalismului, cu care nu prea ne obișnuiesc spiritele „scriptice”, analitice, seduse adesea de discursul învăluitoare, arborescent. Protagonistul discursului critic, obiectiv, alunecă lejer în confesiune, mărturisire, în dezvăluirea frământărilor lăuntrice, subsumate – și nu reprimite – unei atitudini echilibrate. Evocarea copilăriei, a bunicului sau a tatălui aparține unui eu „subiectiv”, este încărcată deopotrivă de sentiment și luciditate... Obiectivitatea „critică” e ilustrată în abordarea marilor teme ale literaturii, ale culturii actuale, ale lumii în care trăim.

Încă din *Cuvînt înainte*, cu reluare dezvoltată în paginile cărții, Eugen Simion definește poziția și rolul criticului. „Ariergarda avangardei” reprezintă revelator poziția criticului în fluxul literar, locul din care observația (critică) se poate manifesta cu o mai mare „libertate de mișcare”, chiar dacă, prin acest loc și rol, criticul este un „condamnat la obiectivitate”. Pornind de la discuția despre *Caietele critice*, interlocutorul lui Andrei Grigor va spune, aproximînd activitatea critică: „Asta înseamnă o justă poziție față de operă, efortul obiectivității, justificarea estetică a operei, un spirit amical în relațiile cu scriitorii, evitarea injuriei, o familie spirituală, o pedagogie inteligentă, permisivă (dar nu lipsită de exigență și de o etică a libertății de opinie) față de tineri...” Vocația critică este expresia unei mari iubiri față de literatură și a unei încrederi mistice în acesta, dorința de căutare a adevărului prin pipăirea substanței operei, cînd „criticul nu trebuie să aibă vocație de procuror, ci vocație de preot. El slujește un zeu necunoscut care apare

de oriunde și nu se revelează decât prin operă.” Și comentează „efectele inocenței în literatură”, sperînd că „într-o zi, o să apară un nou Eminescu”, animat de himera credinței că „literatura este o formă superioară de existență”.

Cartea se citește într-adevăr ca un roman. Este plină de viață și de idei. Structurată în numeroase capitole, care prefigurează momente înșirate pe firul vieții protagonistului, ca și pe firul vieții literare, incită continuu. Aventura conștiinței protagonistului, pedagogia decenței, critica literară – mereu, zeflemistii de serviciu, aventura istoriei și a spiritului, proletcultism și elitism, cenzura și cultura paralelă, spiritul caietist, destinul culturii române, reflecții despre Iuda, omul modern între pierderi și câștiguri, complexe ale literaturii, excesul liric sau romanul aflat între metafizică și zeflema, Europa și noi, atitudinea intelectualilor etc., etc., toate sînt impregnate de un puternic suflu personal, ridicate în lumina adevărului de un spirit generos.

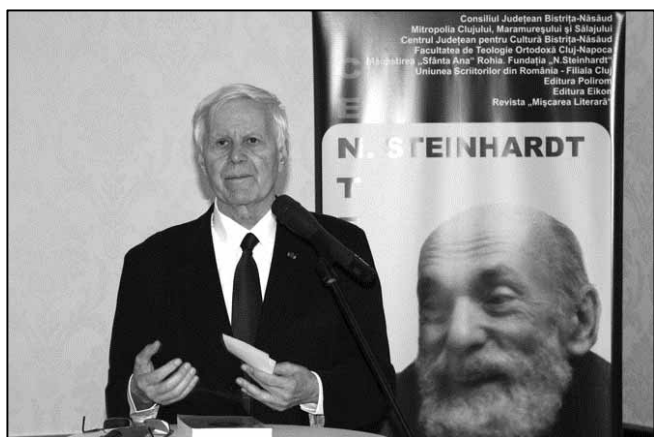
În această perioadă de criză continuă, cultura, în speță literatura, se confundă cu economia de piață. Eugen Simion este de părere că noi, răsăritenii, nu ne prea descurcăm, că este nevoie să asigurăm operei o „lizibilitate mediatică”, dar, evocînd teoria ambasadorului brazilian Jeronimo Moscardo, privind „marginalitatea”, este de acord că, în situația în care culturile „de centru” sunt obosite, afectate de o „industrie culturală”, „culturilor marginale”, cum este și a noastră, au șansa să revigoreze cultura mondială prin a da „mituri, modele, personalități ce pot resuscita o cultură subminată de industria care-i mistifică și deturbează sensurile”. Criticul mărturisește, și în glumă și în serios, că așteaptă să dăm și noi „cîteva modele universale, un număr de mituri fundamentale care să fie preluate de alții și duse în lumea întreagă”.

În *ariergarda avangardei. Convorbiri cu Andrei Grigor* este o carte cuprinzătoare, învăluitoare aș zice, greu de sintetizat în cîteva rînduri. Între cel care întreabă și cel care răspunde la întrebări există o discretă și caldă afecțiune. În ea asistăm la o frumoasă „întropare” a ființei criticului. Cred că e o carte la care Eugen Simion ține în mod special. În ea se lasă dezvăluit în ceea ce personalitatea sa are inconfundabil. Se lasă de fapt cuprins, cu încredere, în brațele literaturii. A literaturii care, ca întotdeauna într-o existență totuși frământată, îl salvează.

Eugen Simion (note biobibliografice)

Ioan Eugen Simion (n. 25 mai 1933, Chiojdeanca, Prahova) este critic și istoric literar, editor, eseist, profesor universitar, membru titular al Academiei Române și președinte al acestui for din 1998 până în aprilie 2006. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, ca și al mai multor universități din străinătate.

Eugen Simion este fiul Sultanei (n. Moise) și al lui Dragomir Simion, moșneni având o ascendență ardelenască. A fost căsătorit (1957–2006) cu Adriana Manea, decedată, și are o fiică. Studiază la Liceul „Sfinții Petru și Pavel” din Ploiești, devenit Liceul „Mihai Viteazul”, astăzi Colegiul National „Mihai Viteazul” din Ploiești, unde a fost coleg cu Nichita Stănescu. Între 1952

La Bistrița, Simpozionul N. Steinhardt, 2013

și 1957 urmează cursurile Facultății de Litere a Universității din București. Printre profesorii săi se numărau Tudor Vianu, G. Călinescu, Alexandru Rosetti și Iorgu Iordan. Obține titlul doctor în științe filologice cu teza *Eugen Lovinescu, scepticul mântuit*, condusă de profesorul Șerban Cioculescu (1969).

După absolvirea facultății, devine cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române (1957-1962), lucrând în colectivul „Eminescu”, condus de Perpessicius. În perioada 1962-1968 este redactor al „Gazetei literare”. Între anii 1964-1971 este lector universitar la Catedra de Istoria literaturii române, Facultatea de Litere,

Universitatea București. Va funcționa apoi, între anii 1970-1973, ca lector invitat de limba română la Universitatea Sorbonne (Paris-IV), apoi obține o bursă de studii în Republica Federală Germania (1974). Din 1971 devine conferențiar universitar, iar din 1990 profesor universitar al Facultății de Litere de la Universitatea din București. Din 2006 este director general al Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București.

Debutează publicistic cu un articol despre *Caietele Eminescu* în revista „Tribuna” (1958). Începe să colaboreze frecvent la revistele „Gazeta literară”, „Contemporanul” și „Viața românească”. Din 1968 colaborează săptămânal la „România literară” și din 1991, la „Literatorul”. Din 1983 este redactor al revistei „Caiete critice”, revistă de critică și teorie literară, iar din 1990, director al publicației. În 1993 devine membru al Academiei Române. În anul 1998 este ales Președinte al Academiei Române. Doctor Honoris Causa al universităților din Iași, Galați, Târgoviște, Arad și al Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău. În 2006 își încheie activitatea de Președinte al Academiei Române. În prezent este președintele Secției de Filologie și Literatură a Academiei Române. A scris în mod regulat la ziarul „Ziua”. A publicat peste 3.000 studii și articole în reviste de specialitate. Este coordonatorul *Dicționarului general al literaturii române*, vol. I-VII, 2004-2009. Din 2005, sub numele *Ariergarda avangardei*, ține o rubrică permanentă în revista „Cultura”. Este președintele Fundației Naționale pentru Știință și Artă și coordonator al seriei „Opere fundamentale”.

Volume publicate:

- *Proza lui Eminescu*, 1964
- *Orientări în literatura contemporană*, 1965
- *Eugen Lovinescu, scepticul mântuit* – (Eugen Lovinescu, the Redeemed Skeptic), 1971 (ediția a doua, 1994)

- *Scriitori români de azi*, I, 1974 (ediția a doua, 1978)
- *Scriitori români de azi*, II, 1977
- *Timpul trăirii, timpul mărturisirii. Jurnal parizian*, 1977, (a doua ediție, 1979, a treia ediție, 1986, a patra ediție, 1999, 1983 – ediția în limba maghiară)
- *Dimineața poezilor*, 1980, (a doua ediție, 1995, a treia ediție, 1998)
- *Întoarcerea autorului*, 1981 (ediția a II-a, 1993; ediția a III-a, 2005)
- *Scriitori români de azi*, III, 1983
- *Sfidarea retoricii. Jurnal german*, 1985, ediția a II-a, 1999
- *Scriitori români de azi*, IV, 1989
- *Moartea lui Mercutio*, 1993
- *Limba maternă și limba poeziei* – Cazul Christian W. Schenk, colecția Phoenix 1993
- *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, 1994
- *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii*, 1995
- *Fragmente critice*, I, *Scriitura publică, scriitura taciturnă*, 1997
- *Fragmente critice*, II, *Demonul teoriei a obosit*, Fundația „Scriul Românesc” & Univers Enciclopedic, 1998
- *Fragmente critice*, III, Fundația „Scriul Românesc” & Univers Enciclopedic, 1999
- *Clasici români*, I, *Grai și Suflet* & Cultura Națională, 2000
- *Fragmente critice*, IV, Univers Enciclopedic, 2000
- *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. I-III, Editura Iri & Univers Enciclopedic, 2001
- *Genurile biograficului*, Univers Enciclopedic, 2002; ed. a II-a, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2008
- *Mircea Eliade, nodurile și semnele prozei*, ediția a II-a, Univers Enciclopedic, 2005, ediția a III-a, Junimea, 2006
- *Tânărul Eugen Ionescu*, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2006; Editura Muzeului Literaturii Române, 2009
- *Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial*, Iași, Princeps Edit, 2011

Cărți traduse în limbi străine:

- *Élmények kora, vallomások kora. Párizsi napló*, 1983
- *Imagination and Meaning. The Scholarly and Literary Worlds of Mircea Eliade*, (coautor), The Seabury Press, New York, SUA, 1984
- *Die Mitte der Aufsätze zu Mircea Eliade* (coautor), Suhrkamp Verlag, Frankfurt, Germania, 1984
- *The Return of the Author*, Northwestern University Press, Evanston, Illinois, SUA, 1996
- *Le Retour de l'Auteur*, L'Ancrier Editeur, Strassbourg, Franța, 1996
- *Mircea Eliade, Spirit of Amplitude*, East European Monographs, SUA, 2001
- *Mircea Eliade, romancier*, Paris, OXUS, 2004

Ediții:

- Mihai Eminescu, *Proză literară*, 1964 (în colaborare cu Flora Șuteu)
- Mihai Eminescu, *Poezii*, 1991
- E. Lovinescu, *Scrieri*, vol. I-IX, 1969-1982
- Lucian Blaga, *Ce aude unicornul*, 1975
- Mircea Eliade, *Proză fantastică*, vol. I-V, 1991-1992
- Tudor Vianu, *Cunoașterea de sine*, 1997; reed. 2000
- G. Călinescu, *Fals jurnal*, 1999

Premii și distincții obținute:

- Premiul Uniunii Scriitorilor i-a fost acordat de cinci ori
- Premiul Academiei Române în 1977
- Ordinul Steaua României în grad de Marea Cruce
- Legiunea de Onoare a Franței (2002)

Primirea la Vatican, 31 mai 2001

Audiența la Papa, 31 mai 2001

Cu Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Victor Crăciun

Cu Grigore Vieru, Mihai Ungheanu, Tudor Nedelcea

Fotoalbum Eugen Simion

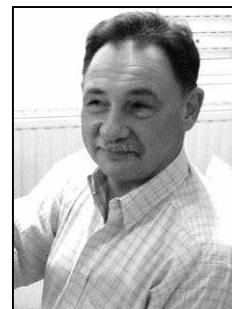
Cu Maya Simionescu, Mircea Albulescu, Antonie Solomon, Virgil Ogășanu, Tudor Nedelcea

Mihai Cimpoi, Nicolae Breban, Victor Craciun, Lia Olguța Vasilescu, Tudor Nedelcea, Eugen Simion, M. Dolijan, Vasile Tărășeanu, Doina Rîjca, M. Grigorescu, Mircea Cornișteanu

Cuvîntul și marea, care despart și unesc (cîteva idei ale traducătorului despre opera Anei Blandiana)

Áron GAÁL

Dacă traducătorii consimt cumva să-și spună părerea despre cei traduși și operele acestora, o fac doar după al nuștiucîtelea autor și volum. Și asta doar tematizînd și structurînd materialul într-un buchet. În asemenea cazuri totul se întîmplă după un interval de timp considerabil de la apariție, ulterior. Primează aici încercarea de a fi obiectiv, intenția de analizare, comparare.

Citind traducerile din T. S. Eliot ale maestrului meu Istvan Vas, în zorii începutului activității mele literare, m-am întrebat adesea ce simțea oare poetul maghiar în timp ce-l traducea pe contemporanul său englez, ce a influențat întreaga literatură a secolului XX.

După ce l-am întrebat despre asta, mi-a vorbit cu însuflețire despre întîlnirea lor ce avusese loc în Londra și despre ce a provocat în el această experiență personală, precum și procesul de traducere a operelor. Mi-a povestit toate acestea, dar nu le-a așternut pe hîrtie. Încă plutea la cîteva centimetri deasupra pămîntului pe calul înaripat al poeziei – dacă e să vorbim despre literatură – și nu deasupra lui Parnassius – cînd plin de praf, cînd plin de noroi. Cel puțin aceasta era impresia cititorului și a poetului debutant – și asta pentru multă vreme. Pur și simplu fiindcă asta au vrut să vadă.

Azi, în vremea bucătăriilor luxoase, a emisiunilor live ce filmează pe ascuns protagoniștii, în timpul războaielor transmise în direct de la fața locului, cititorul iubitor încă de frumos caută altceva: sentimente, impresii, adevărul interior... Ar vrea să și simtă, nu doar să înțeleagă autorul și opera. Sinceritatea nu e ceva simplu și nevinovat. Puțini reușesc să-și permită luxul acesta, fără a răni pe alții sau pe sine. Simplitatea nu este

un lucru simplu și lipsit de periculozitate nici din punct de vedere omenesc și nici prin prisma folosirii mijloacelor artistice, în cazul nostru lingvistice, formale. Nu e simplu și nici lipsit de periculozitate să fii părtaș al unei ecuații cu mai multe necunoscute, ce are doar o singură soluție. Puțini sunt dispuși să-și arate pielea, să se expună. Și mai puțini sunt cei capabili să facă asta într-un mod natural și banal, așa cum iarna, în timpul unei întîlniri, una din părți

– să zicem femeia – își dă jos puloverul gros de lînă, iar lumina ce se răsfrînge pe cămașa albă conturează întreg bustul ei atrăgător, radiază și este reflectată de oglinzi și de ochii celorlalți ce stau la masă. Să-mi asum subiectivitatea și să-mi spun părerea în legătură cu un fel de renaștere, de recreere iminentă, concepută într-o altă limbă, părere ce nu se vrea a fi o analiză, ci mai degrabă oglindirea interioară a autoarei și a operei sale. M-am bucurat să întîlnesc în persoana și opera Anei Blandiana un poet ce reușește printr-o naturalețe de la sine înțeleasă să se debaraseze de învelișul premiilor internaționale, a cunoașterii și recunoașterii, al nenumăratelor lucrări traduse în multele limbi ale lumii euro-

Ana Blandiana și Áron Gaál la Iași, 2008

Cec în alb

atlantice și care lasă ca fiecare părticică din ultimul său volum să-i illustreze și să-i oglindească vârsta, ce a crescut împreună cu ea și în ea, în care și cu care a crescut și ea la rîndul ei. Și noi toți laolaltă – traducătorii și cititorii de pe planeta întreagă.

Ana Blandiana, Nichita Danilov și Áron Gaál la Iași, 2008

Sunt convins că și în ziua de astăzi cei care generează procesul de unire a Europei, pe

Ana Blandiana, Romulus Rusan și Magda Gaál în Ungaria, la biblioteca mănăstirii Benedicta, orașul Pannonhalma

cel euro-atlantic și chiar pe cel transatlantic sunt artiștii, care acționează prin operele lor și uneori le și precedă, iar dacă cumva se împotmolesc, le impulsionează și le scot din punctul mort: „Pentru că nimic din ceea ce nu e scris/ Nu există”, după cum spunea și poeta în poezia *Calendarul*.

Prin transpunerea operei poetice dintr-o limbă străină în limba maternă, traducătorul reușește să ofere – parcurgînd mai multe volume – o selecție, o secțiune transversală. Traducerea integrală a unui volum de poezii al

unui poet contemporan, în forma ei originală, este un lucru rar. Cred că acest volum reprezintă locul în care lucrul respectiv e justificat, unde atît formal, cît și din punct de vedere al conținutului, lumea simțurilor se contopește în două cuvinte cu impresia indirectă, iar aceste două cuvinte, la rîndul lor într-un nume: Ana Blandiana. Totul se întîmplă aici așa de simplu și de banal, precum declară ea însăși în poezia *Iluzie*: „Femei, bărbat, floare, nor”, sau „În limbajul crepuscular/ În centrul neantului sfînt/ Există un zeu, care se crede cuvînt”. Este greu să ne exprimăm sau să exprimăm lumea de azi mai simplu și totodată mai poetic.

Poezia bună este actuală mereu. Poeziile Anei Blandiana au fost actuale ieri, sunt și azi și vor fi și mîine. Desigur actualitatea nu constă în faptul că poezia actualizează. Ea vorbește despre ceea ce a caracterizat lumea încă din timpul lui Cain și Abel, despre cuvinte care s-au transformat în șarpe, care au devenit fum, din care s-au ridicat catedrale, din cauza cărora s-au mistuit imperii, cuvinte ce trădează, ce schimbă, cuvinte bune și rele.

Despre cuvinte: despre tine, despre mine, despre noi, care doar împreună putem deveni propoziții, doar împreună putem însemna ceva. Despre adevăr – care nu poate fi uitat în ghilimele pentru o perioadă mai lungă fără consecințe –, despre autenticitate – ce nu poate fi pusă la îndoială, despre afirmare – ce nu poate fi negată... Doar dacă nu cumva... Dar cine își dorește cu adevărat distrugerea lumii?

Unul dintre cei mai mari gînditori ai epocii scria: „În lipsa moralei, Roma cade în sclavie”.

Cuvintele și versurile au moralitate. O mare operă oglindește autorul. Avem de-a face cu o astfel de oglindă ce ilustrează și redă clar înțelesurile, înțelesul cuvintelor, înțelesul totalității cuvintelor. Așa cum cuvîntul ce desparte și unește îl oglindește pe cel ce-l spune, pe cel ce-l scrie.

Ana BLANDIANA

Iluzie

De nescos, de nespus,
Cele două triumphiuri
Cu vârful în jos
Cu vârful în sus
Înlănțuite, întrepătrunse,
Raze de sex contrar
Întru-un singur animal
Devorându-se pe sine însuși cu dor.
Lumină plăcută zeului incitator
Care naște realitățile rostindu-le
Rar
Rând pe rând:
Femeie, bărbat, floare, nor.
În limbajul crepuscular,
În centrul neantului sfânt
Există un zeu care se crede cuvânt.

Calendarul

Calendarul pe care singură
Mi-l scriu pe perete
Este singurul lucru de care mi-e teamă
Cu adevărat pe pământ.
În fiecare seară mâna mea
Face fericită un cerc în jurul cifrei curente:
Roșu pentru poezie
Verde pentru proza
Sau tremură de rușine și spaimă,

Ábránd

Kivehetetlen és elmondhatatlan,
Az a két háromszög
Csúcsával lefelé az egyik
Csúcsával felfelé a másik
Egymásba hatolva, összebilincselve,
Ellentétes nemű sugarak
Egy egyedüllévő állatban
Ami önmagát falja fel szenvedéllyel.
Mily kellemes fény ez a bajkeverő
istenségnek
Mely a ténylegeset csak ritkán szüli meg
Kimondva
Egymás után:
Nő, férfi, virág, felhő.
Ebben az alkonyi nyelvezetben
A szent érthetatlenség közepén
Létezik egy istenség, aki szónak hiszi magát.

A naptár

A naptár, amelyet egymagam
Írok a falra
Az egyetlen olyan dolog, amelytől félek
A földön igazán.
Kézem minden este
Boldogan húz egy kört az éppen kelendő
számjegy köré:
Pirosat versnek
Zöldet a prózának

Echivalențe lirice

Trăgând două linii încrucișate cu negru
 Peste ziua scoasă din timp.
 Astfel
 Viața mea devine mai scurtă
 Cu o necunoscută pierdută-n neant
 Despre care n-am fost în stare să scriu
 Nici o literă care s-o ancoreze în ființă,
 Viața mea devine mai scurtă
 Cu fiecare zi neapărată
 De un cerc roșu
 Sau de un cerc verde,
 Pentru că nimic din ceea ce nu e scris
 Nu există.

Vagy szégyentől s rémülettől remeg meg,
 Két egymást keresztező vonalat húzva
 feketével
 Az időből kihúzott nap felé.
 Így
 Életem rövidebbé válik
 Egy semmibe veszett ismeretlennel
 Amiről képtelen voltam írni
 Akár csak egyetlen teremtménybe rögzülő
 betűt is,
 Életem megrövidül
 Minden nappal, ami elkerülhetetlen
 Egy piros kör által
 Vagy zöld kör által,
 Mert semmi abból, ami leírva nincs
 Nem létezik.

Traducere în maghiară de **Áron GAÁL**

Fiind parte din zid (legenda Meșterului Manole)

Áron GAÁL

Jeruzsálem

Jeruzsálem
megszámlálhatatlan
könnyeidet
számolom

És mintha közvetlenül a fejem felett
lenne itt az ég
és mintha szürkésebb lenne itt az est
ahogy az út kanyargós szalagját járva
közelebb és közelebb érek
a városhoz

S már Mevaseret fehér házai egyikének
teraszán ülök a távolt fürkészve, ahol
a kövektől érdes lejtők és ifjú erdők
alkonyi kékje fölött valahol
az Úr tenyerébe hajtja le fejét Jeruzsálem
Dávid és Salamon városa

És másnap, ahogy megsüti a nap
a kő-tüskéket szemben a dombokon
kilenc óra körül
Eszterre gondolok
s magamnak sem tudom megmagyarázni
miért éppen rá?

Talán csak hagyom
hogy a vers

Jerusalim

Pentru Menachem și Paula

Jerusalim
Jerusalime
număr
lacrimile
tale de nenumărat
și parcă imediat deasupra capului meu
s-ar afla aici cerul
și parcă seara ar fi aici mai gri
pe măsură ce urmând panglicile șerpuinde ale
drumului
ajung din ce în ce mai aproape
de oraș.

Și deja stau pe terasa
unei case albe din Mevaseret scrutând
depărtarea
acolo unde Jerusalim orașul lui David și
Solomon
își pleacă capul în palma lui Dumnezeu
undeva deasupra amurgului pădurilor tinere
și al dâmburilor aspre din cauza pietrelor
și a două zi, în timp ce soarele frige
țepii pietrelor de vis-a-vis de pe dealuri,
în jurul orei nouă
mă gândesc la Ester
și nu-mi pot explica nici mie
de ce tocmai la ea?

Poate doar îngădui
versului

a szabad társítások
halmaza legyen
Hát itt vagyok
már túl s még innen
Rothschild utazó batárján
Jeruzsálem több ezer éves falai előtt
Latrun régóta halott hadseregén, a dombon
Jaffa sikátorain, amik a TENGERHEZ
vezetnek

Már túl s még innen az arab éttermen
Abu Goshban, ahol a fotók szerint...
de végül is érdekesebbek a lányok, a szépek
a ringó csípők, a fekete szemek
s ahogy vissza-visszamosolyognak
hiszen ez mégis csak az Énekek éneke földje
ma is

„A te neved kiöntött, drága kenet”
És csípőd felett
és csípőd alatt, előtt és mögött
akárcsak az óváros észak-déli tengelye
a második templom idején, ahol út ugyanúgy
kelet és nyugat irányába is vezet

Akkor is piac volt itt és üzletek
és tömeg áramlott sok felől, sok fele
és ugyanúgy készült a belege, mint ma
A mindenható melege sugárzik felém
a Siratófalnál
Toda raba

És megint és újra Mevaseret
és távolabb Abu Gosh müezzinjét hallgatom
hajnaltájt és estelente
amikor ébred és álomra szenderül a Nap
a sziklás kúpokon, egy parittyányi
kőhajítással
a végtelen alatt

itt találkoznak a párhuzamosok

és van, hogy elfogy ereje a szónak
és van, hogy elfogy a betű értelme
és van, hogy a lelkiismeret felébredne

să devină o movilă
de asocieri libere
Deci mă aflu aici
Depășind trăsura lui Rotschild
care totuși de aici pornește
înaintea pereților milenari ai Ierusalimului
trecând de oastea de demult moartă a lui
Latrun
pe deal aleile Jaffei, care duc la MARE

Dincolo de și totuși de aici izvorând
restaurantul arab
și în Abu Gosh, unde, conform fotografiilor...
dar în fine, fetele sunt mai interesante,
frumoasele
șoldurile ce se unduiesc, ochii negri
și felul în care îți răspund la zâmbet
la urma urmei acesta este pământul Cântării
Cântărilor

și în ziua de astăzi
„Numele tău s-a revărsat, ulei scump”
deasupra șoldurilor tale
și dedesubtul lor,
și înaintea și în spatele lor
ca axa nord-sud a vechiului oraș
în timpul celui de-al doilea templu, unde
drumul duce

și înspre est și înspre vest
Și pe vremea aceea exista aici o piață și
magazine
și mulțimile veneau din multe regiuni, și
belege se făcea
și atunci în mai multe feluri ca și azi.
Căldura celui Atotputernic radiază spre mine
La Peretele Plângerii
„Toda raba.”

Și din nou și încă odată Mevaseret
și în depărtare se aude müezzinul lui Abu
Gosh
diminează în zori și seară
atunci când Soarele se trezește și când ațipește
pe dealurile stâncoase
cam cât ai arunca o piatră cu o praștie
dedesubtul infinitului
aici se întâlnesc paralele

Și se întâmplă ca deodată cuvântul să-și
piardă puterea
și litera să-și piardă sensul

és van, hogy van tükör, és a tükörben arc
és van, hogy a van, sinds már többé
és csak ami volt, a VAN

Megszámlálhatatlan
könnyedet
számolom
Jeruzsálem

2010. október 23 – 29
Jeruzsálem - Mevaseret

și conștiința să se trezească
și se întâmplă să existe oglindă, și în oglindă
chip
și se întâmplă ca existența să nu mai existe
și doar ce-a fost SĂ FIE
Își numără lacrimile
fără de număr
Jerusalime.

23-29 octombrie 2010,
Jerusalim-Mevaseret

Az egykori zsidó temetőben

Néhány sír csupán, hant nélküli kövek
A drótkerítés mögött. Egy újabb ütközet
A múlttal, amit rám örökölt hagytak
Akik ott vannak a csöndben és ott a
szavakban
Ott a kézfogásban, s ahogy két váll összeér
Az épülő házban s a tanyák hűlt helyén
A vízcsofogásban, az ünnepi beszédben
A tapsban, ahogy előredőlsz a széken
El sose hagynak. Velel fekszenek, kelnek
Jambusaiddal perelnek, feleselnek
A drótkerítés mögöl és nem üdvözülhetsz
Amíg meg nem követed ezt a néhány követ
Ártatlanul is, akár mások helyett
Hogyha szólsz, ezután hitele legyen
Több legyen, mint néhány betű egymás után
A vers üzenet innen, hol nincs más
Csak néhány sír csupán...

În cimitirul evreiesc odinioară

Doar câteva morminte, pietre funerare fără
pământ
În spatele gardului de sârma. Încă o
confruntare
Cu trecutul, pe care cei ce se află acolo
În liniște, în cuvinte și în strângerea de mână
Mi-au lăsat-o drept moștenire
Și așa cum doi umeri se ating
În casa ce se construiește
Și în locul fostelor sălașuri
În clinchetul apei, în discursul de sărbătoare
În aplauze, tot așa cum te apleci în scaun
Ei nu te părăsesc nici când dorm și se trezesc
alături de tine
Te amenință cu iambi, își răspund obraznic
Din spatele gândului de sârmă și nu poți
ajunge în ceruri
Până când nu vei fi iertat de aceste câteva
pietre
Chiar dacă ești nevinovat, chiar și în locul
altora...
În așa fel încât, dacă după toate acestea vei
grăi
Să ai credibilitate, să fie mai mult decât o
înșiruire de litere
Poezia, mesaj de aici, unde nu e nimic altceva
Decât niște morminte...

Eminescu și destinul posteminescian al literaturii române

Călin TEUȚIȘAN

Conf. univ. dr. Călin Teuțișan s-a născut la 9 octombrie 1969, în Lechința, jud. Bistrița-Năsăud; este fiul Anei (n. Pop) și al lui Teodor Teuțișan. Școala primară și gimnazială, în Lechința, absolvent al Liceului de Filologie-Istorie „Ady-Șincai” din Cluj (1988). Licențiat, în 1994, al Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” Cluj, Secția română-engleză. În același an devine cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj, iar în 1997 asistent la Facultatea de Litere. În prezent este conferențiar universitar, iar între anii 2005-2007 a fost șeful Catedrei de literatură română, istorie literară și etnologie de la aceeași facultate.

A făcut parte din gruparea „Direcția 9” (1992-1995). Bursier la Universitatea din Geneva (2001). Doctorat în Filologie cu teza „Temă și convenții. Poezia erotică românească” (2005).

Debut absolut cu critică literară în revista *Tribuna* (1991). Publică studii și cronici literare în *Tribuna*, *Apostrof*, *Steaua*, *Viața românească*, *Contemporanul-Ideea europeană*, *Limbă și literatură*, *Sinergies Roumanie*, *Studii literare*, *Vatra*, *Altitudini*, *Discobolul*, *Mișcarea literară*, precum și în diverse volume colective.

Volume: *Fețele textului*, Editura Limes, Cluj, 2002; *Eros și reprezentare. Convenții ale poeziei erotice românești*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005; *Textul în oglindă. Reflexii ale imaginarului eminescian*, Editura „Biblioteca Apostrof”, Cluj-Napoca, 2006.

Volume colective: *Dicționar analitic de opere literare românești*, coordonator Ion Pop, vol. I-IV (1999-2003), ediție definitivă, Casa Cărții de Știință, 2007 (coautor); *Dicționarul cronologic al romanului tradus în România de la origini până la 1989*, Editura Academiei Române, București, 2005.

Premii: Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj (2002).

Premiul „Ioana M. Petrescu” al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj (2005).

(A. P.)

Eminescu devine, chiar din timpul vieții, mai ales prin vocea lui Maiorescu, *poetul național*. Adică ceea ce am numi, în limbajul mediatic contemporan, un megastar

Colocviile Saeculum

cultural; o vedetă urmărită, în istoria culturală națională, de mai toate pririle, din 1889 și până în contemporaneitate, de la primii epigoni și până la generația milenaristă, cei din urmă exprimând raporturi polemice față de figura eminesciană. Nu întotdeauna se înțelege, însă, suficient de clar, ce înseamnă acest model, ce înseamnă

Eminescu și eminescianismul, care sunt valențele, structurile, construcția și mizele operei eminesciene, în primul rând din perspectiva estetică, apoi din cea general culturală.

Ar trebui să pornim discuția de la câteva premise ținând, în esență, de ceea ce putem numi dialectica formelor și a ideilor literare în cultura românească și, în speță, în literatura română. În fond, o dialectică specifică nu doar culturii române, ci oricărui „bazin cultural”, geografic și istoric delimitat. Formulând liminar, în literatură nu există accidente; există doar deveniri de forme, de idei, de

motive, un proces în care un moment este pregătit de un altul, iar el, la rândul lui, deschide poarta către altele, care îi succed. În pofida unei accepțiuni de uz general, nici Eminescu nu este un accident. El nu apare ca o „comeată” (vorba lui Chicoș Rostoganul) pe firmamentul perplex al unei literaturi române mici, umile și, până atunci, lipsită de mijloace. Sub presiunea uriașă a unor modele poetice de succes, contemporane lui, foarte tânărul Eminescu debutează pe coordonatele unui limbaj al epocii, îmbâcsit de clișeele pașoptiste. Așa arată, de pildă, mica bucată poetică, patetică și encomiastică, adresată fostului său dascăl Aron Pumnul, trecut la cele veșnice.

Ce se întâmplă așadar în „momentul eminescian”, reprezentat de cei aproximativ optsprezece ani de creație? Ce-l face, de pildă, pe un critic precum Maiorescu (un vizionar lucid, de structură raționalistă) să riște afirmația că Eminescu este cel mai bun poet român de până atunci și, probabil, pentru multă vreme încă? Fără îndoială că sprijinul aproape necondiționat al lui Maiorescu vine dintr-o conștiință acută a criticului cu privire la noua vârstă a poeziei, pe care Eminescu o inaugurează. Această vârstă ține în mod indisolubil de racordarea romantismului românesc la romantismul european, al cărui imaginar se legitimează filosofic, prin categoriile idealismului metafizic german. Eminescu este primul poet important din literatura română care-și fundamentează actul creator literar de o asemenea construcție filosofică. Se delimitează astfel, în chip natural, două vârste ale romantismului românesc: romantismul timpuriu (pașoptiștii) și romantismul matur (Eminescu). Ceea ce poeții romantici timpurii doar intuiesc și, eventual, imită, prin contactul cu literatura europeană, Eminescu acumulează sistematic, prin studii de specialitate, care-i permit o înțelegere sistemică, intelectuală, nu doar intuitivă, a categoriilor vizionarismului, ce vor sta la baza construcției imaginarului literar.

Cele două vârste poetice se delimitează și dintr-o altă perspectivă – a strategiilor limbajului. Simplificând, până la Eminescu, poezia apelează la o accepțiune a esteticului

bazată preponderent pe un criteriu cantitativ. Ne oanacreonticii mai ales, dar și pașoptiștii, adesea, înțeleg principiul estetic drept o aglomerare cantitativă de tropi, mai ales de tropi „primari”, care se opresc undeva în pragul metaforei. Metafora însăși, la pașoptiști, se află mai degrabă în „zorii” ei,

funcționând – în termenii lui Blaga – plasticizant, mai degrabă decât revelatoriu. Cu excepția, poate, a lui Grigore Alexandrescu, care împinge cel mai departe (chiar dacă nu până la capăt...) poezia pașoptistă pe drumul structurării imaginarului romantic și al sistematizării estetice a limbii poetice.

În buna tradiție a romantismului european, dar și în conformitate cu propriile intuiții asupra capacităților expresive ale limbii, Eminescu optează pentru o viziune mai puțin optimistă asupra limbajului. De la Babel încoace, el, limbajul, trădează, pierzându-și capacitatea de a mai exprima sensul fundamental al lucrurilor, fenomenelor, ființelor, relațiilor etc. Funcția poeziei va fi, pentru Eminescu, aceea de a recupera capacitatea originală de rostire concretă a sensului, iar instrumentul predilect va fi

metafora, în sensul – din nou, blagian – al *metaforei revelatorii*. Un limbaj original care exprimă adevărul, care exprimă lumea, sau ideea. Categoriile filosofice ale idealismului metafizic sau figurația mitologică a antichității greco-latine (văzută ca sumă de *narațiuni* semnificative, nu doar ca un compendiu de figuri de ceară, valorizabile „cosmetic”), ca să numesc doar două dintre sursele fundamentale ale „inspirațiunii” poetice, devin, la rândul lor, instrumente de resemantizare a limbajului, pe care Eminescu îl umple din nou de consistență, în construcțiile poetice.

Dacă ar fi să apelez la un paradox (!...), Eminescu *lucrează cu forma în chip substanțial*, nu doar „epitelial”. Cel mai eficace exemplu îl reprezintă *Glossa*. Ca formă fixă, glossa presupune întoarcerea limbajului asupra lui însuși, într-un cerc perfect, care se închide asupra propriului univers lexical. Ce spune glossa eminesciană? – ea vorbește despre întoarcerea asupra sieși și a propriei interiorități/identități a subiectului liric. Rezultă o corespondență absolută între „carcasa” poemului și miezul său imaginar, între sensul pe care-l numește și vehiculul pe care ni se comunică acest sens. O corespondență reprezentând, fără îndoială, unul dintre indiciile *capodoperei*, indiferent de natura (poetică, plastică, muzicală etc.) a obiectului artistic ce reușește s-o atingă. Pe scurt, odată cu Eminescu, intră în vigoare, în câmpul literaturii române, criteriul estetic calitativ. Eminescu își organizează forma ca suport de susținere a unui imaginar alcătuit și construit ca un vitraliu, sau ca un mecanism

ce trebuie să funcționeze în toate articulațiile lui – o mașinărie de „semnificare”.

Din perspectiva tuturor acestor elemente (și a altora, multe, care s-ar fi putut adăuga, dacă timpul conferinței nu ar fi limitat), cel mai bun – în sensul de „funcțional”, în primul rând – model de cuantificare a creației eminesciene, până în acest moment, este cel propus de către Ioana M. Petrescu, în *Eminescu. Poet tragic*. Fără a fi perfect, fără a fi operațional în *toate* articulațiile operei, acesta funcționează operativ la nivel global, ca teoretizare nu doar din perspectiva istoriei externe a textului lui Eminescu, ci și din punctul de vedere al unei istorii interne a sa. Mai precis, autoarea indică și denumește revelator succesivele „modele cosmologice”, constituind harta geografiei vizionare a imaginarului eminescian.

Trei sunt aceste modele, corespunzând unui număr egal de perioade ale creației poetice. Primei perioade (de la debut și până la 1872) îi este caracteristic modelul pitagoreic, structurat, armonic, „rostit” cosmic de muzica sferelor, în care Zeul este garantul „legii”, iar ființa este consubstanțială universului. Al doilea model (specific perioadei dintre 1872–1880) se constituie sub presiunea scepticismului schopenhauerian, a cărui primă consecință este fisurarea sistemului de relații armonice între ființă și cosmos, precum și între elementele constitutive ale acestuia din urmă. Cea de a treia perioadă de creație (1880–1883) este dominată de modelul cosmologic kantian, al universului mecanicist, măcinat de istorie, din care Zeul lipsește cu desăvârșire, iar ființa își asumă tragic condiția alienată. După canonul „lingvistic” (în sensul de „poetic”) eminescian, iată canonul imaginar, în așezarea sa tripartită, conferind poeziei autohtone o organizare vizionară, iar personajului Eminescu o celebritate care și-a arătat, în decurs de un secol, inclusiv laturile primejdioase.

Ce se întâmplă după Eminescu în literatura română? Posteritatea critică se arată mai mult decât reverențioasă în raport cu opera sa. O întreagă „bibliotecă” i se dedică în chip absolut, constituind ceea ce astăzi se numește „eminescologie”. Literatura însăși îl

va lua ca punct de reper, formulându-și două „ipoteze posteminesciene” de lucru. Depășind întrebarea (nu lipsită de o doză de dureroasă frustrare) „ce se mai poate scrie după Eminescu?”, poezia românească reacționează în cheie iconodulă – adică fără a schimba criteriul de poeticitate, în termenii lui Mircea Scarlat, urmând linia unui neovizionarism postromantic de succes, sau în cheie iconoclastă – propunând raportări polemice la modelul canonic, schimbând viziunea poetică și apelând la formule noi de organizare a blocurilor imaginarului. Printre acestea se numără și postmodernista revizitare ironic-integratoare a textului eminescian, practică de către generația optzecistă, care-și recitește înaintașul cu nedisimulate delicii intertextuale. Cel mai revelator exemplu îl constituie celebra *Poemă a chiuvelei*, aparținând lui Mircea Cărtărescu – un *Luceafăr* pe dos, în oglindă, mărturisind angoasa subiectului postmodern, care-și transferă substanța ontologică asupra obiectelor cotidiene. Un poem aflat destul de evident în avangarda (variantă estetizantă) a milenarismului contemporan.

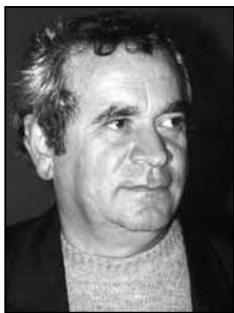
Ce se întâmplă după Eminescu în spațiul mentalitar românesc? Un întreg proces de constituire, apoi de uzură al „mitului Eminescu” se derulează pe parcursul a mai bine de un secol. Imaginea lui Eminescu e confiscată de politic – fie în sensul unei politici culturale (să zicem, Iorga și sămănătorismul), fie în sensul, mult mai brutal, al politicii de partid și de stat (de pildă ideologia comunistă, care instrumentează culturnic figura lui Eminescu, în direcția unei efigii naționaliste servind idealurilor de stânga). În postură de mit identitar, Eminescu servește unui construct mentalitar cvasi-ficțional, bazat pe operații de reducere sau chiar de reconstrucție interpretativă, având ca scop elaborarea, întreținerea și manipularea îndeobște-numitului „sentiment național”. Explicabilă psiho-istoric, nevoia de repere

legendare aduce după sine un cortegiu de stereotipii menite să înghețe în efigie proiecția idealistă, de sorginte post/neo-romantică, a „arhanghelului nației”, de la figura „voievodului” și până la „omul deplin al culturii române”. Procesul este scurtcircuitat de faimosul număr anti-Eminescu al revistei *Dilema*, publicat în 1998. Acesta naște o discuție (derulată pe mai mulți ani) lămuritoare, până la urmă, cu privire la etapele creșterii și maturizării unei culturi naționale, una dintre ele fiind etapa depășirii „privirii vrăjite” asupra propriilor figuri tutelare. Ce-i drept, înlocuirea lui Eminescu din postura de „patron spiritual” cu alte nume celebre (îmi aduc aminte de ipoteza Caragiale, enunțată public la un moment dat) n-a funcționat, iar Eminescu a rămas în continuare pe soclul fisurat al demnității lui „naționale”.

Așadar, contextul mentalitar îl urmează, istoric și analogic, pe cel literar, doar că la o mai mare distanță în timp. Cert este că, la câțiva vreme după inflamatul episod pomenit, privirile criticii literare s-au îndreptat din nou către opera eminesciană, cu o mai relaxată, de-acum, viziune interpretativă. Se dovedește astfel, din nou, *posibilitatea* lecturii lui Eminescu și, în ultimă instanță, capacitatea lui de a fascina, cel puțin pe alocuri, lectorul contemporan. Se dovedește, din nou, *posibilitatea* interpretării lui Eminescu, deschiderile operei, valoarea ei estetică intrinsecă.

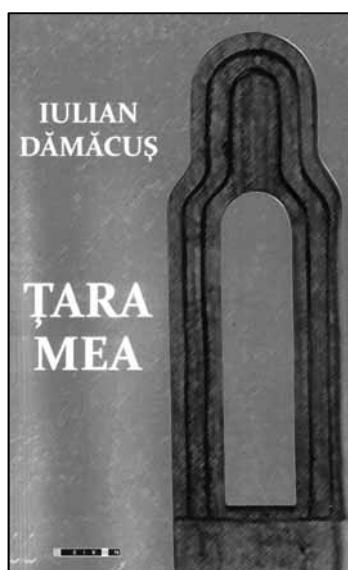
(Conferință susținută la Beclean, 8 noiembrie 2010)

Heureux qui comme Ulysse...

Andrei MOLDOVAN

Scriitor de rafinement, clădit cu discreție pe seama unei culturi de inspirație franceză, Iulian Dămăcuș se lasă surprins doar în apele mai adânci ale creației sale, nefiind un iubitor de spectacol literar. În recentul său

volum de poeme, *Țara mea* (Editura Eikon, 2013, cu un cuvânt înainte de Al. Cistelean) ne este dat să citim undeva, într-un poem intitulat *Laudă fântânii*, următoarele versuri: „mai harnică decât albina/ mai tenace decât plugarul/ mai neostoită decât furnica,/ dar mai presus/ vrăjitoare/ ademenind izvorul ră-tăcitor/ cel care ca

Ulyse// Laudă fântânarului/ care s-a apropiat/ cerc cu cerc de/ inima ce se-auzea/ tot mai adânc” ș.a.m.d. Trimiterea la poetul francez Joachim du Bellay (1522-1560) ar putea fi ușor trecută cu vederea, dacă nu ar constitui chiar temelia pe care se construiește întreg

Eveniment

volumul. Reprezentant de seamă al Pleiadei, Du Bellay își abandonează statura de mare umanist în fața celor mai simple și mai profunde simțăminte omenești. Să ne amintim a doua strofă din tulburătorul sonet *Heureux qui comme Ulysse...* Dăm mai întâi varianta originală, din respect pentru cei care mai cred că limba lui Voltaire nu poate să fie îngenunchiată de cea a lui Cassius Clay – căci despre Shakespeare nu poate fi vorba –, și

abia apoi traducerea în limba română, chiar dacă aparține lui Ion Pillat: „Quand reverai-je, hélas!, de mon petit village/ Fumer la cheminée, et en quelle saison/ Reverai-je le clos de ma pauvre maison./ Qui m'est une province, et beaucoup davantage?” („Când o să-mi văd, vai, iarăși sătucul meu sărac,/ Și pe cămin iar fumul; și în ce zi aleasă/ O să-mi revăd palanul ce ține biata casă,/ Ce mi-e cât tot ținutul, și mult, și mult mai drag!”). Identificarea cu o matrice spirituală care este aceea a ținutului natal, lucru mai presus de ceea ce educația și instrucția ți-au dat în viață („Plus mon Loire gaulois, que le mont Palatin”), este un sentiment comun, dar profund și nobil. El stă și la baza volumului de față, venind deopotrivă dintr-o trăire firească, dar îngemănată, după propria mărturisire poetică a autorului – deși ușor schițată, dar nu de neglijat – cu aceea a lui Joachim du Bellay.

De aici putem vorbi în continuare și de modele autohtone, preluate uneori cu multă voluptate, dar subordonate mereu unui discurs ritualic ce îi convine lui Iulian Dămăcuș și, să recunoaștem, nu dă rău. Nu lipsesc figuri ale satului, în buna tradiție a lui Octavian Goga, dar cu un ciudat amestec de melancolie, mitic și ironie. Iată cât de aproape este *Omul cu goarna* de cunoscutul Laie Chiorul închipuit de Goga în fața lui Dumnezeu:

„Când vreun nor cădea pe streășina lumii,/ prin locul rămas, țiganul goarnei/ fugea sus, sus, la bunul Dumnezeu/ care tocmai ațipea:/ – Se dă de știreee!/ – Ei s-auzim ce-i nou pe la Cătina! Zicea Domnul/ – S-o pierdut nește bani când o fost târg/ de țară. Cine i-o găsit să-i aducă la dom' părintee!/ Negreșit!!!/ – Negreșit! zise Domnul și se bucură că/ începuse să ningă...”

Cred că are dreptate prefațatorul volumului, criticul literar Al. Cistelean, când afirmă că poetul izbutește să melancolizeze spațiul evocat, dar nu să îl și proiecteze în mitic. Dacă formele se apropie uneori, nu numai de poezia lui Goga, dar și de a lui Marin Sorescu (Al. Cistelean), Ioan Alexandru (*Șpaimuc*) sau Fr. Villon (*Testamentul*), Grigore Vieru (*Doină*), vibrația lirică este diferită, pentru că miza e alta.

Iubitor de metafore, Iulian Dămăcuș le face să se topească în poem, le supune unui ritual al spunerii, nu le creează pentru etalări de vitrină (*Ochii*, *Vizita*). Anecdoticul, care pare să domine în paginile cărții, ca sursă a substanței poemelor, se supune și el unui ceremonial al rostirii, pare că ieșit dintr-o formă arhetipală de mare simplitate: cea a povestirii. Iată: „Trece acceleratul prin gara prădată de nopțe/ geamurile vagoanelor fulgeră ochii orbi/ ai felinarelor/ tună dinspre râu/ Atunci... pe-o furtună ca asta,/ clopotele speriate băteau singure/ Înghesuți lângă tablă am cântat Imnul, apoi/ începu/ acordarea premiilor/ Udă learcă, mama/ zâmbea din ușă. Câteva fire albe i se lipiseră/ de tâmpile/ ochii, umbre aburite mă priveau/ de departe/ Mâna cu ghetete tremura:/ – Mamă!...” (*Ploaia*). Nu de puține ori, prezența unui narator nu ar fi de natură să stârnească mirarea. Ea se și produce pe alocuri. O asemenea întoarcere la izvoarele artei cuvântului este una dobândită de poet, după inevitabile căutări și experiențe lirice.

Pentru că avem datoria să luăm în seamă, în primul rând, valoarea estetică a volumului, vom spune că în folosul unei durabilități a substanței poetice lucrează și efemeritatea clipei evocate, fie că se întâmplă prin episoade de „fapt divers”, fie că ironia – dozată cu măsură – devine un filtru cu însușiri creative, capabil să scoată din clișee și banal, de pildă, personajele satului căruia i se consacră o asemenea monografie lirică: „Nici un drum nu/ se pierde, toate au un capăt, o dezlegare/ uimită/ Dar pe care să pornești?.../ Pernă foșnitoare, vacă de muls, găină/ ouă-toare,/ miel sacrificat pe altarul birocrăției și/ al familiei cu venit minim, acest metru pătrat/ peste care el stăpânea de la Facere până:/ –

Dom' secretar! Dom' secretar treziți-vă!! // ...și registrele erau clasificate, certificatele/ eliberate/ rapoartele erau la zi...” (*Visul*)

Trecerea satului într-un spațiu poetic nu este lipsită de primejdii. Mai întâi, volumul pare riguros alcătuit spre o unitate ce-i justifică și titlul, dar, în a doua jumătate a sa, densitatea tematică pare să scadă. Apoi, există o aglomerare a toponimelor, nu totdeauna justificate poetic, iar apropierea de formele dialectale, în unele poeme, pare să fie în exces. La fel de gratuită arată uneori și utilizarea ritmurilor populare, deși reîntoarcerea cântecului în poezie, cu virtuozitățile sale tradiționale, mai ales într-un volum ca acesta, ar putea să fie și un avantaj. Nu există însă o consecvență și nu se remarcă vreo intenție pentru un asemenea demers, încât prezența unor astfel de poeme pare pur întâmplătoare. Volumul, în schimb, nu suferă mult din pricina celor arătate aici, pentru că Iulian Dămăcuș este un poet cu experiență și pare că își dă seama singur când poemele sale sunt în pericol de virusare și găsește remediile potrivite, prin schimbări de perspectivă sau reluări tematice în alte registre.

De altfel, iscusința unui fin cunoscător al mijloacelor poetice se observă și din modul în care exploatează resursele stilistice ale formelor verbale: „...sta în cost la Floarea din uliță/ N-am văzut alt bărbat prin ograda ei/ deși/ se spunea că ar fi avut și/ că a fost dat dispărut” (*Șpaimoc*).

Aspectele monografice devin virtuți poetice, iar poemul este imaginea unei realități bine așezate, trecute printr-un registru sentimental, subiectivizată. Poetul este un monograf subiectiv, pentru că alcătuiește o falsă monografie (cuvântul mi se pare impropriu, totuși) a satului cu care lumea lui interioară vrea să se identifice într-o tentativă a regăsirii de sine ca o recuperare în timp, lucru care în poezie nu ar fi imposibil, cu condiția ca forța lirică să se dubleze și să impună. Autorul trăiește plăcerea includerii în lumea personajelor sale, pentru că trăiește tristețea unei înstrăinări profunde, înstrăinare ce își are rădăcinile adânci în matricea propriei ființe, în satul ce-i scapă, pentru că în curgerea sa vatra natală nu are timp de

contemplare și mirare: „Bătrânul adormea după câteva pahare cu/ țigara-n gură (odată era să ia foc!)/ fetelor/ li se fura furca sau cusătura/ pentru care/ trebuiau să plătească.../ Mai era o șezătoare la Elo în Rât unde/ se-ntâlneau românii și ungurii/ Sub Lună/ sau în lipsa ei, dispărea orice deosebire/ de națiune sau religie.../ Când mi-a venit rândul să merg și eu,/ în șezătoare se făcea învățământ politic!” (*Șezători*). Precum într-o altă baladă, poetul se vrea zidit în sufletul satului său. Dezamăgirea este că zidurile continuă să se dărâme.

Umbra încearcă să facă ea ceea ce nu a izbutit ființa, printr-o iluzie de înainte-mergător, dar rămâne o dedublare a poetului, una care ar putea încasa muștrările și purta amărăciunea: „De-o vreme am remarcat/ o mutație ciudată – umbra a devenit/ un fel de piedestal: frustrări, îndoieli,/ scrâșnete fosilizate, lacrimi liant eroziv,/ zâmbete știrbe, înscrisuri/ totul/ îndosariat – lanț prea greu pentru/ gleznele pătrunse de frigul timpului care/ mă face tot mai inert/ Uneori am impresia/ că sunt din ce în ce mai puțin

vizibil/ parcă mă confund cu propria-mi umbră/ și... parcă aş vrea să mai rămân așa/ înconjurat de amintiri/ nimeni și nimic/ să nu mă atingă/ O voi ruga să stăm față-n față/ rezemați de visurile noastre” (*Umbra aceasta...*).

În scurtul și consistentul *Cuvânt înainte*, criticul Al. Cistelean sintetizează: „Între anecdotică și reverie, între pietate și ironie tandră, Iulian Dămăcuș re trăiește pe dealurile Cătinei cu melancolia celor pierdute și cu euforia celor regăsite.” (p. 7) Cred că asta este, un spațiu al regăsirii, un amestec al lumilor, al planurilor temporale, al realității și visului, pe care le unește un sentiment aparte, duios, îndepărtat, detașat și amar în același timp. În schimb, resorturile, în cazul *Țării...* lui Dămăcuș, sunt și culturale, precum în sonetul lui Du Bellay, obosit de spațiile amețitoare ale unei latinități înalte și dorindu-și o regăsire în simplitățile galeze care au fost cândva și ale lui. Cât de mare a putut să fie izbânda, este un lucru îndoielnic, și într-un caz, și în altul. Durabilă rămâne doar melancolia...

Casa bunicii

Homo Ludens este român

Alexandru UIUIU

După o lungă perioadă de teze, antiteze și sinteze, cercetătorii britanici au ajuns la concluzia că *Homo Ludens* este român, fiind localizat originar în nord estul țării, mai exact în Maramureș.

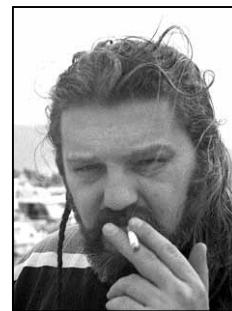
Johan Huizinga jr. – specialist olandez care s-a alăturat grupului de specialiști britanici din pricina notorietății acestuia – l-a descris pe blogul său cu lux de amănunte: mic de statură dar bine legat, părînd un descendent al ramurii traco-getice a dacilor, al celor ce rîdeau în împrejurări funebre și tragice, *homo ludens* are zece degete la mîini, și poate trăi la fel de bine pe perete, pe tavan sau pe podea fiind o temeinică demonstrație a ipotezei că Metamorfoza este a omului care devine scriitor.

În privința rîsului și a valorii lui îl vom cita pe Kierkegaard, care în *Sau-Sau, secțiunea Diapsalmata* spune la un moment dat: „Mi s-a întîmplat o minune. Am fost răpit în al șaptelea cer. Acolo, înaintea zeilor adunați, mi s-a acordat, printr-o favoare specială, privilegiul de a-mi exprima o dorință – Vroiești, a spus Mercur, să ai tinerețe, frumusețe sau putere, viață lungă și cea mai frumoasă dintre fecioare sau vreo altă minunăție din grămada noastră de vechituri? Alege, dar un singur lucru! O clipă m-am simțit pierdut, apoi adresîndu-mă zeilor le-am spus: – Preacinstiți contemporani, aleg doar aceasta: să am întotdeauna rîsul de partea mea! Nici unul dintre zei nu mi-a răspuns; dimpotrivă, toți au izbucnit în rîs. Am dedus de aici că dorința îmi era îndeplinită și mi s-a părut că zeii s-au exprimat cu gust – căci nu ar fi fost prea nimerit să-mi fi răspuns cu gravitate: Dorința ți-e îndeplinită!”

Groșan are rîsul de partea lui și dacă nu ai umor nu este bine să te apuci să-i citești

cărțile pentru că asta îți poate dăuna. În schimb, dacă ai acest simț rar, care se intercondiționează cu ironia și spiritul, intri în textul lui Groșan ca pe o poartă și te așteaptă un drum deasupra căruia sfîncșii nu întreabă, ci surîd enigmatic, spre un tărîm al semnificațiilor metafizice în care se răstoarnă mituri iar vieții comune, cu destinele ei banale, i se conferă statut de exemplaritate. Pe tot parcursul lecturii, văzduhul este umplut de căldură și empatie față de o umanitate în derivă.

Stilistic fraza lui Groșan îți evocă năucitor ba dulceața și așezarea clasicilor, ba verismul chirurgical al modernilor, amintindu-ți ba de Creangă, ba de Salinger, Kundera sau Capote, ba de Ibrăileanu, ba de Celine sau Boris Vian, ba de Slavici, ba de Malcom Lowry, Nabokov sau Gunter Grass. Nu multiplic referințele – deși ar fi bine să pomenesc și de Faulkner, Milan Kundera sau James Joyce – pentru că, de fapt, fraza lui Groșan rămîne marcă înregistrată în ciuda oricărui melanj comparatist, fiind o sinteză specifică și irepetabilă, lesne recognoscibilă ca atare. Este de ajuns să deschizi orice carte, de la cea de debut pînă la cea mai recentă și să citești o pagină ca să intri în magia și farmecul spusei care acaparează și captivează, în rîul poveștii care te duce spre estuarul mulțumirii estetice.

Caravana cinematografică (1985) a anunțat un nou fel de a face proză cu primat pe valoarea estetică a textului și deschidere spre realismul magic, o sincronizare la literatura universală de care cea română avea mare nevoie. *Trenul de noapte* (1989) a întărit acest angajament al eludării ideologiei prin investiție de stil și valoare intrinsec artistică, deși nuvela *Caravana cinematografică* rămîne una dintre cele mai consistente revolte la adresa culturalizării de tip comunist-ceaușist.

După '90 a început Marele Joc care urma să îi convingă pe contemporani că Groșan este un talent unic care dezvoltă halucinant o plajă a imaginarului: *Scoala ludică* (1990), *Planeta mediocrilor* (1991), *O sută de ani de zile la Porțile Orientului* (1992), *Jurnal de bordel* (1995), *Jurnal de Cotroceni* (1998), *Județul Vaslui în NATO* (2002), cărți în care ironia amară este mereu prezentă alături de o doză bine temperată de umor spumos. Rîsul-plînsul lui Groșan a dat culoare ultimilor douăzeci de ani într-o țară care se clătina mult prea tare în dorința de a-și afla echilibrul. Cărțile lui, citite și asumate i-au ferit pe mulți de suferința nevrotică a neamului, reprezentînd mijloace de expiere ale conjurațiilor nesfîrșite ale mediocrilor și imbecililor, posibilități de a sări din cenușii zilelor în spuma albă și ușoară a umorului de bună calitate, a unei reflexii profunde, dar neîmpovărătoare, asupra vieții oamenilor din acest colț de lume.

Mulți spun că scriitorul s-a risipit în creațiile sale ludice, recomandîndu-i cu îngrijorare și responsabilitate angajarea în cultura monumentală, în edificarea operei de structură, care să poată fi consemnată de serioșii critici ai fenomenului literar.

Contemporanul John Keneddy Toole face în *Conjurația imbecililor* o demonstrație de stilistică și scriitură pentru care a primit prestigiosul premiu american Pulitzer, dar autorul nu a apucat să se bucure de el pentru că, sătul probabil de lumea imbecililor, s-a sinucis discret înainte de publicarea cărții după ce aceasta a fost refuzată de cîteva edituri (conduse, evident, de dobitoci!). Eroul cărții, Ignățius, trăiește tragedia exilului într-o lume a dobitocilor de rînd, de la vînzătorul de

crenvrurști, la agentul de stradă Mancuso, de la birocrății industriașului care fabrică blugi, la luptătoarele feministe sau barmanițele cu ifose. Cartea este o demonstrație elocventă a eroziunii continue a vieții prin intervenția imbecilității și prostiei în segmentele ei diurne și nocturne, prin prezența acestor neajunsuri la cei mai apropiați oameni și în cele mai neînsemnate detalii ale viețuirii cu ei. Deși plină de un umor amar, cartea rămîne una de referință pentru istoria ratării umane. După ce citești o asemenea capodoperă începi să te uiți altfel la marele popor american, dar începi să te întrebi serios și dacă lumea ta este în ordine și dacă viața ta nu este stricată de o adevărată conjurație a imbecililor

Asemeni lui Toole, Groșan face parte din categoria rară a scriitorilor care părăind că se risipesc, se dăruiesc. Acolo unde altora li se pare că s-a cheltuit un talent mie mi se pare că el s-a investit, diferența de nuanță fiind una esențială.

Investiția aceasta a scos proza noastră de sub coerciția comenzii sociale, responsabilității și seriozității de mucava și a reprezentat o invitație mult mai largă și generoasă de a aborda și consuma proza, o primă șansă de a valorifica ludic libertatea de creație. Și mai apoi numai o lectură fragilă nu poate detecta temele grave pe care Groșan le abordează cu ironie și umor în cărțile mai sus citate: disoluția caracterelor umane sub presiunea intereselor mărunț-politice, soarta damnată și lipsa de perspectivă a mediocrității, efectele nefaste asupra românilor ale aculturației occidental-orientale, percepția defectuoasă la nivel popular a marilor schimbări din țară.

Ajuns aici, pregătindu-mă să vorbesc despre romanul *Un om din Est, 2010*, îmi permit să deapăn o amintire: prin anii '90 eram la Sibiu și am aflat de la prietenul meu Iustin Panța că Nicolae Breban se află și el în oraș, mai exact că stă într-o casă a Muzeului Satului din Dumbravă, invitat pentru un stagiul de creație. Am hotărît să îi facem o vizită și Breban s-a arătat bucuros să aibă ca oaspeți doi tineri literați pe care îi cunoștea din prilejuri anterioare legate de cărțile de debut. La o masă de lemn, înconjurați de verdeață

multă, lângă un pahar de vin Maestrul ne-a povestit mult despre literatură și roman, despre Dostoievski și Nietzsche, despre starea acestei arte și responsabilitățile noastre în privința ei. La un moment dat, evocînd un prieten din America, Virgil Nemoianu îmi pare, Breban a iterat o ipoteză inedită despre nașterea poporului român: este puțin probabil ca războinicii daci, considerați barbari să fi ajuns să copuleze cu delicatele și pretențioasele femei ale romanilor, dar este mult mai ușor de presupus că stilații veterani romani veniți în Dacia au găsit tentante femeile dace, robuste, sănătoase și vitale. Aceștia au lăsat sămînța lor în aceste femei apoi, odată cu retragerea ordonată, au plecat lăsînd în urmă mame cu copii în brațe care au rămas să își aștepte tații. Așadar sîntem un popor feminin, un popor al așteptării!!!

Nu știu dacă Groșan cunoștea această ipoteză atunci cînd a început lucrul la *Un om din est*, dar planul epistolar din construcția romanului m-a făcut să îmi amintesc de ea. Aici, Nelu Sanepidu – nume care evocă o instituție de control al igienei publice – relatează pentru prietenul Iuliu odiseea sa sexuală asumată metodic, pornind de la principiul că femeile reprezintă *spiritus loci*, un fel de chintesență a arealului în care viețuiesc, că prin ele ne putem cunoaște istoria, spiritul neamului și țara.

Această cercetare sociologic-sexuală se desfășoară participativ – cu implicarea directă a cercetătorului – și începe aleatoriu, prin aruncarea unei săgeți de darts în harta țării, care se înfige în punctul care descrie localitatea Făurei. Aici Saveta, muncitoare fruntașă și stahanovistă și în amor, este consumată – după o cină descrisă în detaliu, odată cu restaurantul tipic zonelor muncitorești – în apartamentul ei modest, din care nu lipsește televizorul Venus, mileul și peștele de sticlă. Uimitor la Saveta este faptul că – înainte de implacabilul act sexual – face un duș, un lux pe care puțini oameni și-l permiteau în epocă. Tot aici, în altă cameră, se află și mama sa bolnavă care îi cere dimineață Don Juanului de circumstanță trei lei pentru o pâine.

Urmează Annelise M., o tînără neprihănită din Sighișoara, care avea formularele mari pentru plecarea în țara mamă și urma să lase României virginitatea ei în condiții dionisiace. Relatarea contextului unui cenanclu literar de provincie, a veleitarismului, a comportamentului tinerei săsoaice, în casa părintească, a efectelor devastatoare ale vișinatei, a actului sexual reflex, a destinului arborelui *tulipbaum*, prinde exact spiritul locului.

Ada de la Costinești are o frumusețe specială legată de propriul sex și poate fi de oriunde, purtînd în ea spiritul mării. Aventura cu ea pornește dintr-o cofetărie și se termină în neantul simțurilor fără posibilitatea revederii.

Bucureștii spoielii i-o oferă cercetătorului travestit în american de origine română pe Mariana B. Aici aparențele sînt cîștigătoare și Mariana, femeia Republicii, este posedată de închipuitul american chiar în casa argeșeană a bunicilor ei din Muzeul Satului, întreaga poveste fiind reprezentativă pentru melanjul rural-urban al Capitalei. Detaliile, glosările, trimiterile adiacente au și în această poveste tot farmecul scriiturii de tip Groșan devoalînd lumea capitalei pe dimensiunea aculturației rural-urban.

Zalăul își aduce ofranda în acest amplu proces de cunoaștere prin Tit-Livia Porolissa Pop, prescurtat Tița, fiica unui român naționalist, verde, care trăiește în casa în care a locuit în adolescență marele poet ungar Ady Endre. Chiar în camera acestuia este cazat Nelu Sanepidu care după discursuri sfărăitoare are parte de o noapte punctată de aceleași sunete lângă femeia uriașă cu miros de cozonac. Evident prilejul acestei idile este unul de a ironiza toate locurile comune ale naționalismului comunist.

Bucureștiul revine în forță cu miresme de Chanel 5, turări de Renault și o femeie din domeniul bancar, al luxului, pentru care o masă la Muzeul Literaturii este dezagreabilă prin compromisul uman. Constelația Orion coboară printre cearceafuri pentru a-l anunța pe Nelu Sanepidu că în socialismul muncitorilor se poate trăi și așa: elegant, fișos, rafinat, oarecum o viață nelalocul ei în raport

cu standardele maselor. Într-un antract al acestei relații, spiritul locului mai irumpe prin încă o fisură: Liliana B. din Drumul Taberei, intelectuală rasată, adeptă a filosofiei de frontieră care îl face pe Nelu Sanepidu să sară din materialismul dialectic drondoeian direct în antimaterialismul lui Krishnamurti și al altor desăvârșiți mai corpolenți sau mai subțiri pentru a putea obține favorurile sexuale așteptate. Seminarizînd desăvîrșirea în cartierul intelectual bucureștean, Nelu ajunge să deschidă toate porțile Ființei Liliane, posesoarea unei perechi remarcabile de sîni.

Cazurile mai sus citate, fără a avea deloc explicit această intenție, reușesc să facă în mod cuprinzător un sondaj al vieții acelor ani, constituindu-se, pe lîngă valoarea lor literară incontestabilă, în pagini ale istoriei epocii ceaușiste, în care regăsim condițiile de trai, comportamentele, pattern-urile culturale, fricile, neajunsurile și avantajele perioadei.

Dar spiritul locului, plutind după cortină, în fundal, pe palierul epistolar, lasă loc pe scenă dictaturii mediocrității, politiciii constrîngerii și anulării individului. Celălalt plan al romanului, cel concret-ficțional (dacă ne este permisă această licență, pentru că romanul este, totuși, o ficțiune), prinde viața unui grup de personaje în centrul căruia se află cuplul de prieteni Nelu Cucerzan – Iuliu Boldea, profesori la o școală generală. Doi tineri cu pregătire intelectuală înaltă care își compensează lipsa de perspectivă de viață și profesională cu amăgirile scrisului și ale literaturii. Nelu împlinește 30 de ani, prilej pentru un eseu care s-ar putea chema *Bărbatul la 30 de ani în comunismul lui Ceaușescu*. Grigore Samsaru, profesor și el, vrea să intre – oportunist în P.C.R. chiar cu două luni înainte de Revoluția din '89, propensiune care îl va face gonaci în marea vînătoare organizată pentru Tovarășul. Willy Schuster patru-lează prin domeniul de vînătoare care i-a fost repartizat ca pădurar și dezvoltă legenda Marelui Cerb pe care îl urmărește asemeni prințului care urmărea Mistrețul cu colți de Argint. În tablou mai apar și Sari-neni, Hilde-tante, doamna Szekely și alte cîteva personaje care își descriu viața și reprezintă oamenii epocii.

O vînătoare organizată pentru Nicolae Ceaușescu însuși în domeniul lui Willy tensionează și adună într-un nod destinele grupului. Dictatorul apare cu elicopterul și execută scurt și criminal cerbul lui Willy, apoi dispare iar în cer, cu elicopterul lui, lăsînd loc chefului nomenclaturii. Iuliu Borna descrie ironic și pamfletar evenimentul și publică paginile într-o revistă, lucru care îi atrage o convocare în fața ticălosului Maior Dobre care descrie prin comportament și reacții tot răul securității.

Caietul roșu, cel ce conține Magia Scrisului, cel în care Borna scrie lucruri care aveau să se întîmple, îl salvează, așa cum – simbolic – ne-a salvat pe toți în acea perioadă viața închipuită, de cenușia și predictibila viață reală.

O ultimă aventură amoroasă se consumă cu mari semnificații: Iuliu Borna pleacă la București pentru a o găsi pe Vianda, iubita lui pe care i-o suflase prietenului Nelu fără prea mari remușcări. Îi găsește adresa și stă pe acoperișul unui bloc din vecini, alături de un cetățean gelos pe propria soție. La Timișoara se consumaseră evenimentele revoluționare și pe stradă se auzeau plesnetele gloanțelor începutului Revoluției de la București cînd în fereastra pîndită a apărut Vianda cu sîinii goi. Din spatele ei s-a apropiat Nelu Sanepidu, cel mai bun prieten al lui Iuliu, Enkidu, cel cu care vînau împreună... ce? Cel trădat acum trăda.

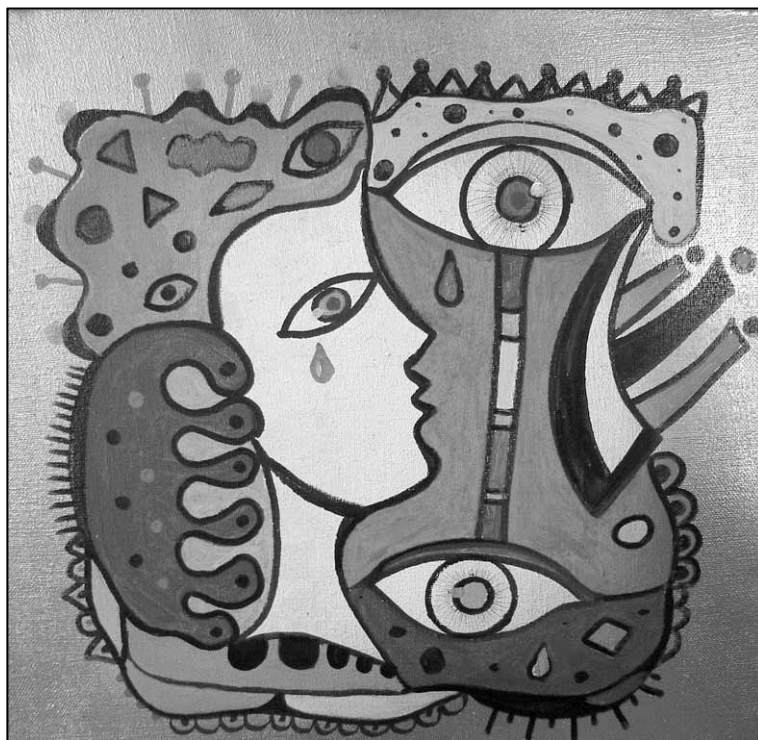
Care să fie – una peste alta – spiritul acestui loc?! te întrebi cu vocea lui Țepeș, trădat și închis 13 ani în temniță, închizînd cartea lui Groșan.

Romanul își aproprie așadar viața de la talpă și rădăcini pînă la vîrful celest, elicopterul cu dictatorul în miez, și face asta natural, cu ritmurile așezate ale vieții, fără pretenții și sforțări, devenind o cronică și o frescă reprezentativă a epocii. Un al doilea volum al romanului nu poate fi plasat temporar, în această logică, decît în perioada post-revoluționară și îl așteptăm cu mare interes pentru că harul lui Groșan va ști să facă și de această dată melanjul dintre viață și artă care priește literaturii.

Adevărul vieții unui om din est, prins ca într-o joacă în plasa fină a prozei detaliilor, devine responsabil pentru viața tuturor oamenilor din est, pentru sistemul dezvoltat dincoace de Cortina de Fier. Dacă partea reprezintă întregul – și numai așa poate fi pentru că fără acest principiu logic cunoașterea umană a generalității ar întâmpina mari dificultăți – aceste biografii comune, genial schițate, dau măsura epocii ceaușiste într-o frescă pe care puțini au reușit să o facă și care pentru Groșan era o datorie. Compasiunea și condescendența sînt trăsături ale umanismului pe care Groșan îl promovează fervent, fidel decretului lui Petre Țuțea care întrebat într-un interviu de o intelectuală cum a trăit comunismul a răspuns deranjat: „Eu nu

am trăit comunismul, domnișoară, eu mi-am trăit viața!”

Pe muntele prozei – pe care l-au ridicat în contemporaneitate Preda, Breban, Buzura, Țoiu, Bănulescu, de pildă – Groșan, asemeni unui scarabeu, urcă sisific, împingînd un bulgăre rotund care îi scapă mereu, rostogolindu-se printre stînci înalte, pietre și prundiș, spre poale. Metamorfoza a fost dureroasă, scarabeul ar fi preferat să aibă mîini, nu coarne, pentru a prinde mai bine și mai comod bulgărele, efortul lui este mare și repetat și o izbîndă se lasă greu bănuită. Recuperează obiectul, îl pune iar pe cale, se străduiește mereu, cîteodată caraghios, cîteodată maiestos și nobil și dintr-o dată în apus descoperim lucirile rare care îi justifică efortul: bulgărele este unul de aur!

Blue eyes

Moartea, dragostea mea...

Icu CRĂCIUN

...așa ar fi trebuit să-și intituleze Cornel Cotuțiu selecția de schițe, povestiri și nuvele, așezate în ordine alfabetică, din volumele anterioare și nu secul și abstractul „20” al recenteii antologii apărută la prestigioasa editură Charmides din Bistrița.

Zic asta pentru că în mai toate scrierile ne întâlnim cu tema anunțată în titlul voit de impact al acestei cronici. Mă gândesc aici la „Întâlnirea”, unde autorul pornește acțiunea de

la un fapt-divers sinistru care, prelucrat, demonstrează calitățile unui creator de sens estetic veritabil. Confuzia de inițiale a doi decedați: Florin Polog, fiul unui om de afaceri, și Fulvia Petrovan, sora povestitorului, duce la schimbarea sicriilor acestora; fata de 16 ani trecând în lumea dreptilor din cauza unei boli incurabile

– leucemia –, iar băiatul de 20 de ani – într-un accident de mașină. Povestașul, copleșit de treburi, se întoarce acasă dintr-o țară sud-americană pentru a asista la înmormântarea surorii; evident, călătorește cu avionul, dar vă las pe d-voastră să aflați în compania cui călătorește. Până să descopere greșeala ciocliilor, prin mintea lui trec crâmpoie emblematică din viața Fulviei, fetița inocentă care te impresionează prin întrebările și răspunsurile ei candidă, ceea ce dovedește că însuși autorul este, de fapt, un om ultrasensibil mai cu seamă când este vorba de moarte pe care nu o poate umili oricât s-ar strădui.

Leitmotivul macabru și seducător în același timp îl regăsim și în povestirea *Între paranteze* în care doamna Nălbaru trebuie să-și recunoască soțul decedat în adâncurile

pământului, un miner electrician bine cunoscut printre ortacii săi. Până să-i vadă trupul schimonosit, femeia rememorează dialoguri mai mult sau mai puțin casnice avute cu el din timpul vieții.

Din *Jar acoperit cu cenușă*, o caricatură sarcastic-contemporană a motivului iubirii shakespearene, aflăm că eroul povestitor și iertător trebuie să se căsătorească cu fiica celui care contribuise, prin viclenie, la închiderea tatălui, care, fără îndoială, se va prăpădi în urma detenției. M-a surprins, însă, în această schiță, interpretarea dialogului a două personaje după gesturi și mimică, invizibile profanilor, gen Sancho Panza, care ține de priceperea unui cinefil de a descrie și trăi simultan un film mut, ca și când cititul pe buze este o nouă aptitudine a lui C. C., combinată cu aceea de a tălmăci gândurile și privirea, deși este despărțit de un paravan de sticlă.

În *Noimă*, amicul povestitorului, bețivul notoriu F., – o „izmană intelectuală”, cum îl ceartă ironic –, își risipește viața practicând, printre pahare, pictura, desenul în tuș și fotografia, în care, din păcate, nu excelează și, desigur, că și acesta, măcinat de viciu, își va îngropa talentele în urma unui infarct.

Cititorul merită să zăbovească în detaliu asupra povestirii cu multe simboluri *Sfârșitul orbului*; moartea soției cărămidarului Andreica, asociată cu dispariția subită a acordeonistului orb, Clipotă, declanșează o multitudine de întrebări și răspunsuri care mai de care mai controversate.

În *Spasm*, o altă eroină, Postumia, îi telefonează lui Tavi, prietenul de familie, că soțul ei, Dinu, a murit subit. Comportamentul celor doi frizează morbiditatea, bizareria: Tavi simte nevoia să se așeze lângă defunct, iar femeia se așază peste amândoi, însă, cum este și normal, numai cel viu simte „trupul străbătut de frisoane” al acesteia.

Într-o altă povestire, intitulată *Un album refuzat*, o liceană își pierde prematur părinții

și este nevoită să trăiască cu bunica; bătrâna, o fotografie înverșunată, o asaltează seară de seară cu pozele părinților, recentii trecuți în lumea umbrelor. Fetei i se înrădăcinează ideea că dacă se va lăsa fotografiată va muri; drept urmare va refuza să fie fotografiată. În final, obsesia devine realitate și vor muri, pe rând, atât bunica, cât și nepoata.

În nuvela *Un măr*, groparul Partenie este un ciudat solomonar; până și pe piatra sa funerară și-a scrijelit anul nașterii și al morții. Acesta, în schimbul muncii sale, cerea plată: bani, clopoței și tălângi, pe care le atârna „în tindă, pe târnaț, în casa dintâi, în bucătărie și grajd”, după ce n-a mai ținut vite. Dar și el a dat ortul popii exact în anul prorocit, iar la înmormântarea sa – stupoare! – i-a căzut un măr „tocmai în frunte”, ceea ce a stârnit mirarea participanților la prohod. Din nefericire, țigani tocmiți la săparea gropii sale își întrerup munca, deoarece dau de un colț de stâncă. Lucrurile se precipită, popa Bindea întinde iertăciunile pe toate ulițele satului pentru a ajunge în timp util la groapă. În momentul ridicării copârșeului tălângile și clopoțeii mortului se pornesc, din senin, să sune. Ruperea de nori, puhoiul de ape revărsat peste cimitir vor duce la dispariția sicriului lui Partenie căutat în zadar de feciorii săi.

C. C. își plimbă eroii cu dezinvoltură prin cimitire, admiră locurile de veci, crucile și mausoleele de marmură sau de andezit mat, le descrie la filigran, cum se întâmplă în *Un fel de dezlegare*, unde atmosfera inițială pare veselă, străbătută de umor negru, morții, cutezători, mai că s-ar atinge și ar comunica doi câte doi, bărbat și femeie, încât îți zici înfiorat că n-ar fi exclus să întâlnești și un violator de morminte. De altfel, în *Tremur mărunt* (povestire dedicată scriitoarei Valeria Dascăl), o eroină cumpără bujori pentru a-i depune pe mormântul soțului, dar oferă unul dintre boboci unui tânăr care, la rândul lui, dorește să-l dăruiască iubitei.

În general, personajele din această carte sunt fie orfane, fie văduve, în orice caz s-au întâlnit cu moartea, o așteaptă și suferă, la rândul lor, de alte boli tot incurabile de care se molipsesc sufletele lor: de singurătate, de lipsă de comunicare, de confesare, într-un fel și ele sunt la graniță cu nemiloasa purtătoare

de coasă în grațiile căreia nu pot intra nicicum (vezi povestirea *Zile, la începutul cărora și la sfârșitul cărora, s-a iscat aceeași întrebare...*). Vorba unui personaj pesimist de-al lui C. C.: Ce lași în urma ta? Lacrimi, păreri de rău, nedumeriri și nelipsitele comentarii favorabile ale amicilor, dar și malițioase, din partea neprietenilor.

Există în acest volum și o povestire care ar merita introdusă într-un manual de literatură română pentru liceu, datorită complexității ei. Este vorba de *Aleea Castanilor*, un mixaj între două elemente: cel suprealist – contaminarea la propriu al umanului cu vegetalul, când Grig se trezește dimineața metamorfozat într-un copac semisimțitor – și unul postmodernist, când soția sa, Nana, îi mărturisește adulterul cu o nonșalanță năucitoare, ba își și hrănește soțul devenit între timp un arbore desfrunzit. Această legătură dintre omenesc și specificul plantelor o vom întâlni și în schița *În cearcănul lunii*, numai că aici, Iacob vrea să taie niște meri fiindcă de cinci ani nu mai dădeau floare și rod.

Mai rețin din acest volum: frivolitatea dorințelor nedisimulate ale personajelor din *Prisos* la un chef între colegii de muncă, din *Propunerea de recuperare* dorința de reînnoare mărturisită a unui amor studentesc după 4 ani de despărțire obiectivă, din *Apoi...* pe cele două personaje mediocre Alexandra și Pavel, o Tanța și Costel mai evolute, Pavel sensibilizează fata dornică de romantisme – fie ele banale –, recitându-i versuri siropoase, iar în *Trei palme* un profesor este taxat de lege drept corupător de minore și închis pentru că a încălzit la pieptul său mâinile înghețate ale unei puștoaice. Despre prozele *Brui și Gruia* și *În jurul unui noroc* m-am pronunțat la timpul potrivit, dar nu înțeleg de ce C. C. se încăpățânează să mă contrazică cu *La 11 fără 10* introducând-o în această antologie, când am demonstrat în altă parte că bucata respectivă este o piesă de teatru autentică.

Ilustrațiile d-nei Georgiana Cotuțiu la această carte sunt cu totul aparte; la urma urmei și amprenta folosită de d-sa în locul creierului individualizează omul, așa cum și stilul unei cărți pune în lumină particularitățile specifice autorului.

Narcis și oglinda fermecată

Monica CÂNDEA

Colecția Academica, a Editurii Tipo-Moldova de la Iași, s-a îmbogățit în 2012 cu un volum de istorie și exegeză literară dedicat jurnalului intim în literatura română, semnat de profesorul universitar băimărean Gheorghe Glodeanu. Titlul sugestiv, *Narcis și oglinda fermecată. Metamorfozele jurnalului intim în literatura română*, deschide orizontul de așteptare al cititorului spre o analiză sinoptică în literatura noastră a acestei forme literare de graniță.

Argumentul, intitulat retoric-interogativ *De ce „Narcis și oglinda fermecată”?*, este o deschidere spre lumea miturilor, cu care jurnalul intim ca formă a confesiunii literare se află în strânsă relație. Metafora fundamentală a acestei forme de scriitură rămâne totuși oglinda, simbol al cunoașterii prin reflectare. Forma pe care o ia oglinda în literatură se modifică și ea dramatic în contemporaneitate, de la coala albă de hârtie la ferestrele multiple ale computerului. Esența unei astfel de reflectări rămâne, însă, aceeași: „Narcis a devenit figura arhetipală a autorului de literatură autobiografică, a diaristului care aspiră să identifice profunzimile propriului eu în oglinda caietului său de însemnări.[...] În epoca internetului asistăm la o veritabilă extrapolare a narcisismului”.¹

Demersul specular al autocunoașterii este pus în relație cu dobândirea înțelepciunii și cu revelarea destinului, subliniind astfel, o dată în plus, funcția de cunoaștere a scrisului.

„Oglinda reflectă adevărul, sinceritatea, conținutul inimii și al conștiinței. Ea dezvăluie cauzele faptelor trecute, devenind, astfel, un instrument al iluminării, un simbol al înțelepciunii și al cunoașterii. Ca unealtă a lui Psyhe, simbolizează succesiunea formelor, durata limitată și veșnic schimbătoare a ființelor, dar și cunoașterea de sine. Veritabil ochi al sufletului, oglinda este o poartă către o altă lume, cea a abisurilor ființei.”²

În concluzia acestei introduceri autorul reliefează faptul că, datorită subiectivității, orice autoficțiune presupune o deformare a imaginii de sine a celui care se contemplă în oglinda scriiturii. Astfel se naște alter-ego-ul, „dublul de hârtie [...] infidel, idealizat sau ficționalizat”³. De asemenea, precizează și dimensiunea istorică a cercetării sale, organizându-și lucrarea după un principiu cronologic care vizează data începerii redactării jurnalelor românești supuse analizei. Ampla panoramă a diaristicii autohtone poate fi astfel citită ca o veritabilă istorie.

Studiul conține două mari secțiuni, numerotate cu cifre romane, mărturisind despre rigoarea academică a unei cercetări bine fundamentate teoretic. Partea I, intitulată clasic *Repere teoretice*, este divizată la rândul ei în 14 capitole, în care autorul surprinde cele mai importante contribuții românești la teoretizarea sau clasificarea scriiturii diaristice, precum și la interpretarea critică a acesteia. Pentru început sunt inventariate ipostazele autoficțiunii, ocazie cu care sunt delimitate trăsăturile jurnalului intim prin raportare la autobiografie sau memorii. De asemenea, autorul identifică aici atât opere diaristice cunoscute în spațiul românesc, mai mult sau mai puțin tipice, cât și principalele studii

teoretice consacrate genului, de la Eugen Simion, până la Liana Cozea sau Anca Ursa.

În capitolele următoare, cu o deosebită suplețe a decelării ideilor esențiale, criticul identifică eșafodajul viziunii despre jurnal în studii precum *Ficțiunea jurnalului intim* a lui Eugen Simion, cu toate cele trei părți ale sale: *Poetica jurnalului intim*, *Intimismul european* și *Diarismul românesc*. De aici reține faptul că jurnalul se afirmă foarte puternic în secolul XX, pe măsură ce ficțiunea se decredibilizează, dar ajunge la rândul său să fie atins de ficționalizare. Principalele legii ale scriiturii diaristice sunt încălcate și ele de cele mai multe ori în operele propriu-zise. Sunt avute în vedere și momentele fundamentale în evoluția speciei în plan european, respectiv în spațiul românesc. De asemenea, Gheorghe Glodeanu privește cu un ochi critic absențele notabile din spectrul de investigații ale ilustrului cercetător, dar recunoaște că într-un asemenea domeniu o abordare exhaustivă este aproape imposibilă. Un loc aparte, în această panoplie teoretică, este acordat și studiului *Genurile biograficului*, al aceluiași Eugen Simion, unde, alături de câteva jurnale importante, sunt analizate și memorii, autobiografii, confesiuni sau epistole, aparținând unor personalități notabile ale literaturii și culturii române.

O contribuție importantă pentru tipologizarea jurnalului intim îi aparține lui Mihai Zamfir prin capitolul *Jurnal de criză și jurnal de existență* din volumul *Cealaltă față a prozei* (1988). De aici este reținut faptul că statutul aparte al literaturii române printre literaturile europene impune și o tipologizare autohtonă a scriiturii diaristice. Mihai Zamfir încadrează astfel în cele două tipologii o parte însemnată dintre jurnalele scriitorilor noștri și pledează în favoarea practicării acestui tip de scriitură, care poate contribui esențial la exorcizarea unor traume, având un evident rol terapeutic.

Reperete teoretice încorporează și referințe la studii asupra genului aparținând lui Ioan Holban (*Literatura subiectivă*), lui Ion Manolescu (*Literatura memorialistică*), lui Dan C. Mihăilescu (*Literatura română în postceaușism*. Vol. I *Memorialistica sau*

trecutul ca re-umanizare), Liane Cozea (*Confesiunile eului feminin*), Ancă Ursa (*Metamorfozele oglinzii*), lui Mircea Mihăieș (*Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea*), Al. Cistelean (*Aide-mémoire*) sau Anei Selejeau (*Adevăr și mistificare în jurnale și memorii apărute după 1989*). Prin toată această panoramă critică autorul își pregătește propriul demers de analiză a diarismului autohton, coerent organizat în partea a doua, conform principiului cronologic amintit anterior.

Intitulată *Metamorfozele autoficțiunii în literatura română*, această parte, foarte amplă, este divizată în cinci secțiuni: 1. *Întemeietorii diarismului românesc (secolul al XIX-lea)*; 2. *Jurnalele perioadei interbelice*; 3. *Autoficțiunile perioadei totalitare*; 4. *Marile jurnale ale exilului*; 5. *Jurnalele perioadei postdecembriste*. În total, criticul analizează peste patruzeci de opere diaristice, aparținând atât unor scriitori majori de literatură, cât și unor critici, esești, atât bărbaților, cât și femeilor de litere și cultură.

Autorul este interesat atât de principalele puncte de fugă ale confesiunii, adică de aspectele tematice și motivice, de modul de reflectare scripturală a chipului intim al celor care se confesează, cât și de specificitatea poeticii jurnalului intim în fiecare operă analizată.

Reprezentativi pentru diarismul secolului al XIX-lea rămân, conform selecției criticului, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi și Iulia Hasdeu. Bogdan Petriceicu Hasdeu este unul dintre pionierii genului și acest fapt îl face să încalce frecvent convențiile, preocuparea sa fiind mai degrabă de a-și nota aventurile sentimentale ale adolescenței. Jurnalul maiorescian este un model fundamental pentru diarismul secolului următor, atât prin longevitatea notațiilor (realizate de-a lungul a 62 de ani!), cât și prin meticulozitatea acestora. Un succesor ilustru al stilului diaristic maiorescian este, în viziunea lui Gheorghe Glodeanu, Mircea Eliade, fire preocupată în egală măsură cu înaintașul său de traseul propriei formări, dar și de lumea exterioară. Iacob Negruzzi redă prin jurnalul său, redactat între 1861 și 1864,

„cronica subiectivă a unui student la drept în Berlinul din a doua jumătate a secolului al XIX-lea”.⁴ Negruzzi se dovedește un român care nu suferă de complexul provinciei, un spirit viu, preocupat mai degrabă de aventurile pe care i le poate oferi studenția, decât de un studiu realizat cu zel și consecvență.

Cazul Iuliei Hasdeu este oarecum unic în literatura noastră, atât datorită dispariției ei precoce, cât și datorită pasiunii pentru notarea faptului trăit, ba mai mult, pentru proiectarea textuală a unui viitor netrăit, dar visat, închipuit, în textul *Jurnalului Fantezist*.

Dintre jurnalele perioadei interbelice sunt avute în vedere scrierile unor personalități precum Anton Holban, Eugen Lovinescu, Pavel Dan, Octav Șuluțiu, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Mateiu I. Caragiale, Mihail Sebastian, contestatarul G. Călinescu, dar și ale unor doamne precum Jeni Acterian și Alice Voinescu. Panoplia continuă cu jurnalele scrise în perioada totalitară, respectând sau modificând convențiile. Din această epocă sunt selectate și comentate confesiunile diaristice ale unor scriitori cunoscuți precum: N. Steinhardt, I. D. Sîrbu, Arșavir Acterian, Marin Preda, Nicolae Balotă, Mircea Zăciu, Radu Petrescu, Livius Ciocârlie sau V. R. Ghenceanu. Nu lipsesc nici de aici jurnalele unor doamne precum Ioana Em. Petrescu, Constanța Buzea sau Doina Jela.

Capitolul al patrulea al acestei secțiuni se concentrează asupra jurnalelor exilului, reunind exemple ilustre precum scrierile lui Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Matei Călinescu, Paul Goma, Monica Lovinescu, Bujor Nedelcovici, Virgil Ierunca, Vintilă Horia, Dumitru Țepeneag, Sanda Stolojan sau Paul Miron. Autorul dă verdicte memorabile privitoare la esența fiecărei confesiuni în parte, pe care le sintetizează în titlurile sugestive și incitante ale subcapitolelor acestei părți. Dintre ele am putea reține: *Un „jurnal în fărâme”* (Eugen Ionescu), *În căutarea timpului pierdut* (Virgil Ierunca), *Sanda Stolojan și amurgul exilului parizian*, *Jurnalul invectivă* (Paul Goma) sau *Jurnalul ca „memorie publică”* (Monica Lovinescu).

În încheiere sunt prezentate și patru dintre cele mai cunoscute jurnale ale perioadei postmoderniste, aparținând lui Andrei Pleșu, Mircea Cărtărescu, Gheorghe Crăciun și Florin Manolescu.

Amplul studiu al criticului Gheorghe Glodeanu se remarcă prin preferința pentru selectarea unor opere reprezentative în evoluția scriiturii diaristice românești, dar și prin relevanța cu care reușește să surprindă specificul poeziei autoficționale, în fiecare caz, precum și principalele aspecte tematice ale notațiilor, fiind o lucrare de referință pentru cercetarea acestui domeniu fascinant și proteic al literaturii.

Note:

1. Gheorghe Glodeanu, *Narcis și oglinda fermecată. Metamorfozele jurnalului intim în literatura română*, Tipo-Moldova, 2012, p.6.
2. ibidem, p.7.
3. ibidem, p. 8.
4. ibidem, p.123.

Publicistul sub vremi

Ion Radu ZĂGREANU

Interesant este a analiza comparativ publicistica unui scriitor contemporan trăitor atât în perioada comunismului, cât și în prezentul epocii de tranziție. Pentru aceasta punem față în față două volume de publicistică ale romancierului Augustin Buzura: *Bloc notes* (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981) și *Canonul periferiei* (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2013).

Nu poți pune în balanță cele două cărți de publicistică fără să ții cont de faptul că ele au apărut în „vremi” total diferite, un timp al cenzurii și al autocenzurii, și un timp al libertății depline de exprimare.

De aceea în volumul *Bloc notes*, Augustin Buzura este preocupat mai mult de problemele scrisului, de raportul dintre creator și exprimarea adevărului, a sincerității: „un scriitor adevărat nu se poate lipsi și de o ținută morală ireproșabilă; convingerile trebuie apărute”. Pentru el elementele primordiale din care ar dori să făurească lumea ar fi: adevărul, conștiința, curajul, sinceritatea. Obligația scriitorului este de a servi adevărul, libertatea și frumosul, de a da pe fiecare pagină scrisă un examen al demnității sale. Scrisul este pentru Augustin Buzura o necesitate lăuntrică, o modalitate de a reacționa la „agresiunea mediului”.

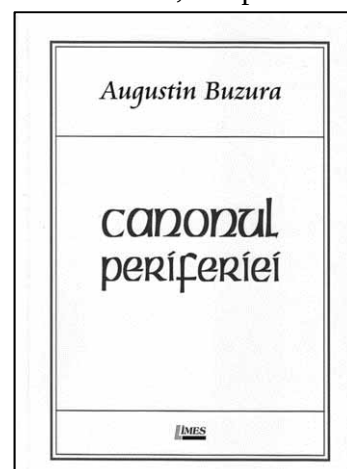
Prozatorul trebuie „să depună mărturie” despre adevărul timpului nostru, el fiind scos la lumină „de confruntarea deschisă, corectă a mai multor puncte de vedere”. Scriitorul și omul de știință au un dușman comun „moartea psihică”, mai periculoasă decât moartea biologică. Ea constă în „imposibilitatea omului de a fi el însuși, de a se manifesta conform convingerilor sale”. Moartea psihică se însoțește cu minciuna, cu falsul, cu lașitatea. Tentația iluministă, tipic ardeleană,

este îmbrățișată de prozator. Orice operă „trebuie să contribuie la scoaterea oamenilor din nepăsarea morală”.

Sunt abordate în volumul *Bloc notes* multe aspecte: romanul actual, raportul realismului cu modernitatea, statutul scriitorului, literatura de inspirație rurală, raportul individ-istorie etc. Polii de rezistență ai volumului *Bloc-notes* vizează două întrebări esențiale: „De ce scriem?” și „A fi tu însuși”. Multe din ideile publicisticii din această carte sunt reluate la mod personal de personajele romanelor sale.

Noua carte de publicistică a romancierului Augustin Buzura, *Canonul periferiei*, mi-a adus aminte de anteriorul său volum, *Bloc-notes* (1981), pe care atunci l-am citit dominat de emoția pe care mi-a provocat-o afirmarea unor puncte de vedere îndrăznețe, pentru acea epocă. El m-a trimis cu gândul și la un eseu al lui Lucian Boia, *De ce este România altfel?* (Editura Humanitas, 2012). În capitolul *Confuzia valorilor. Mahalaua românească*, din cartea lui Lucian Boia, el sesiza faptul că în „spațiul acesta de tranziție, de anevoioasă, de nesfârșită tranziție, se întinde, triumfătoare mahalaua. Ea riscă să acopere o bună parte a României.”

Starea de „mahala” își are originile în triumful „periferiei”, periferie determinată și politic, încă din primele zile de după decembrie 1989, afirmă Augustin Buzura în volumul *Canonul periferiei*. Veleitarii și

impostorii și-au „impus obiceiurile”, în timp ce combatanții sinceri ai încâlcitei brambureli din 1989, „își vindecă rănilor sau, obosiți, respiră dureros aerul victoriei”. „Periferia”, vechea garnitură comunisto-securistă, s-a repliat, a ajuns din nou la putere, și-a împărțit rolurile: unii au devenit luptători anticomuniști, alții s-au transformat în „propovăduitori moraliști.” „Periferia” a îmbrăcat haina politicii, ca urmare „nimic nu a mai rămas nemurdărit.” (*Am fost vreodată altfel*)

Cu această perspectivă în față, realitatea din societate românească, aflată într-o îndelungată fază de tranziție, este radiografiată cu luciditate, cu obiectivitate, dar și cu dorința binevoitoare a schimbărilor pozitive. O asemenea scrutare a societății românești nu ar fi fost posibilă în 1981, anul apariției *Bloc notesului*.

Articolele din acest volum au fost editoriale în revista *Cultura* între anii 2005-2008. Vom avea surpriza să descoperim un Augustin Buzura neadaptat unei realități debusolate valoric, nerecunoscătoare față de cei care au îndrăznit prin operele lor să critice aspecte ale regimului comunist. Augustin Buzura a fost considerat înainte de 1989, „de către Cenzură inclusiv, cel mai critic dintre romancierii generației 60”. „Buzura începe cu *Absenței* (1970) cariera de scriitor torturat de Cenzură”, afirmă criticul literar Nicolae Manolescu (*Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, 2008, p.1142-1143). După 1989 prozatorul a fost acuzat că totul i-a fost permis „cu voie de la poliție”. Augustin Buzura și-a explicat comportamentul din această perioadă în volumul *Tentația risipirii* (2003).

Acestea sunt premisele care în mod indirect vor condiționa atitudinea publicistului față de noua realitate de după 1989. Acum, Augustin Buzura este mai ancorat în realitate, scrie imperativ, „fiecare articol este un S.O.S.” (*Punct și de la capăt*). Starea de lucruri neschimbându-se în bine, fiind mereu într-o accentuată degradare, multe articole reiau obsesiv aceleași aspecte ale cotidianului românesc.

Ieșirea din „această teribilă paranteză a istoriei” (*Viața între Yalta și Bruxelles*), a fost

un moment prielnic pentru revenirea la suprafață a multor „ființe jalnice, numeroși frustrați, din rezerva rezervelor de cadre ale partidului și uteceului, unii cu numeroase diplome și titluri, la obținerea cărora nu prea au contribuit cu mintea, ci mai ales cu funcțiile, cu amintirile sau cu banii.” (*Nici un demnitar fără dosar*)

Augustin Buzura este pesimist în privința schimbării realității românești prezente: „pentru o lungă perioadă vom avea câteva certitudini: haos, mitocănie, mizerie morală și ură la cote intolerabile” (*Viața la porțile Occidentului*); „România de după Revoluție este dominată de ură, violență, boli și subcultură.” (*Ce ar mai fi de spus*)

Publicistul semnalează tarele care devastează societatea românească contemporană. Ele sunt nominalizate iterativ, obsesiv, reluarea lor insistentă evidențiind deriva lumii românești, incapabilă de schimbare: „să vedem în ce punct al căderii suntem” (*Luna speranțelor noastre*); „să ne privim cu luciditate defectele.” (*Patria și bolnavii ei*). Imaginea țării noastre care se conturează din aceste articole este una tristă, amintind de versul lui George Bacovia, „O, țară tristă, plină de humor...” (*Cu voi*). Din păcate, constată Augustin Buzura, românii și-au pierdut și umorul.

În era globalizării, diferențierea între națiuni, se face prin „spirit”, prin „materie cenușie” (*Viața între Yalta și Bruxelles*), conchide publicistul.

Prozatorul revine din când în când la problematica lui tematică din volumul *Bloc notes*, cea referitoare la scris, la actul creației: „Scrisul este în ultima instanță o neîntrecută tentativă de anulare a morții, o încleștare permanentă la hotarele necunoscutului și nespusului, o cursă solitară în care nu știi niciodată dacă ai câștigat sau ai pierdut.” (*Licheliada – etapa municipală*). Creația este pentru scriitorul Augustin Buzura șansa eliberării „infernului interior” (*Marginalii la o veche întrebare*). Se reiau unele idei din volumul *Bloc-notes*. Ecoul lor mai răsună și astăzi în conștiința celor care le-au lecturat atunci, în 1981: „prefer să repet de zeci și zeci de ori, cu obstinație, aceleași adevăruri, sub

diverse forme, aceleași întrebări, accept riscul de a mă repeta și de a repeta cuvintele vitale fără de care nu poate fi considerat om.” (*Marginalii la o veche întrebare*)

În plan personal, profesiunea „cea mai solitară din lume” (*Naufragii*), devine o obsesie cotidiană, „mă întorc mereu acolo unde simt că am pierdut; la masa de lucru.” (*Ce ar mai fi de spus*)

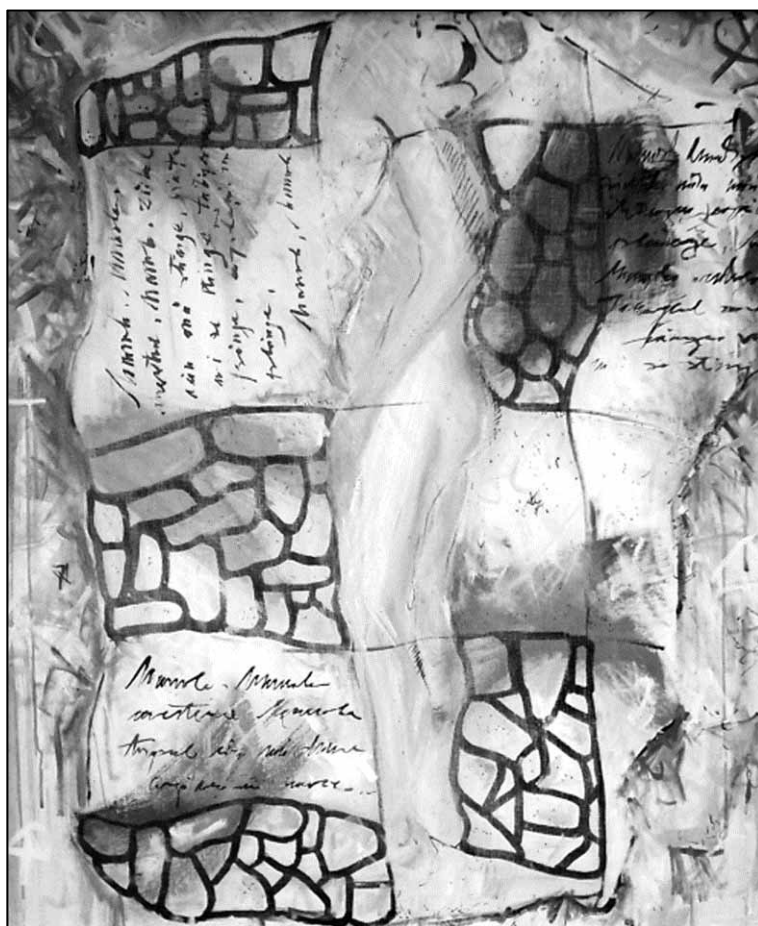
Romancierul, cenzurat în anii comunismului, încrezător în puterea cuvintelor „de a întreține speranța”, asistă la degradarea cuvintelor vitale „precum dreptate, frumos, iubire, bunătate, demnitate.” (*Ce ar mai fi de spus*)

Radiografierea societății românești actuale, cu ochiul publicistului, provocatoare

de amărăciuni, de dezamăgiri personale, este contracarată prin siguranța celui care are o operă în spatele lui: „suntem numai și numai ceea ce am scris, rămânem cărțile noastre și trăim cât ele.” (*Azi, ieri și așa mai departe...*)

Multe din ideile exprimate în teritoriul publicisticii lui Augustin Buzura sunt reluate de personajele din romanele sale, ele putând fi grupate tematic: despre scris, despre cunoaștere, despre adevăr, despre curaj, despre cuvinte, „a fi tu însuși”, „moartea psihică”, a depune mărturie, „drumul până la capăt” etc.

În publicistica și în romanele lui Augustin Buzura se regăsesc „constantele” unei conștiințe care a rămas mereu aceeași, credincioasă convingerilor sale.

Nenăscutul (Legenda Meșterului Manole)

Poveștile vieții noastre (Vasile Sebastian Dâncu)

Constantin CUBLEȘAN

Publicistica pe care o face, de mai bine de două zeci de ani, profesorul universitar, sociologul („sociolog al comunicării și sondor de opinie sunt”) și omul politic Vasile Sebastian Dâncu („Trebuie să facem politică pentru ca țara și comunitatea noastră să nu devină niște colonii sau țări de mâna a doua”),

nu are nimic în comun cu polemicile de gâlceavă pe care le întrețin diverși jurnaliști și comentatori de duzină, în paginile celor mai multe ziare ori la TV, fie că sunt orientate spre dreapta, spre stânga sau spre nicăieri, exhibând așa zise opinii pe marginea unor subiecte

lansate zilnic în viața noastră, îmbolmोजite în perspectiva senzaționalului. Volumul *Poveștile, viața și moartea* (Editura Eikon, Cluj-Napoca 2013), cel mai recent al său, în care își antologhează cincizeci de *texte*, scrise între 1999 și 2011, e cu totul edificator în privința necesității unei relații de continuitate cu publicistica elevată, cultivată de ilustre personalități ale vieții publice din perioada interbelică (Nae Ionescu, N. D. Cocea, Tudor Arghezi, Mircea Eliade, Simion Mehedinți etc., etc.) pentru care cuvântul rostit în Agora nu era un exercițiu de speculație demagogică în campanii electorale ci un neconținut angajament de conștiință civică și națională, pe teme de maxim interes, major, ale întregii societăți, pentru formarea și orientarea adecvată a opiniei publice în judecarea atâtor

fapte reale ale actualității ce bulversau, ca și acum, pe spații mai mici ori mai ample, o întreagă lume în mișcare febrilă.

Vasile Sebastian Dâncu face parte dintr-o astfel de elită intelectuală, pentru care cuvântul așternut pe hârtie trebuie să fie, înainte de toate, de-o curățenie exemplară a exprimării, a expresiei literare, căci, oricum am lua-o, eseistica sa se așează confortabil într-un halou de creativitate majoră. Citite la vremea apariției lor, în parte, fiecare dintre aceste *texte* au avut darul de a incita prin ideatica lor penetrantă, dar și de a impresiona prin *sistemul* original de abordare a temelor, într-un discurs menit a deschide orizonturi și a propune conexiuni de profunzime într-o istorie a dinamicii noastre sociale. Reunite și sistematizate acum pe câteva paliere de atac, ele confirmă și statuează o preocupare constantă pentru construcția unei pledoarii angajate funciar în spiritul demnității de a fi om într-o țară liberă și democrată, care nu este alta decât România noastră (de ieri, de azi și de mâine) a tuturor, a cetățenilor ei: „Cuvintele scrise pot fi cărămizi pentru o lume pe care o putem ridica spre soare fără autorizație de construcție sau certificat de urbanism (...) Lumea de cuvinte poate fi de multe ori mai reală decât lumea de sânge și sudoare. Dacă fiecare intelectual și-ar îndeplini menirea, am putea să depășim acest destin ghebos. Cuvintele mint mai puțin decât par” (*Scrisul e o armă*), sau: „Nu sunt fericit cu ceea ce se întâmplă, dar scriu cu disperarea că poate mă aude cineva, poate sunt oameni care vor reuși să se uite dincolo de ciorovăiala zilnică a politicienilor și vor putea să meargă mai departe cu sufletul neîntinat de zoaiele și de noroiul zilnic” (*Iubind cu disperare România*). Vasile Sebastian Dâncu nu coboară

niciodată în aceste *zoaie*. Domnia sa își alege subiectele (atacă subiectele) dintr-un evantai larg de problematici cu care se confruntă societatea în *clipa ce i s-a dat*, căutând a deșira pe un fir de... povești („viața noastră se compune din povești. Poveștile noastre, poveștile altora, poveștile comunității noastre, ale profesiei, ale patriei” – *Poveștile, viața și moartea*), fie o biografie referențială pentru un mod de a trăi și de-a acționa azi în societate („Marian Vanghelie a crescut fără tată, într-o lume dură a Ferentarului /.../ lumea ta, Marian, este sectorul cinci, așa cum este el. Cu mizeria, sărăcia și florile lui de plastic. Acolo sunt oamenii care te respectă și poate chiar te iubesc... Dincolo de sectorul cinci, începe deșertul” – *Cursa lui Marian spre Lumină*), fie un moment semnificativ din viața și istoria Transilvaniei („este deja 15 martie. E sărbătoarea lor, a unguirilor de pretutindeni. Ungurii din Transilvania se îmbracă frumos, se duc la biserică, fac paradă de port popular, se gândesc la o viață mai bună /.../ Acestui vis al lor, politicienii lor i-au dat numele «autonomie» /.../ Dar dacă m-ar asculta, le-aș spune că au autonomie deja, ca și românii, autonomia de a muri de foame, autonomia de a fi la fel de săraci /.../ Ca și la noi, la românii, și politicienii lor se folosesc de asemenea sărbători ca să le ia voturi. De aceea spun tot felul de tâmpenii despre Trianon /.../ după care fac afaceri cu politicienii de la București, iar Trianonul nu le mai produce nici o durere” – *File din războiul de o mie de ani cu ungurii*), fie de cumplitul dezinteres pentru dezvoltarea țării, pe care îl arată aleșii noștri organisme puterii („Nimeni nu e interesat în proiecte comune, eventual, de proiecte în care să implice și populația din cartiere. În marile orașe, oamenii cei mai importanți sunt veniți din satele sau orașele județului și mai ales din județele învecinate /.../ Oamenii pleacă ușor din orașele noastre în străinătate sau aiurea pentru că nu-i leagă mare lucru de comunitate. În orașele noastre avem un război al ignorării, o lipsă de socialitate” – *Oraș de nisip*). Ș.a.m.d.

Publicistul e un om al atitudinilor tranșante, un polemist care știe să abordeze istoria ca și actualitatea, dintr-o perspectivă a

angajamentului pozitiv. *Poveștile* sale au de acum trecut, nu mai puțin au un prezent și un nou dor de luminozitate posibilă a viitorului. Evocarea copilăriei petrecută într-un sat nășăudean, ce apare ca veritabil leit-motiv în derularea comentariilor sociologice, își află rostul în tocmai iluminarea inocenței pe care n-ar trebui s-o abandonăm niciodată din sufletele noastre. Descinderile în istorie și în istorii străvechi au de asemenea funcția unor elemente de contrast pentru reliefarea terifiantului zbucium contemporan în derizoriu. Iar dincolo de toate comentariile calme, echilibrate, nu de puține ori străbătute de fior liric, răzbate un veritabil patos al iubirii pentru pământul natal: „Pe măsură ce am călătorit și am văzut țara, am cunoscut și mârșăvia, corupția sau balcanismul, dar asta nu mi-a schimbat cu nimic imaginea patriei cu miros de iarbă proaspătă. Am văzut țări mult mai civilizate, peisaje mai frumoase sau oameni mai corecți. Mi-am dorit doar ca și țara mea să arate așa, ca modernitatea să nu ne ocolească” (*Despre iubiri și patrii alter-native*).

Poveștile lui Vasile Sebastian Dâncu, din eseurile sale fixate în exclusivitate pe teme de actualitate, sunt *poveștile* noastre de fiecare zi, pe care însă el, un spirit generos și obiectiv, le decupează cu eleganță și discernământ... politic, mai degrabă propriu analistului sociolog, din balastul aluvionar de evenimente ce vin de pretutindeni asupra noastră și ne sufocă respirația cu perfidia pernei de puf cu care odinioară dexteritatea unui gâde de palat oprea respirația oricui, fără ca vreun anume cineva să-i audă aceleia convulsia. Despre o asemenea perfidie politică de azi se exprimă autorul acestor texte (cum le numește însuși) în subtilitatea unor comentarii polemice și mereu analitice pe care le propune cititorilor nu doar ca simple meditații ci și pentru deșteptarea lor la o conștiință și atitudine responsabilă față de destinul țării, profesorul având privirea mereu focalizată asupra Ardealului și a ardelenilor, în procesul modernizării, europenizării țării atât de mult aclamată: „Ardelenii nu au capetele înfierbântate de gândul secesiunii de România. Ei știu cel mai bine ce înseamnă să

stai la masă cu străinul, să-ți trimiți feciorii la oastea unui împărat străin, să-ți calce jăandarul străin ograda, să dai cu cuțatul în piatra dură a istoriei. Există în Transilvania un patriotism sănătos, dar nu indestructibil. Gândirea simplă a ardeleanului conține și nebănuite resurse de răbdare, dar omogenizarea culturii și mentalității românești trebuie să se facă sub semnul civilizației. Este, cred eu, cea mai importantă

condiție pe care o pune Ardealul în concertul modernizării României” (*Gândirea simplă a fraternității*).

Poveștile, viața și moartea e o carte, în fond, în care fiecare cititor își regăsește tratate propriile frământări, rostite de o voce bine timbrată a unui publicist ce se recomandă cu prisosință ca o veritabilă conștiință românească contemporană.

Anemone

Pavel Dan într-o nouă ediție critică¹

Ion BUZAȘI

Pavel Dan (1907-1937) este un mare prozator ardelean, unul dintre stâlpii prozei românești interbelice – adevăr demonstrat de edițiile operei sale, de monografiile și studiile literare, toate apărute postum.

La numeroasele *ediții de popularizare* a operei lui Pavel Dan prefațate sau postfațate de Florian Potra, B. Elvin, Nicolae Balotă, Mircea Braga, Aureliu Goci, Victor Cubleşan, Ion Buzași se adaugă trei *ediții de referință*, care se apropie de exigențele unei ediții critice.

Este mai întâi ediția princeps, îngrijită de Ion Chinezu și publicată la Editura Fundațiilor Regale, cu titlul *Urcan bătrânul. Nuvele*. Sunt reunite 17 titluri de nuvele și povestiri – cea mai reprezentativă parte a operei lui Pavel Dan. Iar *Prezentarea* – cum își intitula, cu modestie, criticul de la *Gând românesc* paginile introductive – reprezintă primul studiu temeinic asupra creației literare a lui Pavel Dan. Volumul a avut un succes neașteptat, și recenziile și cronicile vorbesc deschis despre marele talent al prozatorului, și despre regretul că a fost până la apariția volumului prea puțin cunoscut și apreciat. „Nu ne putem opri un sentiment de remușcare – scria Mihail Sebastian – la gândul că a fost lăsat să treacă pe lângă noi un scriitor de această valoare, fără să-l vedem, fără să-l cunoaștem și fără să-i dăm cel puțin în ultimul timp al nefericitei lui vieți, un semn de înțelegere... Nu ar fi de mirare ca *Urcan bătrânul* să răscumpere târziu, printr-un destin literar fericit zguduitorul moarte a scriitorului.” Cuvinte profetice, pentru că la numai șase ani, în 1944, la aceeași editură se tipărește a doua ediție.

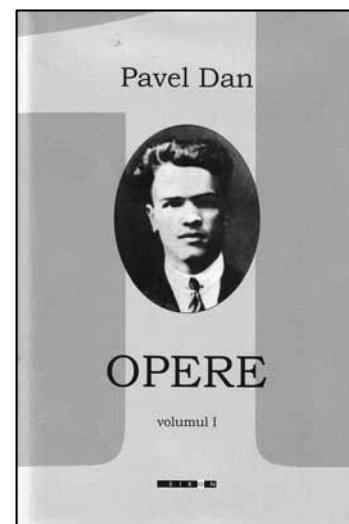
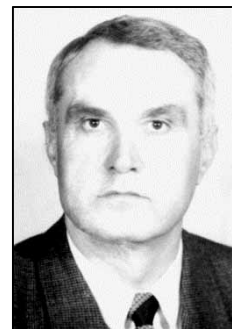
În 1965 apare Pavel Dan *Scrieri*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Cornel

Regman, Editura pentru Literatură, colecția „Scriitori români”. Este „prima ediție critică a operei lui Pavel Dan”, care devine una de referință pentru edițiile, monografiile și studiile ulterioare. În prima parte a volumului se reproduc cele 17 povestiri, din ediția postumă (1938). Se reproduc 7 povestiri din periodice: *Bătrânețe*, *Jufa*, *Precub*, *Tuia*, *Vedenii din copilărie*, *Drumul spre casă* și *Studentul Livadă*, două din manuscrise, *Domnișoara* și *Note din Blaj*; de asemenea se reproduc din revistele la care a colaborat articole și recenzii, iar din manuscrise câteva scrisori adresate lui Ion Breazu. În „Addenda”, două

schițe neîncheiate *Banii* și *La închisoare*. Fiind o ediție critică, mai cuprinde glosar, note biobibliografice și variante (tabloul edițiilor, opera, bibliografie) indici (nume de personaje și de locuri întâlnite în proza lui Pavel Dan) și o tablă a ilustrațiilor.

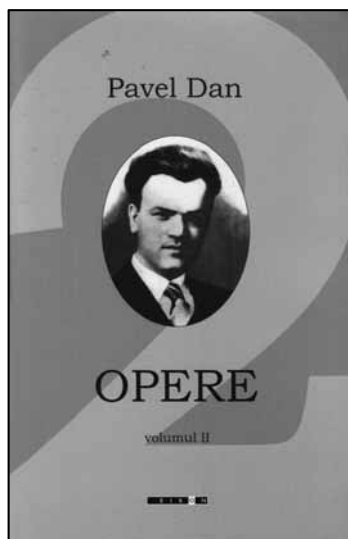
Cornel Regman adoptă în ediția sa ordinea apariției nuvelor și povestirilor în periodice, iar în transcrierea textului a respectat păstrarea particularităților ardelenești ale scrisului lui Pavel Dan „lexicale și fonetice”, cu regionalisme specifice vorbirii din Câmpia Transilvaniei.

În anii următori, în seria „Restituiri” a Editurii Dacia – coordonată de Mircea Zăciu, se întregeste opera postumă a lui Pavel Dan, prin publicarea *Jurnalului* în 1974, de către

Sergiu Pavel Dan, fiul scriitorului, și a unor interesante și variate pagini inedite, reunite de Nicolae Florescu în 1975 sub titlul *Ultimul capitol*.

O ediție importantă este fără îndoială, Pavel Dan, *Urcan bătrânul*, îngrijită, prefatăată și prevăzută cu o cronologie a vieții și operei de către Sergiu Pavel Dan, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987. Ea are un caracter polemic exprimat și în prefață și în notă asupra ediției. În prefața intitulată *Permanențele unei vocații scriitoricești la răscrucea deceniilor*, autorul ediției susține că este vremea să se renunțe la acel condițional-optativ

– „Ce-ar fi dacă existența scriitorului nu ar fi fost curmată la nici 30 de ani?!” –, pentru că Pavel Dan trebuie considerat nu „doar ca o promisiune frântă de ursita potrivnică – ci ca o certă și durabilă valoare a literaturii române!” În al doilea rând, revine la titlul edițiilor din 1938 și 1944, *Urcan bătrânul*, din dorința de „a repune în drepturi fundamentala ediție princeps, concepută de autor, în ciuda imenselor servituți ale ultimelor luni de viață.” De asemenea se reproduce dedicația din edițiile din 1938, 1944 – „*Soției mele, Georgina, dragoste și recunoștință*”, eludată în toate reeditările, crezându-se greșit că a fost formulată de Ion Chinezu.

Sergiu Pavel Dan are rezerve față de excesul scientist și formalist al edițiilor critice, susținând că editorul trebuie să opteze pentru forma dorită (sau cum ar fi dorit-o) autorul. De aceea revine la ordinea povestirilor din ediția princeps. Este mai atent la transcrierea textului și semnalează câteva inadvertențe stridente din ediția Regman, arătând că în ediția Chinezu expresiile sunt mai neaoș regionale decât în periodice – jandar / nu jandarm; fiertură / nu ciorbă; frăgari / nu duzi, să topeau / nu se dizolvau;

Simion avea *ceva de răfuit* cu jidanul / nu (Simion) avea *ceva de aranjat* cu jidanul; dar mai ales dislocarea unui fragment din nuvela *Iobagii*, din finalul capitolului II la începutul capitolului III. Se tipăresc 6 povestiri neincluse în ediția princeps; la *Jufa* se preferă varianta din revista *Abecedar*, iar la *Precub* cea din manuscris și scrieri postume: *Mama*, *Ultimul capitol* și câteva fragmente semnificative din *Jurnalul* tipărit în 1976.

Ediția alcătuită de Aurel Podaru (Pavel Dan, *OPERE*, vol. I, II, III, Ediție critică de Aurel Podaru. Studiu introductiv de Andrei Moldovan, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2012) își propune să fie *prima ediție critică integrală*, una a operelor complete ale prozatorului, deși, în „Studiul introductiv”, Andrei Moldovan spune că un asemenea deziiderat nu poate fi împlinit deocamdată, pentru că sunt mai multe documente aflate în posesia familiei, dar în „cele trei volume s-a inclus tot ce se putea include în acest moment, la 75 de ani de la moartea scriitorului”.

Autorul acestei ediții este consătean cu Pavel Dan, – obârșie care a constituit pentru el un titlu de mândrie, a studiat la liceul din Turda, ca și Pavel Dan, și a fost, ca membru al cenaclului literar din liceu, un apropiat al profesorului și poetului Tudor Murășanu, dascălul autorului lui *Urcan bătrânul*. Aceste similitudini biografice au importanța lor și le consemnăm ca atare, pentru că pasiunea cercetării este stimulată și de o afinitate electivă, așa cum spunea bătrânul cronicar Ion Neculce: „Că mulți istorici streini, de alte țări, nu le știu toate câte se fac într-alt pământ. Tot mai bine știu cei de loc, decât cei streini...” De-a lungul anilor s-a străduit să-și dovedească această prețuire: a participat la sesiuni de comunicări și simpozioane aniversare Pavel Dan, a alcătuit împreună cu subsemnatul și cu Sergiu Pavel Dan, o crestomație critică amplă, cvasi-exhaustivă, *Pavel Dan și Blajul* (Editura Clubul Saeculum, Beclean, 2007), după ce în urmă cu patru ani, în același trio auctorial, a adunat cele mai semnificative pagini de *Amintiri despre Pavel Dan*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2003), și, mai ales, a tipărit o culegere inedită de *Literatură*

populară, după ms. nr. 383 de la Arhiva de folclor a Academiei Române – Filiala Cluj.

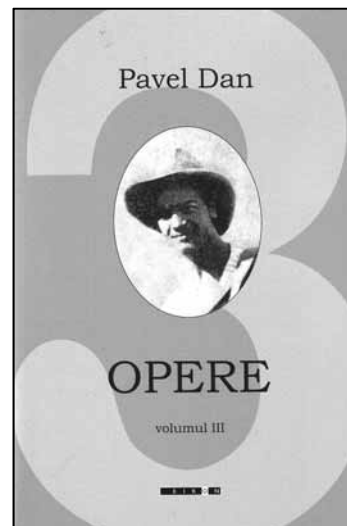
Prima calitate a acestei ediții critice este amploarea ei, în cele trei volume însumând toate „scrierile lui Pavel Dan,” – beneficiind de publicarea ineditelor de către N. Florescu, a *Jurnalului* de către Sergiu Pavel Dan și a corespondenței de către o seamă de istorici literari. Cu această ediție Pavel Dan nu mai este numai *nuvelistul*, prozatorul Câmpiei Transilvane, ci și un scriitor de obsesivă introspecție, un epistolier remarcabil, un publicist profund și în notele și recenziile sale un ironist al cărui acid își trage sevele din creația populară. Și fără să fie un folclorist, este ca toți marii scriitori un admirator al creației populare, în varietatea și profunzimea ei, așa cum dovedește culegerea de *Literatură populară*, care și-a lăsat amprenta asupra unor proze remarcabile cum sunt *Zborul de la cuib*, *Copil schimbat* și altele. Fragmentele și crochiurile epice inspirate din anii de profesorat la Blaj arată verva satirică a autorului, în vecinătatea ironiei lui Caragiale. Multe pagini ale prezentei ediții au caracter autobiografic, și Nicolae Florescu găsește caracterizarea potrivită pentru ele când spune că acestea cuprind „o proiecție obsesivă a autobiografiei”. Ele reconstituie autobiografic o viață dramatică și eroică, așa cum o numea într-o caldă evocare Ovidiu Papadima. *Jurnalul*, dar și *Epistolarul* său, destul de bogat, îndeosebi scrisorile adresate lui Ion Chinezu, *Memoriul* adresat Mitropoliei blăjene, însemnarea manuscrisă, mărturie emoționantă a presimțirii iminente a morții sale, sunt repere ale acestei existențe și surse biografice de primă mână.

Textele sunt reproduse din ediția princeps, 1938, (vol. I), după edițiile de Regman și N. Florescu (vol. II și III), cu mențiunea că secțiunea de *Literatură populară* este tipărită după ediția Podaru,

apărută în 2007. Ca în ediția Regman, transcrierea textelor s-a făcut după normele ortografice actuale, dar cu grija păstrării rostirii ardelenesti de pe „Câmpie”, care dă o savoare deosebită prozei lui Pavel Dan. [La nuvela *Iobagii* s-a păstrat forma din ediția princeps, adoptată și în ediția Sergiu Pavel Dan, renunțându-se la dislocarea nemotivată din ediția Regman]

Impresionante sunt secțiunile de *Note și variante* sau *Addenda*, alcătuite cu acribie filologică și cu mare grijă pentru corectitudine biobibliografică. Se reproduc texte esențiale (cum este *Prezentarea* semnată de Ion Chinezu în ediția princeps), iar Bibliografie, în toate secțiunile ei, nu cred că i se pot găsi omisiuni esențiale. Așa cum, *Studiul introductiv*, semnat de Andrei Moldovan, prezintă și etapele receptării critice a operei lui Pavel Dan și trăsăturile esențiale ale prozei sale, care-i conferă originalitate în istoria literaturii române.

Am zice, dacă am fi siguri că această sintagmă nu și-a tocit semnificația că ediția critică Pavel Dan, alcătuită de Aurel Podaru, este *un eveniment editorial*. Aduag imediat că este și *o exemplară restituire literară* a unuia din cei mai înzestrați prozatori din literatura română, care onorează în primul rând pe autorul ediției, și editura Eikon, care a tipărit cartea într-o ediție de lux, dar și Consiliul județean Bistrița-Năsăud (și Biblioteca Județeană) care au subvenționat această apariție editorială.

Note

1. Pavel Dan, *OPERE*, vol. I, II, III, Ediție critică de Aurel Podaru. Studiu introductiv de Andrei Moldovan, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2012.

Dumitru ICHIM

Chiar dacă n-aș fi știut că Dumitru Ichim (n. 1944, com. Dărmănești, jud. Bacău) este un teolog erudit, cu studii doctorale în S.U.A. și activitate pastorală, din 1978, în Ontario, Canada, tot i-aș fi făcut „profilul” acesta poetic: asemenea altor preoți inimoși versifică ușor, filtrează și nuanțează „mesajul” evangheliilor; poemele sale – epice, parabolice – pot fi citite ca adevărate predici; împrumutând din sintaxa argheziană chiar și unele torsionări și inversiuni, se lasă irigate de un bine venit spirit ludic-amar (titlul unui poem este *Trandafirul avea cuie bătute pe dos*, iar altul, *Masa de seară în Nazaret*, destăinuie: „Ca în orice casă de la țară,/ e mai multă pace decât mâncare”). Realul poetului Dumitru Ichim e doar sacru recognoscibil „Fiului Ochilor”.

Ștefan Manasia

Denie

În Vinerea Mare,
ca o vedenie străină
în biserică a intrat
o albină.
Unii voiau să o prindă,
să o omoare,
dar biata albină
și-a văzut de zborul ei,
ignorând cernute priviri,

Poezia Mișcării literare

până sus la icoana
Bunei Vestiri.
Peste înger și-a înnoptat
dojana:
„De ce ai înflorit,
după-al cerului port,
atât de târziu
luminilor risipele

cu amândouă
aripile?”
Înspăimântat rămase Gavriil,
cu crengile deschise,
nemaștiind să zboare,
iar albina
s-a preschimbat în floare
de făclie, vedenie,
ce nimeni n-a putut s-o creadă
decât privirea de copil:
„De ce-ai fost rea în ceartă?
Du-te și cere-i iertare!
De Vinerea Mare,
nu știi că-n sat la noi,
nu că e înger,
dar chiar tâlhar să fie,
orice-a greșit se iartă?”

Pilda cu Fiul ochilor

În ultima noapte
n-a mai rămas nimic de risipit

și la scroafe
când o făceam pe calfa,
amintele
Ți-a unduit cuvintele,
și nu-nțelegeam: ce ai vrut
să spui de brațele Tale
că sunt și omega și alfa?
Tată,
numai culoarea noastră
a ochilor
a rămas neschimbată,
ne stau mărturie
și cerul și marea
albastră.
Nu Te-am pierdut niciodată
printre nemernici și răi.
Tată,
primenește-mi venirea,
că astăzi Ți-am adus
pe însuși fiul ochilor Tăi!

Tată, același ești și Martei și Mariei

Mereu în grabă, dar pe dos tipsiei,
iar mie însumi – risipirilor mărunte,
frânturi din tot ce povesteai Mariei
mă întristau ca umbra grea de nuc.
Amarul din cuvântul Tău,
cu-apăs icnit ce pe ascuns să-l duc,
chiar inima mi-a spart-o.
Cu câtă bunătate istovul Mi-ai muștrat:
„Marto, Marto...!”
Voiam ce nimeni n-a gândit,
la prânzul meu de cină să-Ți aduc
în blide aurite, argintate
cea mai gustoasă slovă din bucate,
ca unui împărat cinstindu-Ți ospetia.
N-am fost nepăsătoare,
deși nu Te-ascultam, lângă picioare,
precum Maria.
Tu nu știai când îi vorbeai de moarte,
cum inima-mi rupeai în două Marte.
Când eu îți roboteam cea mai aleasă cină,
Tu îi vorbeai de-o alta,
în foișor, necuget de străină,
de Pâinea ce s-a pogorât din cer
și-n trupul Tău se frânge,
dar mai presus spuneai Mariei
de tainele Împărăției

cu Mirele și ne-nțeleptele fecioare
cu fruct de viespe în ulcioare.
Abia când ai șezut la masă
și pâinea mea ai frânt
sub binecuvântatul semn
al mâinii,
am înțeles,
partea cea bună care și-a ales
Maria pentru untdelemn,
dar milostiv fiind și Dumnezeu,
din durerosul meu
frământ, ce-ai rupt,
al inimii și-al pâinii
ce Ți-am adus la cină,
mi-ai dat și mie să mă-nfrupt,
ceva ce mi se pare,
ciudat
prin ne-nțeleasă preschimbare,
cum aluatul meu
gusta acum a trup de Dumnezeu
și-a sânge de lumină.

Trandafirul avea cuie bătute pe dos

„Azi dimineață
m-a speriat frumusețea-i de floare
și-am întrebat-o despre mama ei.
Mi-a răspuns
că aparține Sfintei Fecioare.
Dar de ce ai lacrimi în geană?
I-am întrebat pe trandafir curios.
Nu mi-a răspuns nimic,
dar eu cred că plângea
că lucrul cineva i l-a făcut de ocară
și i-a bătut cuiele pe dos
cu spinii în afară.
L-am întrebat pe Iosif cumva
(c-a-mbătrânit de când e tâmplar)
dacă-a mai văzut așa ceva
și să mă ajute
pe bietul trandafir să-l repar.”
Fecioara a zâmbit cu amar,
și mai mult
i-a fost frică să spuie,
îmbrățișându-L în suspinul greu:
„Of, Trandafirul sufletului meu!
Numai oamenii știu să bată corect,
trupul de floare, în cuie!”

Copilul ajută la nașterea fluturului

„Nu Te cert. Altădată,
de vei cunoaște ora târzie,
nu mă lăsa să fiu îngrijorată;
să Te strig
și doar ecou din ecou să aud,
și nu glasul Tău.
Mă temeam
să nu fi pățit ceva rău.”
„Eram în livadă,
răspunse Copilul, sub agud.
Cine-ar putea nespusul să-l creadă?
De-o frunză atârna un mormânt!
Aeve negriul era în borangic,
iar înlăuntru un fluture mic
cu ușa-ncuiată și prinsă-n descânt.
Cu cântecul meu începui să destram
firul de taină al morții din ram.
Mititel a ieșit din cocon,
cum însuși înțeleptul Solomon
n-ar fi putut din cuget să descrie
adâncul minunii
de Tatăl meu țesută și aleasă –
un înger viu din vierme de mătasă!
Pe zburătoare frunze,
spre înălțare sfântă,
să fi văzut cum colb de curcubeie
lumina lor o zvântă
cum de la coadă se citesc păunii!
E-adevărat
că ora s-a făcut târzie,
tot repetând cum îmi cântai tu mie.
Am zăbovit,
pân-a-nviaț în floare,
și-apoi încă puțin ca să-l deprind
albastrul cer din ochii tăi
să-l ia cu împrumut
și-nvățul din lumină să ți-l zboare!

Masa pentru foișor

Ce mult iubea Copilul
să-l ajute pe Iosif
la dulgheritul lui de tâmplar
ținându-i în mână lumina
ce despletea firea untdelemnului!
Ce mult îi plăcea mirosul lemnului
amintind de graiul lui Iosif!

Bătrânul deprinsese
un pronunțat accent al florilor
din țara de leagăn a norilor.
Iubit fiind, fiecare copac,
bătrânului umil
îi împrumuta pentru fiecare scândură
amintirile lui subțiate până-n povești –
setoase genuni care-ngândură
ochii mari și curați de Copil.
Măsuța lor din odaie
era rotundă și cu trei picioare,
dar o astfel de masă,
cât șopronul de mare,
niciodată Copilul nu a văzut.
Lucrau peste pragul de seară-n târziu.
Când îl întreba pentru ce-o fi anume,
de putea să strângă întreaga lume,
Iosif îi răspundea peste lemn prohodit:
„Poate de nuntă, dar nici eu nu știu.”
Și-l întreba din nou pe teslar,
(mângâindu-le cu vârful deștelui)
de ce la toate scaunele pe spătar
a cioplit litera Peștelui,
iar pe cel din mijloc
de ce a sculptat și soarele și luna
ținând deasupra cununa,
ca stema cocorului
sub pisanie de leat cenușiu?
„Poate o fi jilțul Păstorului,
dar nici asta nu pot ca să-ți spun,
că noimei încă nu-i știu
nici scrisul, nici zborul.”

După întâmplarea din templu,
la 12 ani,
când coborau Ierusalimului priporul,
în drumul spre casă,
s-a oprit Iosif și-i arată copilului Iisus
Foișorul.
„Acolo sus,
va sta ciudata-ne masă –
fructa mâinilor noastre târzie.
Va fi pentru nuntă, va fi pentru Cină?
Numai Păstorul
poate că știe
și plaiul bogat în apus,
cu vârful sângeriului,
dar mi-e frică să-ți spun,
căci nici eu nu-ndrăznesc ca să știu!”

Aripile crinului

Poate Copilul
să fi fost mai înalt decât crinul,
să zicem cu-o șchioapă.
În fața lui se opri
cu o cană de apă:
„Prostuțule,
de ce nu mi-ai spus că ți-e sete?
Ce ar fi fost
de nu te-aș fi văzut
cu ciocu-nsetat
întins către soare?
De ce n-ai îndrăznit?
Suntem vecini
și vreme-aș fi avut destulă
ca să-ți învăț aripile tale mici
cum să te înalțe-n zbor
de verde libelulă,
măcar până la primul izvor.
Tu n-ai visat vreodată oare
cum frunza către aripă te doare?

Masa de seară în Nazaret

Ca în orice casă de la țară
e mai multă pace decât mâncare,
dar destulă pentru prânzul de seară.
A lapte fiert se simte, colac și ionatane.
Nimic nu seamănă ca în icoane.
Hainele lui Iosif n-au croială-n lumini,
nici nu miros a fum de tămâie,
ci a rumeguș de cedru, a clei și rășini.
Poate candela pare a fi din icoană,
dar gustând lumescul din mireasma pâinii
altfel îi clipește lumina din geană.
Și nici Maria
nu-i cu aureola aurului greu,
dar totuși prin ochii ei de fecioară,
vezi cum privește spre Copil,
din spatele lor Dumnezeu.
Iar rugăciunea de binecuvântare
e la fel de simplă ca un cartof în floare,
doar cu-n adaos făcut de Copil:
„...și mulțumesc Tată
pentru toate și pentru masă,
dar mai ales
pentru puișorii flămânzi de afară.
Eram îngrijorat că se făcuse seară,
iar ei erau tot singuri

și tare mi-era frică!
Auzi-i? Ce voioși se roagă
că mama rândunică
a sosit cu bine acasă!

Sculptură în camee

Încet,
și mai încet,
târguindu-se cu măslinii,
încearcă să pătrundă seara
și peste Nazaret.
Maria, cu acul
căznește la gherghef
să prindă din albastru
începutul stelei din undă –
nălucă de aur sau duh de sidef?
Umbrele încep să se-ntindă...
Nevăzutul înger al casei
cântând ține în pumni
puișorii de rândunică
din cuibul de sub grindă
până va veni mama lor.
Din vârf de daltă și briceag
Bătrânul Iosif i-a cioplit
un miel și un asin.
După ce îl privește cu drag
se-ntoarce la rindea și geluit.
După un timp Copilul,
prin rumeguș și talaș,
cu ochii mari de taină,
îl trage de haină,
ceva foarte grav vrând să-i spuie!
Cu mânuța
strânge în palmă două cuie:
„Tu nu știi acestea
cât de rău înțeapă și mușcă?”
Și muștrător îi face și semn:
„Oare ție nu ți-e milă de lemn?”
Maria aruncă ghergheful
și-L strânge la piept pe Iisus:
„Of, Simeoane, Simeoane...!”
Soarele
parcă vrea să-și amintească
de propriul lui sânge și-apus
și coboară atât de încet,
cocoșat de-ntrebarea
Copilului din Nazaret.

Simona-Grazia DIMA

Stăpân

Stăpân e
cine are puterea să digere cel mai mult,
cel ce acceptă și-are forța
să-nghită senin
culori și gusturi în devălmășie,
când stă la colț de stradă,
la zidul igrasios –
mănâncă demn și lent, iar noi
ne-alegem ființa,
providențialii Iovi,
în el, liniștitoare albie de-ntuneric.
Asemeni ceții e, la datorie zilnic,
sub porțile infernului, mâncând întruna.
Transmută hălcile smolite.
O boare – și atât.
De-ndată ce-i văzut, se face o părere,
o buclă de aer
ivită pe-alte străzi,
mereu răsare pe cuburi de granit, o umbră,
zefirul heraclitic ce desface,
topește chiar, metalul
în ceară violetă, în hiacینți deschiși
pe landa Hadesului.

Ieșirea

Dis-de-dimineață ies,
lumea-i a mea. Arome de fierturi delicioase,
ai zice că tot universul gătește.
Simt în văzduh pierduta iarbă *silfium*,

înmiresmând un prânz roman.
Capi de familie pleacă deja,
cu genți diplomat în mâini,
băbuțe caritabile duc, din vulcanul nopții,
sacoșe pline, la megieși
ori la rude. Câte un boschetar se ridică
ceremonios,
mulțumind în felul său Domnului,
flori absorbite-n sfințenia vieții scot un
murmur difuz,
nemișcate în leagănul iubirii.
Nimeni nu vrea să scape, fiecare-și arată,
cu străluciri de diamante, cătușele vieții.
Gâlgâie fluviul subpământean,
fluieră Enkim, zeiescul șef al digurilor și
canalelor.
Întreb pescărușii de mai există
în valuri străvechiul vasilisc, grifonii
ori zgriptori cu ochi roșii,
Ei îmi răspund: desigur, la locul lor sunt toți,
din nou se vor ivi, la un simplu dangăt de
clopot.
Culeg smochine din pomul antic suit cu
inocență
în vecinătate, odată cu supermarketul Auchan.
Un timp mereu proaspăt sporovăiește pe
limba poeziei și-a visului,
moare și-nvie pe loc, cum omul lui Leonardo,
din cercul și pătratul unde stă, captiv,
ne face cu ochiul, sub trupul său canonic,
scribul chinez
și-a gravat hieroglifele: „norocul e ciclic.”
Sunt bune smochinele. Mă văd în valuri,
vorbind în limba poeziei și-a visului.

Omul-proiect

Neterminat, pe-un bulevard înaintând,
își ține capul în mâini, uriașul
cap de mucava pe care apar, înspăimântate,
semne,

greieri pe un monitor de camfor –
din computerul nimănui. Parcă damnat,
strânge de pe jos
mucuri de țigări, lipitori,
mănâncă reclame, afișe,
mulți îl critică, fiindcă apare întruna la
televizor,

încurcătură a veșnicei tranziții obștești,
plânge când simte arsura cuvântului,
fiindcă și el a fost acolo,
se retrage-n culcușul său de la periferie.
Uneori l-am întâlnit la gara Cățelu,
dar și la Piața Romană. Pentru el cântă
orchestrele, dacă-i deschizi cu grijă
cutia de pe umeri, afli sudalmele pripășite
ca broaștele într-un tău gălgâitor,
dar și lumina prețioasă,
o undă neasfințită,
ziua ori noaptea, la fel,
răzbate dinspre pereții
de osuar roman, unde se vor ivi lictorii
cu făclii în mâini,
pentru el cântă orchestrele nopții și începe
balul,

el însuși nu știe ce este
și merge mai departe,
strângând aceleași resturi de pe jos,
cu capu-n brațe.
Să fim atenți cu el –
noi suntem el,
omul-proiect,
cum, modest și nedrept,
l-am putea numi,
uitând că sărbătoarea e-n eternitate,
iar gustul ei se poate simți și-acum,
dacă vrem, el are nevoie de multă iubire,
tocmai fiindcă nu știe ce este,
lumina-l precede, ori îl urmează,
nestingherită, în vreme ce agonisita-i dispare

în hăul unei guri de pește.
Ce știți despre el, voi, care-l blamați
pentru capul stângaci, un reziduu
al tehnicii? El pare că merge,
în loc de munți îl așteaptă contururile
de fierăstrău ale orașului, mâlul de iluzii.

Coborâre

Arta de a coborî
pe sforile mângâioase
din bură de diamant,
de a fi ținut ca un hoit drag,
pe lângă zeul investit cu putere,
care știe să se lase în jos, năvalnic,
aproape brutal, aparent ignorându-te,
fluture pal, dar tot ce face
e slujbă pentru tine,
fără să fie nevoie să vorbești,
ori măcar să-i vezi chipul!
De nu cunoști decât trufia
sclipirii și-a amiezii,
el te conduce în hăul prețios,
în vâlceaua păcii, pe răcoare.

Adorație

Tu cântă-i:
„Pentru că sunt copilul cruzimii tale,
modelat de valuri tiranice
prin care-mi mijlocești accesul
spre comori, stau nemișcat
și te ador în pace,
nu clilesc la zornăitul
banilor buboși, fosforescenți
ai schimbului sau cametei
(mă neguțezi, pesemne),
nepăsător, în timp ce ochi imenși,
cumplit de dureroși, mi se deschid
pe trup, ca rănilor de lepră,
eu te iubesc și, fascinat,
privesc cu-ncredere spre tine.”

Ioan CIOBA

ploaia
barbă aspră a Alpilor savoiarzi
nărilor iernii mă răzbat aburind

n-am iubit ploile niciodată
doar mama spunea mereu nu fi trist
ploile năprasnice vor veni mai târziu
egal cu umbra le aștepți în răscruce
atunci când implori vindecarea
fără a fi suferind de ceva

e vremea
mântuitoare buzele tale mână sarea
tot mai aproape de inimă
ca o ploaie fertilă

martie, Saint-Julien-en-Genevois

seara coboară din parcul Namsan
esențe de nard peste sufletul Asiei
delicat sofisticat cum siluetele de porțelan
prin care frământă metropola

nimeni niciodată singur pe podul Banpo
doar eu număr viorile și buzele nopții
și-mi spun că vom reveni împreună cândva
să mângâiem coapsele fântânii-curcubeu
în jurul meu îndrăgostiții filamente prelungi
în căutare de semne pe râul Han

sarang heyo ardeleanco
miresmez roșu ca rădăcinile de ginseng

în hanbok-ul ei m-adăpostește noaptea asiană
și s-a făcut voia mea

august, Seoul

pe Canal Grande
noaptea ca un mur înfipt
în măduva gândului

te alung pe rând
din toate rochiile curtezanelor
mâinile tale nasc fluturi
și-i risipesc în toată laguna
Ponte Rialto pe picioare de ceară

gondolier amuțit
îmi port delirul cu vâsle șerpești
prin inelele nopții venete

mâinile tale darnice
păsări ghimpate prin pleoape

martie, Veneția

plouă
descântec peste pinii Appiei

tăcut vin la tine și fără tunică
mă ghemui în ochii tăi
pădureancă vestală

ambrozia se prelinge șiroaie
ca apa Fontanei di Trevi

îngăduie
mângâie cu mine buzele pietrei
și bănuții toamnei încercănați
picură-mi încă o dată nesfiala
să intru miruit
în hramul tăcerii

noiembrie, Roma

n-a mai nins demult la Manchester
însoțitoare uimirea îngheață
în perdeaua străvezie neliniștită
din Albert Square

ploile târzii nu m-au ales
îmi scârție ciuturile uscate
sub colbul zăbovind a-ntroienire
ca și pulberea bumbacului
în nopțile vechilor textiliști

intru împovărat în Templul Viselor
peste care ninge poticnit
așternut franjurat și creol

gândurile au tăcut ca în veghe
și răcoarea tresaltă pe rând
în toate înfățișările mele

februarie, Manchester

de absența ta mă cumințesc
ca și sorbul sângelui
în anotimpul dospirii

înseară în parcul St. James
antracit

ție îți pare totul
doar un preludiu al căinței
ne iubim într-o trudă deșartă
zi de zi suntem doi
cât de rar în același culcuș

mă strecur anevoie prin Soho
îmi car zgribulind cufărul cu tăciunii
și durerea mă atinge fierbinte
ca o pulbere cu ghimpi

martie, Londra

mereu cu traista la mine
cu boabele tale din miriștea
caldă încă a ultimului seceriș

amurgul coboară în cupe
la mesele de joc ale principatului

de când vara mă mai aprinde
numai prin luminișuri
din umbră îmi iscodesc trupul
cântând mai adânc mai apăsător
cu toată greutatea înspumată
a sângelui

cântare a secerișului
cufundată cuminte în larma din port

aprilie, Monte Carlo

pline de cute nopțile Flandrei
frunzele cad cu litere cu tot
pete oacheșe pe coala de scris

spre Grote Markt mă petrec sonor
păsările sterpe gemene îndoii
mă împresoară cu doage lucioase
cât să uit calea spre cerbi
trupul istovește rămâne în urma mea
tălpile lui duc marșul anevoie
nădejdea se răzvrătește
și mă domolesc vânăt
ca o cătană atinsă de frică

prin orașul lui Rubens
îmi port trupul călare
lespede lungă cât o umbră
de toamnă

septembrie, Anvers

rondul de noapte în parcul Vonel
ecoul tău vâslește în mine
hamurile lui își tot strâng cataramele
ca și cum mi-ar simți disperarea

de absența ta
nervii toamnei miros a vecernie
ca și cuibul în care a puit îndoiala
prelungirea mea schiloadă
ce nu trece de la sine niciodată

de absența ta se-ngroașă
nuduri de ceață pe Amstel
tu și toamna scoica mea
născătoare

octombrie, Amsterdam

ca o părere abia dinspre portul Ouchy
Mariage d'amour coloana sonoră a nopții
când ți-am cunoscut sâmburii

credeam că așa voi fi mereu
fără nicio stavilă fără șovăire
îmbăiat în cascadele caolinului viu
iar tu girueta cu care voi cunoaște
toate furtunile viitoare
atât de des oaspete al răsfățului
m-am lepădat și de credința că vântul
ce-mi destăinuie răsuflatu-mi aburind
vine dinspre celălalt țărm

credeam că pribegind cu tine
prea multele răspântii
vor întârzia copoi veghetorului

aproape mai cred

martie, Lausanne

lângă insula niciodată pustie
chemăm Dunărea în cuiburi stelate
Helia încenușează tăcut

ne adunăm cu nesaț
în ouăle nopții

fie mâinile mele cu grai
fie mâinile tale cu pleoape
să te chem
să mă afli
în dar să stăruim amândoi
să ne privim ca două ferestre

cine știe hotarul iubirii

august, Budapesta

îmi spun adesea
că n-am învățat încă să te iubesc
dacă ploaia mea are cearcăne alburii
și busuiocul presimte amărui

sunt încă frumos în pelerina roșiatică
numai umerii se sfiesc uneori
de izul străin de stătut de pământ
atunci caldarâmul crește cât un țărm
stacojiu ca și pașii mei
veștede pietre de moară

În Place de la Bastille îmi port drugii
ca pe o eșarfă a întomnării

aprilie, Paris

pe Promenade-des-Anglais
marea tace demult
vuietul e în mine

ci tu sărută-mă
cu toată ceata de buze fierbinți
din conuri negre să ardem mirodenii
la cina iubirii din blidul cel plin
apoi sărută-mă iar și iar
până tâmpla nopții devine lichidă
și roșie cum vinul liturgic

în Golful Îngerilor
să intrăm singuri și cumințiți
cum tăcerea într-un clopot de smirnă

martie, Nisa

Doina POPA

Rondul de flori

Mare nebunie pe lumea asta să fii sufletist... Să te cheme Cănepăverde și să ieși așa, pe la ora șaisprezece din schimb și să te trezești, în calea spre casă, cu o fătă în față! Mare nebunie dacă te mai și bate al dracului soarele în cap. Că de aici decurg toate relele care sunt pe lume. Că una vezi cu ochii sufletului și alta vezi cu ochii minții atunci când se deschid.

Făta, una mică, îi căzu instantaneu lui Cănepăverde, eroului nostru, cu tronc. Maaamă, ce fătucă, zise el în sinea lui și simți cum bărbia i se lasă în jos, făcând în gura, acum deschisă, un loc de intrat muște, eventual. Ba, până să-și iasă el din uluială, o și văzu întorcându-se, trecătoare distinsă prin fața ochilor lui, parfumată și drăgălașă, cu botișorul țuguiat și cu nasul pe sus. Parcă nu văzuse în viața lui o asemenea făptură. Dar unde, Dumnezeului, a stat ascunsă până în ziua aceea, minunea aceea de fată? I se părea că, așa dintr-odată, fiecare mișcare a ei se face în sângele lui și până prinse, cocoșel, să o urmărească, făta se pierdu. Măi să fie! Parcă se volatilizase. Pur și simplu! Se uită în dreapta în stânga, nimic. Dispăruse tot așa de misterios cum și apăruse. Se mai uită încă o dată făcând ochii roată de jur împrejur. Nici urmă de fătucă. Să fi fost o nălucire? Să-i fi jucat soarele feste?

– Pe cine tot cauți, frățioare? Că se schimbă semaforul și tu tot în mijlocul străzii...

Hopa. Era șeful. Tocmai îl ajunsese din urmă și-l luase de braț să-l conducă, teatral, la autobuz. Dar el tot mai aruncă o uitătură de jur împrejur. Nimic. Intrase în pământ fătuca, altfel nu se explica. Cum să dispară așa dintr-odată?

– Hai, mă, nu mergi, ce faci aici în mijlocul drumului?

– Merg, cum nu.

Are chef, șeful, se bucură iar în sinea lui Cănepăverde. Chiar să-i fi trecut toate supărările? Mai știi? S-or fi aranjat toate așa ca între șefi. Că numai ei știu ce fac acolo, că o mână spală pe alta și amândouă spală obrazul. Că nu mai departe de azi dimineață, înaintea pauzei de masă, pe la zece, numai ce venise, cu o gură în cer și cu una în pământ aia de la CTC, cu părul stacojiu. Că era nenorocire, vai de capul meu ce-am putut să fac, își aminti băiatul că-și spusese. Dacă nu era atâta lume în jur și-ar fi scuipat și-n sân ca să-i dispară frica. După dumneaei greșise piesele. Era o comandă mică, de „speciale”. I le

dădu-se lui maistrul, că-l știa bun, să le pună la punct. Dar de când le terminase a și uitat de ele. Câte alte piese nu mai făcuse el de atunci. Totuși nu degeaba ieșise el, tărașoiul. – Care-i baiul, flăcăule? Să vedem, nu? Ia pune tu mâna și o ia de la capăt. Fu vorba directorului adjunct. Noroc de dânsul că a fost cu ideea. Speriat de felul lui, Cănepăverde se apucă imediat de treabă.

Proza
Mișcării literare

Inima-i făcea tic, tac, tic, tac, tic, tac. Ce-o mai fi și asta? Tot atelierul era cu ochii și cu urechile mari. Tovărășica de la CTC nu prea avea stare, mergea de colo, colo și la fiecare pas ciorapii i se frecau în dreptul genunchilor și scoteau un fâșâit sec ca un ceas care măsoară timpul care mai este până la sfârșitul lumii. Uf, cât despre șeful lui Cănepăverde, să nu mai amintesc... De n-o cădea cu imputări... Un tremur nervos puse stăpânire pe Cănepăverde, numai când se gândi la imputări, exact asta i-ar mai lipsi că altfel se prindeau banii de el ca apa de gâscă. Își simțea picioarele moi și transpira abundant. În cele din urmă sfârși de lucrat o specială și o prezentă împachetată în desenul ei tehnic, că încă era fierbinte. Culmea, piesa prezenta aceeași greșeală reclamată. Și de data asta lucrase cu toți ochii ațintiți asupra lui. Și era și sigur că nu făcuse nici o greșeală. Nedumeriri și ridicări din umeri. Până când își dădură seama. Ce se întâmpla? Beneficiarul refuzase piesele pe motiv că sunt necorespunzătoare. Odată cu comanda trimiseseră și documentația tehnică. Numai că, aici era buba, șabloanele lor erau defecte. Mamă, mamă, zise în sinea lui Cănepăverde și un alt val de transpirație îl năpădi. Când șeful îi făcu pe șest cu ochiul, izbucni: – Măi, ce oameni! Și apoi mai împăciuitor: – Noi să fim sănătoși că belelele curg. Ștabii plecaseră tot așa cum veniseră. Du-i, Doamne, du-i, se gândi el, făcând pe cerul gurii o cruce cu limba, ușurat. Bine c-am scăpat, mama mă-sii!

Autobuzul staționează brusc... Coborî, o să mai piardă și el vremea prin jur că doar nu-l aștepta nici o bucurie acasă. Numai că, poftim, ca-n basme, în fața unui panou cu reclamă de cinema o văzu din nou pe fetișcana cu vino-încoace. Ce întâmplare, n-o mai văzuse niciodată în viața lui și, dintr-odată apăruse și i se arăta în fața ochilor de două ori într-o zi. Ce chestie, ce minune! Puștoaica stătea de vorbă cu unul numai mușchi, ce-și ținea brațele încrucișate peste piept și o privea cu importanță. I se cam strânse stomacul lui Cănepăverde. Na, beleaua, gândi el, una caldă, una rece. O vreme nu știu încotro s-o apuce, stătea și se uita la ei ca prostul. Se gândi să se facă remarcat de fătucă. Dar cum?

Poate mă vede musculosul și-mi trage câteva lopeți peste cap să mă învețe minte. Măi, ce încurcătura! O luă spre autoservire plouat: Ce, e chip să te apropii de ea? Luă o supă de zarzavat și fasole. Îl cam strângea punga. Își făcuse rost luna asta de un sacou nou. Ce vrei, nu le poți avea pe toate. Pe când trecea cu tava, dornic să se așeze la o masă lângă fereastră, să mai poată vedea minunea aia de fată, îl zări pe Grig, vecinul de cameră. Trase la masă lui. Țsta era amărât foc. Îl întrebă cu fereală ce are și băiatul răspunse în doi peri:

– Tu ce crezi, sunt un îngrămădit? Și ca răspuns la privirea mirată a lui Cănepăverde care nu prea înțelegea întrebarea, continuă: Bălosul ăla de Marian a făcut reclamație la administrație, că aduc gagică în cameră.

Asta cam așa era. Grig era un băftos, părinții lui aveau o gospodărie de toată frumusețea, fusese și el pe acolo, se simțise ca în arca lui Noe, toate animalele erau adunate acolo, mișunau prin tot locul. Era și băiat frumos, avea și ceva parale, fetele se îndrăgosteau de parcă erau atinse de gripa numită Grig și de aici până a veni în patul lui nu mai era decât un pas. Câte gemete și câte ah și ofuri ascultase să fie el sănătos.

– Păi, ce să fac, domnule, că eu n-am bani să le duc la hotel și nici bolnav de hernie nu sunt, he, he, chiar așa i-am spus. Că doar știe toată lumea că ăsta are boasele până la genunchi. L-am văzut eu odată la saună. Le aduna cu amândouă mâinile și le aducea în față, ca să nu se așeze pe ele. Ha, ha! Tu n-ai văzut că el mai mult în picioare stă? Da, ce-ai, bă, de-ai rămas așa, cu gura plină?

Ce să aibă, de autoservire se apropia fata, Ea. Na-ți-o bună că ți-am dres-o, Ea, cu litere mari, chiar așa! Era însoțită de același pletos. Mergea ăla, ca-n desenele animate, tot cu mâinile încrucișate ostentativ peste pieptul numai fibră și mușchi. Ea părea că-i explică ceva important, gesticula și ciripea într-una, făcea câțiva pași și se oprea iarăși. Cănepăverde urmărea vrăjit gurița aia a ei deschizându-se și închizându-se. Musculosul, se pare, că nu prea se lăsa convins. Mai făceau câțiva pași, se opreau din nou.

– Ce, nu-i cunoști? îl întrebă colegul de cameră și la negarea mută a lui Cănepăverde,

continuă. Păi el e baronul, bă, fiul secretarului celui mare pe toată regiunea, un golan clasa una, cu gașcă iar aia îi gagica lui, o cheamă Gabi.

– Și cu ce se ocupă baronul ăsta al tău?

– Cu ce vrei să se ocupe dacă-i baron?

Se ține și el de ghidușii, că doar n-o trage la strung, ca tine. Așa, ușurel, în spatele lui taică-su.

– N-o să-i meargă mult, zise Cănepăverde gângav. Adică merge ce merge și o dată, pleosc, se rupe firul...

– Așa spun toți, ca așa-i în poveștile cu zâne, dar treaba-i merge de mulțor ca unsă. Face ce vrea, taie și spânzură și în urmă tatăcul acoperă urmele.

– Nu-i port eu de grijă, zise Cănepăverde doar ca să nu se dea bătut.

Cei despre care bârfeau ei, acolo în stradă unde se aflau, vorbeau destul de tare, că trecătorii întorceau capul spre ei.

– Și Gabi, asta se are bine cu el de mult?

– Sigur, mă-sa face o mulțime de excursii în străinătate, n-o vezi pe față? E îmbrăcată la marele fix!

– Adică, Gabi trăiește cu el? insistă în dorul Lelii, Cănepăverde.

– Păi ce credeau, măi, față palidă, că fac numai metanii cât e ziua de mare? Au și un copil împreună, dat la o casă de copii, că are ceva la cap.

– De unde știi tu toate astea?

– Știu fiindcă eu stau cu picioarele pe pământ, măi, frate. Tu nu știi prin ce sfere circuli...

Cănepăverde simți cum îi piere apetitul, culegea totuși bobii de fasole cu furculița, afectat și sâcâit și-i număra. Uite, măi tată, gândea, odată văd și eu o fată ca lumea și aflu despre ea câte-n lună și-n stele. Cine să le mai priceapă pe fetele astea. Își trosni degetele și privi pe fereastră ca un câine bătut. Simțea o moleșală ca de boală în toată ființa lui. Căscă forțându-se să-și mascheze gestul.

– Bei o bere? Îl întrebă colegul de cameră înălțând sprâncenele a provocare.

– Nix! Mi-am cumpărat sacou, bă, cine o să fie ca mine când l-oi îmbrăca. Până la leafă Lefter Popescu mă cheamă, să știi și tu cu cine te pui.

– Fac eu cinste.

– Ei, atunci...

Berea era caldă, amară, grețoasă, debarsoarea care se învârtea printre ei murdară și pusă pe harță.

– Haidem la cârciumă, că aici nu-i de trai.

Ieșiră pe trotuar. Bestia și frumoasa dispăruseră ca și cum nici n-ar fi fost. Bine că s-a dus, să n-o mai văd și o să-mi fie mult mai bine, gândi Cănepăverde. Acolo la „Rogojina”, cum era poreclită cârciuma, fură păcăliți la plată cu doi lei. Își dădură seama imediat dar au tăcut ca proștii. Și așa nu dădeau niciodată bacșiș. Și-au băut halba în liniște.

– Le arăt eu lor, făcu în barbă Grig.

Și băgă un pahar sub haină la plecare. Nu era cine știe ce, dar pentru niște burlaci era folositor, măcar își țineau periutele de dinți în el. Cănepăverde se amețise un pic; el nu fuma de felul lui, dar acum simțea nevoia să o facă. Ceru lui Grig o țigară, avea din alea bune, o aprinse cu toată seriozitatea și trase tare. Fumul amar, înecăcios, puah, ce porcărie, dar se simțea și el bărbat împlinit c-o făcuse, ba chiar o fumase până la capăt pârându-și și degetele.

– Cu reclamația lui Marian ce s-a făcut? întrebă el, să mai spună ceva.

– Chestie mare, nu ți-am zis? Păi, a venit sectoristul pe la locatari, a făcut anchetă. Era gata, gata să-mi taie chitanță. De cinci sutare, ce-i glumă? Îl pocneam pe Marian de nu se vedea dacă se întâmpla asta. Îi trăgeam un șut în boșele alea până la genunchi de i se prelingea în turul pantalonilor toată scârna. Dar nu știu cum, s-a aranjat ca eu, ascultă bine, să am grijă, tot sezonul de vară, de rondurile de flori din fața blocului. Altfel, cică, mă arde. Ce-are măi, frate, treaba aia cu rondul de flori, zău dacă pot înțelege. Dar decât să-mi taie chitanță mai bine ud florile. Nu-i așa că m-am aranjat bine?

Dogorea asfaltul. Cănepăverde abia-și tăra picioarele. Mai ceru o țigară colegului de cameră dar nu mai avea. Îi și arătă buzunarele goale, că aruncase pachetul pe drum. Mai bine, se gândi băiatul, că rele mai sunt. Ce-o fi găbind unii în ele de scot atâta fum?

– Mai hai la o bere, propuse Cănepă-verde. Și la semnul colegului de cameră care-și întoarse din nou pe dos buzunarele, preciză: Îți întorc berile tale, să nu rămân dator că ai fi în stare pe urmă să mă tragi de mânecă...

Au intrat la un bufet expres. De afară venea un miros greu de mici. Fasolea parcă i s-a strâns în stomac. Tare buni ar mai fi fost niște mici. Dar dacă-și cumpărase sacou... Berea tot amară, l-a trezit de tot pe Cănepă-verde.

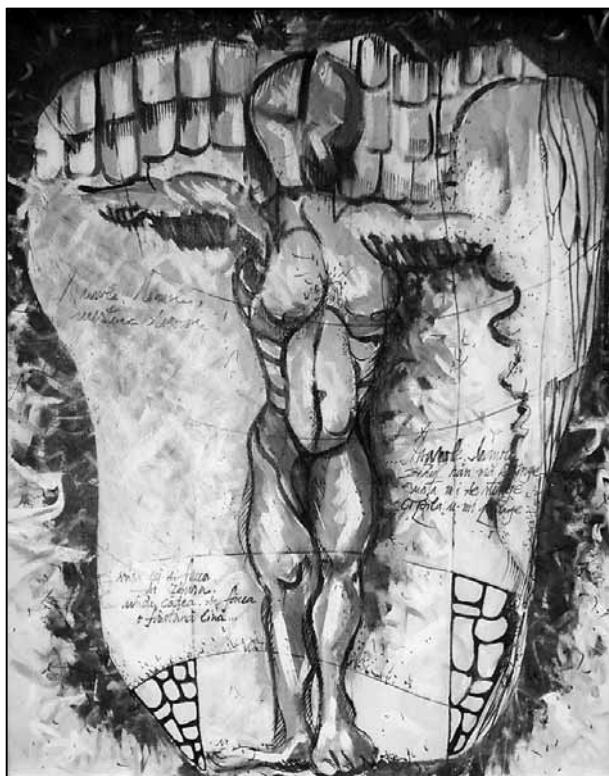
– Fir-ar să fie, murmură el, tot caldă și grețosă, berea asta. Astăzi parcă s-au înțeleș toți cârciumarii să facă în așa fel încât să ne lăsăm de băut, că e un obicei prost, asta se știe de când lumea. Și cum se poate obține rezultatul decât dându-ne pe căldura asta bere caldă? Chelnerul duhnea a usturoi... Avea o față roșie, groasă, transpirată. Și ce faci cu rondurile de flori? Întrebă amuzat dintr-odată.

– Ce să fac? Am să le ud, lua-le-ar naiba. Am adus deja în cameră un furtun de vreo paisprezece metri, sunt utilat, ce crezi.

Abia îmi aduc aminte de copilărie. Punea bunicu apa, pe care o scotea din fântână, într-o cadă mare, ca să se încălzească la soare. Și seara udam mai întâi legumele, că alea erau prioritatea, după aia udam straturile cu flori. Și venea noaptea și ne culcam și așa de frumos mirosea regina nopții, bucurată de apă, că ne ungea pe suflet și ne adormea. Așa că... Hai să mergem și ai să vezi și tu minune. Scoatem furtunul pe geam, răcorim pământul și tocmai bine se lasă întunericul. Și, cine știe, poate mai cade și ceva la așternut că așa se întâmpla: una caldă, una rece.

Cu pași leneși, leneși, porniră spre casă. Și când au ajuns... buf, o cutie goală de conserve, cade pe pământ de la cine știe care etaj.

– Bă, ăla cu conserva goală, urlă Grig, dacă mai arunci vreodată una te fac să te duci după ea așa cum ești, în pijama. Uită-te, domnule, chiar pe rondul meu de flori să arunce. Neisprăvitul!

Zbor (Legenda Meșterului Manole)

Gheorghe GRIGURCU

„Poezia și critica sînt lumi paralele”

– *Stimate domnule Gheorghe Grigurcu, mai crede lumea în poezie? Las întrebarea în această formă, cuprinzătoare și vagă în același timp, poate chiar retorică, deși aș fi tentat să fac trimiteri la relația dintre creația poetică și creația divină, la orgolii consumate chiar și într-un univers... minimalist, la cititorul de azi care găsește mai ușor cărțile decît strămoșii săi tăblița de lut sau papirusul...*

– Dacă mai crede lumea în poezie? Cum să zic? Întrebat despre credința în Dumnezeu, Gorki a spus că Dumnezeu există pentru cei ce cred în El și nu există pentru cei ce nu cred. Răspuns care i s-a părut lui Tolstoi o perfidie. Dacă o asemenea afirmație e cu adevărat în măsură a scandaliza în sfera religiei, poate că devine mai rezonabilă în raport cu poezia... Minimalizată, busculată, nesocotită în atîtea și atîtea împrejurări ale lumii noastre postmoderne (sau, mă rog, postindustriale), extrem de agitate, tot mai libertine și mai însetate de senzațional, creația poetică răspunde ca și credința, unei năzuințe de interiorizare a omului. De regăsire a sa în straturile cele mai profunde ale ființei. Individul zilelor noastre are tot mai puțin timp (și dispoziție) pentru sine în înțeles moral, nu se îndură a se izola din vălmășagul feluritelor rețele sociale care-l împresoară, a se apăra de bombardamentul informațional tot mai intens la care e supus cotidian. Singurătatea devine un lux pe care nu și-l mai poate permite. În legătură cu aceasta, un fenomen interesant: avangarda.

Șocantă, spectaculară la culme, ea a apărut precum un compromis al solitudinii organice a creatorului cu obștea, ca o intrare funambulescă în scenă a acestuia, pentru a atrage atenția cu orice preț, a se impune. Deoarece meridionali sînt mai comunicativi, mai „sociali” (nu înîmplător Valéry socotea că „un om singur e întotdeauna în proastă companie”), curente avangardiste au fost reprezentate cu precădere de francezi, italieni, spanioli.

– *Ar putea fi identificată o anumită tipologie a cititorului de poezie de astăzi? Care ar fi portretul acestuia? Ce caută și ce așteaptă? Cum trăiește el poezia? O fi poetul (care scrie poezie) un bun cititor (de poezie), e o obișnuință ca poeții să se citească între ei, dar nu cred că ne putem mulțumi doar cu atît.*

– Vedeți, aici e o chestiune care adesea e vîrîtă sub preș. Niciodată poezia nu este/n-a fost la fel de accesibilă tuturor cetățenilor, adresîndu-se în esență unei categorii aparte, cu senzori specifici.

Nici poezia pe care am numi-o generic „tradițională” nu

**Dialogurile
Mișcării literare**

făcea excepție, în pofida limbajului său mai „accesibil”, a „bunelor sentimente” pe care le vehicula cu precădere. De asemenea în pofida circumstanței că, intrînd în circuitul școlar, dădea impresia a deveni un „loc comun” al individului standard. O nivelare „democratică” și, mai cu seamă cea fals democratică a comunismului, ne-au băgat în cap cuiul unei

arte cu destinație generală (o lozincă insistentă de acum cîteva decenii suna astfel: „Arta în slujba poporului!”). Greșit. Arta nu e unanimă, avînd un public al său, o elită, dacă vreți, atît la treapta plămuiirii cît și la cea a recepției sale. Iată o vorbă înțeleaptă a bătrînului Emerson: „Deseori citim cu tot atîta talent cu cît scriem”. Nu mă pot opri să nu mă gîndesc acum și la unii confrăți, producători de stihuri mediocre, care nici măcar cititori buni de poezie bună nu pot fi...

– În cele din urmă, poezia este o afacere a poetului sau a cititorului? Poetul „se descrie pe sine”, ori din care unghi teoretic am privi lucrurile, dar nu cred că poetul ține, în general, să se „închidă”/ să se ascundă în propriul scris...

– Îngăduiți-mi un paradox: Poetul se ascunde deschizîndu-se. Descinzînd în zonele adînci ale eului, sondîndu-și enigmatica intimitate, un poet se descarcă în limbaj, se oferă lumii grație identității sale metaforice. Imanența ființei se preface în viziune, așa cum pîinea și vinul se transmută, în fenomenologia cultului creștin, „ascunse” în trupul și sîngele Mîntuitorului. Cititorului îi e dat a asista la miracolul estetic, cu, îndrăznesc a crede, similitudini divine.

– Atunci cînd vorbim de accesul dificil al poeziei spre cititor, spre... inima acestuia, invocăm mai mult cauze, să zicem, sociale. Yves Bonnefoy, într-o carte de interviuri publicată recent, asocia poezia cu o luptă de accedere la ființă, împotriva derivei fără sfîrșit a deconstrucțiilor... Unde se situează poezia (a noastră sau cea de azi în general) în raport cu ființa, afectată de agresiunea deconstrucțiilor, pe care însă nu le refuză nici ea?

– Da, „deconstrucția”. Acest termen al lui Derrida n-am impresia că ar fi neprielnic

poeziei, întrucît, contestînd conceptul de „prezență”, oferă perspectiva unei interpretări/ înțelegeri nelimitate a unui semn care te trimite la altul și așa mai departe. Ca-n șirul de povești din *O mie și una de nopți*. Nu e oare textul poetic un depozitar de sensuri infinite? Nu numai critica poate confirma acest lucru, ci și lectura pur și simplu, care e dependentă pentru fiecare cititor de anume conexiuni proprii, de anume nuanțe ale sensibilității ireductibile. E bine că se-ntîmplă așa! E bine că mai avem puterea a ne proiecta în absolutul creației în care ne regăsim și că izbutim a conștientiza pînă la un punct acest proces la care participăm în chip intuitiv.

– Yves Bonnefoy mai divulga „somnul conceptului” și „opacitatea conceptuală”, ca și „mincinoasa spontaneitate” care amenință cuvintele unei limbi, cuvintele din care se construiește poezia. Întîlnim acest fenomen și în poezia română actuală?

– Poate că un „somn al conceptului” e binevenit în poezie, dacă în acest somn apar și vise... Cît privește „mincinoasa spontaneitate” a asocierii cuvintelor, aici, da, e o problemă. Înregistrăm azi, pe meleagul românesc, hectare, hectare întregi nu de ogoare cultivate cu spor, ci de versificație anostă, care mult întristează. Libertatea introdusă de poezia modernă se vede exploatată într-un fel aberant. Există reviste ce, număr de număr, fac loc, cu ininteligibilă mărinimie, unor astfel de „poetți”, cîte 10-15-20 la pachet, aproape toți, dacă nu chiar toți, fără șansa de-a prezenta un interes real. De ce oare? Să fie cumva o reacție reflexă la economicul dezlănțuit, la cufundarea în „proză” utilitaristă a existenței noastre, într-un ritm precipitat? O tentativă de „mobilizare” a devoților (în principiu, numai în principiu!) limbii poeticești, precum spre a apăra o cetate asediată? Posibil, însă rezultatul nu e decît grav defavorabil poeziei. Un „ajutor” care pare a o băga în pămînt cît mai repede...

– Ultimele valuri de poeți (sau ultimul val...) reușesc să apropie mai mult poezia de esența acesteia sau de chipul generic al omului actual? E, în demersul lor, rezolvată o problemă de limbă sau una... filosofică? E benefică furia (nu doar tendința) de a se

detașa/depărta de predecesori, de-a se constitui neapărat într-o „nouă” generație?

– Clasificarea poeziei pe generații, promoții, serii etc. are loc în ultimul timp aidoma unui efect al unei instabilități generale, al unei mentalități nervoase, bizuite pe mobilitate. Ne temem de fixare, dar, concomitent, simțind nevoia unor puncte de reper, ne grăbim, mereu ne grăbim a stabili repere temporale tot mai scurte (cicluri de cel mult douăzeci de ani, adesea de zece, se va ajunge oare și la cincinale?), uitînd că pentru antici încăpeau cam trei generații într-un secol (ca și, de pildă, pentru Albert Thibaudet, în a sa istorie a literaturii). Ce rost are? Epoca pe care o străbatem rămîne a se răsfrînge, într-o manieră mult mai credibilă decît în speculațiile noastre „administrative”, în structura pe care i-o va da posteritatea. Găsesc că e mai nimerit să ne uităm la autori și nu la felul în care i-am putea introduce în fluxul duratei, chibzuind loviturile unui soi de biliard generaționist. Mai serioasă mi se pare ceea ce numiți dvs. „furia” unor tineri de-a lua distanțe față de predecesori. Am avut și eu aceeași surpriză. Că nu e la mijloc o simplă iluzie a unui condeier de-o anume vîrstă, a rezultat din aceea că mi-au confirmat impresia destui, de la, să zicem, N. Manolescu și G. Dimisianu la, să zicem, dvs. Explicația? Poate intruziunea aceluiași cinism al utilității (al „afirmării”, în cazul în speță) care pare a stigmatiza societatea actuală, poate impulsurile unei originalități forțate, care – atenție! – ar putea fi, și aici mă refer mai mult decît la junii noștri barzi infatuați, la tabloul ansamblului, un simptom de vlăguire. Poate un șiretlic al vîrstei care pofteste a suprapune „precocitatea” cu realizarea totală, startul cu finishul. Dar să fie limpede: nu problema noastră este raportul tinerilor cu noi, ci, la urma urmei, problema lor...

– *Mulți dintre colegii dumneavoastră de generație, dintre prieteni – observăm cu regret – sînt deja umbre (luminoase) pe ecranul timpului literar. Cum (mai) cucerește actualitatea opera lor, care, iată, e desprinsă de stricta biografie?*

– Bună întrebare, tristă întrebare. Vă dați seama, desigur, că n-aș putea replica

printr-o certitudine a reparației pe cît de așteptate pe atît de justificate, printr-un optimism ce ar avea doar un caracter relativ în relație cu un viitor istoric. Știm, știm prea bine „că și uitarea e scrisă-n legile-omenești”, dar... Dar aici nu avem a face cu o materie a efemerului, ci cu valori spirituale, deci cu bunuri care (presupunem, sperăm) că se află înscrise pe o tablă a transcendenței. Și atunci? Să sperăm în continuare. Cîteva nume care-mi răsar acum din memorie: Dan Laurențiu, Marius Robescu, Grigore Hagiu, Gheorghe Tomozei, Cezar Baltag, Modest Morariu, Gabriela Negreanu, Gheorghe Pituț, Ion Davideanu și, în fruntea tuturor, țin să-l pomenesc pe Florin Mugur, excepțional poet, excepțional în tot ce-a scris, un mare prieten. Mizericordia providențială va hotărî.

– *Critica literară (de poezie) actuală reușește să cuprindă întregul fenomen poetic actual (românesc), să-l valorizeze și să-l încadreze într-o axiologie, să fie, această critică, o oglindă fidelă a literaturii/poeziei actuale? Formulez această întrebare avînd în vedere pe de o parte fluxul editorial aproape impresionant și pe de altă parte dificila circulație a cărților și a revistelor literare, tirajul confidențial al unora, chiar dacă valoarea lor ar merita un alt tiraj. Apoi mai este suspiciunea că unele premii literare ar fi motivate și de aspecte, să zicem, paraliterare...*

– Să ne înțelegem: poezia și critica sînt două discursuri independente. Două lumi paralele. Poezia există în sine, ca și critica pe care n-ar trebui s-o considerăm ca îndeplinind un rol ancilar pe lîngă poezie, cu toate că obiectul său îl formează poezia. E aceasta o concepție comodă, de sorginte didactică. Din autonomia celor două domenii pornesc destinele autorilor în cauză pe care le înregistrăm deopotrivă ca modalități ale creației întru cuvînt. O operă poetică poate fi „mare” fără o omologare critică promptă, una critică poate fi și ea „mare”, chiar dacă marginalizează sau omite unele creații poetice de seamă. Două exemple arhicunoscute: Baudelaire n-a fost prețuit satisfăcător de Sainte-Beuve, care rămîne o importantă figură a criticii franceze, Macedonski și poeziile simboliste n-au avut

parte de atenția lui Titu Maiorescu, care este neîndoiește prestigios al criticii românești. Niciun dezastru. În ce mă privește, mă raliez, așa cum am declarat-o în repetate rânduri, opiniei lui Baudelaire, după care cel mai bun critic de poezie este poetul. Deoarece numai acesta are acces la constituția inefabilă a operei, e capabil a o evalua cu finețea acută a unui muzician care urmărește sunetele. Criticul, eventual un mare virtuoz al propriului instrument, rămîne în fața poeziei, dacă nu e la rîndu-i poet, ca un spectator și atît. Nu pot decît să vă dau dreptate în legătură cu dificultățile unui critic, ce mai încolo-încele, ale unui cititor, să țină pasul cu avalanșa de cărți care apar de-a lungul și de-a latul țării, la edituri ivite pretutindeni. Ca și cu revistele, tot mai greu de procurat. Și cum v-aș contrazice referitor la premii, și ele de-atîtea ori lovite de un exces numeric, implicînd un exces al bunăvoinței?

Cu Olimpiu Nușfelean, Vasile Gogea, Vasile Muste,
la Sighetu Marmăției.

– *Stimate domnule Gheorghe Grigurcu, dețineți numeroase rubrici în revistele literare, v-ați specializat, cum se spune, în critica de poezie, sînteți cel mai mare critic de poezie, în viață, sînteți un mare poet, un mare polemist. Ce a influențat și facilitat evoluția Dvs. literară, ce a afectat această evoluție?*

– Vă mulțumesc pentru preafrumoasele cuvinte ce mi le adresați. Într-adevăr s-a întîmplat să scriu „mult”, se vede că acesta e rostul modestei mele persoane în viața pămîntească, dar circumstanța că scriu în mai multe direcții a fost nu o dată întîmpinată cu mai vechea apucătură a criticii noastre de-a înțărui un autor într-o unică specie. Ori ești

critic, ori ești poet, ori ești romancier, ori ești jurnalist! Două sau mai multe la un loc nu se poate. O recepție ultraconfortabilă, în halat și papuci, nu admite pluralismul în acest plan. Și dacă totuși e nevoită a-l constata ca pe un element obiectiv, nu scapă ocazia de-a privi „de sus”, de-a minimaliza producțiile care nu poartă blazonul vocației apreciate drept singulare.

– *Care sînt autorii Dvs. preferați, pe care îi citiți dincolo de obligațiile de critic literar? Care sînt cărțile care v-au urmărit, vă mai urmăresc în viață, în viața de cititor sau în aceea de scriitor?*

– Mi-ar fi greu să vă ofer acum o înșiruire de autori „preferați”. Aceștia diferă de la o vîrstă la alta, de la o conjunctură sufletească la alta, într-o varietate care face parte din cea a existenței înseși, nu o dată capricioasă, surprinzătoare în meteorologia sa afectivă, în fața căreia ne dovedim neputincioși. Însă mă întreb: noi alegem cărțile care ne plac sau ele ne aleg pe noi? E posibil să privim lucrurile și așa, căci din uriașul număr de lecturi pe care, teoretic, le-am putea efectua, se întîmplă să ne fixăm la cîteva cu care contractăm relații privilegiate. Și aici n-am în vedere neapărat scrierile „importante” prin consens cultural, ci și altele care ni se îmbie într-un aparent hazard. Și chiar din rîndul celor mai „importante” se întîmplă să fim opriți pe drumul lecturii de unele pagini cu o rezonanță specială în subiectul nostru. Pagini care ne dau o bucurie analoagă celei iscate de un loz cîștigător...

– *Cum vă relaxați? Citind? Scriind? Plimbîndu-vă prin Amarul Tîrg?*

– Am impresia că în cazul unui om al scrisului nu s-ar putea vorbi de o graniță fermă între activitate și „relaxare”. Cel puțin mie unuia mi se întîmplă mereu să-mi apară în gînd asocieri, imagini, cuvinte ce mi se par bune pentru a intra în text, chiar atunci cînd... nu fac nimic. Pe unele izbutesc a le nota, pe altele le uit. Unele sînt bune de aruncat la coș, pe altele le rețin. Odihna și munca literară concresc în momentele existențiale, chiar dacă uneori cele două ipostaze se măsoară una pe alta cu invidie... Totuși, zilele în care nu scriu (sînt, din păcate, și din acestea) îmi dau

senzația unei conștiințe încărcate. În misticismul secund al scriptorului, nelucrarea e un păcat greu.

– *Polemicile literare sînt benefice vieții literare sau și muncii de creație propriu-zis, activității din atelierul literar, perfecționării uneltelor scrisului?... Se pare că în ultimul timp vă angajați mai puțin în asemenea polemici...*

– Dacă sînt „benefice” polemicile? Nu e benefic exercițiul fizic pentru făptura omenească? Polemicile constituie un soi de sport al conștiinței literare, o luptă bărbătească precum o partidă de box, sau, dacă doriți cu tot dinadinsul, ca un meci de fotbal. O confruntare mai lentă, sofisticată, în al doilea caz, dar care vedem că ține contemporaneitatea cu sufletul la gură. Ce să zic despre (multe din) polemicile prezentului? Au ca obiect exclusiv trecutul comunist, vituperat cu o neslăbită furoare și cu lux de precizii, însă Doamne ferește să meargă mai departe. Nimic despre autorii de azi, buni-răi, morali-imorali cum or fi, la intrarea în spațiul lor respectîndu-se cu tandrețe un consemn al tăcerii. Sau altă variantă: sînt luați în vizor cei fără poziții influente sau căzuți în dizgrație, „rău văzuți”, în vreme ce „persoanele importante” apar, în cel mai rău caz, ocolite cît se poate de grijuliu. Subtextul polemicii e tot atît de relevant precum textul său. Măcar în gradul în care te pot interesa într-o polemică obiectivele propuse și strategiile ei, ești atras de autenticitatea figurii semnatarului. E o oglindă fidelă în care se reflectă chipul nemachiat al acestuia.

– *Reușește literatura română actuală să dea măsura propriei valori, să fie oglinda timpului sau a omului de azi, expresia a ceea ce ne-am așteptat să fie? Își poate oare poezia afirma chipul ei serios în „modernitatea” noastră, în „postmodernitatea” noastră, care deconstruiește toate miturile? Ce apreciați la această literatură, la această poezie?*

– Postmodernismul e un termen lunecos, care poate deruta prin accepțiile eterogene ce i s-au dat. Prefer și de data aceasta a-l privi ca pe un clasicism al modernismului. Dar clasicismul are nevoie, așa cum ne dăm seama consultînd trecutul, de un context de stabi-

litate, de o inflorescență a civilizației. Or ce vedem în jur? Dezordinea unei economii de piață încă primitive, un „capitalism sălbatic” pe care se grefează lesnicios slăbiciunile Occidentului, nu în ultimul rînd o extravaganță vulgară, goana după un divertisment stupid, desconsiderarea „sănătoasă” a instrucției culturale. Aspecte ce-și găsesc corelativul și-n destule produse lirice ale tineretului. Un minimalism de bar, o anafectivitate sfidătoare, un lubrifiant porno, o poetică de tastatură reprezintă reacții explicabile de integrare în ambianță, nu-i așa? Există și excepții, dar parcă ele ajung mai greu în prim-plan. Să ia naștere în felul acesta o nouă etapă a avangardei? Sau ne învîrtim într-un cerc vicios? Oricum, corolarul clasic al modernismului care se anunța e încă foarte problematic. Să menționăm că poezia dă semne de oboseală și-n marile-i centre, în Franța, în Germania, se pare că și-n SUA. Sincer, nu-mi dau seama ce ar mai putea urma...

– *De ce ar avea nevoie literatura noastră ca să fie mai bine receptată, prizată, citită în lume, în Europa multilingvismului?*

– În orice caz nu de insistențe stîngace, de presiuni provinciale, de acțiuni birocratice, de sentimentalisme plat-gospodărești. Mai mult decît de altceva, avem nevoie de așteptare.

– *A mai trecut un Premiu Nobel pe lîngă noi. Avem șansa să-l obținem cîndva?*

– Nu credeți, domnule Olimpiu Nușfelean, că ne încearcă un snobism al Nobelului? Chiar de Nobel avem neapărată nevoie pentru a ne rezolva complexele, întreprindere ce presupune să rezolvăm mai întîi problemele care le alimentează, de la deplorabila stare materială în care se zbate cultura pînă la hahalerismul politic, la demagogia ce ne inundă zilnic, la corupția ce pare a avea stea în frunte? Cine n-a primit fabulosul Premiu? Între alții, Tolstoi, Proust, Kafka, Joyce, Musil, Rilke, Esenin, Vallejo, Borges. Cine l-a primit în schimb? Ar fi stîngenitor să amintim toate numele.

– *Epoca postdecembristă a adus o oarecare relaxare în plan cultural, a vieții literare. Provincia literară a descoperit unele facilități de afirmare, în vreme ce teme ale*

vieții literare sunt făcute tot la centru. Prezent în prim-planul literaturii actuale, scriind despre scriitori viețuitori în diverse locuri din țară, participând la festivaluri literare cărora, prin prezența Dvs., le acordați un credit și o faimă în plus, autoritate, ați ales să trăiți tot într-o „provincie literară”. Ce șanse îi mai acordați azi provinciei literare, una dintre ele fiind reprezentată de ținutul Bistriței, al Becleanului și al Năsăudului, față de care, de-a lungul anilor, v-ați manifestat cel puțin interesul?

– S-a păstrat oare, în perioada ultimă, obișnuita „opozitie” între centru și provincie? În unele privințe da, în altele mai puțin. Dacă înainte de decembrie '89 centrul „dicta”, propunând nu numai „marile teme”, dar și ierarhiile, sancțiunile pozitive și negative etc., acum provincia și-a înălțat capul promovând nu o dată, în publicațiile sale, dispute dintre cele mai vii, cu accente iconoclaste, așezând fără sfială sub semnul întrebării opțiunile (și

interesele) centrului. Dimpotrivă, centrul se arată mai calm. Grupate în jurul câtorva personaje și periodice-cheie, condeiele acestuia se arată mai rezervate, mai „prudente” decât ale zurbagiilor de provinciali (jurnaliștii bucureșteni însă nu se prea aliniază unei atari politici). O țară a vechiului mic provincialism persistă totuși. Am în vedere supraevaluarea unor condeieri modești, exaltarea unora dintre ei sau publicarea, pe spații frecvent ample, a unor nulități. Centrului îi revine în continuare funcția de filtru al calității. Cu toate că provincia își are și setul de valori adevărate, care nu o dată scapă atenției unui centru măcar distrat. În ce mă privește, Ardealul în care am locuit aproape trei decenii, decisive în viața mea, îmi rămîne, dintre toate părțile pământului românesc, cel mai apropiat de inimă. Păstrez o amintire aparte Bistriței și împrejurimilor ei, inclusiv pentru o prezență culturală absolut remarcabilă.

Interviu realizat de **Olimpiu NUȘFELEAN**

Stradă în Bistrița

Bocetul antic

Lucia DĂRĂMUȘ

Motto: *Felix qui potuit rerum cognoscere causas.*
(Vergilius, Georgica, 2,490)

Elie Wiesel în *Célébration hassidique*, Paris, 1972, dezbătând problema oralității, a limbajului în general, referindu-se la Menahem Mendel, susține ideea conform căreia într-o povestire interesante sunt întrebările și nu atât de mult răspunsurile: „De aceea, în toate poveștile care îl privesc sunt evidențiate întrebările și nu răspunsurile... Contează ceea ce lipsește.”

Remarcând rezonanța acestor notații, Elie Wiesel se pare că plasează vorbirea înaintea scrierii. Actul vorbirii, dialogul, comunicarea față către față se resimte în procesul ideilor emise în mod spontan. Facerea ideilor uzitează de timp, pe când scrierea se așează în parametrii spațialității. Emanuel Lévinas de asemenea susține întâietatea vorbirii, a oralității: „a vorbi înseamnă a angaja interesele oamenilor.” Ea reprezintă un fapt particular, manifestându-se diferit de la limbă la limbă, dar și de la individ la individ. Din această perspectivă putem spune că toți indivizii vorbesc, se înscriu într-un sistem lingvistic de care aparțin și că se manifestă în mod individual. E ceea ce demonstrează Eugen Coșeriu în *Lecții de lingvistică generală* (Ed. Arc, 2000, p. 234). În interiorul limbajului lingvistul distinge trei niveluri: „unul *universal*, altul *istoric* și altul *individual*”.

Conform lui W. von Humboldt limbajul nu este doar *produs*, adică *érgon*, ci trebuie să se aibă în vedere trei dimensiuni ale examinării acestuia: *energeia*, *ergon*, *dunamis* – *activitate creatoare*, *produs*, *competență*.

Toate aceste trepte sunt modalități conștiente de examinare a limbajului, care, fără nici o îndoială, implică un anumit tip de gândire. Raționamentele, conexiunile se

realizează în limbaj cu concursul direct al planului lingvistic. Toate necesitățile omului sunt așezate în limbaj, acesta îmbrăcând modalități expresive diverse și *colorate* în raport cu situarea noastră față de elementul numit *afectiv*. Serge Boulgakov, prin vocea lui Gaddamer, afirma: „Nu putem gândi decât în limbaj, și tocmai această situație a gândirii noastre în limbaj e o enigmă profundă pe care limbajul o prezintă gândirii.” Mai departe se spune că toată cunoașterea este determinată de modalitatea de interpretare lingvistică a lumii.

Humboldt, așa cum prezintă faptele Boulgakov, consideră că omul viețuiește deopotrivă cu lumea și lucrurile în conformitate cu imaginea oferită de limbaj și că „prin același proces prin care el emană limbaj din ființa sa, se și situează în el.”

E limpede, conștiința umană se manifestă lingvistic, valoarea dialogului implicând frenezia formelor aferente acestuia: tonalitate, ritm, intonație, accent, volum, pauze, gest, mimică... Intervine așadar *limbajul paraverbal*, adică ceea ce comunicăm peste semantica termenilor puși în jocul articulării. Dacă ținem cont de sensul etimologic, prepoziția *pará*, având înțelesul *lângă, de-a lungul*, aduce acest surplus care se încheagă de-a lungul rostirii, pe lângă latinescul *verbum,-i* cu toate manifestările lui – *cuvânt, vorbă și cuvântare*.

Uno verbo, limbajul paraverbal mai reprezintă și materialitatea manifestărilor verbale, golite însă de conținutul verbal. E cazul exprimărilor emoționale: oftatul, râsul, plânsul, țipetele, urletele, fluierăturile, mormăielile, etc. Limbajul paraverbal antrenează toate contingentele planului emoțional, de

Eseu

unde caracterul persuasiv, dar și manipulativ. Pe aceste atribute aferente mizează toată tragedia antică, ceea ce o face foarte puternică.

„Tragicii greci – spunea Liviu Rusu, *Eschil, Sofocle, Euripide*, Ed. Tineretului, ediția a II-a – reprezintă punctul culminant atins de literatura greacă și în același timp opera lor este strâns împletită cu momentele culminante ale vieții economice, politico-sociale și spirituale ale Eladei și constituie expresia sintetică a unor năzuințe vaste, adânc înrădăcinate în trecutul ei.”

De altfel *tragedia* se înrudește cu *tragos*, care înseamnă țap. Coreuții erau costumați în țapi și luau parte în mod direct la sărbătorile populare, dezvoltându-se astfel lirica corală primitivă, ca reflecție a zbuciumului lăuntric al bătrânei Elade. Toată literatura greacă, pornind chiar cu scrierile lui Homer, este străbătută de un nerv puternic. Textul grecesc, indiferent care ar fi el, folosește la maxim dinamica verbului, oralitatea fiind decât descriptivă mai degrabă cantabilă, destinată recitativelor. Este și cazul celor două capodopere *Iliada* și *Odiseea*, considerate „drame epice”, construcții literare majore, înzestrate cu toate elementele paraverbale pentru a putea fi încredințate unui rapsod spre recitare (scandare).

Dramatismul acestor genuri literare este direct proporțional cu dezvoltarea economică și nu în ultimul rând cu mișcarea socio-politică. Mentalitatea dramatică a grecilor se dezvoltă odată cu parcursul istoric, plecând de la migrația celor trei triburi dinspre nord: dorienii, ionienii și aheenii, trecând prin schimbări interne, dacă ținem cont de dezvoltarea comerțului maritim, de luptele și presiunile externe, dar și de perioadele colonizării, până la stabilitatea geografică și explozia manifestărilor democratice din sânul Atenei, e drept, una sclavagistă.

Toate aceste schimbări și cele ce vor urma, instaurarea tiraniei prin Pisistrate, pun în mișcare marile idei, pregătind terenul fertil pentru apariția dramei ca gen literar. Demn de luat în calcul este contemporaneitatea lui Eschil (primul tragedician) cu Heraclit (primul dialectician grec), care considera că mișcarea este principiul existenței. Ambii sunt produsul clocotului istoric.

Așadar tragedia se naște ca urmare a dramatismului popular, străbătut de logosul

dinamic, viu, creator, evidențiind mixtura dintre mit și expansiunea rațiunii. Limbajul, cu toate implicațiile lui comprehensibile, fatidice, persuasive etc., dă naștere diferitelor reprezentări, substratul psihologic al tragediilor fiind puternic marcat prin elementele paraverbale (strigăt, urlet, bocet etc.). Oralitatea unui astfel de text este dată de cele mai neînsemnate elemente ale frazării unei idei menită analizei – *interjecțiile*. În subsidiar tocmai această abundență interjecțională face dinamica și ne oprim asupra câtorva tragedii, mai cunoscute.

În *Antigona* revenirea interjecțională nu pare a fi atât de obsesivă, deși există, pentru că în această tragedie linia persuasivă este dată de mișcarea scenică, de abundența verbelor, de puterea semantică a acestora, de legea contrapunctului.

Interjecțiile și expresiile interjecționale de tipul *vai ție, nenorocito, vai! O!, Ah! Vai, vai!, O, Zeus!* etc. sunt rostite cu precădere de Cor și Ismena. La polul opus se află *Antigona* și *Creon* care preferă limbajul puternic, replicile directe, cu puține lamentații. Deși conflictul scenic acut pare să ne aducă în prim plan două personaje de același calibru, deosebirile sunt vizibile. Pe de o parte avem personajul feminin, *Antigona*, simbol al legilor naturale superioare iar pe de altă parte *Creon*, omul despot, omul cu vederi limitate. Caracterul celor doi se întretaie la nivelul limbajului conflictual, însă lamentațiile puse în scenă de aceștia, deși reduse, se înscriu pe două planuri opuse. *Antigona*, fecioara nenuntită, aduce prin lamentațiile ei un fapt social: condiția omului în general și în particular condiția umilă a femeii fără drepturi: „*O! Teba, tu pământ străbun!/ O! Zei, strămoși ai alor mei/ Străbuni! Ce zornic ei mă duc!/ Priviți cârmaci ai Tebei, voi,/ Cendură ultimul vlăstar/ Regesc – și de la cine, vai! –/ Că azi cucernic m-am purtat!*”

Creon plasează în interiorul plângerilor lui, indirect, privirea-i despotă și egoistă care a dus la moartea propriului fiu. Principiile durerii, manifestată prin elementele aferente limbajului, bocet, mimică, strigăte, se înscriu în cauze diferite. Eticul în cazul *Antigonei* și aviditatea puterii în cel al lui *Creon*.

Un alt scenariu în care limbajul paraverbal se desfășoară în toată splendoarea lui

sună astfel. O femeie sacrifică totul (ucigându-și fratele, părăsindu-și familia și patria) de dragul unui bărbat. Acesta o ia de nevastă, apoi o părăsește. Rănită în demnitate și iubire, femeii nu-i mai rămâne decât răzbunarea descentrată din limitele normalului. *Cât o fi de normal să te răzbuni!?*

Desigur, tiparul simplu, dezbrăcat de estetica genului, poate fi întâlnit oriunde. Când însă lamentațiile nu se referă doar la nenorocita femeie, ci la toate femeile, când urgisita soartă nu o atinge doar pe ea, ci și pe copii, nu în ultimul rând pe cea care a atentat la patul conjugal, deja știm că e vorba despre tragedia *Medeea* de Euripide.

Aici plângerile, zbaterele puternice, avalanșa de interjecții, persuasiunea exclamativă, ating cele mai înalte coarde ale dramatismului, dezvăluindu-se o psihodramă: „*Vai! De ce nu-mi străbate capul flacăra cerurilor! Ce rost mai are să trăiesc? Vai, vai! Să vină moartea, să curme viața aceasta blestemată! Vai...!*”

Mimica feții, neliniștea interioară, frământările palmelor, plânsul, agitația se împletesc magistral cu cele două scenarii create pentru răzbunare. Fiicei lui Creon, Glauke, îi va trimite un voal de nuntă și o coroană de aur, otrăvite, încât bucăți de carne să-i cadă ei și celor ce o ating. Iason, soțul iubăreț, va suferi privind moartea copiilor lui.

Gemetele revin în planul principal, când povestea diabolică prinde viață. Remușcările, simțirile de mamă o năpădesc din toate părțile: „*O, dulci îmbrățișări, obraji plăpânzi! O, suflete suave de copii!*” Totuși, planul este dus până la capăt.

În cazul acestui monolog dramatic se observă limpede cuvintele de alint, așezate lângă exclamații, accentuând nu atât durerea de mamă, cât mai de grabă schisma psihică generată de pierderea iubirii.

Conflictul mental, zbaterea internă, oscilațiile sentimentelor, ură, dragoste, compasiune, durere, spaimă, duioșie, bocet, râset nebun sunt amplificate de strigătele care smulg din privitor empatia. *Io, io,... io moi moi... aiai... feu, feu*, v. 97-146, sunt doar câteva interjecții din paleta coloristică a durerii grecești.

În tragedia *Perșii* de Eschil, lupta între principiul măsurii și cel al ordinii cerești declanșează tânguirea bătrânilor cetății.

Cunoscători ai hybris-ului lui Xerxes, care a îndrăznit să înfrunte ordinea cosmică și prerogativele Olimpului, coreuții deplâng pustiirea gliei de bărbați. Ritmurile sunt circulare, de o intensitate maximă, cum numai în *Plângerile lui Ieremia* mai întâlnim.

Dezastrul inerent va smulge întregii cetăți bocete de jale. Aceleași strigăte ascuțite ale durerii însoțesc și ritualul magic săvârșit la îndemnul Attosei pentru aducerea la suprafață a simulacrului lui Dareios. Bocetele incantatorii se înscriu în parcursul desfășurării acestui parodos: *psuhagoogas... goois* v. 687. Asemănarea acestui fragment din opera *Perșii* cu pasajul din *1 Samuel* este covârșitoare. În ambele texte se dorește aducerea la suprafață a unui duh. Sarcina revine corului în tragedia lui Eschil și vrăjitoarei din En-Dor în textul *Septuagintei*. La nivelul limbajului, tehnicile sunt diferite, în schimb efectele sunt aceleași.

Eschil preferă revenirea obsesivă a interjecțiilor, uzitând la maxim acest procedeu, folosind chiar reduplicarea acestora. Strigate ritmic, scandate, ele au efectul scontat. Riturile mantice reflectă în totalitate lumea antichității grecești.

În *1 Samuel* interesantă este duplicarea verbalității, plierea de pe imaginea lui Samuel pe cea a vrăjitoarei. Termenul engastrimythos format din substantivul *gaster*, *gastros* – burtă și verbul *mytheo* – a vorbi; vorbitor din burtă este concludent pentru această parte a textului, clădind imaginea fidelă a vrăjitoriei, acțiune ocultă în iudaism.

Limbajul paraverbal, materializat prin sunete nearticulate, care trădează de cele mai multe ori starea emoțională, într-un context conjunctural poate avea funcție cathartică.

Întors de la luptă, înfrânt, Xerxes va plânge dezastrul pe care el însuși l-a produs. Scenariul este complet, bocete, strigăte, lacrimi, smulgerea hainelor, lovituri în piept, etc. Dialectica Xerxes/Cor urmează tiparul empatic. Practic, bătrânii cetății vor prelua toate strigătele lui Xerxes, care vor fi rostite cu o intensitate amplificată. Eschil epuizează în acest fragment întreg materialul interjecțional existent, întrebuițând interjecții simple, compusele acestora, formele reduplicate, în mod persuasiv:

e.g.: *io, oa; oi, ioo, ioo, ioo; pheu; aiai, aiai; oioi; oo; ototototot; oimoimoi....*

În cadrul succesiunii interjecționale, interjecția *io* ocupă primul loc în tragediile grecești, dacă ținem cont de reduplicarea ei *ioomoimoi*, *oimoimoi*, conform lui Apollonius.

Plasată în texte într-un mod recurent, interjecția *è* exprimă atât durerea (*lectus*), cât și compătimirea (*miseratio*). Dintre toate interjecțiile folosite cu rol de marcarea a intensității durerii, compusele acestora redau o modulație, e.g. *aiai* / *ai* semnifică durerea și bocetul (*flectus*) și este, de obicei, plasată în text fie de două ori, fie de patru ori în scopul amintit, însă prin unirea a două interjecții de acest tip se creează o dublă funcție:

1. zbuciumul sufletesc și psihic

2. creează modulații interjecționale care vibrează direct proporțional cu tonalitatea durerii. Din acest punct de vedere tragedia poate fi percepută ca o simfonie.

Nu putem omite tragedia care prin ea însăși este o lamentație fără sfârșit – *Rugătoarele*.

La baza acestei piese stă o dramă politică, un eveniment istoric. La insistențele lui Cleon se organizează o expediție în Beoția, care se va finaliza cu înfrângerea de la Delion. Istoricul Tucidide consemnează aceste evenimente. Aici atenienii ocupă templul lui Apolon, după luptă trimit la Teba sol în vederea recuperării morților. Legile divine impuneau o astfel de uzanță pe timp de război. Fiecare parte se acuză de nerespectarea acestor principii sfinte. Conflictul este dezamorsat după o perioadă destul de lungă. Acestea sunt faptele istorice consemnate de Tucidide, realitate la care va apela și Euripide, dar nu în totalitate, fiindcă, spirit novator, va îmbina istoricul cu mitologicul. În comparație cu alte tragedii limbajul este mai degrabă demagogic, drama excelând nu în tumultuoasa tragedie, nu prin replici caustice însoțite de avalanșa interjecțională, de unde deducem un declin în arta lui Euripide, ci excelând prin ideile și idealurile pe care le gândește. Se desprinde clar dorința lui pentru pace, pe care și-o exprimă chiar și prin cereri insistente, căzând uneori în patetism: „(...) noi știm cât este pacea mai prețioasă decât războiul, pacea iubită de muze, odioasă furiilor, favorabilă fecundității și belșugului.”

Această dorință de pace, oricât ar fi de puternică, este supusă echilibrului, legii contrapunctului, căci fericirea exacerbată poate atrage după sine *hybrisul*, dezastrul, nenorocirea. (v. 737-747) Totuși, singurul loc în care limbajul cade vizibil într-un bocet, nu sfâșietor, ci ca înfruntare directă, constituindu-se într-un *agon*, luptă lingvistică la scenă deschisă, îl reprezintă imaginea altarului, care în cazul acesta ține locul intrigii tragediei.

Troienele, pură meditație asupra ororilor produse de bătălii, jucată la Marile Dionisii în anul 415, este o tragedie remarcabilă despre tragediile create de război. Aici zbuciumul intern, sfâșietoarea nenorocire o oferă imaginea Hecubei, mușcată de o aprigă durere. Cadrul propus, scenele, verbele, interjecțiile multiple, întreg cadrul completează tabloul bocetului universal, bocetul în fața războiului. Groaza în fața sinistrei sorți o face pe Hecuba să nu mai aștepte nimic. Ce-ar mai putea aștepta regina mamă a Troiei, sortită roabă lui Odiseu. Cântecul de jale ale tragediilor sunt de fiecare dată bune ocazii de comentarii asupra problemei, de cugetare. Așa se petrec lucrurile imediat după prolog:

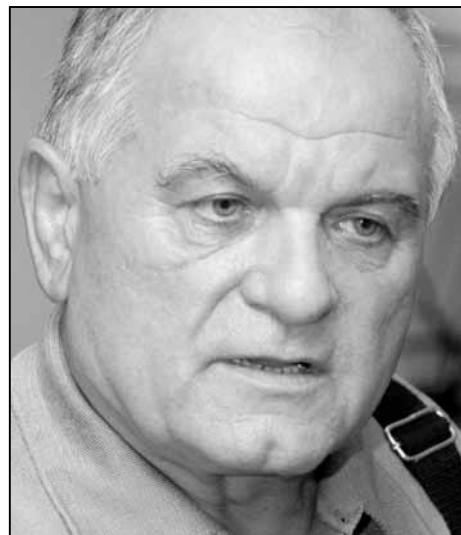
*Sus, urgisito, capul ți-l ridică
De la pământ, și umerii. Nici Troia
Și nici regina Troiei nu mai este.
Îndură cu tărie schimbătoarea
Ursită.
(...) Nu opune
prora vieții valului. Te lasă
În voia soartei.*

Pasajul liric se încheie printr-un plânset nesfârșit, schițat de repetarea interjecției ce face parte din spectrul durerii: *vai, vai...* (v. 99-104)

Zgomotul infernal al suferinței, strălucirea nu atât a poveștii, cât a trăirilor care curg în șuvoi și se leagă prin verbele de acțiune făcând parte din semantica bocetului, creează din tragedie un tabloul sonor al bocitoarelor, mărinț intensitatea patosului, care oricum se amplifică, devenind mai mare și mai pregnant, pe măsură ce scenele se succed.

Cântecul de jale despre căderea Troiei, poate, este scenariul cel mai plauzibil al bocetului antic.

Sterian VICOL

Vânătoare nocturnă

Amurg

Amprenta amurgului se scurge pe
lenjeria ta de mireasă furată
printre rufele negre ale ciorilor
scormonind arătura câmpiei –
Fiindcă găta ta de fată,
pân' la ceasul nunții, e-un gât
de lebădă, semințele de sub tălpile
tale par corăbioare la gura
marilor fluvii.

Marginea mării

Pe colină unde sunt la Satu Mare
numai în auz se clătină marea numai
tufa trandafirului sălbatic în-sân-

gerează nisipul, cum paharul meu
cu vin în lanul de grâu dat în copt
lângă coapsa ta strălucea...

Iar te primește, iar te pătrunde
cu geamătul întrerupt, spunei,
precum mama când te-aduce pe lume!...

Când atingi marea, atunci poți
să rămâi asemenea valului,
niciodată singură –

Femeie tânără fără noroc,
privind marea, te văd trăgând de
capătul străzii de-acasă pe care
zilnic o mătură umbra cuțitului

furișat în cutele ei,
că lumina în ochiul cel orb
al prietenului meu din Satu Mare...

Luminat de rugăciuni

I

O, Doamne, roiuri de-albine se-abat
noaptea la tine mănăstirea de lemn
de tei îmbracă deodată cămăși fosforescente
să te-arate lumii cum ești într-o spartă
oglină vin ele, albinele ducând regina lor
în odaia ta la sânii tăi șiroind de lapte
regina lor țeșându-ți aura pe frunte

II

Iar mă cauți prin poduri de han pe
sub poduri de cale ferată cu brațul de
iarbă sub cap cu sticlă spartă într-o parte
tot singur de astăzi cât doi cerșetori ce-mpart
noaptea de Înviere

III

Norul de care atâră, doamne, n-are nici o
legătură cu vârful muntelui cu semnele din
piatra rostogolindu-se singură spre Râpă
Zbancului n-are nici o legătură cu norul cu
Scara de cânepă pe care eu mă legăn într-un

vișin

Crescut direct din Cuvântul tău

Poezia
Mișcării literare

IV

Astupă-mi, Doamne, trecerea prin râpă care
duce

în grădina Ta din ceruri unde doi copii au
îngropat tu știi o pasăre cu cioc de argint
cu inel de argint la picior luminând
cum tu porți inel și n-ai
fost acolo

V

Vulturița era, Doamne, în ochiul vânătorului
Căzut în genunchi pe linia de ochire

Cel mai mult

Printre iezi și miei albi în
zilele de Paști, întins pe iarba
cea grasă din ogradă, cel mai mult
și mai mult, îmi plăcea mie,
în copilărie, să-i privesc Mariei,
oho, aripa de rândunică dintre
pulpele ei arse de rugii de
pe morminte!

Transfuzie de sânge

Luare de sânge, dăre de sânge...
Sângele meu universal, știi bine,
cum îl plasez fără bilet de
călătorie
El așteaptă doar prima inimă
ce știe să-l strige!

De-aceea tot ce scriu pentru
tine, c-o sforicică de sânge scriu,
dând numele meu numelui tău atârând
de creangă (nu spunea mamă, nu mai
umbla creanga) unui pui de stejar
care încă se află în ghindă sub
mușchiul răcoros al pădurii!

Alte învățături

Rănilor sunt, fiule, și ele – unele
curate, altele murdare...
Fiindcă mușcam argintul
din lăntișorul subțire de la gâtul tău,
oglindea prinsă lângă icoană
cădea exact în trupul meu
parcă ar fi căzut un cuțit

prin vocea dură, necunoscută -
Sunt femeii care au bici,
au bici chiar în trupul lor –
numai îngerul care eram
mai vânam urma fierbinte din
nisipul cetății care, se spune,
ar fi fost în partea asta
de lume –

Altă rană

Mama plânge, sora plânge,
Geamul are ochi de sânge

Rana de pân' la icoană
Are dor de-o altă rană

N-are mama vreo putere
Și nimic ea nu mai cere

Numai Fiul nu și nu
Bate lemnul ce-nvăscu

Mama plânge la icoană
Fiul Ei e numai rană

Atingând-o

Atingând-o, mâna mea se face floare,
bobul de grâu s-a rătăcit printre degetele ei,
trupul bărbatului, cruce se face
Atingând-o;
Ea nu, Ea nu!

(Mănăstirea San Pietro Del Gallo, Italia, mai 1992)

Punct și virgulă

Ca un schior nebun poezia ta n-o poate
opri nimeni mai ales când pârtia pe
munte nici nu există absurd să dispari
fără urmă și mai absurd să lași o urmă
punct și virgulă ca-ntr-un cimitir cu
neoane la marginea lumii și un măturător
care nu știe unde-i biserica oho și
face cruce cu limba sfinților care-au
trecut pe deal cu un lăntișor de argint
îmi reproșezi că pot să trag un transat-
lantic de ceață muntele intra pe fereastră
cu un brad sângerând dantelele surpate și
ele în viscolul ce-a fost.

Tucu MOROȘANU

Elegie

Ești tăcută astăzi, iubito,
Astă noapte ai auzit suspinul
brădușilor de argint
în colțurile carului cu boi
legănând în coarne de duminică
răscumpărarea în vămi ținute
în curgătoare fâlfâiri de coaptă lumină.
Și dacă visai mai atent
ai fi simțit când m-am furișat
la repetiția dinaintea spectacolului
ce va începe în scurt timp
paradoxal cu un previzibil
sfârșit fără aplauze.

Dilema poetului

Prea sătul să vezi cum lumea
Fierbe ca o magmă, greu,
Încâlcit rău în desimea
Mrejelor de ev ateu.
Lăzluiești între pahare,
Insomnie și plictis,
Cugetând la clipa care
Te-o purta în Paradis.

Cocoțat în altă vreme
Nemăimăsurată-n ani,
Vei mai pieptăna poeme
De drag chiar pentru dușmani.

Îmbunați de prozodie
De-al trecutului balsam,

Sfinții mai de omenie
Ți-ar da numai vot de blam.

Și pentru purtări de lotru
Inventate-n viață, jos
Vei fi expediat la șmotru
De vreun înger mai drăcos.

Între două alternative
Te dezici de-orgoliul tânt,
Că decât în Rai captiv, e
Tot mai bine pe Pământ.

Dezamăgiri

Îți mulțumesc că m-ai primit
În lumea ta, în care eu
Acum regret c-am poposit,
Mi-era mai bine derbedeu.

Un peregrin interstelar,
Nedeslușit baron de cârciumi.
Cum am ajuns, nu am habar,
Să-mi fie greu de mine însumi.

Din somn în așternut ceresc,
Iubit de vise și neant,
Trezit, acum mă regăsesc
În cel mai umilit amant.

Vedeam și nu-mi venea să cred,
Că ții în suflet un bordel,

Unde am putut să mă succed
Printre clienți de orice fel.

Rămâi cu-afluxul de minciuni,
Cu lăcomia de căpușă
Și-aprinde pentru alți nebuni
Iar, roșul felinar din ușă.

Festina lente

Acum, împruținatul meu prieten,
S-ar cuveni să dau și eu un rând.
Mai stau aici doar azi pe îndelete-n
Acest mișel așezământ plăpând.

Bani n-am deloc, dar hai să vindem ghiulul
De la o păcătoasă-n dar primit,
Măcar până în zori să-i mai trag chiulul
Și-apoi mă duc cu hoasca, negreșit.

Dar să chemăm în loc de bocitoare
Vreo două fete pe lângă țigan
Și umbrele poezilor, pe care
Le adulam rebel, până mai an

Iluziile s-or urni agale
Întruchipând bizar exod ceresc,
În urma unor buciune fatale
Pe care tot mai clar le deslușesc.

Ce gânduri stranii, amintiri ardente
Să mă-mpresoare-n grabă nu-și dau rând,
Ne-am revedea cândva – festina lente –
Nu-ți spun de data asta, pe curând.

Câteodată

mamei mele

Se întâmpla de copil câteodată
De-acasă trimis cu vreo treabă,
Când dam de-a băieților ceată,
Să nu mă întorc prea degrabă.

Și mama lăcrima a dojană
Bunicii-mi țineau tandru parte:
– Lasă băietu', Ileană,
Că-i bun de trimis după moarte.

Înveseliți zâmbeau prin cămară,
Complice făcându-mi la semne.
Și eu cugetam într-o doară,
Ce-o vrea vorba asta să-nsemne.

Am înțeles, pe urmă și-n glume
Când băteau șaua despre plecare,
Voiam doar să știu când anume
S-o caut, să-i sar în spinare.

S-o tot duc în pustii blestemate,
Legată printre monștri hidoși
Și-ntors peste-un veac și jumate,
Să-i aflu pe toți sănătoși.

Hoinar prin U. E.

profesorului Adrian Voica

Și steaua mea de bun român
S-a tras spre altă galaxie,
Pe-acasă doar bătrâni rămân
Cu țarina tot mai pustie.

Plecat și eu într-un noroc
Spre-o virtuală bogăție,
Donquijotesco din loc în loc
Între extaz și agonie.

Dar casa mi-e pe nicăieri
Și fade sunt și vin și pâine,
Ca sub narcoză, în doi peri
Încurc un trai de azi pe mâine.

Și tot mai des al nopții miez
Cirezi de gânduri mână-n țară,
Ciurdar hipnotic levitez
Strigoi pe urma lor amară.

Aș bea, prietenii lipsesc
Pribegi prin toată Europa,
.....
Pe mama parc-o-ntrezăresc
În pat de flori și cântă popa.

Crug

Prăpăstioasa mea iubită
M-ai potopit cu vinul bun,
Pe sub o zodie tihnită
Nici când de-acum n-o să m-adun.

Întrezărisem dintr-o dată
Năluca unui basm târziu,
Mi te vedeam predestinată
Cât încă a visa mai știu.

Și te desfid să-mi spui că poate
Fi drumul meu zăgăzuit,
Cât gândurile mă dor toate
De geana grea de infinit.

Pe mine-un crug ciudat mă duce,
Nu-s un înfrânt și nici stingher,
Căci te mai știu la o răscruce,
Cât pot să mai cutez, să sper.

Bunicul

Și m-am ivit și eu pe-acest meleag,
Printre oierii mei cu oi puține,
Purta chimir bunicul și baltag,
Doinea domol și mă iubea pe mine.

Povești cu știme și haiduci apuși
Îmi aduceau în somn noian de vise,
Când viscolul se-ncrâncena la uși
și zgâlțâia obloanele închise.

În primăvară – adulmecam în sus
Și fremătam cu oile alături,
Știam atunci că moșul va fi dus
Până în pragul altor mari omături.

Iar dorul mă-ndemna mereu să sui
Și-l căutam sub cetinile-albastre,
Cu fața-n sus, la foc, pe gluga lui
Vorbeam pe îndelete de-ale noastre.

.....

E dus de tot acum, dar uneori,
Când mai gândesc la moarte și noroc,
Îl văd venind agale dintre nori
Și triști fumăm alături lângă foc...

Copilărie

Nu căutam prea des tovărășia
Ștregarilor vioi de prin vecini,
În anii ce mi-au dus copilăria
Strângeam în jur prieteni prea puțini.

Eu n-am vânat vreodată păsărele
Și-aveam și arc și tolă cu săgeți,
Mai bucuros din paie și nuiiele
țeseam căsuțe-n pruni pentru sticleți.

Mă încântau peste măsură mieii
Și câinii grav în necurmat război,
Cu lupii hoți ce-mpuținau, mișeii,
Avutul bacilor de pe la noi.

Beam lapte de-a dreptul din căldare
Și îmi plăcea să umblu apăsat,
Să mă măsoar cu-ale pădurii fiare
Ca alți oieri visam neîncetat.

Mă mai bușeau berbecii câteodată,
Atunci făcea bunicul mare haz
Și mâna lui foșnea ușor, uscată,
peste lumina frunții, pe obraz.

Și vremea drumuia pe îndelete,
Găseam acum în cărți prieteni noi
Și moșul îmi zicea: „Să-nveți, băiete,
Că e păcat, tu, să rămâi la oi.”

Îi îmbăia argintu-n unde line
Curată tâmplă-n curgerea de ani,
Mioarelor mai triste, mai puține,
Le trăgănu în munte alți ciobani.

.....

Apoi într-un amurg mișos de vară
Un glas de buciom bântuind sporea
Și tot atunci pe urma lui amară
S-a pribegit copilăria mea.

Curând

Cotidianul altora îl las,
Neliniști din trecut din nou adie,
Prin locurile unde fac popas
Mai ruginește calm o simfonie.

Și mă adaug celor ce-o înțeleg,
Din șoapta ierburilor strâng cuvinte,
Eu pasămite-am fost sortit întreg
La cele de demult să iau aminte.

Mă-mpleticeam de prunc pe lâng-un mag.
Ce deslușea mistere în dumbravă,
Muma pădurii mă veghea cu drag,
O bătrânică bună și suavă.

Sorbeam povestea uni miez de crâng,
Unde albeau haiducii nopți păgâne
Și-n tainice seraiuri cerbii strâng
Ciupoare de sfielnice cadâne.

Pe-un timp foșneai și tu prin jur, suspin,
Printre atâtea plăsmuiri codrene,
Tristețile-n cortegiu opalin,
Se adâncesc și-n urma ta perene.

Bătrânii-mi sunt de-acum în alt cătun,
Într-un crâmpiei de țară subterană,
Curând cu ei și eu o să m-adun
Și huma își va mai închide-o rană.

Cu vremea m-oi topi în licurici,
Apoi într-o dispersie bogată,
Lumina va mai lăcrima pe-aici
Poate și-n cei ce m-au iubit vreodată.

Bahică

V-ați depărtat prieteni și această toamnă şuie
Cu haidamaci fanatici mă împresoară greu,
Dar dacă de vreun sprijin nici o speranță nu e
Voi apăra onoarea bătrânei crame eu.

Mi-oi trage-aproape vadra cu-acea licoare vie
Ce-n loc de sânge-n vine pe vremuri ne
curgea
Și ca s-o învăț minte, de-oi da-o pe mânia,
Voi asmuți toți dracii ascunși în vin, pe ea.

Alchimia de atunci

Cândva ne vom întoarce
La alchimia de atunci
Prefăcând totul în cuvinte-uimire,
Inima muntelui mângâiată de cerbi
Galactica pace verzuie
Cufundată-n descântec de împăcare
Sub tâmpla menită
A-și nevoi odihna
Pe unde nouri îndrăgostiți mai stăruie
Peste sfiala florii de colț.

Schiță oraș

Irina NUȚU

pianistul

I. plângea în brațele mele și
odată cu umerii ei
se cutremura pământul
iar pereții lumii noastre se dărau unul
câte unul
de parcă universul ar fi făcut din noi
un joc de domino.
și ea, plângând, atât de frumoasă era că
tot ce mi-am mai dorit înainte
ca pământul
să se prăbușească peste cer
a fost să mai facem o dată dragoste
și să apăs clapele coastelor ei până când
carnea ar fi început să îi cânte
din nou.

camera 2013

de un veac
patul cu cearșafuri decolorate
de lângă fereastră păstrează
căldura trupului
femeii încă tinere care nu
a știut că făcea
dragoste pentru
ultima oară.

de doliu

când m-am măritat, nici nu făceam pomelnic
mortuilor

pentru că nu aveam pe cine scrie
iar azi nici nu mai știu cum să-i fac
să încapă pe o singură foaie și
plâng pumnii în mine
prietenii cu crivățul, mi-aruncă în față
toate lacrimile pe care le-am vărsat în ei
ca-ntr-o vază-de-piatră
moștenită de la bunica.
fetița mea zâmbește, azi e fericită
mi le-adună în buchețele
crezând că-s flori de lăcrimioare
mama îmi coase din ele o aripă de lebădă
și-o constelație în formă de inel
dar eu le-aș bea, poate-s otravă
ori măcar un somn fără vise de mi-ar da
tot ar fi bine,
și ce mă dor
cum mi se sparg de pleoape, cum îmi taie
obrazul

îmi cad, reci, în sân
acolo unde mi-am ascuns întâia dată frica
pe atunci doar de întuneric
apoi o trezesc,
o spală
și-o-mbracă.

noi nu o să cădem, mi-a spus

faceam dragoste întâia oară
în cortul de pe norul
din care s-a născut a doua oară potopul
și nu știam
dacă
lumea începea sau se sfârșea
odată cu noi.

șapte ani de ghinion

dintre toți pe care îi cunosc și nu doar îi știu
eu stau cel mai puțin cu mine
și nu mă plâng atât

mi-am împletit o codiță
din cer și pământ
ca vântul să sufle în părul meu păsări
călătoare
când ancora care-mi pompează rugină în
pieptul de tinichea
mă trage după ea în adâncuri paralizate și
mute

ultima dată când m-am uitat în oglindă
frumusețea îmi era o bancnotă ascunsă
de atingerea mâinii mele
în căptușeala ruptă a buzunarului de la palton

și eu am atâtea datorii...

nelimite

când omul
nu a mai putut
să își tragă

sufletul
iar sufletul
l-a tras
pe om
capătul puterilor
și-a descoperit
puterea.

clarobscur

am trecut prin toate
și toate au trecut prin mine
până când
chiar și ceapa plângea, tăindu-mi viscerele
devenit o perdea diafană
care îmi despărțea eul de vecie

cameră funerară, sală de bal, mi-e totuna
când piciorul balerinei e de mult frânt
și astăzi tremură
în timp ce talpa lui devine
podeaua țintă a sărutului unui naufragiat

dorm cu capul în palma deschisă
ca să găsesc în ea dimineața
vise pe care mi le fură zorii
și le prefac în umbre de cearșaf alb
căci doar acolo, în ele
torni apă pe ciment
și-apar ridichi uriașe și vrejuri de fasole
doar acolo mai există speranță
când pasărea Phoenix se îndrăgostește de
fluture

doar acolo pisica le dăruiește toate cele
nouă vieți
chiar dacă nu sunt niciodată de-ajuns.

Cristi ARDELEAN

Agencia

4.

După toate aparențele, Curcubete evita campionatul intern, i se părea fie vulgar, fie expus blaturilor, fie pur și simplu prea viciat de surprize. În dreptul fiecărui meci, trona semnul aferent, 1, X sau 2, iar la câteva moșul alesese să joace numărul de goluri. Apoi, pe o a treia coloană, scrisese observațiile. La unele era o simplă liniuță, în ideea că ceea ce decisese ținea de domeniul evidenței, dar la altele erau rânduri întregi, înghesuite să încapă, despre forma de moment a echipei, despre accidentați, suspendați, despre arbitrul partidei. O întreagă analiză minuțioasă, capabilă să aducă succesul. Da, doar că ne aflam deja la începutul lui iunie, meciurile se jucaseră. Am dat pagina. Erau alte 25 de meciuri pentru luna mai, iar pe pagina a treia, în dreptul lunii iunie, erau doar 10 meciuri, ultimul dintre ele cel al lui Arsenal din acea seară. Un fior rece mă făcu să dau alert și a treia pagină. Pe următoarele 3, câte mai rămăseseră, tronav câte 25 de meciuri pe iulie, 25 pe august, 10 pe septembrie. De ce alesese doar 10 pe iunie, iar ultimul îl făcuse să se sinucidă?

Curcubete se dovedea mult mai încâlcit decât crezusem. Considerase luna iunie un punct de cotitură, un pas decisiv. Dar de ce? Atunci am analizat mai atent primele trei pagini. O să râzi, dar din acele 60 de meciuri jucate deja din aprilie până în acel moment, Curcubete le pierduse pe toate. Da, absolut pe toate. Inițial crezusem că mă înșală memoria,

că așa ceva ar fi fost statistic imposibil, dar le-am verificat pe toate în arhiva stocată pe propriul calculator. Pierduse tot, absolut tot, meciuri grele și meciuri ușoare, surprize mari pe care le crezuse posibile, dar și meciuri ale favoritelor, pierdute stupid într-o zi proastă. Probabil nea Curcubete fusese blestemat la naștere, sau acumulase nenumărate păcate care se compensau la pariuri. Mi-l imaginam mergând pe stradă într-o zi senină, cu un nor negru doar deasupra lui, udându-l până la piele. Pe el și doar pe el, ca-n desene animate. Pentru un om fără familie, fără viitor (posibil și bolnav), să nu-ți iasă absolut nimic la pariuri părea un motiv suficient pentru sinucidere, cel puțin din perspectiva mea. Acel meci din seara precedentă îi întărise convingerea că totul se terminase. Cine suntem noi să judecăm motivele celorlalți? N-am trăit cu ei, n-am fost în locul lor.

Deși primul impuls a fost să mă adâncesc într-o stare proastă, vecină cu depresia, m-am scuturat repede de gândurile negre. Nu, eu nu o să ajung ca el, cu siguranță! Ce naiba, nu asta e sfârșitul pe care-l aștept de la toată trășenia asta. Am deschis calculatorul și am urmărit oferta pentru ziua respectivă. Mă simțeam ca un broker de la New York Stock Exchange. O avalanșă de cifre se rostogolea, se zbătea să-și facă loc între porțile percepției mele. Meciuri peste meciuri, multe cu rezultat dinainte evident, dar care precis aveau să se facă praf

Proza
Mișcării literare

într-un fel sau altul. E o chestiune de încredere aici, exact ca pe bursă, doar că e semnul inversat. Când încrederea într-o valută crește, valoarea ei escaladează, o face mai greu de cumpărat. Când încrederea în abilitățile unei echipe, într-un meci dat, crește, cota ei scade, evenimentul fiind mai probabil. Dar din nou, într-un anume sens, o face mai greu de cumpărat. Cotele prea mici nu rentează, la fel cum cele prea mari sunt deseori prea riscante. Aurita mediocritate, prietene, sanctissima cale de mijloc. Jocul cifrelor e fascinant, un bâlci al deșertăciunilor, un carusel de numere absolute, eterne. E muzica sferelor, pentru cine știe să o audă. O muzică devenită, din păcate, uneori simplu hârșăit, scârțâit, zgomot. Pe scurt, în acea după-masă, cifrele nu-mi spuneau nimic. O păcătoasă neîncredere îmi desființa fiecare intenție de a paria, fiecare plan de a așterne pe foaie niște coduri pentru cote oarecare. Dacă de multe ori nu-mi păsa când aveam o pană de inspirație și alegeam la întâmplare câteva meciuri pe care să le pariez, din simplu viciu, în acea zi nu puteam reacționa la fel.

Cristi Ardelean s-a născut în 15 octombrie 1989, la Bistrița. Absolvent al Facultății de Drept (Universitatea Babeș Bolyai din Cluj-Napoca), promoția 2008-2012, în prezent este avocat stagiar în cadrul Baroului Cluj. Pasionat de fotbal și șah. Publică cronici de carte în revista online artactmagazine.ro

Toată harababura cu sinuciderea, cu poliția, cu hârtiile, mă cam dăduse peste cap. În definitiv, ce făceam eu acolo? După ani de zile, mă surprinsesem gândindu-mă la sensul lucrurilor. Pariatul era singurul meu viciu, una dintre puținele mele plăceri adevărate. Era modalitatea mea de a-mi petrece timpul liber, de a-mi goli mintea. Nu făcusem avere, nici nu pierdusem sume fabuloase. Nu m-am obosit vreo clipă să pun pe hârtie câștigurile și pierderile, dar cumva cred că așa fi ieșit ușor pe plus. Și când spun ușor, chiar asta înseamnă. O balanță imensă, în care singurul lucru cu adevărat pierdut era timpul. Într-adevăr, fie și doar pentru golirea minții și pierdutul

timpului, agenția aia mă ajutase enorm. Trebuia să-i fiu recunoscător, ca unui străin care te primește la el acasă, nu-ți cere chirie și nici bani pe ce mănânci și bei, iar la final pleci știind că te poți întoarce oricând.

Dar acum nu aveam niciun chef să mă gândesc, și nici să pariez la întâmplare. Și nici măcar nu era vorba despre remușcarea de a arunca banii pe fereastră. Mă durea undeva. Necesitățile mele erau mici, reduse după ani de eforturi. O zgârcenie perfect calculată. Îmi permiteam să dau echivalentul unui pachet de țigări, în fiecare zi, pe pariuri. Și-mi păstram plămânii curați. Am luat a patra foaie, cea aferentă lunii iulie, și am ales la întâmplare un meci, care urma să se desfășoare peste vreo patru zile. Curcubete zisese că la un meci între două echipe cu atac bun și apărări vraiste, se vor marca puține goluri. O nebunie, din nou. Am ieșit pe balcon, să iau o gură de aer proaspăt. Se lăsase seara, soarele se ascundea după un dâmb. Ce natură frumoasă, ce viață frumoasă, în definitiv. Ce mai contează toate rahaturile după care alergăm, toate calculele și cifrele pe care le facem. Am inspirat adânc, și am făcut două promisiuni solemne: prima, că nu o să mai pariez nimic timp de trei zile. A doua, că în a patra, o să-mi iau inima în dinți și o să mizez exact pe ce s-a gândit Curcubete. Ce avea să mă coste?

Te gândești că tot ritualul de purificare s-a desfășurat fără incidente. La naiba, dacă ar fi așa de ușor, aș face cure de câte o săptămână. Treceam zilnic prin fața agenției, era inevitabil, uneori de mai multe ori, la intervale scurte. Simțeam nevoia să intru, să salut lumea, să schimb câteva vorbe, măcar. Dacă ar fi fost așa de ușor! Din păcate, dacă aș fi intrat, toată lumea m-ar fi întrebat ce am mai pariat. S-ar fi format repede o șezătoare, un brainstorming în care fiecare își oferea ponturile. De acolo, nu aveai cum să mai scapi. Aveai aproape obligația morală de a paria ceea ce ai sugerat. Altfel, nu erai decât un profet mincinos, iar agenția era esențialmente un stabiliment iconoclast. Așa că, în prima zi, am reușit să mă abțin eroic. Am pus doar ochiul pe sticla mată, să încerc să trag cu ochiul înăuntru. Bineînțeles, n-am zărit nimic. Apoi am pus urechea, dar prin ușa

termopan nu s-a auzit nimic. Era fără îndoială un univers aparte, izolat de lumea profană. Am reușit cu eforturi să mă îndrept spre casă, deși m-am întors de vreo două ori din drum. Mi-am făcut un ceai și m-am aruncat în fotoliu, ca după o îndelungată luptă cu strigoi. Curcubete părea să-mi spună: „așa, fiule, fii tare!”. Nu, nu te gândi că am început să am și halucinații. Mereu m-am lăudat cu o extraordinară tărie de spirit, care mă menținea treaz în fața pericolelor și alert, circumspect în privința paranormalului. Am dormit foarte agitat în acea noapte, măcinat de coșmaruri îmbâcsite.

A doua zi, devenise cumplit de greu. Corpul îmi zvâcnea, ticăind sevrajul. Dacă aveam să o mai țin mult așa, trebuia să mă apuc rapid de altceva, să îmbrățișez un alt viciu, probabil catastrofal pentru buzunar și teribil pentru sănătate. Nu eram pregătit pentru așa ceva, cum nu ești pregătit să schimbi macazul existenței tale în fața primului pericol. Ești bărbat, îi rezisti, sau cedezi încercând. Deci n-am intrat, cu eforturi înzecite. Când îmi promit ceva, fac, indiferent de consecințe. Sunt mai încăpățânat ca un catâr. Pentru a-mi astâmpăra „setea”, intram permanent pe internet să văd oferta, urmăream câteva meciuri pe zi live, la un moment dat mă gândisem chiar să-mi mai cumpăr un televizor, ca să pot urmări trei partide simultan, două la televizor și una pe internet. În noaptea aia, a doua, n-am reușit să dorm deloc. Mă temeam, pe măsură ce a treia zi – ultima din iunie – începea, să nu mă zombific, să devin un mort viu. Trecusem de la ceai la cafea, și nu mai mâncam mare lucru. Nu puteam să o mai țin mult așa.

Deja începeam să am fantezii cu pariatul. Visam cu ochii deschiși la ziua următoare, cum aveam să calc triumfător în agenție, renăscut, gata să mă iau din nou la trântă cu hazardul. Cum urmau să mă salute toți, să sară să mă susțină, crezându-mă bolnav, șubred. În fond, ce alt motiv decât boala grea poți avea să lipsești? Asta, sau ziua în care te însori. De regulă, dacă așa o veste ajungea în agenție, că un confrate căzuse la datorie, tăcerea se așternea, și un „Dumnezeu să-l aibă în pază” se auzea, abia șoptit, din

majoritatea piepturilor. Pe lângă înjurăturile lui nea Curcubete, alea erau singurele referiri la divinitate din acel templu al cifrelor. Seara m-am plimbat un pic, să-mi aerisesc mintea. Am ocolit tot blocul, tocmai să evit să văd agenția. Tăcută, ea mă aștepta la locul ei, mă chema prin semnale de nimeni altcineva auzite, se străduia să se facă plăcută din nou, ca o amantă căzută în dizgrație. Degeaba, n-am cedat nici la întoarcere. De data asta am reușit să și dorm, mândru de ce realizasem și total permisiv pentru a doua zi.

5.

Chiar la ora deschiderii, pe 1 iulie, acolo eram. Angajata m-a privit compătimator, în timp ce se străduia să fixeze oferta tipărită în cleme. Nu o mai văzusem pe acolo, pesemne era nouă. Se schimbase și personalul în timpul „postului” meu. Nu am certat-o din priviri, la modul „cum îți permiți, vă fac vânzări dinainte să ai tu buletin!”, știam că lucra pentru salariul minim pe economie, își lua ironii zilnice sau apropo-uri în mediul ăla aproape exclusiv masculin. De fapt, singurele femei pe care le văzusem pe acolo (din proprie inițiativă și neînsoțite, prietenele tovarășilor de suferință nu se pun, sunt tolerate) erau Marieta, poreclită Bertha din cauza proporțiilor ei fizice excepționale și Lițuș, lesbiana al cărei nume adevărat nimeni nu-l cunoștea. Nimeni nu știa nici de ce i se zice așa, dar nu mai conta. Alura ei de handbalistă daneză retrasă, ochii răi și tot aerul supărat pe viață îi dădea dreptul să fie acolo, valorau cât o pereche de „bile”. Pe Marieta nimeni n-a întrebat-o ce caută acolo. Părea veșnic tristă, o fi fost vreo văduvă care căuta compania bărbaților, sau avea motivele ei. Nu paria aproape niciodată, mai mult stătea pe acolo degeaba, ca un câine de pripas. Lițuș nu o înghițea, o înjura în fel și chip și îi striga să meargă acasă, că precis a uitat vreo oală pe foc. În hohotele generale, cota de popularitate a lui Lițuș creștea, dar Marieta nu se supăra. Auzise multe la viața ei.

Iar mă iau cu prostii. Chestia e că agenția era complet goală, fauna obișnuită stătea pe acasă, lingându-și rănilor după seara

precedentă (fuseseră o grămadă de surprize) sau erau prea mahmuri sau sictiriți să se deplaseze încă acolo. Oricum, o agenție goală e ca o crâșmă goală. Foarte rar perspectiva băutului de unul singur e atractivă. Mie nu-mi păsa, eram ca un sihastru readus la viață, care, după 40 de zile de mâncat și inhalat rădăcini, mușc din carnea crudă a vreunui iepure prins cu sulița.

– Ia bagă un singur meci, te rog.

Avea figura aia de bovină tipică ultimelor generații, a căror capacitate de a învăța se limita la a citi poticnit și a scrie cu majuscule. Treaba ei era să tasteze niște cifre, iar de acolo calculatorul pricepea și singur. Trăiască mașinăriile.

– Oferta e pe perete, mi-a zis privind-mă fix și mestecând nonșalant vreo gumă turcească.

– Nu e nevoie, știu codul pe de rost.

A dat ușor capul în spate și s-a relaxat, cu aerul că acum nu trebuia decât să-mi asculte indicațiile, era lejer. Ce naiba, tocmai acum nimeresc prima zi de muncă a cuiva?

– 32700. Sub.

Pentru indicația „sub 2,5 goluri marcate”, trebuia să tasteze doar „1”. Tasta „2” semnifica „peste 2,5”. Era simplu, două cifre. Dar fătuca s-a apucat să scrie în cuvinte „sub”. Programul s-a blocat. Fata s-a panicat. Apoi, când a încercat să reseteze programul, trebuia să introducă parola de siguranță. A uitat-o și pe aia. Ce netoată! Dacă ar fi fost Păr-Mărunt acolo, i-ar fi lăudat abilitățile în asemenea hal, că biata fată ar fi plecat plângând din agenție. Asta era modul lui alert de antrenare a „recrutelor”. Eficient, nimic de spus, a doua oară tastau la perfecție. Dar mă știi, nu pot fi așa nesimțit, plus că nu mă grăbeam nicăieri. Aveam toată dimineața la dispoziție.

– Alo, Nuți? Da, Nuți, spune-mi te rog care e parola, zise ea după ce se chinui să-și deblocheze telefonul stil cărămidă. Așa, trei, patru, șapte... Nu, sigur că nu o spun cu voce tare, se supără și-și dădu o palmă peste frunte. Așa... așa... gata, merge!

Am verificat de trei ori biletul. Până la urmă reușise. Aveam un singur meci, cotă 2,20. 10 lei pariați, profit eventual ceva mai

mult de 10 lei. Dar era o chestiune de principiu, un omagiu adus unui om pe care pariurile l-au terminat. Dădeam morții lui un sens. Eram succesorul secret al moșului. Da, de data asta ai dreptate să te aștepți ca meciul să fi ieșit. Și încă lejer. Deși, cum îți spuneam, echipele aveau atac beton și apărare franjuri, au ratat din toate pozițiile, chiar și un penalty, chiar și după ce de la oaspeți un fundaș a fost eliminat. S-a terminat chiar 0-0, fără nicio emoție. Era prima dată când moșul câștiga, în ultimele trei-patru luni. Ca artiștii de geniu, succesul lui nu avea cum fi decât postum, urmând ca eventualii lor urmași să le paraziteze memoria și drepturile de autor.

Desfășurarea ulterioară cred că o ghi-cești. Deși știam prea bine că acel rezultat fusese o întâmplare, am studiat atent și al doilea meci de pe foaia a patra. Și la asta, ca la precedentul, nu apărea nimic în dreptul rubricii „observații”. Moșul era din nou sigur. Dar sigur a fost și înainte să moară, și o dăduse în bară în stil mare. Dar ce naiba, aveam deja vreo 11 lei profit, puteam să-mi permit să-i reinvestesc. Pe ei, și poate și suma inițială. De data asta, moșul simțea un egal la un meci foarte echilibrat din seria a doua italiană. Cotă trei. E drept că italienii făceau egaluri în prostie, dar să pui egal curat rămâne, în mare măsură, o loterie. Dar cine eram eu să-l contrazic, până la urmă. Cel mai important, meciul era chiar a doua zi, deci nu-mi lăsa timp să mă preocup cu gânduri negre.

Mergând să-mi scot banii, ghici cine era pe tură? Aceeși individă.

– 21 de lei. Poftiți. Felicitări, îmi zicea cu o privire impertinentă. Poftim, își râde de mine, de parcă am jucat pe banii ei, sau trebuia să-i aduc câștigul acasă. O fi derizorie suma, dar toată lumea uită că, fie și înainte de criză, marja de profit a majorității firmelor autohtone nu trecea de 8%. A majorității firmelor oneste, care nu practicau evaziunea fiscală ca sport, declarând numai pierderi. Eu aveam, în ziua aia, profit 110%. Nu ceream aplauze, dar măcar să nu mă ia peste picior.

– Nu mi-i da, păstrează-i. Ochii i s-au mărit substanțial, aproape i se umplură de lacrimi, de recunoștință. Probabil ar fi fost cel mai mare bacșiș pe care-l primise vreodată, în

oricare dintre meseriile patetice de pe urma cărora fusese nevoită să se întrețină, în timpul liceului și după. Asta în caz că l-a terminat vreodată. Apoi toată lumina i s-a dus, când i-am cerut să pună toată suma pe egalul preconizat între Bari și Brescia. Cât de crud am putut fi. Și nici măcar nu o făcusem intenționat. N-aveam nimic cu biata fată. Dar de-atunci încolo, nu m-a mai ironizat vreo clipă, și nici nu a mai greșit tastele, deși cred că, pentru a doua parte, o fi având și Nicki vreun merit, nu știu.

Trebuie să-ți spun câteva cuvinte despre Nicki, chiar dacă mă îndepărtez cumva de subiect, și chit că, probabil, ai auzit și tu destule despre el. În primul rând, să știi că nu e nici pe departe așa bătut în cap cum pare. Sigur, e haidamac, poartă mereu trening, adidași originali și un lanț de aur cu care lejer poți cravașa pe cineva, și are fruntea aia imensă pe care poți rescrie *Vechiul Testament*, dar n-are suflet rău. Numai eu știu de câte ori l-am văzut cu lacrimi în ochi în agenție, când pierduse câte un meci „sigur”. Și asta nu doar pentru că paria mereu sume mari pe cote mici. Nu. Îl sensibiliza eșecul echipei ăleia, de parcă ar fi fost rudă cu ei, și știa că se întorceau acasă fără prima de victorie, rugându-se de semi-prostituatele cu care umblau să le cedeze măcar ele. Sigur, tot timpul încerca să-și mascheze emoțiile, semn de slăbiciune, dar nimeni în afară de mine nu le observa. Le era frică să-l privească în ochi, să nu creadă cumva că l-au jignit, l-au provocat. Pe mine mă tolera. Îl știam pe Păr-Mărunt de când avea părul mai des decât soliștii afro-americani ai anilor '70 și bătea toată ziua mingea între blocuri, ca și mine. Doar că el prefera mingea de baschet. De-asta a și crescut atât. Steroizii au intervenit ulterior. Cine sunt eu să judec, doar nu împărțim același ficat. Ziceam că e băiat sufletist. Știi tu, de obicei acordăm apelativul ăsta oamenilor care n-au nicio altă calitate, dar a căror existență nu ne ultragiază. Dar Nicki are suflet mare, pe bune. De multe ori chiar îi apăra de bătaie pe copii, pe ideea că nimeni nu îndrăzne să-l contrazică. Nesimțit a devenit abia ulterior, când a ajuns să întoarcă mai mulți bani decât Bursa de Valori București,

din afaceri numai de el știute. Nu mă prea interesa, nu pe seama mea făcea evaziune cu amărâta aia de firmă de import de mașini second-hand, nici cu cealaltă, de export de porumb. Ce treabă avea Nicki cu agricultura? Te mai miri că nu mai suntem grâнарul Europei?

Ei bine, Nicki a fost primul care s-a prins că ceva nu e în regulă cu felul meu de a paria, la începutul ăla de iulie. Văzând că mă întorc și a doua zi după câștig (divizionarele B italiene făcuseră 1-1, scor înregistrat încă de la pauză) și repariez întreaga sumă (21 de lei ori 3, deci 63) pe un meci din liga a doua scoțiană, m-a tras deoparte.

– Ascultă, prietene, care e scorul?

– Peste 2,5, sper, i-am răspuns făcând pe neștiutorul, și zâmbind cumva forțat.

– Tu nu pariezi niciodată atât.

– Am o perioadă mai bună. Am mai redus din cheltuieli.

M-a scrutat neîncrezător, dar vădit curios. Paria și el, ca și mine, de mulți ani, simțea când cineva deținea informații inaccesibile celorlalți din agenție.

– Sper că nu te-ai înhăitat cu alde Sandu.

Clanul Sandu învârtea multe treburi prin cartier. Treburi care pe mine mă lăsau rece, cât timp niciun bătac cu care se plimba Sandu nu mă agresa, măcar verbal. Sandu n-avea nimic special ca înfățișare, nici măcar nu se îmbrăca extravagant, ca un pește din State, ori în treningul devenit uniformă la fauna intra-carpatică. Avea la 50 de ani, purta același costum ponosit, bej (sau avea mai multe la fel), niște ochelari cu dioptrii mici, un nas alungit și un tic supărător: ridica mereu umărul drept când se ambala. Per total, dacă nu știai cine e și nu era însoțit de bătaci (sigur, asta nu se întâmpla vreodată), ai fi zis că e un profesor de chimie sau fizică, într-un liceu oarecare. Păr-Mărunt mă întreba de el dintr-un motiv foarte simplu: toată lumea din agenție vorbea de Sandu în șoaptă, aproape cu venerație. Se auzea că are legături cu mafia pariurilor din Singapore, că afla de la ei ce meciuri urma să fie trântite. Se zvonea că făcuse avere așa și că cei care reușeau să se

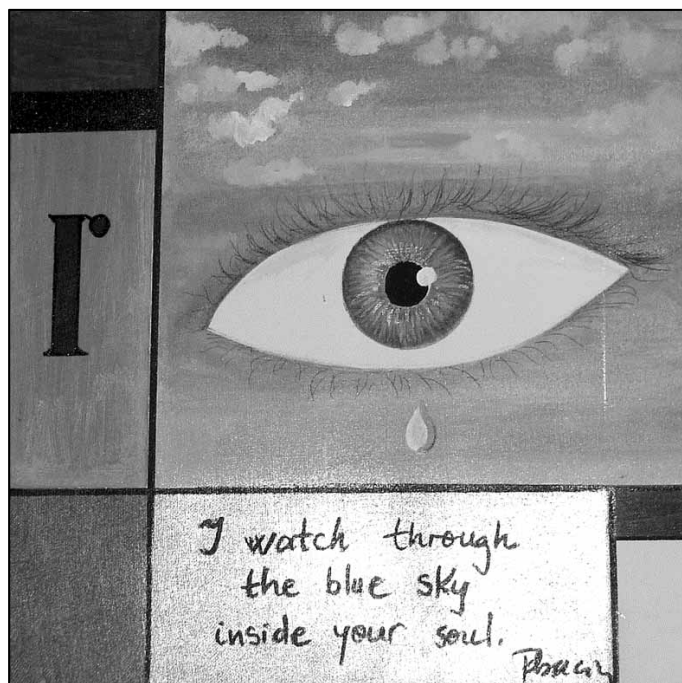
apropie de el erau aranjați pe viață. Sau mă rog, cât timp rămâneau cuminți.

– Nu, mă, ești culmea. Așa mă știi?

Nu mi-a răspuns, dar m-a lăsat în pace, salutându-mă și urându-mi succes. Chestia e că eu nu aveam nevoie de succes. Eu știam dinainte ce urma să se întâmple. Zâmbești în sinea ta și e normal. Faptul că moșul a simțit două meciuri din 25 nu înseamnă ceva special, e jocul probabilităților. Ai dreptate. Atâta doar că sinuciderea lui a învăluit toată situația într-un aer mistic. Parcă știam că, dacă respectam cu sfințenie acele foi, ca pe textele revelatoare, nu aveam cum să pierd. Pioșenia mergea până într-acolo încât nu voiam să spun nimănui nimic despre ele, nici cum le dobândisem, nici de ce aveau ceva special, trecute prin botezul morții. Nea Curcubete se sacrificase ca Ana lui Manole, pentru a clădi

edificiul semeț al certitudinii. Făcuse posibilă o oază de lumină într-un ocean de entropie. Îmi propuneam chiar, la finalul paginilor lăsate, să-i caut urmașii și să le donez o parte din câștig, să o ducă mai bine. Sau, dacă n-avea urmași (probabilitate mai mare), să donez o sumă unui liceu, în numele defunctului, ori să-i fac o mică statuie, sau o plachetă comemorativă, în fine. Gândindu-mă la asta, mi-am dat seama ce om moșic pot fi. Nici măcar n-am fost la înmormântarea lui. Nici măcar n-am încercat să-i caut un popă care, în schimbul șpăgii aferente, să-l îngroape creștinește pe bietul om, în cimitir. Asta e, va trebui să trăiesc și cu păcatul ăsta, mi-am zis imediat, trezindu-mă la realitate: cine mai văzuse hoț care să îngroape proprietarul jefuit?

(Fragment de roman)

Privesc prin cerul albastru în interiorul sufletului tău

Liviu ANTONESCI

**„Bunica m-a învățat să citesc
și să scriu, pe la cinci ani,
pe Biblie”**

– *Cât din viața omului este literatură, domnule Liviu Antonesei?*

– Este o vorbă veche deja care spune „cîtă viață, atîta literatură”. Eu cred că este, măcar parțial adevărată, deși diferă cum proporțiile de la om la om și îndeosebi dacă ne referim la cele două categorii care au de-a face cu chestiunea asta, scriitorii și cititorii. În principiu, scriitorii sunt cumva „în literatură” și cînd scriu, dar și cînd nu scriu...

– *Cât din viața dvs. este scris?*

– Probabil, ca într-un Aleph borgesian, toată. Părerea mea este că întreaga literatură este realistă, mai mult chiar biografică. De bună seamă, lucrez cu un concept al realității mai extins decît cel al fizicii clasice și al mentalității comune, în sensul că, pentru mine, nu sunt reale numai obiectele și evenimentele, ci și amintirile, trăirile de moment, visele, imaginile privind viitorul, fantasmele...

– *Criticul este cel care își pune pecetea pe operă sau este doar un reper?*

– Pe vremea cînd critica literară mai exista, opinia unui critic era, cu siguranță, măcar un reper. Între timp, criticii care se mai comportă ca atare pot fi numărați pe degetele de la două mîini. În general, critica, cu excepțiile de rigoare, care mi se par cumva eroice, a fost înlocuită de publicitate și marketing...

– *Sunteți înconjurat de artiști. Credeți că fiecare om, în felul lui, este un artist?*

– Asta e adevărat mai mult decît suntem noi dispuși să recunoaștem. Orice receptare a unei opere literare, muzicale, plastice, cinematografice, este originală, deci o manifestare a creativității din noi. Din păcate, ritmurile de viață de acum îi transformă pe mulți în artiști care-și ignoră această dimensiune, o lasă doar în potențialitate.

– *Cât se scrie în România, cât se citește și cât e calitate?*

– O întrebare – triplă pe deasupra! – la care nu e ușor de răspuns în absența unor cercetări de sociologia literaturii. Pot aproxima în răspuns ținînd cont de lecturile mele, de consultarea cataloagelor editurilor și a publicațiilor literare, de discuțiile mele cu foarte numeroși editori și chiar de experiența mea incipientă de editor de literatură. Deci se scrie foarte mult, cred că producția e chiar mai mare decît în cea mai bună epocă anterioară, cea interbelică. Cred că și valoric se păstrează proporțiile. În interbelic se publicau măcar 4-5 romane pe săptămîna, acum se publică poate 5-6. Din uriașa producție

numai în domeniul romanului din interbelic au rămas 4-5 prozatori uriași și circa 20-30 care pot sta și acum pe rafturile unei biblioteci. Cred că asta vom reuși să lăsăm și noi în urmă. A fost o mare penurie de cititori pînă în jurul anilor 2000, cum a fost și de melomani sau spectatori de teatru. După aceea, interesul a crescut constant – știu asta

**Dialogurile
Mișcării literare**

de la oamenii din domeniu. Cred că sunt destui cititori și spectatori, mai cred că în condiții de relativă normalitate socială, ceea ce numim marele public cultivat e o constantă statistică. Avem impresia eronată că erau mai mulți cititori și spectatori în vremea comunismului pentru că apăreau mai puține cărți, unele se dădeau „pe listă” sau „la pachet!”, ca să nu-i uit pe măcelarii care trebuiau să-și investească în ceva banii câștigați la negru și atunci cumpărau cărți „la metru”.

– *Unde se află literatura română pe harta culturii europene?*

– Nu cred că am competența necesară pentru a evalua asta. Iarăși, la prima impresie, cred că interesul e în creștere. Mai cred că succesele internaționale ale altor arte ale narațiunii, teatrul, imediat după '90 și, de aproape zece ani deja, filmele produse de noul val, au deschis o poartă și pentru literatură. Programele de sprijinire a traducerilor ale ICR au ajutat și ele acest proces, deși eu cred mai mult în evenimentele similare care pornesc din inițiativa traducătorilor și editorilor străini. Poate așa fi fost bucuros să-mi fie sprijinită de ICR traducerea vreunei cărți, dar sunt încântat că o editură din Londra a cumpărat de la Polirom drepturile pentru a-mi traduce cartea de povestiri de anul trecut, englezii editându-mă pe banii lor...

– *Sunteți în conducerea uneia dintre cele mai cunoscute publicații de cultură din țară. Se mai citește presa cultural print?*

– Se mai citește, dar lectura formatelor electronice se răspândește cu viteza fulgerului. Noi scoatem *Timpu* în circa o mie de exemplare pe hârtie, în vreme ce lectura în format electronic – pe site, în pdf etc. – aduce 20.000 – 30.000 de cititori din toată lumea,

desigur dintre cei care citesc românește. E adevărat că avem un excepțional de răspîndire, cumva arborescent, care utilizează toate resursele netului. De pildă, eu trimit la circa o mie de adrese, postez linkul pe blogul meu și pe pagina mea de Face Book...

– *De ce trebuie să postăm textele literare pe internet? Unde mai este farmecul de a ține o carte în mână?*

– Eu sînt un cititor de tranziție, citesc și pe hîrtie și formate electronice, dar dacă am de ales, prefer cartea de tip vechi. Pe de altă parte, mai importantă este cartea decît suportul. De-a lungul vremii, cartea a fost săpată în piatră, „imprimată” pe tăblițe de argilă, desenată pe papyrus sau pergament... tot carte a rămas! Tiparul pe hîrtie e o invenție de cîteva sute de ani, cartea are o vechime de mai multe mii de ani...

– *Unde se separă scriitorul de jurnalist?*

– Indiferent dacă practică jurnalistică de informație sau de opinie, reperul jurnalistului este adevărul, pe cînd cel al scriitorului este frumosul, de fapt un concept ceva mai larg, expresivitatea. Vorbesc despre reperul dominant, că nimeni nu poate citi un jurnalist care scrie ca o ciubotă ori un scriitor care minte de stinge!

– *Toți cei care editează cărți sunt scriitori?*

– Cu siguranță nu și, cu riscul de a supăra pe unii dintre colegii mei scriitori – poate și pe mine! – cei mai buni editori pe care îi cunosc nu sunt scriitori. Dau numai un exemplu, dar de format mare, Silviu Lupescu, liderul de la Polirom, care e inginer electronist. E drept, unul aparte, care poate cînta onorabil la pian, vorbește cîteva limbi străine, mai traduce cărți din cînd în cînd...

– *Care e destinul scriitorului într-o țară în criză?*

– Îmi amintește de întrebarea lui Holderlin, comentată de Heidegger, „la ce bun poetul în vremuri secetoase?”. Păi, exact este el bun, poate face un miracol și aduce ploaie. În ciuda prejudecăților noastre, cel mai bun moment al filosofiei, literaturii și muzicii germane a fost într-un moment istoric în care Germania avea o situație politică și economică precară...

– *Care a fost prima carte pe care ați primit-o în dar?*

– Bunica m-a învățat să citesc și să scriu, pe la cinci ani, pe Biblie. Chiar dacă exemplarul cu pricina a devenit al meu mult mai târziu, pe când eram student, la moartea ei, socotesc că aceasta este prima carte primită în dar. Mai întâi, simbolic, apoi și faptic!

– *Care a fost primul scriitor pe care l-ați întâlnit?*

– Mihai Ursachi. Eram în penultima clasă de liceu când am nimerit din întâmplare la lansarea celui de-al doilea volum al său, *Missa Solemnis*. L-am cumpărat, am primit și un autograf de la autor, m-am dus acasă și l-am citit, apoi l-am mai citit o dată, după care m-am îmbrăcat și practic am fugit la prima mea iubită serioasă și i l-am citit cu voce tare. Între timp, am devenit prieteni, deși diferența dintre noi era de vreo 12 ani, ceea ce contează la vârstele tinere. Și așa am rămas până când Dumnezeu l-a ridicat la cer.

– *Cum arată atelierul dvs. de creație?*

– Dezordonat, iar acum, de când locuiesc singur, soția mea predînd de mulți ani la Universitatea din Cracovia, e și împînzit în tot apartamentul. Dar eu știu unde este fiecare din cele cîteva mii de cărți și reușescă-mi să fac loc fie la pc-ul mare de aici, la care scriu acum, și la laptopul din altă cameră. Și mai trebuie să am mereu combustibil la îndemînă – alternez cafeaua și ceaiul verde. Cum spune o manea, fără număr!

– *Este o povară scrisul pentru om și o mângâiere pentru scriitorul din noi?*

– Pentru mine, nu e o povară, chiar îmi place și scriu. Și scriu numai când „îmi vine”, dacă nu-mi vine nu scriu. Sigur, eu vorbesc despre articole etc., la care sunt termene de predare. Dar, la poezie, de pildă, am avut pauze de ani, una de vreo zece ani, dar n-am spus că s-a terminat cu poezia, că la un moment dat iar „mă apucă”.

– *Dacă ar fi să scrieți jurnalul lumii, care ar fi motto-ul ales?*

– Poate ar merge „ajungă-i lumii răutatea ei”? Sau o replică care mi-a rămas din studenție, dintr-o piesă a lui Horia Lovinescu, jucată de colegii mei – „iubiți-vă cît mai e timp”?

– *Cum vedeți scrisul peste 100 de ani? Ne vom mai înțelege prin intermediul lui, sau va fi trecut în istorie?*

– Scrisul nu va dispărea, nici cartea. Poate o să dispară scrisul de mînă? Eu deja, când dau autografe, am ezitări privind scrierea cuvintelor – de la 15 ani scriu mecanic, mai întâi la mașină, iar din 2000, la computer, mereu am scris mai întâi de mînă poeziile...

– *O comparație între mediul cultural ieșean și cel bistrițean?*

– Nu am destulă informație despre Bistrița, mai ales că n-am mai ajuns de multă vreme. Culmea, înainte de 1990, veneam mai des. Cunosc însă mulți scriitori ai locului, de la Oliv Mircea și Virgil Rațiu la părintele Ioan Pinteș și Alexandru Petria. Îmi imaginez că Bistrița, fiind un oraș mai mic, are o viață culturală mai restrînsă cantitativ, dar asta nu înseamnă că mai puțin intensă. Apoi, aș putea pune mîna în foc că și aici, ca și în Iași, există diverse grupuri și biserițe în oarece competiție, poate și conflict, dar am întîlnit așa ceva pînă și la Chișinău, asta fiind o probă clară că, indiferent de ce parte a munților sau a Prutului, toți suntem români! Glumesc, dar celor care vor să controleze totul le convine foarte mult asta și, bănuiesc, mai pun și benzină pe foc!

– *Vă mulțumim și vă mai așteptăm la Bistrița.*

Interviu de **Menuț MAXIMINIAN**

Cornelia Felicia MACARIE

**„Vrem ca în orașul nostru să
existe librării ca spații primitoare
pentru cei care iubesc cartea sau
au nevoie de ea”**

– Doamna conf. univ. dr. Cornelia Macarie, sunteți managerul societății „Aletheia”, societate de librării, pe care ați construit-o cu răbdare începând cu 1990 și azi aveți librării de nivel occidental. Vreți să descrieți, pe scurt, parcursul, principiile după care v-ați ghidat, folosite cu siguranță și pentru alții.

– Pe 25 iunie 2013 am aniversat 22 de ani de prezență în industria cărții naționale. Suntem, cu alte cuvinte, la vârsta maturității în această piață, ea însăși matură. Aceasta nu înseamnă însă că efortul nostru de a ne menține este mai mic decât la începuturi. Aș putea spune că, dimpotrivă, provocările actuale sunt mai mari deoarece schimbările sunt mai rapide și într-un anume fel mai neașteptate.

Parcursul nostru nu a fost lipsit de momente critice, de eșecuri dar, la fel ca și în viață, ne amintim de succese și învățăm să nu repetăm acele greșeli care au condus la eșec. Dacă ar fi să punctez câteva momente fericite acestea ar fi: privatizarea firmei în anul 1995 prin cumpărarea de către salariați a acțiunilor, înființarea editurii și a tipografiei, obținerea a mai multor finanțări nerambursabile din fonduri europene sau naționale, certificarea sistemelor de management a calității și sănătate și securitate în muncă, renovarea și reamenajarea spațiilor comerciale, organizarea de evenimente (întâlniri cu scriitorii, dezbatere, concerte, expoziții etc).

Principii? Aceleași după care și trăiesc: respect, corectitudine și înțelegere față de oameni, dăruire față de muncă, importanță dată învățării continue și răbdare în a obține rezultate.

– La librăria Casa Cărții „N. Steinhardt” au avut de-a lungul a două decenii evenimente care constituie repere ale faptului cultural bistrițean, și nu numai. Puteți să enumerați câteva dintre cele mai apropiate sufletului dumneavoastră și deopotrivă bistrițenilor?

– Îmi amintesc cu bucurie dar și cu nostalgia timpului trecut despre prezența la Casa Cărții N. Steinhardt a unor personalități cum ar fi: Nicolae Breban, Ana Blandiana, Adrian Marino, Octavian Paler, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Gheorghe Crăciun, Doina Uricariu, Ion Mureșan, Iustin Panța, Valeriu Anania, Alexandru Vlad și bineînțeles aproape toți scriitorii bistrițeni.

– „Aletheia” este locul miraculos în care pot fi găsite cărțile importante, abia apărute în marile orașe, cărți ale scriitorilor bistrițeni; cititorul le poate răsfoi la un ceai aromat și apoi cumpăra, ceremonialul fiind unul special. Cum v-a venit ideea acestei asocieri și ce ați răspunde scepticilor cărții pe hârtie, prăpăstioșilor, să zicem?

– Noi ne-am asumat de-a lungul vieții și o dată cu trecerea timpului rolul de responsabilitate socială. Credem că dacă viața a fost darnică cu noi și ne-a dăruit din plin cu mult

noroc, putere de muncă și de ce nu, cu inteligență creativă, trebuie și noi la rândul nostru să dăruim celorlalți din ceea ce avem. Vrem ca în orașul nostru să existe librării ca spații primitoare pentru cei care iubesc cartea sau au nevoie de ea. Eu datorez tot ceea ce sunt cărților pe care le-am iubit încă înainte de a ști să citesc. Înțeleg atunci această nevoie de carte și știu că nu toți își pot permite să și cumpere. Vin zilnic tineri și vârstnici care citesc o carte în librărie iar a doua zi revin să continue lectura fără să cumpere. Merită să le oferim tot ce se poate pentru a trăi bucuria lecturii.

Scepticilor cărții pe hârtie le doresc să nu aibă baterie la laptop în momentul cel mai important al lecturii. Glumesc. Piața este largă. Încăpem cu toții. Chiar ne putem sprijini reciproc în câștigul cititorilor.

– *Sunteți om de carte, cadru didactic universitar, autor de cursuri, și om al cărților în sensul că sunt în obiectul de activitate a societății „Aletheia”. Cum împăcați fericita coincidență a vocației universitare, cu cea de manageriat al societății „Aletheia”?*

– V-am spus că sunt norocoasă. Sunt un dascăl care vorbește studenților din practică și un practician care învață tot timpul din teorie. Aș putea aspira la mai mult în carieră?

– *Ați inaugurat începând de luni, 17 iunie a.c., Zilele Aletheia – Întâlnirile de la Casa Cărții N. Steinhart, unde au participat importanți scriitori din Bistrița și din țară. Au fost lansate cărți, între care și antologia de proză, recent apărută, Profetul de la Duba, de Virgil Rațiu, directorul Editurii Aletheia, și „omul care aduce cartea” bistrițenilor. V-aș ruga să-mi spuneți cum s-au desfășurat evenimentele Zilele Aletheia și dacă intenționați să țineți anual Întâlnirile de la Casa Cărții, o casă de carte deja cunoscută și recunoscută în întreaga țară?*

– **Zilele Aletheia** au la origine o situație ușor comică: când colegele de la Librăria Casa Cărții N. Steinhart au configurat o pagină pe facebook pentru librărie, au trecut data de 25 iunie 1991 ca dată de naștere a societății (așa apare pe certificatul de înregistrare). Tot ele au venit cu ideea să sărbătorim acest început chiar dacă nu ne

refeream la o cifră rotundă de ani. Zilele vor avea loc și la anul, evident. În câștigul, sperăm, al clienților și prietenilor noștri. Această primă ediție a fost organizată într-un bun parteneriat cu Centrul pentru Cultură Bistrița-Năsăud, inițiind întâlniri cu edituri din Bistrița și din țară. În prima zi, luni, 17 iunie, cum am spus, am găzduit cărțile Editurii Charmides din Bistrița, al cărei director este scriitorul și traducătorul Marin Mălaicu-Hondrari, patronul spiritual al ei fiind Gavril Țărmure, directorul de acum al CJC. Au fost lansate multe cărți recent editate. Fiecare titlu s-a bucurat de prezentarea venită din partea altui scriitor. Astfel: prozatorul

Ion Pop la librăria N. Steinhart

Alexandru Uiuiu a vorbit despre cartea de versuri, o carte de debut târziu, *Fiindu-ți aproape*, de Constantin Rîpă, pot spune, marele compozitor și dirijor clujean, universitarul de la Conservatorul „G. Dima” din Cluj; poezii Ștefan Manasia și Dan Coman au lăudat până peste poate cartea de poeme *liber de causis*, de Florin Partene, pe numele său conspirativ de clan poetic, John; poetul Nicolae Bosbiciu a vorbit despre noul roman semnat de Daniel Sidor, *Capriciul* [25], concitadinul nostru. Criticul George Țâra a prezentat cartea de proze a lui Cornel Cotuțiu, *Douăzeci*, adică 20 de povestiri; tot George Țâra a vorbit despre volumul de debut al unui nonagenar, bistrițean la rândul-i, o carte de memorii și mărturisiri, *Viața era frumoasă*, de Pavel Târnovan. Vârful de lance al întâlnirilor de luni l-a constituit lansarea celei de a 2-a ediții a cărții de debut (1981) a poetului Ion

Mureșan, *Cartea de iarnă*, apărută atunci la Editura Cartea Românească. Acum avem o ediție revăzută și adăugită, în sensul că au fost așezate la loc versurile eliminate de cenzura ceașistă. Despre volumul lui Ion Mureșan, fără doar și poate cel mai mare poet român în viață – a recunoscut faptul și Ana Blandiana într-un interviu de acum vreo 18 ani – au ținut să vorbească aproape toți cei prezenți. A fost

Ion Mureșan (re)citește din *Cartea de iarnă* la librăria N. Steinhardt

ca un ritual al unei renașteri. I s-au alăturat lui Ion Mureșan: Ioan Groșan, de la București, Alexandru Vlad, de la Cluj, au mai vorbit Dan Coman și Ștefan Manasia, au ținut să vorbească Constantin Rîpă, Alexandru Uiuiu, Gavril Țărmure, care a și recitat din carte, știind-o toată pe de rost. Criticul literar Ion Pop, universitarul clujean, a prezentat pe larg, exhaustiv, poezia și poetica lui Ion Mureșan, într-un discurs stăpânit la maximum. Spre final, Ion Mureșan, vădit emoționat, a recitat un poem inedit, asta ca să demonstreze publicului că încă nu e rătăcit în poezie, ci prea-stăpân. Ziua de marți, 18 iunie, a fost rezervată tuturor. La ora 16.30 Casa Cărții s-a umplut de elevi de clasa a treia pe a patra, de părinți și bunici. Învățătoarele Cristina Catalano și Adina Pitea Crișan au îngrijit o carte scrisă de copii, *Copilăria – vers, creație, zâmbet și culoare*, apărută la Editura Aletheia. Toată bucuria intrării în vacanță a fost

revărsată peste cărțile din librărie și mai departe. La ora 18.30 invitata serii a fost Editura Tracus Arte din București, reprezentată numai de scriitori de seamă. Au fost lansate opt titluri, sper să nu scap dintre ele. Moderatorii întâlnirii au fost Cosmin Perța și Ioan Cristescu, poetul, respectiv, administratorul din spatele frontului al editurii. Așa: *Motanul*, poeme de Eugen Suciu, *Sissi* și *Universul din cușcă*, prozopoeeme de Pavel Șușară, *Omul giruetă* de Adrian Alui Gheorghe, tot versuri. Au urmat volumele îngrijite de George Volceanov, *William Shakespeare – Opere VI* și *Caietele Shakespeare*, și iarăși poezie, volumul *Căderea-n sus a corpurilor*, de Ioan Es. Pop. Adrian Alui Gheorghe s-a îngrijit și de editarea unei antologii din creația lui Aurel Dumitrașcu, un poet prea repede plecat dintre noi, titlul volumului: *O mie și unu de picioare verzi*. În aceeași zi, invitata noastră a fost și Editura Cartea Românească. Despre volumul de memorii și lecturi de azi, *Proximități și mărturisiri*, de Ioan Pinte, au vorbit pe larg Cosmin Perța și Ioan Cristescu. Ioan Cristescu este și el conjudețean al nostru, în prezent este muzeograf la Muzeul Literaturii Române din București. Joi care a urmat a fost ziua prozatorului Virgil Rațiu. La Editura TipoMoldova din Iași a fost publicat volumul de proze *Profetul de la Duba*, o antologie de peste 600 de pagini care cuprinde și multe proze inedite, îngrijită de redactorul editurii, poetul Aurel Ștefanachi, prezent la lansare. Despre cartea lui Virgil Rațiu și prozatorul nostru au vorbit criticul literar George Țăra, criticul de artă Oliv Mircea și eseistul Corneliu Florea și cine a mai dorit, deoarece s-a dat liber la vorbe. Nu a lipsit din peisajul prezentărilor revista trimestrială *Mișcarea literară*, aflată în cel de al doisprezecelea an de apariție, tipărită prin grija Editurii Eikon din Cluj. Olimpiu Nușfelean, directorul publicației, a descris sumarul numărului dedicat poetului clujean Horia Bădescu, din redacția revistei, care și-a început parcursul tot la Aletheia, făcând parte Ioan Pinte, Andrei Moldovan și Virgil Rațiu. Cu siguranță ne vom reîntâlni și la anul.

Interviu de **Victor ȘTIR**

Bianca GRAD

Povestea lui Tommi...

Era târziu, soarele asfințise demult, iar noi, fetele (eu, Carla și Verusca), stăteam în grădina în care iasomia împrăștia un parfum puternic, excitant, incitant...

După ce luă o înghițitură din limonada cu gheață, trecându-și vârful limbii peste buzele cărnoase și roșii, Carla își începu povestea pe care ne-a promis-o de mult timp...

„Ca să înțelegi mai bine, Sabina, întâi de toate trebuie să-ți vorbesc despre familie. Da, despre familia în care m-am născut; Sunt a opta dintre cei nouă copii. Părinții mei, Donato, ce din păcate nu mai este printre noi, de optsprezece ani, și care a dispărut pe neașteptate și dureros, și Anna Rosa, acum de optzeci de ani, au emigrat dintr-un sătuc din sudul Italiei, Oppido Lucano, din provincia Potenza.

În îndepărtatul 1950, ajunseseră în Toscana unde, și alte neamuri de-ale lor găsiseră de lucru.

Tatăl meu, și mama mea, care deja aveau cinci copii mici, lăsară sătucul lor, acceptând să devină lucrători pe un pământ străin. Valizele erau din carton, legate cu sfoară, având puține haine înăuntru, dar erau ardei, vinete, roți de brânză de oaie, sticle de ulei și vin și multe speranțe pentru un viitor mai bun.

Călătoria era lungă și extenuantă, îngrămădiți înăuntru unui camion, alături de alți țărani, care la fel ca ei lăsau în urmă satul natal, pornind în căutarea norocului.

Donato lucra ca agricultor, toată ziua, Anna Rosa îl ajuta, ocupându-se de casă, cât și de cei cinci copii ai lor: Caterina de douăzeci de ani, Maria de optsprezece ani, Mikele de șaisprezece ani, Rocco de paisprezece ani, și Domenica de doisprezece ani.

Frații mei și-au trăit copilăria, într-un mod dur, lucrând pe câmp alături de părinți. Dimineața, înainte de a merge la școală, trebuiau mulse vacile, pentru a putea fi pregătit laptele, pe care tata trebuia să-l vândă la piață. După masă trebuiau îngrijiți porcii și oile, fiind nevoiți să-i ducă la păscut, iar spre seară, să-i readucă acasă. Viața se scurgea senină, chiar dacă sărăcia era mare. Intrară în acel an, într-o iarnă deosebit de friguroasă, urmând o primăvară foarte ploioasă, neavând parte de o recoltă bună de grâu, văzându-se nevoiți să strângă „cureaua” mai mult ca de obicei. Un ou fiert era împărțit și mâncat în trei, un hering afumat reprezenta cina pentru toți, dar, precum spunea și tata, erau cu toții fericiți și se mulțumeau cu acel puțin.

Recolta pământului trebuia împărțită cu moșierul, iar o parte din puținul ce rămânea trebuia vândută în piață, pentru a fi cumpărate haine și pantofi, care treceau pe rând de la o soră la alta, de la un frate la altul, scurtate sau alungite, după necesități. Când pantofii deveneau prea mici, li se tăia vârful, în așa fel, încât, mai puteau fi folosiți pentru încă o

**Premiile
Mișcării literare**

perioadă. Frații mei, care aveau deja simț comercial, duceau la școală câțiva pumni de cireș, pe care le furau în drumul lor spre școală, iar în schimbul lor primeau bomboane, sau, când aveau noroc, câte o jumătate de liră.

Într-o zi, pe neașteptate, muri moșierul, și ai mei fură constrânși să lase casa timp de câteva zile: „Și acum, unde ne ducem?”, gândi cu voce tare tatăl meu, „Cu cinci copii și cu mama însărcinată din nou...”.

Donato însă a avut mereu un caracter puternic, nu se dădea bătut niciodată, și, îngrămădind puținele lucruri într-un cărucior, traversară Ombrone, ca să caute o locuință provizorie, într-un sat vecin.

Când tatăl meu îmi povestea acestea, mi se părea că văd dinaintea ochilor scena: el care trăgea de căruță, trecând prin râu, mama și frații mei în căruță, încercând să țină pe loc, cât de cât în echilibru, puținele obiecte ce le duceau cu ei. Dar credința în Dumnezeu i-a ajutat mereu. Avură noroc, găsind o familie foarte drăguță, care le-a închiriat imediat o bucată de pământ, îndeajuns cât să trăiască. Viața reîncepea ca înainte; lunile se scurgeau cu o liniște aparentă, până când, noul moșier decise să încredințeze gestionarea muncii câmpului unui verișor de-al său, reîntors din America, ce pusese în vedere alor mei, să lase imediat, în dimineața următoare, casa liberă.

Mama mea era însărcinată în șapte luni, era iarnă, foarte frig, și încă o dată se găseau în situația de a nu ști unde să-și pună capul să doarmă. Frica de ziua de mâine va însemna pentru totdeauna, sau aproape pentru totdeauna, familia noastră.

Încă o dată, Dumnezeu îi ajută să găsească un alt cămin, și, după două luni, se născu fratele meu Gerardo. Abia născut, era ceva ce-l făcea deosebit: pielea lui era foarte închisă la culoare, iar ochii și părul său erau foarte negri; noi toți suntem șateni și avem ochii verzi. Dar cu toată această „noutate”, creștea sănătos și puternic, alături de frații mei mai mari. Problema apărui când, în clasa întâi, învățătoarea îl chemă pe tata, spunându-i că Gerardo nu reușea să înțeleagă la fel ca ceilalți copii, având mari probleme în a citi și scrie... Era probabil retardat. Începu în felul acesta, lungul pelerinaj la doctori, cu speranța că vor

auzi spunând că nu era adevărat, dar, din nefericire, adevărul era acesta.

În casă am auzit mereu că acest lucru se datora probabil fricii pe care mama mea a avut-o mereu în timpul sarcinii, cum spunea chiar ea: „Când m-am văzut fără casă și fără să știu unde vom merge, simțeam cum sângele îmi fierbe în vene...”.

După Gerardo, s-a născut Giuseppe, apoi eu, Carla și, în fine, sora mea Antonietta. Familia mea se mută pentru a nu știu câta oară. Sosirăm la Restone. O mică fracțiune aparținând Valdarmoului Fiorentin, unde tatăl meu cumpără, doar Dumnezeu știe cu câte sacrificii o casă. Oh Doamne, s-o numești casă e poate prea mult!

În realitate era un hambar, care avea doar acoperiș și podele găurite în mai multe locuri, lăsând să se întrevadă niște cămăruțe înguste și mici. Dar Donato era fericit, aceasta era casa lui, și nimeni nu-l va mai scoate din ea.

Inundațiile din 1966, dădură tatălui meu, oportunitatea găsirii unui loc de muncă la Firenze, ca zidar zugrav, și cu primul salariu, puse la punct, cât de cât, casa.

Întâi aranjă podelele, după care încăperea cea mai mare, o împărți în două, cu ajutorul unei oribile draperii cu flori. Deoparte dormeau fetele, iar de cealaltă băieții.

Între timp, și frații mei mai mari își găsiră de lucru. Caterina se căsătorii, lăsând familia; Gerardo frecventa un institut pentru minori, unde învăța să citească și să scrie, dar tata nu se resemna în fața acelei nenorociri, continuând să-l ducă pe Gerardo la diverși profesori, care nu făceau altceva, decât să întărească diagnosticul, pe care-l știa deja. Citi în ziarul „La Nazione” anunțul unui mag, pe nume Orte, care se zice că vindeca orice tip de boală, și îl duse și la acesta.

Din punctul de vedere al magului, era îndeajuns să-i facă baie cu oțet lui Gerardo, și acesta s-ar fi vindecat.

Îmi amintesc litrii, și mirosul puternic de oțet, consumat în această inutilă speranță. Când nu știu al câtelea medic, de această dată din Siena, îi zise tatălui meu să se resemneze, Gerardo începu să-și manifeste în mod violent boala. Diagnostic: oligofren.

În mintea mea de femeie, de acum matură, s-au întipărit amintiri dureroase despre această boala. Crizele de violență ale lui Gerardo îl făceau să spargă tot ce îi cădea în mână: farfurii, pahare, scaune. Încercam să-i ținem sub control aceste acte de furie cu ajutorul medicamentelor, dar uneori, chiar sticlute întregi de calmante nu ajutau la nimic. Fizic Gerardo creștea, dar creierul lui rămânea ca al unui copil de opt ani. În mod frecvent, noaptea nu dormea, plimbându-se prin casă, iar eu, ca să nu-i deranjeze pe frații și pe părinții mei, îl luam cu mine în pat, și îi vorbeam încet-încet, de multe ori adormeam împreună.

În casă era mereu atmosfera tensionată, trăind cu spaima că s-ar putea întâmpla ceva dramatic. Îmi amintesc însă și de momentele frumoase, ca acela când Gerardo îmi mulțumea cu o îmbrățișare, ce era gata să mă sufocă (el cântărea aproape nouăzeci de kilograme, iar eu abia douăzeci și cinci), și asta doar pentru că l-am bărbierit, sau l-am dus la stadion ca să-și vadă echipa preferată. Lumea îl privea, iar el mă întreba: „Ce au aștia de privit?”, iar eu îi răspundeam: „Ne privesc pentru că suntem o pereche frumoasă!”, și el râdea, cu acel răs de copil fericit, într-un corp de adult.

Rând pe rând, frații mei se căsătoreau, și familia se rărea. Boala lui Gerardo progresa, crizele lui de violență și ieșirile lui pline de furie deveneau din ce în ce mai dese și mai puternice.

Îmi amintesc de-o seară, în care a trebuit să chemăm ambulanța, și am văzut cum l-au dus la spital în cămașă de forță. Îi legară mâinile și picioarele ca unui animal, dar el era doar bolnav.

Între timp, Giuseppe, Antonietta și cu mine am crescut. În acei ani, pe care Donato îi numea cei mai buni, am avut șansa să mergem la școală, să terminăm liceul și să ne luăm bacalaureatul. Antonietta reuși chiar să termine facultatea de litere din Firenze, unde noaptea îngrijea de o bătrână, iar ziua mergea să studieze. Ai mei îmbătrâniră, iar eu m-am transferat la Firenze, unde am găsit de lucru într-o renumită tipografie, aceeași în care lucrez și acum. Nu reușeam să fiu liniștită, la

gândul că-l voi lăsa pe Gerardo singur cu ai mei. Așa că am luat hotărârea de-a căuta un loc adecvat bolii sale. N-a fost ușor. Am ajuns până la San Salvi, considerat până acum câțiva ani, o casă de nebuni, un loc de recuperare, se spunea, dar camerele păreau adevărate colivii. Așa că ne-am întors urgent acasă.

Cu ajutorul unui preot, am găsit un loc adecvat la Cecina, un institut adaptat bolii sale. Locul mi s-a părut ideal, dar să-l convingem pe el să stea departe de casă n-a fost deloc ușor. Nu știu câte persoane au reușit vreodată să viziteze pe cineva într-un loc de acest fel... Când se deschidea poarta, mi se părea că intru într-o altă lume. Inima mi se strângea, când zeci de persoane, bărbați și femei, tineri și bătrâni, îți veneau în întâmpinare, cu acel zâmbet aparte, cerându-ți o țigară sau un bănuț.

Te îmbrățișau, te atingeau, ți se așezau alături. Eu i-am admirat mereu pe acei tineri infirmieri, capabili să lucreze în acea atmosferă specială. Când pleci de acolo, îi mulțumești lui Dumnezeu și nici nu bagi de seamă defectele pe care le ai.

De fiecare dată când mergeam în vizită la Gerardo, plângea și vroia să se întoarcă acasă. Inima mi se strângea de durere, dar era unica soluție. Evident, institutul era particular, iar eu încă nu știu cum făcea tatăl meu, din singurul salariu de zidar, să plătească și serviciile din acel loc.

Când mergeam să-l caut, îmi ieșea în întâmpinare, mereu cu radioul în mână, marea lui pasiune.

Cu mersul incert, cu acel miros de dezinfectant folosit în acele locuri, și el zicând, în timp ce clătina din cap: „Aici toți sunt bolnavi...”.

În luna ianuarie din 2002, tatăl meu suferi dintr-o dată de un ictus și, după două zile de comă, muri. Moartea lui ne-a luat pe neașteptate și tuturor ne era teamă pentru mama, care-l iubise enorm. Trecură anii...

În luna noiembrie a anului 2004, ne-au chemat de la institut, spunându-ne că Gerardo a fost internat, datorita unei tuse persistente. Am plecat să vorbim cu doctorii, diagnosticul era teribil, cancer la plămâni. Ar fi vrut să i-l

scoată pe cel mai bolnav, printr-o intervenție chirurgicală, ce ar fi trebuit să aibă loc într-o zi de miercuri, la spitalul Pisa.

Am plecat, lăsându-l pe Gerardo șezând într-un fotoliu, făcându-mi cu mâna. Aceasta e ultima imagine cu el în viață. Muri dintr-o dată, în ziua următoare.

Tommaso, fiul Antoniettei și al lui Roberto, se naște pe 9 mai 1992. E frumos, blond, cu doi ochi mari și albaștri. Mama, ce trăiește de acum împreună cu ei, e fericită. Ea trebuia să aibă grijă de Tommi. Într-una din compunerile lui de mai târziu, se descria astfel: „Mă numesc Tommaso, Tommi, pentru prieteni. Am treisprezece ani și sunt cel mai mic dintre toți colegii mei de clasă. Asta pentru că am mers la școală cu un an mai devreme. Așa a fost să fie. Trebuia să merg la școală în mod normal doar peste un an, dar mama mea, fiind învățătoare, ar fi trebuit să devină și învățătoarea mea, dar cum asta nu era posibil, m-a pregătit, și m-a făcut să dau examenul ca să trec direct în clasa a doua. A decurs totul bine. De atunci am rămas mereu în clasă cu colegii mei mai mari, lucru ce uneori era dificil, iar alteori mi se părea simplu. Din fericire am o statură robustă, iar diferența dintre mine și colegii mei nu e prea evidentă. De obicei port părul scurt, am ochii albaștri, nasul scurt și drept, urechi normale, dinți albi și, din punctul meu de vedere, un spațiu cam mare între ei. Am avut aparat dentar timp de doi ani, dar cu rezultate minime. Nu-mi plac coapsele mele, ce mi se par prea musculoase, iar unghiile sunt prea scurte. Picioarele mele sunt mici și, ca urmare, pasul meu e mărunț, doar atunci când alerg toți îmi spun că sunt super rapid. Sunt vioi, generos și puțin supărăcios. Nu vorbesc prea mult, drept compensare am o voce groasă, ce se aude peste tot. Nu am prea multă răbdare, și pentru asta ai mei se supără. Sunt pofticios și îmi place să mănânc orice, tot, după care mă întind pe pat și mă uit la televizor. Îmi place mai mult ca orice să mă uit la fotbal. Dintre filme, prefer comedii și cele de aventuri. Am învățat să economisesc, de când în această vară am fost pentru o scurtă perioadă să lucrez ca zugrav. Sunt mulțumit de această școală, chiar dacă trebuie să mă

obișnuiesc să fac naveta cu trenul. Colegii mei sunt simpatici și nici de profesori nu mă plâng. Desigur, de când am început liceul, viața mea s-a schimbat puțin. Îi văd mai rar pe vechii mei prieteni și sunt de obicei pe fugă într-un tren și autocar”.

După trei ani se naște surioara lui, Alice, și familia devine perfectă. Tommi, când o luă pentru prima dată în brațe, exclamă într-un mod comic: „Dar eu vroiam un frățior!”. Mai târziu, într-o altă compunere de-a sa, spune: „Împart camera cu sora mea de zece ani, care e insuportabilă și precisă. Când las ceva pe jos, sau nu pun la loc, mă bombăne mereu, ca și cum mi-ar fi mamă. Desigur, eu nu sunt chiar ordonat, dar ea exagerează, așa că ne certăm des, iar bunica mereu îl ceartă pe cel mai mare”.

Luând încă o înghițitură din limonada în care gheața se topi demult, lăsând o lacrimă să i se scurgă din coada ochiului drept, Carla suspină, zicând: „și ajungem astfel la prima dată ce va însemna începutul unei noi vieți, nu de trai, ci de supraviețuit.

Suntem în primele zile ale lunii mai din 2007. Ca urmare a obișnuitului telefon, pe care-l dau zilnic surorii mele, înțeleg că e puțin preocupată pentru Tommaso, care de câteva zile se plânge de dureri de cap, ce sunt urmate de vărsături. Aceste episoade se repetă îndeosebi dimineața, imediat după ce se trezește. Eu o liniștesc spunându-i c-o fi vârsta: „Are cincisprezece ani, o viață frenetică, împărțită între școala din Firenze, antrenamente și partide de fotbal.” Dar și mama insistă să-l ducă la doctor. Aceștia îi sfătuiesc pe părinți să-l ducă pe Tommaso într-un centru specializat pe bolile capului, ce se afla la Careggi. Vizita decurge simplu, medicul îl vede pe acel tânăr de 1,80, robust, confirmă că sunt tulburări datorate creșterii, dar îi sfătuiește să facă oricum o tomografie.

Îi recomand surorii mele un centru specializat, ce se afla la Terentola, unde am fost și eu odată pentru o radiografie. Așa și fac, cerând o întrevedere rapidă. După care, îl roagă pe medic să-i trimit rezultatele prin fax.

Îmi voi aminti mereu acea zi. Eram la serviciu și, când i-am telefonat Antoniettei, ca s-o întreb de rezultate, ea a izbucnit în plâns.

Era ceva ce nu era în ordine. M-am învoit să merg urgent la ea. Am ajuns la Leccio de îndată. În casă era doar mama, care îmi spuse că sunt plecați la medic să-i arate rezultatele tomografiei. Îmi părea că timpul nu mai trece. Prin fereastră îi văd pe toți trei sosind, cu privirea întunecată. Antonietta și Roberto vorbesc în mod superficial în fața lui Tommaso. E vorba de un chist ce trebuie operat. Începe șirul lung de alte vizite la Firenze, Milano... Tommaso știe că trebuie să se opereze și plânge spunându-mi: „Nu vreau să-i las să-mi deschidă capul!” Eu îi explic că acum toate operațiile se fac cu microchirurgie, și nu se vede nimic, nici măcar o cusătură. Al nu știu câtelea medic consultat îi îndrumă spre spitalul Mezer, unde operează un chirurg specializat, chiar în acest tip de intervenții la copii. Acesta din urmă îi liniștește zicându-le că e vorba de o intervenție de rutină.

28 mai 2007 e o alta dată întipărită în inimă. Tommaso este operat. Intervenția începe la opt dimineața și se termină seara la ora 18. E o zi ploioasă, fulgerele și tunetele împart cerul. Îmi amintesc că fără să vreau mă gândeam: „Doamne, fă să nu se ia lumina...”. Tommaso iese din sala operatorie, cu căpușorul înfășat, iar chirurgul ne spune că totul a decurs bine. Nu a putut să-i scoată rădăcinile chistului, deoarece sunt într-o poziție foarte delicată a creierului, și s-ar fi putut compromite mai apoi mersul. Drept urmare, pentru moment, lucrurile stau astfel. Începe convalescența, iar controalele următoare confirmă că nu s-a schimbat nimic.

Toți avem senzația că lucrurile au luat o întorsătură bună. Suntem în august, iar Tommi cere voie să meargă la mare cu prietenii. Chiar dacă grijile sunt multe, permisiunea este acordată. Cu siguranță a fost vara cea mai frumoasă din viața lui.

În octombrie se reface tomografia și se găsește lichid în vecinătatea răni. Nu e o problemă, din punctul de vedere al medicului, care spune că poate fi aspirat. Zis și făcut. I se recomandă și un ciclu de radioterapie, care vine înfruntat cu mult curaj de către Tommi, chiar și atunci când, spălându-și părul, vede multe fire în vană. Își trece des mâna prin păr, îndreptându-l în față, ca să acopere unele

goluri. Dar după aceea, părul lui crește din nou.

Doctorița ce practica radioterapia afirma că în 80% din cazuri, se obține un rezultat pozitiv. De ce noi trebuia să intrăm în procentul de 20%?

Viața reîncepe cursul normal, Tommi se reîntoarce să joace fotbal. În timpul unei finale de campionat, dă golul decisiv, care face ca echipa din Figline să câștige campionatul. E sărbătoare mare la Leccio, cu șampanie, și un articol în ziarul local, unde se poate citi, că un tânăr jucător de fotbal a reușit să înfrângă răul. Tommi efectua mereu controale periodice, preocupându-se de faptul că, toate acele radiații ar fi putut să-i facă rău. Așa se ajunge în mai 2008. După a nu știu câta tomografie, se observă că chisturile s-au înmulțit, acum sunt trei.

Nu e posibil, Tommi se simte bine, și totuși trebuie operat din nou.

11 iunie 2008, altă dată teribilă, când Tommaso intră în sala operatorie la opt dimineața. Pare o intervenție simplă, ar trebui să dureze puțin, și suntem în aparență toți calmi. Operația se sfârșește la ora 16, când chirurgul vine și ne spune cu multă naturaleză, probabil datorate experienței sale, că boala lui Tommaso a făcut metastază și că Tommaso va mai avea maxim trei luni de trăit.

Lumea ne cade în cap. Îi văd pe Antonietta și pe Roberto cum aleargă spre o terasă și mă gândesc cu groază că vor să se arunce de la etaj. Nu știu să descriu ceea ce se încearcă în anumite momente, e o durere surdă. O voce ce spune: „Nu poate fi adevărat, nu ni se poate întâmpla nouă!” Și o alta, care zice: „Tommi nu trebuie să știe că are o tumoare la creier”. Între timp el se trezește din anestezie, spunându-ne că se simte bine. Petrece o lună la spital, unde încep primele dureri la picioare, vărsăturile devin din ce în ce mai frecvente, ajungând până la de douăzeci de ori pe zi. Primele perturbări apar la vedere, cu un ochi vede dublu, și umblă prin casă cu un ochi bandajat. Spitalul i-a programat deja asistență la domiciliu, pentru bolnavii în fază terminală, și în fiecare zi vin să-i administreze morfină. Petrece ziua în

patul cel mare al părinților, având-o pe mama sa alături zi și noapte.

Antonietta a învățat să-i administreze morfina, astfel încât să-i permită să fie treaz și să poată vorbi cu restul familiei.”

Cu mâna stângă, Carla își usucă urma lăsată de o lacrimă pe obraz, și continuă: „Tommi n-a vorbit nicicând de tumoare. Era conștient de faptul că se va simți rău pentru un timp, dar că se va vindeca. Îmi amintesc de dățile când vroia să-și scoată fluturașul prin care era administrată morfina, pentru că îi irita pielea. Se întreba de ce îi ies pe piept, toate acele bubițe care-i provocau mâncărime, iar mama sa, cu o iubire pe care doar o mamă o poate da, îl ungea cu o cremă, convingându-l că era miraculoasă, și că acele bubițe se datorau adolescenței. Fizioterapista, prietenă de familie, venea în fiecare zi să-i facă masaj la spate, ce devenea mereu mai dureros.

Câteodată o auzeam întrebându-l dacă se simte mai bine, iar el îi răspundea: „...mi se pare că da...”

Ca să mai reducă din durerile de la picioare, purta un ciorap elastic, iar eu glumeam spunându-i că seamănă cu Nureyev, marele balerin rus.

Boala progresa însă în grabă și, în scurt timp, și echilibrul devenise precar.

Într-o seară, în timp ce eram la cină cu ei, îl văd pe Tommi că încerca, inutil, să prindă cu furculița o bucătică de carne de pui din farfurie. După numeroase tentative reușește, în final retrăgându-se cu un mers nesigur, comentează glumeț: „Parcă aș fi beat și merg încoace și încolo”. Noi ne privim fără să comentăm.

După vedere, boala atacă picioarele, mereu într-o manieră din ce în ce mai evidentă, se simte mereu obosit și petrece aproape toată ziua în pat. Antonietta îi invita în mod regulat pe toți prietenii săi, în fiecare zi, servindu-i mereu cu chipsuri și Coca-Cola. Câteodată, Tommi se simte într-atât de obosit, că nu vrea să vadă pe nimeni.

Zilele trec, căldura devine infernală, și suntem la sfârșitul lunii iulie.

Pentru Tommi, devine o problemă chiar și mersul la baie.

Într-o zi, în timp ce era în pat, o bombăne pe mama sa, întrebând-o ce fel de pantaloni i-a dat. Simțea că nu erau pijamalele și nu-i vroia. În realitate, era primul său pampers.

Într-o seară, sătul de a sta ca un bolnav, își anunță părinții că vrea să iasă. E ajutat să se spele și să se îmbrace, pentru a putea merge în „Piața nouă” din localitate, locul de întâlnire al prietenilor săi. Când aceștia îl văd, îi încearcă o bucurie imensă și îl sărbătoresc ca și cum totul era normal. În ziua următoare e mort de oboseală, dar fericit că a reușit să iasă din casă.

Alice, surioara lui, îi întreabă pe părinți, de ce Tommi nu se însănătoșește, dar, ca să nu o tulbure, îi ascund gravitatea situației.

Suntem în august, doza de morfină devine din ce în ce mai mare, iar Tommi nu mai reușește să mestece, mănâncă doar iaurt și supe. Îi văd fața transformându-se, și când îl întreb cum se mai simte (întrebare cretină), îmi răspunde mereu: „În fine...”

Este 18 august, și trec ca de obicei pe la el să-l văd, dar rămân blocată în ușa camerei. Are extremitățile mâinilor și picioarelor învinețite, respirație greoaie, burta umflată și privirea stinsă. Îi vorbesc, dar nu-mi răspunde. Reușesc doar să-i mângâi mâna și îl las, conștientă că suntem la final.

La ora 22, respirația lui devine din ce în ce mai greoaie, se cheamă ambulanța și e dus la spital, la urgență. Știrea se împrășteie imediat în Leccio. Prietenii se adună toți aici și se sprijină de peretele lungului coridor al spitalului, în așteptare de vești. Se pare că a trecut criza respiratorie, iar Tommi, mulțumită oxigenului stă mai bine, dar e doar o ameliorare momentană.

La ora două noaptea, primesc un telefon de la Antonietta. Tommi nu mai era, plecase...

E 19 august 2008, și reușesc în sfârșit să plâng cu toată disperarea pentru acel tânăr pe care nu o să-l mai văd niciodată, și sunt alături cu sufletul de părinți, care sunt cuprinși de disperare.

Alerg la spital, unde aflu ca Tommi a murit în brațele părinților săi.

Era un du-te-vino continuu de persoane, amici ce plâng, bunica de optzeci și trei de ani care zice că Dumnezeu ar fi trebuit să o ieie pe ea, și nu pe mult iubitul ei nepotel.

Corpul lui Tommi a fost dus pentru două zile în biserica din Leccio, iar privirea sa pare senină, toți îl mângâie și îl sărută. Când se închide capacul, disperarea tuturor e puternică, pentru că știm că nu vom mai revedea vreodată chipul dulce, cu trăsături delicate, ca ale unui înger.

Ceremonia are loc în biserica din Loppiano. Mi se pare că trăiesc într-un vis sau într-un coșmar, unde totul pare ireal.”

Era târziu, și în grădină se auzeau doar greierii. Simțeam privirea Veruscăi îndreptată înspre mine, iar eu tăcută, rămasă fără cuvinte,

suspinam plângând fără rușine, pentru soarta acelui tânăr.

Am intrat în casă, deoarece se făcuse prea răcoare, iar țăntarii ne atacau din toate părțile.

Când lumina se aprinse brusc, pe holul principal, pe peretele din față, am zărit chipul zâmbitor și luminos al lui Tommi, dintr-un tablou recent înrămat de Carla, ce mărise una din ultimele sale fotografii.

Fără să-mi spună, doar din descrierea făcută până acum, ghicisem că este el, iar Carla, apropiindu-se de el îl mângâie cu arătătorul pe obraz, spunându-mi: „Tommi, nu știu de ce, dar am impresia că cineva va scrie despre tine”, și mă privi lung, zâmbindu-mi...

(Premiul revistei *Mișcarea literară* la Festivalul Național de Literatură „Armonii de primăvară”, Vișeu de Sus, 2013)

Flori albastre

Despre literatura proletcultistă și nu numai

Icu CRĂCIUN

1. În perioada formării Dvs., dar și după aceea, ați citit literatură de sorginte proletcultistă? În ce situație?
2. De ce era cineva interesat să scrie sau să promoveze așa ceva?
3. Ce relații considerați că au existat între literatura proletcultistă „de import” și cea autohtonă?
4. Care a fost atitudinea Dvs. de lector în fața acesteia? Ați abandonat-o imediat sau ați continuat urmărirea/lectura ei? Cum v-ați apărat de influențele ei?
5. Credeți că – în exercițiul unei asemenea lecturi, dacă a fost – v-ați dezvoltat o **auto-cenzură de lectură**, alta decât „cenzura” creației sau a sistemului, și cum ați operat cu aceasta? Cum și cât timp a funcționat aceasta?
6. Cum situați literatura proletcultistă în contextul literaturii în general, dar și în raport cu alte „derapaje” literare?
7. Credeți că o asemenea „obișnuință de lectură” a funcționat și în alte situații?

Olimpiu NUȘFELEAN

Nu se poate scrie despre literatura proletcultistă românească fără a arunca o privire generală asupra situației politice a țării noastre din anul 1944 și fără a prezenta, măcar în rezumat, relațiile sovieto-române așa cum reies din *Convenția de armistițiu între guvernele Uniunii Sovietice, Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii, pe de o parte, și Guvernul Român, pe de altă parte* (vezi *Relațiile Sovieto-Române*, Editura în limbi străine, Moscova, 1944, pp. 12-20); precizez faptul că, la semnarea convenției, Guvernul și Înalțul Comandament al României au fost reprezentați de: Ministru de Stat și Ministru

Ancheta **Mișcării literare**

de Justiție L. Pătrășcanu, Ministru subsecretar de Stat al Afacerilor Interne, adjutant al Majestății Sale Regelui României, general D. Dămăceanu, Principele B. Știrbei și Gheorghe Popp, toți cu puteri depline. Aceștia au recunoscut înfrângerea României în cel de-Al Doilea Război Mondial și au semnat în 12 septembrie 1944 următoarele condiții:

- „de la 24 august 1944, ora 4 a.m., România a încetat cu totul operațiunile

militare împotriva U.R.S.S., pe toate teatrele de război, a rupt relațiile cu Germania și sateliții ei, a intrat în război și duce războiul de partea puterilor aliate împotriva Germaniei și Ungariei, cu scopul de a restaura independența și suveranitatea României, pentru care scop va pune la dispoziție 12 divizii de infanterie, cu mijloacele suplimentare, sub comanda generală a Înalțului Comandament Aliat (Sovietic);

- România se obligă să înceapă dezarmarea și internarea forțelor armate ale Germaniei și Ungariei, aflate pe teritoriul său (în *Anexa* se arată că măsurile nu se extind asupra cetățenilor de origine evreiască);

- forțelor sovietice și aliaților li se vor asigura înlesniri pentru libera lor mișcare pe teritoriul României, punerea la dispoziția Înalțului Comandament Aliat (Sovietic), la discreție, a tuturor construcțiilor și instalațiilor românești militare, aeriene și navale, porturi, cheiuri, cazărmi, magazii, câmpuri de aviație, mijloace de comunicație, stațiuni meteorologice, în completă bună stare și cu personalul necesar pentru întreținerea lor;

- se restabilește frontiera de Stat între U.R.S.S. și România prin convenția sovieto-

română din 28 iunie 1940;

- prizonierii de război, sovietici și aliați, dar și cei aduși cu sila în România vor fi eliberați, asigurându-li-se hrană, îmbrăcăminte, asistență medicală și mijloace de transport pentru reîntoarcere în țara lor;

- orice persoană arestată din cauza simpatiei sau activității în favoarea Națiunilor Unite va fi eliberată imediat;

- orice material de război al Germaniei sau al sateliților ei, aflat pe teritoriul român, inclusiv vasele flotei germane și ale sateliților ei, vor fi remise sovieticilor;

- exportul sau exportarea de bunuri, sub orice formă, ale germanilor sau ungarilor vor fi permise numai cu aprobarea sovieticilor;

- guvernul român trebuie să facă, în mod regulat, în monedă românească, plățile cerute de sovietici, iar în caz de necesitate va asigura acestora folosirea întreprinderilor industriale și de transport, a mijloacelor de comunicație, stațiilor generatoare de energie, întreprinderilor și instalațiilor de utilitate publică, depozitelor de combustibili, petrol, alimente și alte materiale sau servicii;

- pierderile pricinuite Uniunii Sovietice de către operațiunile militare și prin ocuparea de către România a teritoriului sovietic vor fi restituite Uniunii Sovietelor de către România în sumă de 300 milioane de dolari ai Statelor Unite, plătibili în curs de 6 ani în mărfuri (produse petroliere, cereale, materiale lemnoase, vase maritime și fluviale, diverse mașini etc.); bază va fi dolarul american la paritatea sa aur din ziua semnării acestei convenții, adică 35 dolari pentru o uncie de aur;

- Guvernul și Înalțul Comandament Român se obligă să colaboreze cu Înalțul Comandament Aliat (Sovietic) la arestarea și judecarea criminalilor de război;

- Tipărirea, importul și răspândirea în România a literaturii periodice și neperiodice, prezentarea spectacolelor de teatru și a filmelor, funcționarea stațiilor de radio, poștă, telegraf și telefon vor avea loc în acord cu Înalțul Comandament Aliat (Sovietic); de asemenea, transmițerile fără fir, corespondența telegrafică și poștală, corespondența cifrată și prin curier, precum și comunicările telefonice cu țările străine ale ambasadelor, legațiilor și consulatelor aflătoare în România să fie dirijate potrivit modului stabilit de

Înalțul Comandament Aliat (Sovietic);

- Guvernele aliate socotesc hotărârile arbitrajului de la Viena, cu privire la Transilvania (sau cea mai mare parte a ei) să fie restituită României, sub condiția confirmării prin tratatul de pace, și guvernul sovietic este de acord ca forțele sovietice să ia parte, în acest scop, în operațiuni militare comune cu România, contra Germaniei și Ungariei”.

Această convenție a fost întocmită la Moscova, în 4 copii, fiecare în limbile rusă, engleză și română, textele rusești și englezești fiind autentice. Din însărcinarea guvernelor U.R.S.S., Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii, a semnat mareșalul U.R.S.S., Malinovski.

Abandonați fiind de către americani și englezi, se observă că sovieticii învățaseră deja în cei 26 de ani de comunism (1918-1944) ce înseamnă controlarea fiecărui individ, dar și importanța cenzurii, care urmau să fie aplicate și în România. S-au găsit destul de ușor zeloși români care, în schimbul unei funcții bănoase, să le execute ordinele.

Foarte puțini intelectuali autentici au aderat la programul Frontului Național Democrat între anii 1945-1948. Astăzi, se știe că alegerile din 1946 au fost măsluite, iar victoria „zdrobitoare” a F.N.D. a fost o cacealma, deși pe listele acestei formațiuni politice au candidat intelectuali de vază: G. Călinescu, G. Enescu, M. Sadoveanu și Zaharia Stancu. Cert este că au început epurările din presa literară, acest lucru făcându-se prin interzicerea unor reviste ca „Gândirea” sau prin schimbarea unor redactori care nu s-au vândut bolșevicilor sau comuniștilor ca în cazul „Revistei Fundațiilor Regale”. Presa românească se îndreaptă spre „cultura” statului sovietic din literatura căruia încep să se facă traduceri în ritm susținut. În plan economic au avut loc evenimente dramatice: înființarea controlului muncitoresc în întreprinderi, a economatelor, etatizarea Băncii Naționale, prima reformă monetară. În același timp, începând cu 1 iunie 1946, principalele personalități politice și culturale au fost judecate de așa-zisele tribunale ale poporului, condamnate la moarte sau au primit ani grei de pușcărie. Încetul cu încetul, viața literară și culturală românească se va orienta după modelul sovietic. Oamenii de litere încep să-și publice noi volume

respectând directivele P.C.R.: „Un om așteaptă răsăritul” de Mihai Beniuc, „Versuri alese” și „Una sută de poeme” de T. Arghezi, „Țara luminii” de Magda Isanos (postum), „Lumina vine de la răsărit” de M. Sadoveanu, „Cântece de suferință și biruință” de Ștefan Tita, „Flăcări pe culmi” de A. Toma, „Grivița Roșie” de Marcel Breslașu etc.

La 11 iunie 1948 principalele mijloace de producție, inclusiv editurile și tipografiile, sunt naționalizate și totul trece sub controlul autorităților comuniste. Prin introducerea cenzurii dispar numeroase reviste de cultură; își continuă apariția „Contemporanul”, reapare „Viața românească” (serie nouă) și revista „Flacăra”, ca organ al Uniunii sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști, revistă care își va propune să combată „de pe pozițiile clasei muncitoare, ale socialismului, prin toate mijloacele ideologia burgheză”. În 1949 intră în vigoare prima planificare a economiei (primul plan anual), iar literatura urmează aceeași linie, fiind și ea „planificată”. Se cere scriitorilor să realizeze atâtea opere despre viața nouă, atâtea de combatere a capitaliștilor și chiaburilor (mai târziu, prin anii ‘50, analizând „Capra cu trei iezi” a lui Creangă, însuși Sadoveanu va susține că Lupul reprezintă chiaburul român(!), – vezi „Contemporanul”, nr. 173/1950), atâtea împotriva imperialiștilor, fără a se ține cont de valoarea lor artistică. Acum sunt scoși din manuale Titu Maiorescu, Eugen Lovinescu și George Călinescu, pilonii criticii în istoria literaturii române. Bineînțeles că totul s-a adaptat cuvântărilor lui I. V. Stalin și aplicarea în țara noastră a teoriei leniniste asupra culturii. Procesul de epurare s-a extins și spre Academia Română; în vara anului 1948 are loc reorganizarea acesteia când devine Academia Republicii Populare Române. Dacă G. Călinescu își menține locul (deși fusese eliminat de la catedră), alții nu au aceeași soartă, Lucian Blaga fiind unul dintre ei. Cu siguranță, dacă ar fi trăit, același destin l-ar fi avut Liviu Rebreanu și Ioan Alexandru Brătescu-Voinești. În schimb, intră în Academie anonimul D. Th. Neculuță și poetul oportunist A. Toma, cel care l-a corectat pe Eminescu astfel:

„Câte sute de catarge
Dârze lasă malurile

Multe sunt ce nu le-or sparge
Vânturile, valurile”.

(vezi „Cântul vieții” de Alexandru Toma, ediția a II-a, adăugită, ESPLA, p. 406)

Scriitorii și poeții, cărora li s-a refuzat dreptul de semnătură, s-au refugiat în traduceri, realizându-se ediții masive din: Balzac, Tolstoi, Shakespeare, Pușkin, Gogol, Hugo etc.; Blaga traduce „Faust” și două volume din opera lui Lessing, Vineanu traduce „Hamlet”, Ion Barbu „Richard al III-lea”, Cezar Petrescu din Balzac și scriitorii ruși și sovietici, Al. Philippide traduce din Baudelaire și Thomas Mann etc. În același timp, erau criticate și considerate decadente operele lui Faulkner, Hemingway sau Joyce, „fără acces la masele populare”.

În aceeași epocă, cultul personalității devine predominant; politica, tactica și strategia militară, chiar și lingvistica erau puse sub tutela genialului și divinizatului I. V. Stalin (precizez că, în lume, se instalase deja războiul rece). Până și Petru Dumitriu, autorul celebrei „Cronici de familie”, va propaga superioritatea literaturii sovietice, conformându-se canoanelor realismului socialist prin romanele „Drum fără pulbere” și „Pasărea furtunii”. Să ne amintim versurile lui M. Beniuc despre Moscova:

„Alta-n lume nici nu e
Să i se asemene...
Căci sub steaua de rubin
Șade marele Stalin”.

(„Culegere de poezii”, ESPLA, București, 1958, p. 178)

Literatura nu este o sarcină politică. Ceea ce au scris tinerii, pe atunci: Dan Deșliu, Eugen Frunză, Veronica Porumbacu, Nina Cassian, Mioara Cremene și mulți alții este o simplă maculatură. A prezenta în poezii viața bucolică din gospodăriile agricole colective înfierând chiaburimea, cum cerea Sorin Toma, este un act de decrepitudine, de iresponsabilitate umană. În nou înființata Academie a R.P.R. se ajunge să se discute poezia academicianului A. Toma: „Piulici și frații lui mai mici” (!).

Cenzura era dublată de numirea în redacțiile revistelor literare a unor oameni ai muncii (uneori cu drept de veto) care vegheau la puritatea mesajului poeziei publicate. Predomina stilul declamativ, narativ și lozincard. Eroii poemelor erau cunoscuți de toți școlarii: Vasile Roaită, Donca Simo („Cântec de leagăn al Doncăi” de Marcel Breslașu), Olga Bancic („Olga” de D. Corbea), Ilie Pintilie („Cojoacele” de Veronica Porumbacu), dar existau și eroi anonimi („Balada tovarășului care a căzut împărșind *Scânteia* în ilegalitate” de Victor Tulbure). La versificarea lozincilor, neîntrepuți au fost: A. Toma, M. Novicov, N. Moraru, M. Breslașu și alții. Iată o mostră din poezia „Partidului” de A. Toma:

„Când stavili până-n cer ne cresc în
cale,
Noi, comuniștii, nu cunoaștem jale:
Proptim largi umeri, toți-rostim *Partid* –
Cad munți de fier, căi dalbe se deschid.

Nu-i iarba fiarelor, nici vrăji nu sunt:
Partid, tu mânuiești legi de neînfrînt.
Lozinci din Marx și Lenin și Stalin
Se împlinesc cu forță de destin”.

(vezi culegerea citată, p. 61)

În acea perioadă s-au scris reportaje versificate, kilometrice, dedicate șantierelor Bumbesti-Livezeni, Agnita-Botorca, Salva-Vișeu, Bicaz etc. Manualele școlare publicau și popularizau versuri ca:

„În brigada *Ana Pauker*
Sânt brigadier,
De cu zor și până-n noapte
Lucrez pe șantier
.....
Ana noastră să trăiască,
De la dînsa știm
Munca s-o-mpletim cu lupta
Și să biruim”.

(vezi culegerea citată, p. 82)

Tot atunci, Dan Deșliu ne arăta cum poate un singur miner din Maramureș să oprească pe marginea prăpastiei un compresor gata să se prăbușească. Interesant este că

„eroii” trebuiau luați din realitatea imediată, fie că erau „pozitivi”, fie că erau „negativi”. Nicolae Vasu, Belate Alexandru, dulgherul Cazan, Lazăr Cernescu au fost reali, mai apoi au devenit personaje. Poetul nu trebuia să fie rupt de realitate, să se închidă în turnul lui de fildeș! Iată îndemnul academicianului A. Toma:

„Gîndul e-nceput de faptă
Munca gînd întrupă,
Faptele ne-nfăptuiește
Stavili vor să rupă.

Visele sunt năzuințe,
Mîndre aripi vieții, –
Mii de brațe înfiripă
Ce-au visat poeții.

Muncă vie, poezie
Se-mpletesc, sunt una –
Fără ale omenirii
I-ar lipsi cununa”.

(vezi A. Toma, op. cit., poemul „Muncă și poezie”, p. 454)

Ieșirea poetului printre oameni este o condiție obligatorie a acceptării poeziei de către forurile superioare, cum obligatorie devenise și plecarea pe teren pentru documentare. Să nu ne mire deci că șantierele au devenit locul de muncă al poezilor, iar reportajul versificat a ajuns principalul mod de exprimare în epocă. De aceea, de cele mai multe ori, poezia începe cu o vizită a poetului pe șantier, aidoma celei făcute de Cicerone Theodorescu „La sonda 90 Bobeica”:

„La sonda 90 Bobeica
Venise un grăbit poet.
Svîcnea pe-ntreceri, ca suveica,
Echipa șase tineret.

Forau cu 400 suta,
Nu cum fixară geologii.
Podelele jucau bătuta.
Prăjinile țineau dîrlogii”.

Urmează o critică „de jos” a activității poezilor, o punere la punct a acestora, pentru ca poetul să-și facă autocritica:

„Cuțitul întreba sfîrlează
În inima adîncă-a pietrii:
De ce poezii nu forează
Și ei la patru mii de metri?

Smulgînd din startul nesupus
Coloane de țîței în soare,
Cuvîntul să arunce-n sus
Vibrînde fluvii în picioare...

Sondori. Cu pantalonii scoarță
Ce bine că-s-o spun pe șleau –
N-au timp de vorbă și de harță!
Alminteri, poate întrebau:

A, sunteți în documentare?
E drept că nu v-am mai văzut...
Dar arta voastră asta-i oare?
Fotografie-a la minut?

Așa cum noi ne-am învățat
Să sfredelim în adîncime,
Nici vouă nu vă dăm rabat!
Și nu vom da rabat la nimeni...”

(vezi „Un cîntec din ulița noastră” de
Cicerone Theodorescu, ESPLA, 1953, pp.
115-116)

Acum a venit rîndul să aruncăm o
privire și asupra transformării socialiste a
agriculturii, să vedem cum s-a oglindit ea în
noua poezie, cum afirma cel mai mare critic
din perioada proletcultistă, dentistul Ion
Vitner. Dacă tinerii de astăzi ar citi o astfel de
poezie, ar crede că țărani au năvălit cu
cererile de înscriere în „colectivă”, încât nu au
fost suficienți activiști de partid să-i
înregistreze.

După comuniști, în primul rînd se
cereau răzbunate crimele chiaburilor și ale
feciorilor de chiaburi, care obligau fetele
sărace, dar frumoase, să se căsătorească cu ei,
sau le violau; antologică poate fi considerată
poezia lui Demostene Botez „Judecata”, iar
balada populară „Toma Alimoș” nu lipsea din
manuale pentru că răspundea acestui
„deziderat”. Cititorul contemporan trebuie să
știe că prezentarea chiaburului era stereotipă:
gras, plin de osînză, încins peste mijloc cu
chimirul – asta din punct de vedere fizic –, iar
psihic, el era: fiară înrăită, sabotor, criminal și
mai ales individ care încearcă să destrame

gospodăria agricolă colectivă. Cristian Sîrbu
i-a făcut portretul în poezia „Chiaburul”,
publicată în „Viața Romînească”, nr. 5/1954.
Merită câteva citate:

„Este diplomat sanchiul.
Are-o-ncăpătoare rînză.
Are-n beci provizii. Însă
Nu-i priește nici rachiul,
Nici pastrama, nici piftia.
Îi stă-n gât gospodăria
Colectivă și nu poate
Ca-n „vremi bune” să înghită,
Să fumeze-ntins pe spate.

.....
Cu plocoane în coșarcă
Speră să se mai întoarcă
Vremea cînd era primar,
Să se vadă-n fruntea obștei,
Iar temut și mare iar.
Să bea-nțuiul plinul ploștei,
Pe la cumetri, la nunți.
Căci îi place să petreacă
Printre fine, fini mărunți.
Ca-nainte e o leacă
Mai ușure la cântar.
Geme-adînc, dar las-să treacă
De la el acest pahar.
Speră el că n-o să ție
Acest timp o veșnicie...

Și-astfel, gata să împroaște
Schije ca un glonț dum-dum,
Înrăit dușman, chiaburul
Șade primăverii-n drum”.

Ei, chiaburii, se opuneau oricărui
progres, inclusive electrificării. Iată un dialog
între ei:

„– Chestia cu kilovații
Mi-a carbonizat ficații,
– Energia pusă-n volți
M-a și curentat la colți”.

De asemenea, școlarul învăța să-și arate
„disprețul și ura față de chiaburi” până și în
ghicitori:

„Cine șade pe izlaz
Și plesnește de necaz,
Cînd aude pe răzor
Uruitul de tractor?”

(vezi Manualul de limba română de clasa a V-a, din 1950)

De fapt, chiaburul nu avea dreptul să fie primit în colectivă (dar pământul îi fusese confiscat!); Aurel Rău surprinde excluderea din gospodăria colectivă a unui chiabur în poezia „Cuvîntul lui Blag Zenobie”.

Deosebiriile dintre un țaran colectivist și unul individual sunt întâlnite și la Eugen Jebeleanu în „În satul lui Sahia”, Maria Banuș – „Despre pământ”, dar poezia care merită inclusă în orice antologie de creații proletcultiste este „Trei sute de sape” de Rusalin Mureșan. O citez integral:

„Stau sapele-n hambarul plin.
Așteaptă prașila întîia.
Da, trei sute de sape țin
Sub ochi atenți, de fier cîmpia.

În colectivă le-au adus
Țăranii-n vremea asta dreaptă
Stau țănoș cu coada-n sus
Și-așteaptă sapele, așteaptă.

Și vai, când or porni cîntînd
Aceste trei sute de sape,

Cum s-or chirci scaieții-n vînt
De ura sapele să scape!

În șir prelung cînd or pleca
Unite să-și arate fala,
Cum li s-ar mai alătura
Ea, sapa, individuala!

Zîmbește soarele-n apus
Cu fața de caisă coaptă.
Stau țănoșe cu coada-n sus
Și-așteaptă sapele, așteaptă!”

(vezi „Culegere de poezii”, ESPLA, București, 1954, pp. 31-32)

Anul 1957 este marcat de două evenimente mai importante în evoluția poeziei române:

- A. E. Baconski publică „Fluxul memoriei”; cu un an înainte, el a avut curajul să-și renege public poeziile anterioare proletcultiste (este vorba de „Poezii” – 1950, și „Copiii de pe Valea Arieșului” – 1951);

- debutează Nichita Stănescu.

Cei doi poeți au demonstrat că se poate crea și altcumva, deși marea majoritate a continuat să scrie aceleași fel de poezii, fără valoare estetică.

Clăi de fân

Când viața devine vers

Menuț MAXIMINIAN

În ceas aniversar, la împlinirea a 60 de ani, poetul Liviu Antonesei, apare pe piața literară cu o antologie lirică care cuprinde versuri din perioada 1977-2012. O viață trăită pe acordurile poeziei, după cum descifrăm din antologia **Un taur în vitrina de piatră**, apărută la Editura Adenium din Iași. Impresionează, mai întâi, aspectul grafic al cărții, care devine astfel un obiect de artă, iar ilustrațiile de Dragoș Pătrașcu, care însoțesc poeziile, sunt adevărate refugii în lumea imaginii.

Antologia cuprinde poezii din volumele „Căutarea căutării” (1990), „Apariția Eonei și celelalte poeme de dragoste” (1999), „Dispariția și eternitatea Eonei” (2006), „Psaumes”, psalmi scriși direct în franceză, (2004), și „Povești filosofice cretane și alte poezii” (2012).

O poezie a căutării, care încearcă să descifreze sensuri dincolo de existența imediată: „a vorbi numai în cercuri concentrice/ a imagina muzica unor moarte umbre/ și a celor fără contur”. Poetul ne poartă cu gândul dincolo de meridianele lumii atunci când „sub astre, niciun vis, nicio speranță”. Dramatismul imaginilor vieții este străbătut de sentimentul regândirii prin luptă: „cârduri enorme de corbi străbăteau/ tăcerea holbându-și farurile argintii între/ case”.

Liviu Antonesei își conturează propriul destin în poezie prin „dans al cuvintelor fără

trup. Sau alt trup”. „Cuvântul. Și vinul” sunt parteneri, având aceeași rădăcină a sacralului astfel încât în atelierul de creație poetul își ghidează singur opera: „vorbec ca și cum aș fi cuprins de graba/ ultimelor zile, ore, secunde”. Liniștea și zbaterea sunt puse pe aceeași coordonată: „între macii roșii de câmp, măcelul iar a început”.

Poezia de dragoste își face loc în casa gândurilor: „există dragostea, spune îngerul/ prăbușindu-se din înalt, dragostea”. Unele dintre cele mai frumoase versuri de dragoste sunt „și ale tale buze dulci/ după cum zicea poetul/ peste suflet mi le culci/ bine-ți șade violetul” sau „te sărut pe inimă”. La Liviu Antonesei, dincolo de forme, există un fond al înțelesurilor, poetul fiind precum un om singur în fereastră care-și deschide casa-carte spre bucuria cititorilor: „cartea înstelată/ singură s-a rătăcit/ în lume, odată”. Atunci când „cuvintele cresc unele din altele” poetul știe că va veni un moment al plății pentru această binecuvântare: „ne vom iubi într-o noapte/ ne vom urî într-o zi”. Sensurile sunt date peste cap astfel încât albul devine negru: „cristal întunecat de lumină”.

Poetul, ca un călăreț chipeș în șa, își cunoaște calitățile de Don Juan astfel încât ne întâlnim cu o pleiadă de poezii dedicate trăirilor în care simbolurile se împletesc cu pașii vieții, concluzia fiind declarată iubitei: „dacă toate femeile lumii/ s-ar reuni în femeia perfectă/ de la tine ar trebui luat totul/ nimic mai puțin/ poate ceva pe deasupra”. Putem afirma, la fel ca poetul, „te ții tare, suflet al meu” într-o lume în care „totul e după alte ritmuri”, cea a versurilor.

Scrise cu dragoste pentru cuvânt, pe o linie care l-a consacrat, poeziile lui Liviu Antonesei aspiră spre perfecțiunea liricului, autenticul fiind la el acasă.

Lecturi

George Echim – *Întrebându-mă* (Elemente de stil și de limbaj poetic)

Elena VIERU

Operele literare și, implicit, operele poetice sunt asemănătoare unor imense „frazе” derivate din limba generală a simbolurilor, printr-un număr de transformări reglate sau, în general, printr-o logică semnificantă ce se cere descrisă. Ca atare, o abordare lingvistică a textului poetic este mai mult decât necesară, lingvistica fiind aceea care oferă literaturii acel model generativ care este principiul oricărei științe. Acest demers nu va avea ca obiectiv elucidarea paletei de semnificații pe care o deschide o anumită structură ci, în primul rând, cauza în virtutea căreia structura în sine (propusă de autor) devine acceptabilă. Astfel, sarcina lingvisticii este aceea de a descrie gramaticalitatea frazelor și nu semnificația lor.

O astfel de operă poetică, ale cărei structuri și articulații logice, în sensul selecției și organizării materialului lingvistic, merită toată atenția, este aceea a scriitorului George Echim, cunoscut rapsod al Brașovului, care nu încetează să ne surprindă prin minunatele metamorfoze ale *cuvântului* ipostaziate în textele lui. Evident, nu ne propunem să epuizăm toate valențele limbajului descoperit în poeziile analizate, ci să atragem atenția asupra câtorva dintre acestea, definitorii pentru stilul acestui creator. Pornim de la ideea că limbajul poetului este limbajul lui propriu, în care se regăsește pe de-a-întregul, inseparabil, folosind fiecare formă, fiecare cuvânt ca expresie pură și nemijlocită a intenției sale. Oricare ar fi „chinurile verbale” pe care poetul le suportă în procesul creației, în opera creată limbajul este un organ ascultător, perfect adecvat intenției autorului.¹

Recentul volum al avocatului George Echim, intitulat *Întrebându-mă*, oferă cu generozitate prețioase mostre de limbaj care trădează o limbă a autorului pe deplin înche-gată, particulară și inconfundabilă. Princi-

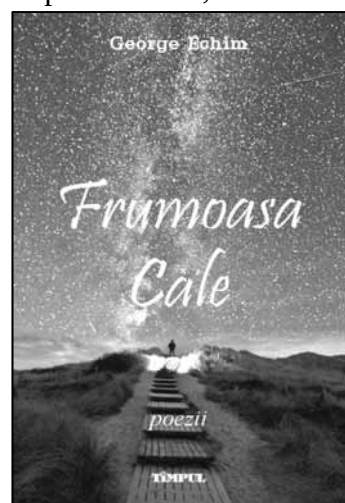
palele caracteristici ale acestora sunt: simplitatea, tranzitivitatea, coexistența formelor literare și populare în spațiul aceluiași text, dar și introducerea, în plan lexical, a unor termeni care divulgă fie profesia creatorului, fie afinitățile lui sociale sau politice. Vom dezbate aici doar câteva dintre particularități, dorința noastră fiind aceea de a reliefa cu o cât mai mare acuratețe elemente de stil ce pot individualiza universul liric de care ne ocupăm.

Simplitatea este o virtute atunci când, prin utilizarea unor elemente lexicale arhiconoscute, autorul reușește să deschidă calea spre semnificații complexe sau adevăruri nebanuite. *Întrebându-mă* poartă pecetea simplității și clarității, fără ca aceste atribute să diminueze frumusețea și profunzimea versurilor. Un exemplu elocvent este acela extras dintr-o poezie situată la începutul grupajului liric:

„Veniți de vă potoliți setea
la izvorul dragostei... de Cuvânt...
și nu vă îmbătați
cu apa limpede și rece
a Cuvântului...”

(Curgătoare de cuvânt)

Deși podoabele stilistice nu lipsesc, acestea reflectă o anumită transparență, încât mesajul este ușor de decodat. Cuvântul cu întreaga pleiadă de semnificații pe care le poate deschide, rămâne un motiv recurent în opera autorului.

Referitor la tranzitivitate, este știut că faptul lingvistic, considerat în dubla sa intenție, poate fi în aceeași vreme „tranzitiv” și „reflexiv”. Cu cât o manifestare este menită să atingă un cerc omenesc mai larg, cu atât crește valoarea ei tranzitivă.² Prin faptul că am considerat poezia lui George Echim mai mult tranzitivă decât reflexivă, am dorit să subliniem ideea că aceasta a fost scrisă pentru un public larg și duce cu sine, de cele mai multe ori, un mesaj general-uman. Prin urmare, accesul spre „miezul problemei” trebuie să fie facil, pentru ca textului să nu-i fie trădată dimensiunea mesianică. Dar generalitatea unei formulări crește prin însuși sacrificiul intimității și adevărului ei subiectiv. De aceea, multe dintre poeziile din volumul *Întrebându-mă* reflectă o tranzitivitate lărgită, ceea ce conduce spre atenuarea reflexului subiectiv al lor. Ele cultivă, astfel, limba practică și comună, nevoia de a transmite diminuând valoarea limbii ca document interior. Versuri precum cele ce urmează sunt relevante pentru dimensiunea lor tranzitivă:

„Există destule interese
Ca o voce ca a mea să tacă;
Dar eu mi-am propus să nu îmi pese,
Să cânt și ceea ce lor n-o să le placă ...

Nu este vorba doar de intriganți,
De indivizi ce nu au căpătâi,
De mameluci, invidioși mărunți,
Ci mai ales... ce-i ce se cred „dintâi”...”
(*Interese*)

În strânsă legătură cu tranzitivitatea limbajului poetic se află o altă particularitate a poeziei lui G. Echim, anume utilizarea, de-a lungul discursului liric, a unor structuri sintactice și elemente lexicale specifice stilului colocvial și limbii populare. Nimic neobișnuit în această alternativă a autorului. Selectarea mijloacelor de expresie din cele mai variate

registre ale limbii cunoaște un traseu istoric complex, cu rădăcini în epoca veche a istoriei literare. Rolul pe care îl îndeplinesc aceste elemente, în spațiul scriiturii, diferă de la un autor la altul. În cazul poetului George Echim aceste structuri dezvăluie, în primul rând, o legătură ancestrală cu spațiul originar, Monorul natal și împrejurimile lui regăsindu-se în numeroase elemente ale limbajului poetic. Dacă, spre deosebire de volumele anterioare, lexemele populare propriu-zise nu mai sunt atât de numeroase, tematica eliminând prezența lor în spațiul liric, au rămas totuși suficiente structuri sintactice specifice limbii vorbite care împropătează poezia, conferindu-i o notă distinctivă ușor de remarcat. Printre acestea se numără forme de viitor popular: „*va să fie*” (*Sfetnic*), „*or să reazeze*” (*Întrebare*), „*că nu îi ști*” (*Ia aminte*), „*am să merg*”, „*n-am să știu*” (*Universul*) etc. Pe aceeași linie se înscriu structuri precum „*vrut-a*” (*Sfetnic*) sau „*fie-le*” (*Dragi români*) prima fiind o formă inversă a perfectului compus, des utilizată în lirica populară, iar cea de-a doua reprezentând o variantă mai veche a conjunctivului cu valoare imperativă, specifică urărilor sau blestemelor. Preferința pentru varianta orală a limbii se întrevede și din folosirea vechiului pronume „*ăst*” cu valoare adjectivală „*ăst răstimp*” (*Ia aminte*), a substantivului „*frunceă*” și a verbului „*să cate*” (*Soarele*).

În opera poetică a lui George Echim limbajul se realizează ca neîndoielnic, incontestabil și atotcuprinzător. Poetul vede, înțelege și gândește totul cu ochii acestui limbaj simplu, direct care poartă amprenta unei sincerități debordante. Acest limbaj îi este dat dinlăuntru, în travaliul său intențional, iar nu din afară, în specificitatea și limitarea sa obiectivă. Este un limbaj special, unitar și unic prin care autorul mai sus menționat propune cititorului o poezie vie, în acord cu așteptările lui averse să descopere enunțuri prin care, într-o manieră sau alta, se pune punctul pe „i”.

Note:

1. v. M. Bahtin, *Probleme de literatură și estetică*, Editura Univers, București, 1982, p. 141.
2. v. Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, Editura Lider, București, p. 15-19.

Redescoperirea vieții

Menuț MAXIMINIAN

Un concediu petrecut în Corsica va face pe eroii cărții *Pălăria de pai* să-și reseteze gândurile privind viața, privind oamenii care-i înconjoară.

Romanul, apărut la Editura Eikon, cu sprijinul Consiliului Județean Bistrița-Năsăud și al Bibliotecii Județene, surprinde în primul rând prin frumusețea spirituală a celor două personaje principale – eroina cărții, în care o redescoperim pe alocuri pe Cleopatra Lorințiu – și partenerul acesteia – Bertrand. La fel ca majoritatea poveștilor de dragoste și aici se pornește în căutarea fericirii de la cei doi camarazi de viață care doresc să petreacă câteva zile într-o prelungită lună de miere, la invitația unui prieten virtual – Ange (care s-a dovedit a nu fi înger) în însorita Corsica. Atmosfera lumii pariziene estompează oarecum viața trăită, înainte, de eroină în România. Să fim serioși, cu toții ne dorim măcar o dată în viață să simțim aerul parizian, să „gustăm” din marea cultură franceză.

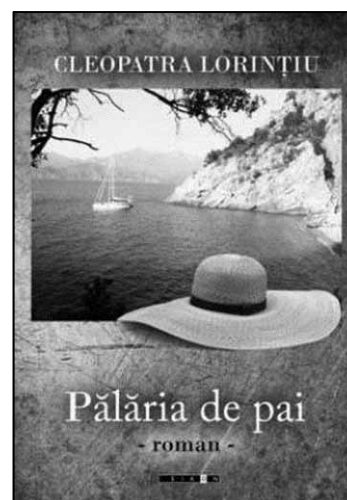
Scriitoarea aduce în fața cititorului, în primul rând, motivele pentru care cineva ar pleca din țară: „fie forță, fie inconștiență, fie disperare”, însă, dincolo de toate, căutarea de soluții pentru a visa la o viață mai bună. Doi oameni aflați la jumătatea vieții hotărăsc să-și unească destinele, să devină parteneri adevărați într-o viață în care scara valorilor pare a se fi răsturnat. „Să renunți la o slujbă dificilă de dragul unei vieți mai frumoase și să încetezi să depinzi de laudele primite” este o adevărată provocare pe care doamna din povestea noastră o acceptă. Citatele din Virginia Woolf sau David Lodge, pledoariile pentru trăirea întru frumos sunt alte indicii care ne spun că acest roman merită citit: „Era liniște și auzeam cum apa pătrunde în pământul uscat”. Trăirile sunt cu atât mai intense cu cât personajul principal este o scriitoare obișnuită să îmbrace cuvântul în cele mai frumoase forme. Deși nu reușește să-și schimbe viața cu a unui curajos, după cum însuși personajul declară, rămâne la

părerea lui Jacques Perry: „Cum de nu vezi că viața-i frumoasă și sălbatică, ciudată, blândă, disperată, sublimă, aproape imaginară?”

O poveste a unei călătorii într-o lume a existențelor, în care eroii noștri ajung cu greu, parcă „forțat”, dorind să nu renunțe la cele trei săptămâni de vacanță, cu toate că brancardierul Ange, din Corsica, dorește, la un moment dat, să schimbe macazul, renunțând la invitație. Dincolo de lumea virtuală descoperim povești precum în viața reală, ceea ce descriau Ange și soția lui – Giovanna, nefiind la fel la fața locului. Casa era mult mai mică, iar experiențele trăite cu gazdele, unele de care oaspeții își vor aminti neplăcut peste timp. Pe aceste meleaguri ale legendei Castaldi poate doar peisajele sunt încântătoare, în rest, pentru cei doi îndrăgostiți de călătorii lucrurile s-au dovedit a fi cu totul altfel, cumpărând o mașină (măcar acest vis și l-au îndeplinit), eroii noștri fug de o nebunie de neînțeles, de o amenințare – reală sau imaginară – în drumul lor văzând „răzbunarea” mafiei italiene.

În toată această poveste apare „pălăria de pai”, mai întâi în lucrările de artă, apoi coborâtă din spațiul vieții, fiind ca un simbol al călătoriilor existențiale, dar în același timp și a dorinței de siguranță.

Cleopatra Lorințiu ne aduce, prin *Pălăria de pai*, o scriere clară, cursivă, pe care o parcurgi cu plăcere, fie în vacanța de vară, fie într-o zi în care dorești să te refugiezi într-o poveste în care personajele sunt aproape de cititor.

Copilăria – o grădină perpetuă

Dan ȘALAPA

Maria Bonea este o mare de înfiorare și de gingășie. Un suflet cald, gata să se dăruiască tuturor celor din jur. Versurile sale dovedesc un prea-plin de suflet cum rar întâlnești, și cum, și mai rar lucru, acesta

știe să se ofere prin versuri. Maria Bonea are, însă, delicata știință a împletirii propriilor simțăminte profund umane, materne, pe alocuri, firesc, însă, și deloc ostentativ, cu cea a exprimării propriilor înțelesuri folosindu-se de citate din opere sau autori celebri, citate care deschid fiecare dintre secțiunile volumului său, „Ca un copil inspir parfumul din grădină”, Editura RISOPRINT, 2012. Așa se face că venim în contact cu aforisme, îndeosebi, fragmente de roman ori versuri memorabile din Defoe, Shakespeare, Kant, Schopenhauer, Einstein, Tolstoi, Labiș, Blaga, Ibsen, Gogol și mulți alții. Versurile sale se ghidează cu astfel de citate nu spre a se justifica ci pentru a ne oferi o complementaritate. Sufletul său de copil, mărturisit chiar în titlul cărții, se

dublează/dedublează benefic învăluit de aceste citate,

Raft

avertizând melancolic ori incitând la reflecții nostalgice.

Maria Bonea își dedică aproape programatic fiecare poemă din volum, astfel avem a-i cunoaște pe prieteni, pe vecini, pe unii colegi de catedră, pe membri ai familiei, nepoți și nepoate și fii, în general. Este o revărsare de candoare și de dragoste, venind dinspre hotarul unei copilării pierdute biologic, dar integrată ființial în fibra conștiinței: „Citind în cartea vieții tale/ Și

meditând din când în când,/ Îți vei găsi filozofia/ Ar spune-n treacăt filozoful,/ Ce-și cată-ntr-una armonia,/ Că toate vin și trec pe rând/ Dar n-ai uitat copilăria.” (Trăind în armonie)

Iată cum se dăruiește Maria Bonea unora dintre candidații la nemurirea instituită de sufletul său mare: „Gingași sunt ghiocelii din grădină/ În timp ce-așteaptă-n pragul zilei/ O rază de lumină;

S-or fi trezit cu noaptea-n cap/ Timizi trecând prin noapte,/ Îi simt veghind îngrijorați,/ În ancestrale șoapte.// Aceiași ghiocelii, și-n glastra de cristal,/ Aduc în inimi calde sublimul sideral,

Trezesc vibrația divină din mâna creștinească/ Surâd gingaș unui copil,/ Ce știe să-i privească,

Și-aduc la primăvara vieții/ Un suflet solitar. (Mesajul ghiocelilor din glastră. Vecinilor mei, Cornelia și Ștefan Butkai). Sau, în alt loc: „Când valurile-nvolburate/ Atinge-vor și calea ta,

Gândește-te la cuibul sacru,/ De pragul mamei nu uita./ Când norul vieții încerca-va/ Să-ntunece speranța ta/ Găsi-te-va-n sublima casă/ Lumina noilor speranțe,/ Ecoul zâmbetului mamei/ Tărâmul tău, lumina ta. (Ecoul zâmbetului mamei. Lui Andrei Comănescu)

Alipind câte un citat cu certe irizări filosofice la începutul secțiunilor sale de poeme dedicate, Maria Bonea potențează și emoționează, deopotrivă mesajul: „Orice interes față de boală și moarte nu este decât altă expresie a interesului pentru viață” (Thomas Mann)// MAI STAI CĂ-I DEVRE-ME (D-lui dr. Gheorghe-Ioan Scridon)// Sub strașina sprâncenelor cărunte,/ Adoarme ochiul obosit spre seară,/ De veghe stă doar lacrima pe geană,/ Așteaptă astrii nopții să se culce.”

Unele poeme au și o conotație didactică, de sfaturi ce survin nu doar pe filiera maternă, de mare iubitor al omului ci și pe aceea de profesor, cariera domniei-sale rezonând și aici, în creația poetică: „Să nu-ți uiți casa părintească/ Fiindcă-i loc sfințit de dor,/ E locul tău dintotdeauna,

E darul sfânt, nemuritor./ Când drumurile-ntortocheate/ Găsesc tărâm necunoscut/ Retrage-te-n căsuța sfântă/ Și-o ia mereu de la-nceput. (Tărâm străbun. Elevilor mei plecați în străinătate, ing. Mircea Pop)

Maximum de candoare, poeta îl dă în versurile în care aduce în prim plan nepoții, Iulia fiind „vedeta” incontestabilă: „Aș vrea să-ți cânt ceva de leagăn/ Intrând pe-a codrului frecvență,/ Că singură n-aș reuși/ S-ating divină-ți inocență./ Doresc să-ți netezesc cărarea,/ Să-ți potrivesc cumva

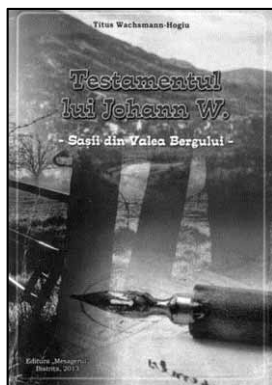
decorul./ Dar tu, copile, ești minunea/ Ce n-o atinge muritorul./ De neputințe-i plină lumea.// Nu-ți pese de umbra-nserării grăbite./ Scrutează în taină enigma speranței trezite/ Că ochiul privește și-n somn printre gene/ Când tu-l veghezi spunându-i/ Nu adormi chiar acum;/ Mai stai că-i devreme.” (Cântec de leagăn. Nepoțelei mele Iulia, la șapte anișori)

Volumul bilingv româno-englez beneficiază și de bună traducere, plus o grafică simplă, dar nu simplistă, expresivă tocmai prin linia suavă, amintind de desenele sincere ale oricărui copil care se-ncumetă să deseneze o pasăre, un copac, un soare, un chip de mamă...

Cu volumul Mariei Bonea, da, putem și noi respira acel parfum unic, al copilăriei ca o grădină perpetuă!

Sașii din Valea Bergului

Menuț MAXIMINIAN

Întotdeauna l-am admirat pe profesorul Titus Wachsmann Hogiu pentru modul în care a știut să aibă grijă de istoria neamului său, așezând-o în cărți, spre luarea aminte a generațiilor care vor veni.

Romanul *Testamentul lui Johann W. – Sașii din Valea Bergului* este o biografie a acestor oameni, prezentați prin rezultatele deosebite pe care le-au avut, începând cu străbunul Johann, care a venit din vechea Prusie și până la strănepoți, amintindu-l aici și pe profesorul Titus.

Johann a avut binecuvântarea de a avea copii destoinici, unul dintre ei – Georg-Friedrich I mutându-se în jurul anului 1800 în Bistritz, unde s-a căsătorit cu soția unui bijutier și a avut trei copii. Dintre aceștia,

Georg Friedrich II a fost unul dintre cei mai cunoscuți notari ai urbei, având trei copii. Din această a patra generație se detașează Gustav Friedrich, care a dus mai departe bijuteria bunicului său dintre mamă, Wilhelm Emil ajuns general de divizie și Albert W., eroul acestui roman.

Albert va avea, de altfel, una dintre cele mai frumoase farmacii din ținut, servind populația de pe Valea Bârgăului timp de 56 ani ca farmacist, dar și una dintre cele mai frumoase grădini, fiind un specialist apreciat în pomicultură, în țară, dar și peste hotare. Impresionează povestea lui prin felul în care și-a ales meseriile. Născut aproape de Biserica Evanghelică din Bistrița, Albert, în momentul în care primește un măr de la un negustor de Sugălete, îl împarte cu sora lui Amalia, îi promite acestuia că va face o grădină cu „multe mere și pere și prune” astfel încât să poată mânca pe săturate. De asemenea, în momentul în care sora Pauline s-a îmbolnăvit

și a trebuit să fugă la farmacie, iar mai apoi fratele Ludwig a decedat, Albert a promis că va face o farmacie în care să se găsească toate medicamentele salvatoare. Și, s-a ținut de cuvânt, obținând titlul de „Magister” în farmacie la Viena, urmând, în același timp, și cursuri de grădinărit la Viena și Graz.

În toamna lui 1873, având achiziționată o suprafață de 60 hectare în Borgo Prund, chiar în centru, lângă poștă, Albert va construi farmacia „Zumschutzengel”, inaugurată în ajunul Crăciunului 1874, iar mai apoi se ocupă de livadă, ridicând trei case din lemn, locuite de cei care vor lucra aici. Se căsătorește cu Berta, fiica proprietarului poștei, având împreună patru copii, trei băieți și o fată. Dintre aceștia, Hugo va fi cel care va continua munca tatălui său. Impresionează, în mod deosebit, povestea de dragoste pe care acesta o are, suferind mult de-a lungul timpului.

Albert W Jr. este descendent al acestei familii și tatăl autorului acestui roman, având o poveste tristă, la fel ca a tuturor sașilor care au trebuit să părăsească țara, lăsând în urmă amintirile și, în acest caz, și familia. Impresionează întâlnirea pe care a avut-o la venirea din război, cu copilul Septimius, care

avea doar trei ani, dar și revederea după stabilirea în Germania a fiului, la vârsta de 15 ani. Legăturile s-au restabilit, astfel încât relația tată-fiu a fost una bună, Septimius fiind cel care-l va readuce acasă pe Albert W. după 45 ani de autoexil, de această dată într-o urnă de cenușă.

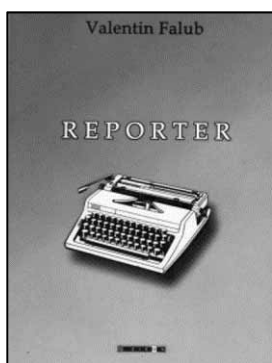
O altă parte a volumului este dedicată moștenitorului Septimius W., profesor cunoscut și animator cultural deosebit, care prin munca sa, la altarul cuvintelor, a demonstrat nu numai că este un bun urmaș al strămoșilor, ci și un continuator al muncii acestora. Povestea vieții însumează tot atâtea amintiri despre oameni și locuri, despre frumusețea trăirilor pe care le-a avut Septimius, alături de soția lui, Dida, de copii și de nepoți.

Cartea este ca un testament scris, lăsat moștenitorilor, alături de celelalte lucrări pe care profesorul le-a scris de-a lungul timpului.

Volumul ar merita să fie tipărit într-un tiraj mai mare și să fie așezat în toate bibliotecile, dar și în casele bărgăuanilor, pentru a lua aminte la modul în care sașii au știut să fie adevărate exemple pe aceste meleaguri.

Valentin Falub, Reporter și personaje

Menuț MAXIMINIAN

Volumul de publicistică *Reporter*, semnat de scriitorul beclenar Valentin Falub, surprinde, în primul rând, prin bogăția reportajelor adunate între copertile lui. Distins cu „Diplomă de Excelență” la Gala Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, care a avut loc de curând, pentru reportajele sale, Valentin Falub aduce, prin cartea apărută la Editura Eikon, crâmpoie culturale, dar și sociale, din viața conju-

dețenilor. „Pofta de gazetărie” se vede, după cum afirmă în prefață Cornel Cotuțiu, prin modul în care Valentin Falub știe să descrie detaliile.

Volumul debutează cu un capitol care așază sub genericul „Cărțile prietenilor mei” recenzii dedicate volumelor confrăților de condei, amintind aici pe Alexandru Cristian Miloș, Jenița Naidin, Ion Radu Zăgreanu, Sandu Moldovan, Cornel Cotuțiu, Andrei Moldovan, Florin Vasile Șomlea, Zorin Diaconescu, Traian Săsărman, dar și ale înaintașilor. Recenzii scrise cu dragoste, mare parte dintre acestea apărute mai întâi în

cotidianul „Răsunetul”. Citind cartea lui Valentin Falub vei avea o oglindă asupra activității literare petrecute pe meleagurile noastre.

La capitolul *Întâmplări literare* ne întâlnim cu acțiuni deosebite petrecute mai ales în spațiul cultural al orașului Beclean, amintind aici Bunavestire Art, Centenarul Pavel Dan, Acțiunile Saeculum, Întâlnirile Radu Săplăcan. Interesant la Valentin Falub este că citind un reportaj purtând semnătura lui îți dai seama de toate detaliile unui eveniment, astfel încât radiografia literară este completă.

Capitolul *Reportaje despre oameni și faptele lor* ne apropie de manifestările social-culturale din jurul Becleanului, amintind aici

serbările Cetății Ciceului, Înstrușatul bouului la Figa, Zestrea satului sau peregrinările regizorului Radu Afrim – Acasă la Beclean. Capitolul „Pelerin” este dedicat momentelor religioase, o mare parte dintre reportaje fiind dedicate Mănăstirii Dobric, despre care Valentin Falub a scris atât în perioadele de „revoltă” ale comunității penticostale, cât și în momentele de înaltă trăire sufletească de aici.

Volumul se încheie cu un capitol dedicat *Opiniilor*, în care autorul prezintă câteva eseuri despre viața de zi cu zi. Și, ca un bonus pentru cititori, Valentin Falub oferă un fragment de proză din *Pribeagul. Reporter* – o carte care radiografiază viața literară și socială prin ochii unuia dintre cunoscuții jurnaliști din județ: Valentin Falub.

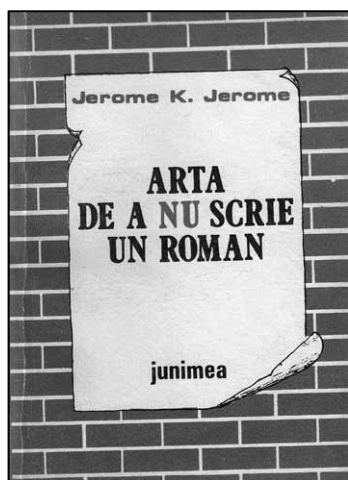
Pastel

Arta de a NU scrie un roman de Jerome K. Jerome

Virgil RAȚIU

Patru prieteni britanici s-au hotărât să scrie un roman. Când autorul i-a spus soției, Ethelberta, că intenționează să scrie un roman, ea s-a bucurat, remarcând „cât de proaste sunt romanele din zilele noastre”. Când i-a spus că

o să lucreze împreună cu prietenul său Jephson, ea a oftat cu îndoială în voce. Când i-a mai spus că o să colaboreze și cu prietenii Selkirk Brown și Derrick

MacSchaughnassy, a oftat deprimată din toți răunchii. Cu asupra de măsură peste acestea cei patru s-au apucat de

lucru. Se întâlneau în casa autorului, fixau pentru ziua respectivă un anume subiect, prezența anumitor personaje, principale și secundare, și, pe rând, fiecare debita, storcea din el tot ceea ce știa în legătură cu subiectul pentru care au optat, toată învățătura și cultura și cunoștințele lor dobândite, pe care J.K.J. le nota într-un caiet special, pregătind viitoarele pagini de proză. Paginile trebuiau să fie cel puțin geniale, exhaustive din punctul de vedere al informațiilor pe care le vehiculau, ceva ce n-a mai văzut cititorul britanic. Cei patru scriitori trebuiau să verse din ei totul, de natura ca după publicarea acestui roman să nu mai fie în stare niciunul dintre ei să mai scrie vreo carte.

Cartea străină

După începerea colaborării celor patru, în casa naratorului, de cum apăru MacShaughnassy, acesta începu să dea sfaturi gospodărești. Te miri în ce domeniu. El știa tot ceea

ce trebuia știut într-o și despre o casă, de la metoda științifică de curățat cartofii până la vindecarea spasmelor la pisici. Numai că de fiecare dată, în urma sugestiilor lui, aplicate, cel mai adesea, practica dădea greș. S-a ocupat, de pildă, de aprinderea focului, de prepararea cafelei după metode arabe, ambele au eșuat. Odată, MacShaughnassy a adus o rețetă pentru exterminarea gândacilor negri de bucătărie și una a șobolanilor și șoarecilor. De pildă, au cumpărat materiale de făcut amestecul împotriva gândacilor pe care l-au împrăștiat în casă. Gândacii au venit de l-au mâncat. Se pare că produsul le-a plăcut. Parcă erau supărați că nu a fost mai mult amestec. Dar de murit nu au murit. Dimpotrivă, s-au îngrășat. Un singur gândac a fost găsit mort, dar din alte pricini decât ale consumului de otrăvă.

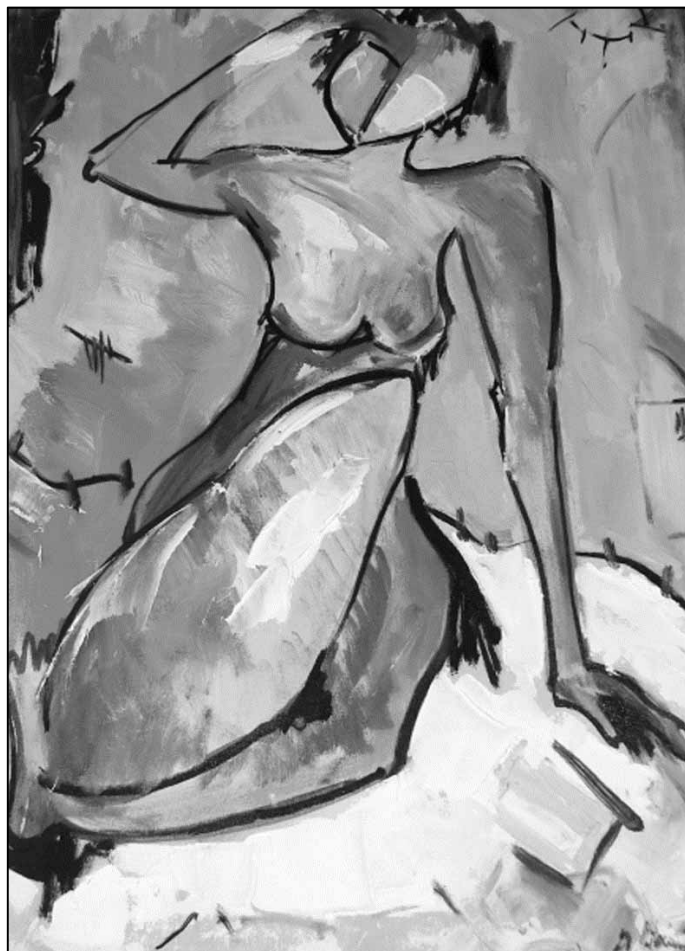
Odată, neavând ce face, autorul a publicat o carte de sfaturi practice pentru toți, din care însă nu a vândut decât vreo două sute de exemplare. Totuși, la un moment dat, se pomeneste vizitat de un tip care i-a citit cartea și a venit la el să-i ceară un sfat. Autorul era gata să i-l dea bucuros. Era vorba ca omul să aleagă în vederea căsătoriei dintre două femei. Din păcate, după ce s-a căsătorit cu fata despre care a fost sfătuit să o ia, căsnicia lui a eșuat lamentabil. A fost un dezastru. Însă, în ciuda acestui eșec, omul revine la autor cu o solicitare, acum fiind vorba de o investiție într-o afacere, de optarea pentru o firmă de producție ori pentru un local public, cu perspective de dezvoltare. Din nou sfatul său este greșit, firma aleasă de omul sfătuit dă faliment, și întreaga familie a întreprinzătorului ajunge la sapă de lemn.

Urmează în pagini relatări detaliate, povestite pe rând, despre achiziționarea câini-

lor de pază, despre câini care să facă cumpărături. De exemplu, pui un penny între dinții câinelui, fuge, la moment, câinele la băcănie, băcanul ia moneda și îi pune în gură un covrig la contravaloare. Sunt descrise apoi fazele despre cum să cumperi o casă mare, însă nu oriunde. O bătrână doamnă care investea în acest sens avea pretenția ca în jurul căsoiului, un fel de castel, să aibă locuințe și mulți săraci pentru ca să își poată ea desfășura programul săptămânal de ajutorare a păturilor nevoiașе. Ca madam să

fie convinsă să cumpere castelul, vânzătorul de imobile i-a promis că va popula preajma castelului cu câteva familii sărace, fiecare cu diverse și ciudate metehne de familie, de la alcoolici la bolnavi mintal.

Romanul *Arta de a nu scrie un roman* (Ed. Junimea, Iași, 1987) de Jerome K. Jerome abundă în personaje nebune, situații romanești și cancanuri dintre cele mai reușite în ineditul lor, sub îngăduitorul stigmat umoristic de salon al lorzilor.

Nud

Emil Boșca-Mălin (1913-1976)

Icu CRĂCIUN

Ziaristul, istoricul, juristul Emil Boșca-Mălin s-a născut în 14 octombrie 1913 în localitatea Maieru, județul Bistrița-Năsăud, dintr-o familie de țărani înstăriți, cu cinci copii: Emil, Dochia, Gaftoana, Traian și Alexandru (mort la 9 ani), astăzi toți trecuți în lumea umbrelor. După absolvirea celor 5 clase primare în satul natal, la vârsta de 12 ani este înscris, în urma unui examen, la Liceul „George Coșbuc” din Năsăud, pe care îl absolvă în 1932. Ca licean, s-a remarcat prin preocupările sale literare în cadrul Societății „Virtus Romana Rediviva”, fiind unul din inițiatorii unor reviste; astfel, împreună cu alți colegi a redactat în 1929 revista „Din Munții Rodnei”, multiplicată la șapirograf, iar în 1931 „Încercări”, avându-l coleg, printre alții, pe viitorul profesor universitar Gavril Istrate; tot ca elev a colaborat la săptămânalul clujean „Luptătorul”, fiind, în același timp, un sprijinitor al revistei cultural-istorice „Arhiva Someșană”.

În 1932, s-a înscris la Facultatea de Drept a Universității din Cluj, obținând diploma de licență în anul 1938; în același an se înscrie

Centenar

la doctorat (în științe juridice), dar nu-l poate finaliza din cauza Diktatului de la Viena. În timpul studenției, în 1936, va publica la Cluj lucrarea „Contribuții la monografia comunei Maieru – Năsăud. Însemnări pe răbojul vremii”, pentru tipărirea acestei cărți, părinții săi au vândut un vițel și o parcelă de pământ. Ulterior, această carte a fost completată cu

studiul intitulat „Spicuri din trecutul unui sat grăniceresc” (București, 1945). Ca student și mai apoi ca magistrat a redactat revista clujeană „Caleidoscop” (împreună cu I. Th.

Ilea, Petre Nistor și alții), cotidienele:

„Gazeta gazetarilor” și „Dacia Nouă” (împreună cu Atanasie

Bran); de asemenea a fost

redactor intern la „Națiunea”

și „Națiunea Română” (1933-

1936), iar între anii 1938-

1940 la „Tribuna”, condusă

de Ion Agârbiceanu,

colaborând în același timp la

„Tulnicul moșilor”. Ca

avocat stagiar la Baroul

avocaților din Cluj și ca

ziarist „a dezlănțuit o virulentă

campanie de presă în paginile

„Tribunei” împotriva lui Ion

Filipovitz, care luase în arendă

pădurile grănicerești năsăudene din muntele Dosul Stănișoarei și emitea pretenții de desdăunare pentru pagube imaginare, antrenând conducerea fondurilor într-un lung și costisitor proces”¹.

La 20 februarie 1940, Emil Boșca-Mălin a fost numit judecător la Judecătoria rurală Cluj. În același an s-a hotărât să rămână sub ocupația horthistă, dar, în ultima zi de expirare a termenului de evacuare a Clujului, și-a schimbat opțiunea și s-a refugiat la Câmpia Turzii unde a fost numit judecător. Aici va publica două studii în domeniul științelor juridice: „Instituția procedurală. Ordonanța penală” (Turda, 1941) și „Instance de conciliere la sate” (Turda, 1941), dar va colabora și la „Ardealul Juridic”, „Notariatul public” (unde a fost secretar de redacție) și „Ardealul administrativ”.

În 15 noiembrie 1942 demisionează din magistratură și pleacă la Brașov unde va deveni prim-redactor la „Tribuna”. În anul următor (1943) va tipări cartea „Evreii în Țara Năsăudului”, apoi studiul monografic „Memorandistul Gherasim Domide” (București, 1944) și „Lupta presei transilvane” (București, 1945). O scurtă perioadă, în acest oraș va practica și avocatura. Tot în orașul de pe Tâmpa a devenit director al Bibliotecii Culturale Năsăudene și secretar general al „Asociației scriitorilor și gazetarilor năsăudeni” având sediul provizoriu aici. Întrucât a publicat un articol defăimător la adresa acțiunilor armatei germane, Emil-Boșca-Mălin a fost destituit din funcția deținută la „Tribuna”, dar reputatul ziarist Pamfil Șeicaru l-a chemat la București, unde i-a oferit postul de redactor la cotidianul „Curentul”². În capitală, devine atras de politică și simpatizează cu național-tărăniștii, fapt pentru care în 23 august 1944, Iuliu Maniu l-a numit șef al presei și al propagandei P.N.Ț., redactând zilnic un „Buletin informativ” pentru membrii din Delegația Permanentă a partidului. O bună bucată de vreme a lucrat și la Ministerul Justiției ca șef al Serviciului de Documentare Juridică din cadrul Direcției Lucrărilor Judiciare și secretar de presă la acest minister. Ca urmare a loviturii de stat din 23 august 1944 (vezi „Curentul” din 21 septembrie 1944) este epurat din această funcție, decizia fiind semnată de Lucrețiu Pătrășcanu.

Până în 1946, an în care a fost condamnat la muncă silnică pe viață de către autoritățile comuniste, Emil Boșca-Mălin a desfășurat o complexă activitate ziaristică, a înființat ziare, a ajuns redactor la unele, iar la altele a fost colaborator; a condus săptămânalul „Voința Transilvaniei” (1944-1946), a fost prim-redactor la „Noul Ardeal juridic” (1944), redactor la „Curentul nou” (1944) și „Curierul” (1945), colaborator la „Pandectele săptămânale”, „Fapta” (condusă de Mircea Damian), „Ardealul”, „Transilvania”, „Detunata”, „Dezrobirea” (din Sf. Gheorghe) etc. În 1943 a înființat alături de Ion Th. Ilea, Vasile Netea, Emanoil Cobzalău și Iustin Ilieșiu revista „Plaiuri năsăudene”, revistă a tuturor refugiaților, nu numai a năsăudenilor.

După 23 august 1944, Emil Boșca-Mălin, Vasile Netea și Gabriel Țepelea au cerut Marelui Stat major să fie trimiși pe linia de foc a frontului din Transilvania³.

Odată cu instalarea puterii comuniste a început prigoana și privarea de libertate a multor intelectuali de seamă ai României; bineînțeles că printre ei s-a numărat și Boșca-Mălin. Constantinescu-Iași și Silviu Brucan au fost printre primii care l-au dorit pe „intimul lui Maniu” la pușcărie. Timp de șase ani Emil Boșca-Mălin a trăit în clandestinitate, ascuns sau travestit, sub nume fals, (sentința îi fusese dată în 1946) până la arestarea sa în 1952, trădat fiind de doi studenți: Dumitru Streanță și Nicolae Peleacu, și un inginer din părțile Năsăudului, fost legionar, făcând apoi 12 ani de temniță grea, ca deținut politic, în cele mai crunte condiții în pușcăriile comuniste de la: Lugoj, Aiud, Gherla, Galați, Botoșani, Râmnicu Sărat și Jilava, iar după eliberare au urmat încă 12 ani trăiți sub imperiul fricii, suspiciunii și amenințării, suferințe care îi vor aduce un sfârșit prematur, în 1 decembrie 1976, la vârsta de 63 de ani⁴.

O parte din lucrările sale au fost duse și ascunse în satul său natal, dar au avut o soartă tristă. Fiind îngropate, după eliberare, le-a găsit distruse de intemperii, ceea ce l-a determinat pe Boșca-Mălin să exclame în fața cumnatului său: „Damaschine, m-ai omorât! Aici am avut cele mai de preț lucruri ale vieții mele!”⁵ Câteva dosare cu lucrări manuscrise și însemnări zilnice (din scurta perioadă a libertății) au fost donate Muzeului „Cuibul visurilor” din Maieru, al cărui custode, profesorul Sever Ursa a avut o bogată corespondență cu el și i-a organizat un spațiu expozițional, și Arhivelor Statului din Bistrița. O altă parte zac, circa 4000 (!) de pagini, confiscate la C.N.S.A.S; conform regretatului profesor dr. Lazăr Ureche, din discuția purtată cu Emil Boșca-Mălin, acesta i-a enumerat următoarele lucrări manuscrise confiscate: *Istoria justiției ardeleni, Contribuții la istoria avocaturii din Transilvania, Iatoria presei juridice românești, Rolul avocaților în Unirea cu Patria-Mamă, Procesele politice ale socialiștilor și comuniștilor dintre cele două*

războaie mondiale, *Complotul de la 23 august reconstituit pe baza declarațiilor făcute lui Boșca-Mălin de prințul Barbu Știrbei, Ion Vișoianu, Titel Petrescu, Iuliu Maniu și alții*, apoi două romane, diferite schițe și nuvele, caietele cu însemnări zilnice între anii 1932-

1952 etc.⁶ Anul acesta, 2013, de ziua lui de naștere, întreaga suflare din satul său natal, Maieru, intenționează să-l omagieze așa cum se cuvine; de altfel, măierenii i-au acordat titlu de cetățean de onoare, post mortem, încă din 1995.

Note:

1. Emil Boșca-Mălin, *Telepatie și hipnoză în închisorile comuniste* (ediție îngrijită, introducere și note de Lazăr Ureche), Ed. Glasul Bucovinei, Iași, 1995, p. 8.
2. *Ibidem*, p. 9.
3. Emil Boșca-Mălin, *Amintiri de pe front*, ms., Muzeul Cuibul visurilor din comuna Maieru, jud.

Bistrița-Năsăud, Donația Emil Boșca-Mălin, înv. 117/4, f. 1.

4. Emil Boșca-Mălin, *Telepatie și hipnoză...*, p.15.
5. *Ibidem*, p. 16.
6. *Ibidem*, pp. 16-17.

*

Câteva comentarii la *Jurnalul de adolescență și tinerețe (1926-1930)* al lui Emil Boșca-Mălin

Icu CRĂCIUN

În 12.03.1997, scriitoarea și traducătoarea Petronela Negoșanu, cea de-a doua soție a lui Emil Boșca-Mălin, a donat muzeului din Maieru „un document interesant privind începuturile sale”. Este vorba de un caiet gros, cu coperti negre, cartonate, în care se află și șase carnețele lipite de filele caietului mare, unele numerotate, altele nenumerate. Totuși, în paginile de început este scris olograf un fel de cuprins (opis) al „Jurnalului”, datat februarie 1976.

Primul carnețel este un strămoș al „oracolelor”, caietele care circulau în clasele începătoare de liceu prin anii ‘60-’70 –, care cuprinde „Souveniruri și amintiri” cu scriere caligrafică din anii 1926-1927, în două sau patru versuri, semnate de foștii săi colegi sau prieteni, ajunși peste ani intelectuali de seamă ai neamului românesc. Este vorba de „terțianul” Nicolae V. Ilieșiu, viitorul inventator al medicamentului „Apilarnil”, care scrie 20 de amintiri sau souveniruri, neuitând

să noteze în final că „au fost scrise de Ilieșiu Nicolau, elev în clasa a III-a la Liceul G. Coșbuc din Năsăud în ziua de 19 august 1926 dela 2-3 și ½ oare p.m.”. Deși naive, unele au iz de limerick-urile englezești – subliniez: sunt scrise la 12-13 ani! – citez câteva pentru introducere în anii aceia interbelici:

„Nicolau îmi e numele,
Ilieșiu îmi e prenumele,
Maieru îmi e locuință,
Te iubesc, îți jur credință.”

„Multe uită omu-n lume,
Multe am uitat și eu,
Dar a te uita pe tine
Mi se pare foarte greu.”

„Piana ruginește,
Mâna putrezește,
Dar scrisoarea mea
În veci va rămânea.”

„Hop și eu ca un pitic
Mă numesc al tău amic.
Trandafir și viorele
Te salut, la revedere.”

„Nimic nu e mai dureros și amar
Ca viața de școlar.
El muncește zi și noapte
Și nimeni nu-i dă dreptate.”

Iată și o „souvenire” semnată de elevul
Boșca Emil:

„Grea-i viața de student,
Când la școală, când absent.
Mori la urmă repetent.”

Pe lângă acestea se regăsesc și cele
scrise de: Mălai M., Coruțiu Login, Buzilă,
Moisil, P. Rogneanu.

A doua parte a carnetelului are ca titlu
„Cântece” și două ștampile, una cu numele lui
Gavrilă Istrate (viitorul critic și istoric literar,
stabilit la Iași, cu stofă de centenar: are
actualmente 99 de ani(!), în clasa a IV-a la
liceul din Năsăud, și alta a lui Bolog Ion
(viitor preot, azi decedat), de asemenea în
clasa a IV-a. Ceea ce este interesant este că la
mijlocul paginii se află și ștampila ovală a
„Cercetașilor României”, „cohorta Gheorghe
Coșbuc din Năsăud” cu nelipsitele semnături
ale lui Emil Boșca, trei la număr. Am notat în
paranteze numele celui care a transcris
cântecul: „Brâulețul” (Emil Boșca), „La
șezătoare” (Emil Boșca), „Cântec” (A. T.
Avram), „Cobzar bătrân” (Bolog Ion), „Știi
tu” (Bolog Ion), „Deschide-te, fereastră!”
(Bolog Ion), „Trecui valea” (Bolog Ion),
„De-ar fi mândra...” (Bolog Ion), „Cât îi
lumea” (Gavril Istrate de Nepos), „Creola”
(Gavril Istrate), „Scumpă, dragă copiliță” (Ion
Bolog), „Ziua, apus” (Ion Bolog), „Frunză de
vie” (Ion Bolog), „Bătrânii” (Ion Bolog),
„Pasăre nevinovată” (Ion Bolog), „Marinarul”
(Ion Bolog), „Cântec” (Ion Bolog), și încă un
„Cântec” (Ion Bolog), „Blondina” (Ion
Bolog), „Vara grânele se coc” (Ion Bolog),
„S-a ruginit” (Ion Bolog), „Studentul” (Ion
Bolog), „Volga” (Ion Bolog). După acestea se

continuă cu „souveniruri și amintiri” semnate
de V. Lică, Veturia Boșca, aceiași G. Istrate,
I. Bolog, Băieș, G. Dumitraș, I. Sângeorzan.
Tot aici am găsit carnetelul cercetașului Boșca
Emil din clasa a III-a de liceu, din anii 1928-
1929, unde autorul începe cu data de 12
februarie 1928 – duminică –, când a participat
la prima ședință a cercetașilor, comandant
fiind O. Salvan, iar comandant-instructor Buia
Alexandru din clasa a VII-a; cei doi au ținut
cuvântări, apoi au urmat: „Marșul cerce-
tașilor”, recitat de elevul Cheresteșiu Ioan
(clasa a III-a), „Ițic la școală”, recitat de
Cabassi Edo (clasa a II-a), „Poveste”, recitată
de Titieni Ioan (clasa a II-a), „Monolog
(Gâsca)”, recitat de Gori L. (clasa a III-a),
„Stăpânul casei”, recitat de Căciulatu (clasa a
II-a); în final, un cor mixt a cântat „Marșul
cercetașilor”.

Ce aflăm din Jurnal și carnete? Cât timp
este la internatul liceului, în Năsăud, merge la
cursuri, citește, merge la cor, frecventează
biserica, se mărturisește și se cuminecă
săptămânal, se joacă fotbal, de-a baba oarba și
„bacșiș”, învață și-și face temele în „silențiu”,
se trezește la 2, 4 sau 5 dimineața să-și repete
lecțiile, dă teze, rabdă foame, dar este generos
cu oamenii săraci, își ajută colegii la
efectuarea temelor, dansează, primește câte-o
scatoalcă de la profesori pentru indisciplina,
din când în când se ceartă cu vreun coleg din
cauza „electricii”, dar se împacă după cel mult
două săptămâni, leagă cărțile colegilor, face
baie în Someș, se cherește cu colegii,
învață să meargă pe bicicletă, scrie scrisori
acasă, merge des la orologier să-i repare
ceasul, cumpără clei pentru întreaga clasă,
merge „la bărbier” să se tundă cu freză, își
„tomnește” ciorapii și pantalonii, răcește,
tușește și răgușește, are vise ciudate,
colecționează timbre în album, se fotografiază
în grup, participă la înmormântări, citește
presa („Universul”, „Mesagerul cerceta-
șului”), își cumpără cărți (spre exemplu, în
data de 14 mai 1929 și-a cumpărat:
„Ardealul” de I. Marțian, „Ardealul nu derivă
din ungurește” de același I. Marțian, „Două
loturi” de I. L. Caragiale, „Prințesa Babilo-
nului” de Voltaire, „Spiru Călin” de I. Slavici
și „Fără noroc” de I. Ciocârlan, cu 37 de lei),

merge la teatru când diferite trupe le vizitează orașul (ex. teatrul „Pepe Georgescu” le-a prezentat două piese: „Căsnicii moderne” – comedie într-un act, și „Ariciul și șobolanul”, fabulă de dl. Victor Eftimiu, completat cu diferite monologuri, susținute de însuși dl. Pepe Georgescu), este bătut de pedagog că a încurcat rugăciunile – când i-a venit rândul, în loc de „Mulțumim Ție...” a rostit „Tatăl Nostru”, merge la cinematograful (la finalul filmului „Pieirea Pieilor Roșii” – scrie că l-au podidit lacrimile), într-o duminică (3.III.1929) a participat la conferința profesorului universitar Capidan: „Românii din Peninsula balcanică”, într-o altă zi (16.III.1929), scrie o povestire intitulată „Dragostea de mamă” (este reprodusă și-n Jurnal la pagina 134) etc., etc. În 13 februarie 1928, notează că le-a explicat colegilor lecția la istorie, i-a ajutat la traducerea unui text din latină, a dat unui cerșetor pâine și bani, a împins sania unui om, a împărțit ujina cu un coleg care n-a primit-o, respectând Legea a XII-a a cercetășiei: „Cercetașul se silește să facă în fiecare zi o faptă bună, oricât de neînsemnată va fi ea”, pentru ca duminică, 19 februarie 1929, să recite „Țiganul la pepeni verzi”, în zilele următoare să înfăptuiască alte lucruri bune: a despărțit doi elevi „dela luptă”, a dat pâine unui sărac, a ajutat un om la niște vite, a bandajat un rănit: La ședința a III-a a cercetașilor se produc: G. Istrate și Neagoș cu „declamațiuni”, iar în celelalte zile continuă cu faptele bune: a dus „demâncare unui bolnav”, a explicat o lecție de fizică unor colegi. Țin să precizez că însemnările din Carnetul Cercetașului erau verificate și vizate de comandantul O. Salvan, dovadă ștampila și semnătura acestuia cu scurte comentarii; la pagina 59, se află scris de mână sa: „Legitimație, cercetașul Boșca Emil, elev din cl. III lic. Face parte din cohorta Gh. Coșbuc, legiunea Napoca, Năsăud 6-IV-1928” și aceeași ștampilă. Uneori, făcea excursii, la Rebrîșoara, pe Valea Gersei, a intrat în „biserica veche de lemn”; printre altele, cercetașii se îngrijeau și de mormintele decedaților îngropați în cimitirul „La Comoară”. Însemnările continuă și din perioada vacanței, când elevul Boșca Emil ajută părinții la muncile

câmpului în zilele de lucru, asistă la fătarea oilor, adapă vitele, „sloboade” mieii la supt, grijește de oi, mulge vaca, în câte-o seară le citește vecinilor „povești frumoase”, iar duminica merge la biserică unde cântă pricesne și alte cântări; în timpul liber citește, își descrie locul unde se află casa părintească (pagina 121 din Jurnal), împrumută cărți și gazete („Realitatea ilustrată”, „Săptămâna” și „Curentul”) de la dascălii satului, se joacă „în cărți și în moară”, îngrijește de soră-sa cea mică, „desfacă câte două mierță de mălai și le duce la moară”, ba într-o sâmbătă, înainte de Paști, a frământat pâinea, mamă-sa fiind bolnavă, iar a doua zi merge „la udat” la rude și cunoștințe; într-o altă zi face „plăcinte în tipsia cea lungă”; ascultă povestirile tatălui său despre năvălirea tătarilor în ținutul Rodnei, despre întemeierea satului Rodna, despre înfrângerea tătarilor de către maramureșeni; vede cu ochii săi cum este călcat de locomotivă porcul lui Vasile Barna; merge împreună cu mamă-sa, cu trăsura, la piață la Rodna să vândă câte ceva pentru a-și face bani de internat; își construiește „o luntre” pe care o „încliește cu rășină” adusă de pe Valea Anieșului; spre toamnă, merge, – însoțit de tatăl său –, în munți, să-și coboare acasă caii și boii.

Cel de-al doilea carnețel al cercetașului Boșca Emil se deschide cu un desen făcut de el în peniță, destul de reușit, care reprezintă doi cercetași veghind la hotarele țării, și începe cu data de duminică 6.V.1928, când cercetașii au vizitat satul Coșbuc, au mers la biserică, iar „după Sf. Liturghie s-a desfășurat următorul program: 1. Oda liceului – cor; 2. Despre Gheorghe Coșbuc de Dl. Bichigean; 3. După aceea, mai multe declamări frumoase și coruri”. Firește că au vizitat și casa Poetului, „pe care era o tablă cu următoarea inscripție: Aici s-a născut fericitul Gheorghe Coșbuc, poetul țărănimii, marele meșter al neamului românesc. O luptă-i viața, deci te luptă cu dragoste de ea cu dor/ Oricare-ar fi sfârșitul luptei să stai luptând că ești dator”. Această vizită va fi înfățișată pe larg la pagina 111 a Jurnalului. Marți, 15 mai 1928, a plecat la București, selectat fiind de profesori străluciți (Nestor Șimon, Haliță, V. Șotropa, V.

Bichigean, Scridon, Lipan, Nistor, Turcu, Mărcușiu, Pecurariu), împreună cu un grup de cercetași din Năsăud, iar în 17 mai, au participat la un concurs desfășurat la Liceul Gh. Lazăr, cu tema: „Ce simțiți la sărbătorile naționale (sau ce impresii aveți la sărbătorile naționale)?”; desigur că nu au lipsit întrecerile sportive dintre liceele participante. Drumul cu trenul, de la Năsăud, la București, precum și vizitarea capitalei este descris cu lux de amănunte în Jurnalul negru de la p. 26 și-n continuare; de menționat că în București se va întâlni cu doi consăteni: „Barna Cosma, student la medicină (prieten bun cu Liviu Rebreanu) și cu Victor Precup, student la Litere”.

Caietul negru începe cu data de 28.XII.1928. În primele pagini sunt povestite întâmplări trăite de tatăl său sau auzite de la alți consăteni. Iată pe scurt conținutul lor: tatăl său cu căruța și cu încă un om au mers să cumpere mălai de la Coșna. La întoarcere, s-a pornit o furtună că podul peste trebuia să treacă a fost luat de ape. Au îndemnat caii să traverseze prin apă, dar aceasta a fost prea adâncă și caii au luat-o la vale; noroc că tatăl său a înotat până înaintea cailor și au reușit să ajungă pe celălalt mal. O lată întâmplare de care își aduce aminte este aceea de când avea 4-5 ani și a pus un cucuruz în lapte sub un ceaun care fierbea cu cartofi. Din greșeală, a răsturnat vasul cu apa clocotită peste mâna dreaptă, a leșinat și s-a trezit de-abia când mamă-sa plângea lângă el punându-i „lapte acru ca să nu-l doară”. Primele semne ale dragostei datează tot de-atunci; la 15 ani, era prieten cu Rem Luga, un elev de la Școala de Arte și Meserii din Năsăud, orfan de ambii părinți, care trăia în familia Groze din satul său natal, Maieru. Se întâlnește cu el în momentul când Rem mergea după lapte la învățătorul Constantin Partene. Băiatul avea un bilețel pentru fiica domnului învățător, Mărioara, pe care l-a citit și Emil. Întrucât scrisul prietenului era „urât”, i-a propus să-i scrie altul mult mai frumos, lucru care s-a și întâmplat, dar i-a cerut voie să-i scrie și din partea lui „două souveniruri din partea lui”. Iată ce a scris:

„La lumina lămpii
Stau și mă gândesc
Cum să fac, prietenă,
Să nu te părăsesc”.

„Într-un coș cu viorele
Sunt mai multe păsărele;
Păsărelele ciripesc,
Eu pe tine te i- - - c”

„B.E.”

Rem a luat scrisoarea amoroasă și i-a dat-o fratelui Mărioarei, Horia, dar epistola a ajuns în mâinile învățătorului. Acesta, mai târziu, s-a întâlnit cu tatăl lui Emil și i-a spus: „...să-i fie rușine fiului dumitale să-i scrie la fiică-mea”. Tatăl său i-a povestit întâmplarea, iar „B.E.” i-a explicat bătrânului toată trășenia. Numai în toamnă s-a împăcat și cu „dl. învățător și cu Mărioara”.

Din Jurnal mai aflăm cum în 1925 părinții săi au hotărât să-l trimită la școală la Năsăud. Tatăl său a cam cârtit, dar la stăruințele mamei, acesta a cedat. Elevul Boșca Emil a făcut „rugărilor” și le-a trimis la oraș, de unde a primit răspuns că trebuie să susțină niște examene. Toată vara a învățat. În comisie, printre alții, l-a avut și pe Constantin Partene, care-l va anunța, după examen că „a trecut toate probele”. Iată ce scria B. E.: „Credeam că nu e nimeni mai fericit ca mine. Pe când veneam acasă cu trenul aruncam bilețele mici pe care era scris: Să știți că eu, Boșca Emil din Maieru, sunt în clasa I liceu din Năsăud”.

În vara anului 1928, pe 9 august i s-a născut sora sa, Gaftoana, însă în 15 august i-a murit fratele, Alexandru, în vârstă de 9 ani. Cauza morții nu este povestită.

Urmează alte întâmplări tragice din viața satului: moartea fiului badii Pompei, prins de o avalanșă cu cai cu tot pe Valea Anieșului, a lui Clement Creț, „un om hapsân pe muncă”, răpus în pădure, „zdrobit de un lemn”, adus în sat cu carul cu boi al lui Aurel, fratele mamei lui, un alt om ucis de pădure, la butin, este un locuitor din satul Șanț, luat de un lemn chiar de lângă tatăl său, un altul, Ioan Bontaș, care lucra la mină, pe Valea

Anieșului, într-o iarnă, a fost aruncat de un vânt năprasnic între „niște cepuri de buhași” și-a mai putut ieși de-acolo; de-abia după 5 săptămâni, după ce s-a topit neaua, a fost găsit cu „fața albă ca zăpada și cu ranița-n spate”. La pagina 92 a Jurnalului, povestește despre un alt eveniment zguduitor, din 1915, „când a înghețat Vlasă Boca și cu nepotu-său, Filimon, în etate de vreo 12 ani (...) când erau la oi în Piciorul Fântâniei”, din cauza unei furtuni care le-a luat casa pe sus, iar ei au rămas doar „în cămașă și izmene pe frigul acela cumplit”. „După vreo câteva săptămâni au aflat pe moșneag (55 de ani) și pe copil morți în zăpadă ca și cum ar fi zisă că nu vreau să se despartă nici în ultima clipă”. În vara lui 1928 „a fost omorât Vasile a lui badea Petrea Hădărău, când căruța cu fânul cosit de tată și fiu n-a mai putut fi condusă din cauză că la calul din dreapta i s-a rupt naclăul”, iar Vasile cu căruța și cu cai cu tot „s-a prăvălit într-o râpă”. Vasile a murit pe loc, pentru că „a căzut cu pieptul într-un cep”.

Pagina 105 se deschide cu „Descântecul pentru deocheat auzit de la matroana Bolfă”; mâna lui Boșca Emil scrie alături „Publicat”, dacă este așa ar trebui aflat în ce publicație; urmează un descântec „Despre Fapt” și „Când vitele sunt mușcate de veveriță”, culese de la Palagia Sângeorzan, apoi „Descântec de-al fetelor”, cules de la Laura Boșca (mama lui), și alte două, auzite de la Todosia Cobzaș.

În însemnarea din 13.I.1929, Emil Boșca scrie despre faptul că a citit în „Ziarul științelor și al călătoriilor” despre marea invenție a unui englez: „un om de metal care face toate gesturile, ba chiar și vorbește ca oamenii și răspunde la întrebări”, iar în cea din 28.I.1929, notează: „Îndată ce sună înăuntru, m-a chemat un om din satul meu și mi-a dat o straiță plină cu mere pe care mi le-a trimis mama de-acasă”. În ziua de luni, 4.II.1929, liceenii discutau că-n următoarea zi (5.II.1929) va fi sfârșitul lumii, întrucât așa citiseră ei în ziarele din 1925. Horoscopul nu s-a împlinit, în schimb el, Boșca Emil, a asistat la bătaia dintre doi colegi, deoarece unul dintre ei i-a tăiat „vreo trei peri din cap”.

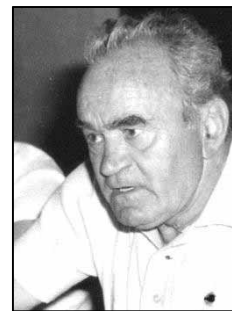
În 10 Mai, zi sfântă, 1929, are loc un program artistic, cântă alături de colegi „Trăiască regele”, la urmă , „preotul Mărcușiu răsădește un stejar în amintirea împlinirii a 10 ani de la unirea României (...), iar Dl. Director a spus o cuvântare prin care dă acest stejar în primirea D-lui Vicar Titus Malai, președinte al fondurilor”.

Începând cu data de 8.V.1929, cercețașul Boșca Emil îi roagă pe ceilalți colegi să scrie ceva folositor în Jurnal. Astfel, o serie de prieteni vor scrie între 15-20 de rânduri. Aceștia sunt: Ioan Lupu, Ioan Chereșteșiu, Deac Anton, Gori Leonardo, Aurel J., iar Moldovan Teodor îi scrie de două ori. Jurnalul este vizat în data de 15.II.1930 la pagina 155 de comandantul prof. O. Salvan care notează: „Ești foarte cuminte că pe camarazii pe care-i ai îi folosești la astfel de lucru, de a-ți scrie ceva în carnet, ieșind în relief gândirea și personalitatea fieștecărui”.

Ziua de joi, 27.VI.1929, este una din cele mai fericite din viața elevului Boșca Emil, fiindcă sunt anunțate rezultatele examenului de admitere în cursul superior (în clasa a V-a, liceală). Iată ce notează: „am auzit zicând: premiat pentru progres distins în studii Boșca și Dumitru, pentru progres distins la muzică Boșca, Dumitru, Istrate și Șerban, pentru bună purtare Boșca și Dumitru, iar Boșca mai primește și 1000 (una mie lei) din partea D-lui senator”. Atunci, n-am știut ce să fac de bucurie; îmi venea să plâng. (...) Eu am avut media 7,33, primul dintre toți. După mine, al doilea a fost Bucurescu cu media 7,20, iar al treilea, după mine, a fost Barna cu media 7,00; Dumitru a trecut cu media 6,15”, având fericirea de a se numi „quintan”. Din păcate, ultima însemnare din acest jurnal este datată 14.IX.1929. S-ar putea ca, într-o zi, să se găsească și celelalte caiete cu însemnările sale zilnice care continuă până în 1952, anul arestării sale, dar și după 1964, până la trecerea întru neființă în 1976 a acestui bărbat care nu și-a renegat trecutul în cei 12 ani de reclusiune în închisorile comuniste, neputând fi învins niciodată, rămânând toată viața un „nereeducat”.

Trei praguri

Teohar MIHADAȘ

Austeră și teribilă în impersonalitatea sa, forța zămislitoare a lui Liviu Rebreanu!

Citindu-i opera scrisă ai sentimentul că asigști la convulsiile facerii unei lumi, la o îngemănare proteică a elementelor, din care se desprinde tipul și semnificația sa.

Nebuloasa din care se comprimă cartea, magma ce se preschimbă lent, prinzând contururi dure, într-o panoramă tectonică sunt beția pământului, voluptatea posesiunii lui de către om, lupta dintre sentiment și datorie. Rebreanu pare să fie istorisirea tragicei înfrățiri dintre elementul pământ și elementul uman sub zodia noastră.

Această voluptate atinge trei trepte, trece prin trei ipostaze ipostaza ION, ipostaza PETRE și ipostaza (oricât de fortuit ar părea) APOSTOL, restul personagiilor din opera sa fiind anexe și fețe secundare aservite arhetipurilor.

Ion al Glanetașului încorporează această patimă telurică la primul prag de diferențiere a umanității în individ. Acționând prin și ca individualitate, stihia rupe în drumul ei toate opreliștile și calcă peste toate imperativele de ordin general, etice și sociale, mânăta orbește de vocea acelui eu izolat, care vrea, cu o tărie implacabilă să fie și să aibă.

Petre din „Răscoala” este tot un fel de Ion, dar un Ion exponent, brațul și glasul unei întregi colectivități. Acesta nu acționează la dicteul unei legitimități egoiste, rustic nietzscheene așa spune, ci sub presiunea unor năzuințe și revendicări de masă. El reprezintă cealaltă ipostaza a setei de pământ, cea socială.

În egoismul său tenace, Ion întimpină egoismul feroce al altora. Ion care vrea să fie și să aibă pentru sine, se luptă împotriva altor Ioni care deja au. E vorba de individualitatea

veleitară operând asupra altor individualități, asigurate. Și moare în această luptă de la om la om.

Petre, ipostaza superioară a legăturilor dintre pământ și om, cea socială, acționează nu împotriva unor forțe izolate ci împotriva unui sistem, a unei legislații, și face acest lucru nu atât pentru sine ci pentru o întreagă categorie de inși oprimată pentru cei de o seamă cu el, a căror călăuză este.

El cade, nu lovit cu sapa, noaptea, în grădină, de către vreun Gheorghe, al cărui cămin îl necinstise și-a cărui bătătură privată o încălcase, ci între ai săi, deodată cu ei, secerat de plutoanele orânduirii împotriva căreia se ridicase.

Diametrul craterului prin care se revarsă mânia lui Petre este mult mai larg decât acela prin care lucrează egoismul robust al lui Ion.

Apostol, fratele lor mai mic și mai gingaș, este exponentul aceluiași pământ-matcă, ajuns la starea conștiinței care deliberează, a gândirii care cumpănește.

Înstrăinat (poate chiar dezrădăcinat) prin aderarea la o lume convențională, falsă, printr-o intelectualizare pedantă, Apostol își pierde vitalitatea densă și viguroasă a fraților săi de-o mamă, ca s-o redobândească prin actul deliberat al conștiinței, în refuzul de a trăda, luptând împotriva lor, pământul lui Ion și al lui Petre.

Pe cel dintâi, pământul îl chinuie și-l îmbată; pe cel de al doilea îl angajează într-un tumult pentru adevărarea unei dreptăți, îl mobilizează, îl pune pe picior de răzvrătit, de opozant; pe ultimul îl smerește. Primul trece setea de pământ prin instinctul posesiunii și face din ea o afirmare a acestuia în regnul

**Caietele
Rebreanu**

interesului personal; al doilea transformă aceeași sete într-o înfricoșătoare revendicare a celor mulți; al treilea a preschimbat-o în act de gândire, în judecata ce te conduce spre regăsirea rosturilor adevărate.

Ne aflăm înaintea unei construcții în trei trepte: cea vitală cea socială, cea etico-socială;

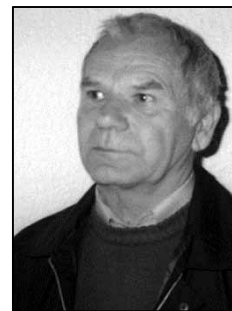
instinctul individualist, forța gregară discernământul și cumpăna hamletiană. La Ion pământul este o patimă a nopții, la Petre stihia și legea care se vor împlini, la Apostol pământul devine ethos și conștiință a acestui ethos.

(Text inedit comunicat de **Mircea POPA**.)

Stradă în Bistrița

Proza scurtă a lui Liviu Rebreanu contra direcției din proza românească de la 1900

Ionel POPA

La finalul excursului critic prin epica scurtă a autorului volumului *Frământări* se pot formula câteva concluzii.

Liviu Rebreanu își face intrarea în literatură imediat după prima decadă a veacului XX când proza românească trece printr-o criză. Proza vremii a încremenit prin sămănătorism și poporanism într-o stereotipie ideologică care și-a subordonat abuziv etnicul și eticul, denaturând esteticul. Prima reacție vine din partea simbolismului, dar, prin exagerare (explicabilă până la un punct), replica lui are o consecință negativă pentru proză: eroziunea epicului, lumea din proza simbolistă (poemul în proză) devine statică și golită de prezența umană, se rezumă la tabloul *Natură moartă* și este sufocată de un stil ornamental-baroc. În acest climat Rebreanu aduce prin prozele sale o vigoare *bărbătească* neobișnuită, o viziune dură asupra vieții refuzând idilismul și stilul „frumos”. El arată că a sosit timpul ca omul să fie văzut nu numai ca ființă rațională și afectivă, ci și ca ființă a inconștientului. Pornind de la aceste trăsături, critica vremii și cea care i-a urmat, l-a considerat pe autorul *Răfuielii* un scriitor naturalist. Ion Vlad în glosele sale rebreniene¹ ocolește folosirea directă a termenului, afirmând că Rebreanu rămâne „fidel” realismului secolului al XIX-lea. În felul acesta se trece cu vederea dorința și lupta permanentă a scriitorului de înnoire. Începând cu proza scurtă se pot identifica cărările care duc spre **realismul rebrenian**.

Proza românească (nuvela, romanul) de după 1920 intră într-un profund proces de modernizare și de sincronizare cu proza universală. Acest proces complex și uneori chiar anevoios îl inaugurează Liviu Rebreanu prin nuvelele sale din perioada 1908-1920.²

Din cele arătate analitic în paginile studiului de față rezultă că epica scurtă a lui Liviu Rebreanu nu trăiește doar ca proiecție retro a romanelor, ci, dimpotrivă, ea se definește și există prin ea însăși. Din problematica ei, din modul de rezolvare a conflictelor și din multe alte aspecte se poate deduce primele elemente etice și filosofice constitutive ale *weltanschauung*-ului scriitorului, unul fundamental de natură tragică. Concepția aceasta îi luminează realismul specific. După cum am menționat, autorul *Proștilor* și-a creat un realism după „chipul și asemănarea sa.”

Până la perioada interbelică proza românească („proza scurtă” că alta nu exista; cele 2-3 **romane** existente nu schimbă datele problemei) s-a dezvoltat pe **orizontală**. Rebreanu deschide prozei românești drumul dezvoltării pe **verticală**.

La debutul lui Rebreanu proza era una a *povestirii*. Ea se hrănea, aproape fără excepție din *amintirea* nostalgică a unor vremuri trecute, din întâmplări proprii învăluite în nostalgii și sentimentalisme, iar pe deasupra orientată ideologic. În povestire naratorul este povestitor nu *prozator*; *povestitorul* se situează în prim-plan, înaintea personajului sau alături de el. Și Rebreanu a scris povestiri, dar acestea au alt ton și alt spirit de construcție.

Dintre trăsăturile caracteristice prin care proza scurtă a lui Rebreanu se diferențiază de cea a contemporanilor săi, dintre care unii au ajuns la statutul de monștri sacri (Gârleanu, Brătescu-Voinești, chiar tânărul Sadoveanu) putem enumera: 1) Deschiderea imaginarului prozastic spre alte zări problematice într-o viziune dramatică, chiar tragică. 2) Scriitura specifică realismului

canonic este înnoită printr-un expresionism propriu. 3) A creat un nou raport între social și psihic, între conștient și inconștient, între eros și thanatos, propune un nou raport funcțional și de semnificație între epic și descripție (portret, interioare, peisaj). 4) Oferă o imagine mai complexă și mai profundă a ființei umane. Până la Rebreanu, cu excepțiile de rigoare, personajul nu este o ființă liberă la nivelul conștiinței și a psihicului fie față de mediu, fie față de narator. Cu alte cuvinte personajul nu este o personalitate, o individualitate prin ea însăși. Făceam trimitere la excepții: Dinu Păturică este o individualitate puternică în măsura în care ilustrează la cote maxime, până la caricatura tezistă, un fenomen socio-moral bine circumscris istoric; personajele lui Duiliu Zamfirescu sunt personalități în măsura în care sunt exponenți credibili esteticește ai ideologiei sociale și ai eticii scriitorului. Primele personaje din proza noastră cu adevărat **viguroase** sunt cele ale lui Slavici (din păcate n-a fost consecvent și ne-a dat numai pe Lică, Ghiță, Mara, Persida, pe pădureanca Simina). În prozele autorului lui *Ițic Ștrul, dezertor...* sunt de găsit primele

bruioane ale personajului complex și complicat care va domina proza interbelică. În aceste proze scriitorul se angajează în deslușirea ființei umane între **a fi** și **a avea**. În această încercare analiza socialului și analiza nebuloasei de dincolo de conștiință se prezintă într-o relație specifică lui Rebreanu.

Marea majoritate a prozelor rebreniene, prin problematică, conflicte, construcție, personaje, fiorul dramatic, tehnicile narative, se dovedesc a fi scrise de un romancier nu de un autor de povestiri sau nuvele, cum erau contemporanii săi din perioada 1908-1920. De la începuturile sale scriitoricești Liviu Rebreanu a ascultat de **glasul romanului**.

S-a spus că după Rebreanu nu se mai poate scrie roman la fel. Același lucru se poate spune și în legătură cu proza scurtă. Cei care l-au „copiat” tematic și stilistic au sucombat în epigonism. Rebreanu este unic, în câteva proze (*Proștii, Nevasta, Ocrotitorul, Ițic Ștrul, dezertor...*) atingând cotele universalității.

Pornind de la analiza prozei scurte, Tudor Vianu³ afirma că prin Rebreanu realismul românesc a intrat într-o fază nouă.

Note

1. Ion Vlad, *Lectura prozei*, C.R., 1991, p. 62.
2. Mircea Zăciu, *Ca o imensă scenă, Transilvania*, Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 305.
3. Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, Ed. Albatros, Sinteze Lyceum, 1977, p. 309.

Pădure

Voi credeți în scrisul vostru! (2)

Cântece populare din România la Paris, 1855

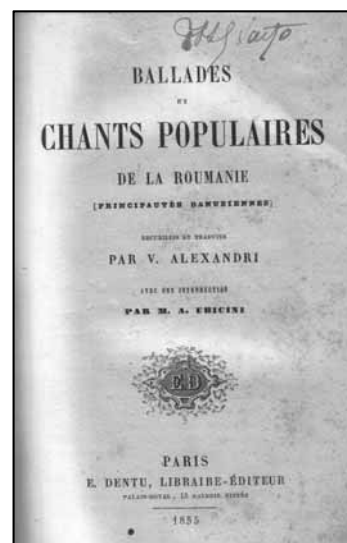
Andrei MOLDOVAN

La doar trei ani de la apariția primului volum al poeziilor populare (*Poezii populare. Balade (Cântece bătrânești). Adunate și îndreptate de d. V. Alecsandri*, 1852, urmat la un an de partea a doua), încă tânărul pe atunci Vasile Alecsandri, trecut prin „revoluția poezilor”, dar și printr-un exil ce l-a pus la încercare mai mult decât evenimentele de la Iași, tipărea la Paris o variantă în limba franceză intitulată *Ballades et chants populaires de la Roumanie [Principautés Danubiennes]*. Traducerea în limba franceză aparține culegătorului, iar studiul introductiv este semnat de A. Ubicini.

Este surprinzător să observăm concepția absolut modernă pentru acele vremuri, în privința traducerilor, V. Alecsandri preferând și variante în proză ale baladelor românești, pentru a da echivalența cea mai apropiată originalului. Așa sunt: *Erculean, Balaurul, Dolca, Soarele și luna, Cucul și turturica, Blestemul, Năframa și inelul, Bujor, Gruie Grozovan, Năluca, Codrean, Șalga ș. a.* Este și cazul baladei ce deschide volumul, *Miorița (La petite Brebis)*. Iată, spre exemplificare, un scurt fragment: „Alors, ma petite brebis, prends pitié de sa douleur et dis-lui simplement que j’ai épousé la fille d’un roi dans une contrée belle comme l’entrée du paradis. Mais garde-toi bien de dire qu’á ma noce une étoile a filé; que j’ai eu pour témoins les pins et les platanes des forêts, pour prêtres les hautes montagnes, pour orchestre des milliers d’oiseaux, et pour flambeaux les étoiles du firmament...” (*Op. cit.*, p. 5) Alteori, însă, îi convine versificația în traducere, precum în: *Toma Alimoș, Păunașul codrilor, Colina lui Burcel, Mănăstirea Argeșului, Mihiu, Soarele și Luna* etc. Redăm, și în acest caz, un scurt fragment din *Mănăstirea Argeșului*, mai cunoscut

cititorului român în varianta originală: „Oui, prince, j’ai vu/ Par où j’ai passé/ Un mur délaissé/ Et non achevé;/ Mes chiens á sa vue/ Se sont élancés/ En hurlant á mort,/ Comme en un désert.” (*Op. cit.*, p. 144)

Nu de puține ori, Vasile Alecsandri preferă să păstreze în traducere varianta românească a unor cuvinte, precum: cobuz, murgușor, ciocoi, cofiță, zmeu, comănac, mocani, buzdugan, chef ș. a., precum și majoritatea toponimelor. El are grijă, de fiecare dată, să dea o notă cu explicațiile necesare cititorului francez. Titlurile, care sunt în limba franceză, au în paranteză și varianta originală, atunci când nu e vorba doar de un nume. Ca într-o veritabilă ediție critică, există și un capitol de „Note”, în care aproape fiecare text beneficiază de un post bibliografic considerat, pe bună dreptate, necesar pentru o justă orientare a cititorului francez. Iată o asemenea lămurire pentru *Păunașul codrilor*, de astă dată tradusă

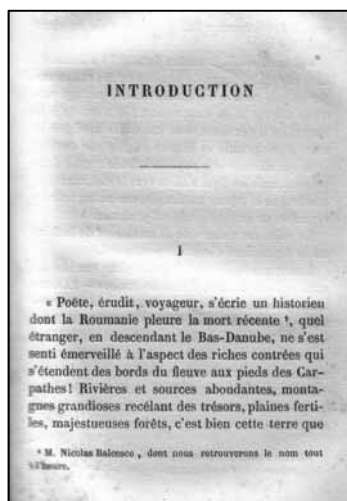

Rememorări

în limba română: „Cuvântul românesc *păunaș* înseamnă, alegoric, un tânăr frumos, mândru și misterios precum zeul Pan, zeul pădurilor. Ori, într-o țară în care se găsesc atâtea vestigii romane, nu ar fi prea hazardat să crezi că numele zeului Pan s-a păstrat în memoria poporului, și ar fi fost confundat, asimilat după secole cu cel al păsării Junonei. Se văd figurând în poveștile populare ale românilor

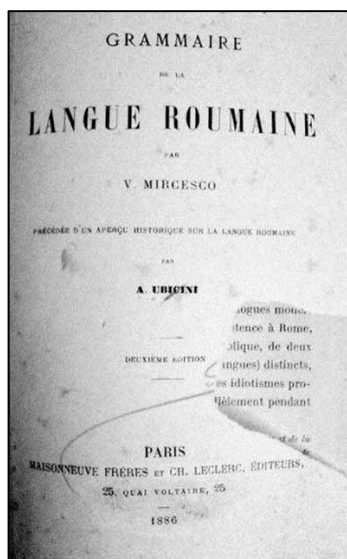
zeii Jupiter, Mercur, Venus: nu am fi în drept să-l recunoaștem pe zeul Pan, divinitate a pădurilor, în eroul acestei balade!” (*Op. cit.*, p. 188)

Apariția cărții la Paris, cu un an înaintea celebrului Congres în care s-a decis soarta Principatelor Române, nu pare să fie una întâmplătoare. Se

vede asta dintr-o seamă de note ale lui Alecsandri, dar mai cu seamă din ampla introducere (46 de pagini) semnată de A. Ubicini. Cred că se cuvine să ne reamintim câte ceva despre acest istoric francez căruia românii, în loc să îi ridice statui, l-au trecut cu prea

multă ușurință în spațiul uitării. Abdolonyme Ubicini (1818-1884), provenind dintr-o familie modestă, de origine lombardă, a fost publicist și istoric, dar și profesor de retorică. Are o operă impresionantă, dar se remarcă preocuparea pentru istoria popoarelor sud-est europene. A făcut călătorii în Italia, Grecia,

Turcia și Principatele Române. În 1848, a participat efectiv la revoluția din București și a fost secretarul guvernului provizoriu, apoi, al Locotenenței Domnești, până la reintrarea armatei ruse, când a fost nevoit să părăsească țara și să plece, în mare grabă, la Constantinopol. Prietenia cu

românii, dar mai cu seamă cu Nicolae Bălcescu și Vasile Alecsandri aveau să-i marcheze viața și cariera. A fost una dintre importante personalități europene care au depus eforturi considerabile pentru a convinge

marile puteri de necesitatea constituirii și sprijinirii unui stat român unitar. Fondator al publicației *Revue de l'Orient*, a făcut cunoscute istoria și cultura noastră în mediile occidentale, prin publicarea, la Paris, a unor studii ample, de o riguroasă documentare, stârnind un real interes pentru o națiune tânără, cu rădăcini în antichitatea latină. Printre publicațiile sale (dăm titlurile în limba română): *Chestiunea Orientului în fața Europei*, *Provinciile danubiene și românești*, *Originile istoriei române*. De asemenea, în 1863 scrie o amplă introducere la o gramatică românească semnată de V. Mircesco (V. Alecsandri, n. n.), scrisă printr-o metodă comparativă cu structurile limbii franceze, pentru uzul francezilor. Faptul că o asemenea lucrare a stârnit interes la Paris este cât se poate de evident, pentru că ea a fost reeditată în 1886. A. Ubicini a primit cetățenia română în 1867, iar mai târziu a devenit și membru de onoare al Academiei Române.

Introducerea semnată de istoricul francez la ediția pariziană a poeziilor populare „adunate și îndreptate” de bardul de la Mircești (deși la moșie se mută doar în 1860) este un studiu sintetic al poporului român, al credințelor sale, al creației sale artistice, autorul dovedindu-se un cunoscător de profunzime al problematicii abordate. Nu doar atât, ci și punerea în lumină a rolului important pe care suntem chemați să îl jucăm în istoria europeană, dovedesc un interes aparte al autorului, dacă nu cumva și prezența unor sentimente mai adânci.

Surprinde de la început titlul volumului în care se găsește cuvântul *România*, înainte ca România să existe ca stat. Prefațatorul lămurește asta încă de la începutul studiului său, prin faptul că oriunde ai merge, în teritoriile locuite de această populație (și nu scoate din ecuație Transilvania!), la întrebarea care vizează numele etnic ce și-l atribuie, răspunsul este mereu același: „Sunt român.” La fel, întrebați fiind cum îi spune pământului ce-l locuiesc, răspunsul este invariabil: „Este țară românească.”

Cuvinte călduroase pentru Nicolae Bălcescu și regrete nedisimulate pentru recenta și prematura sa moarte, dar și

compasiune pentru zbuciumata istorie a românilor, dezvăluie un istoric ce dublează rigoarea științifică cu un fond sentimental, într-o bună tradiție romantică, cu calități literare și retorice: „Suferințele României sunt aproape la fel de vechi precum originea sa. Parcurgându-i istoria, pare că citești un lung tratat de martirologie.” (*Op. cit.*, p. XI)

Introducerea este o pledoarie pentru realizarea unui singur stat românesc, capabil să joace în istorie rolul ce l-au mai avut de atâtea ori: santinelă de neclintit spre orizonturile unei lumi barbare și agresive. Am

ales din studiul lui Ubicini câteva fragmente ce mi se par grăitoare, de aceea nu cred că este nevoie să le comentez. Cititorul o va face, cred, mai bine decât îmi stă mie în putință. Dacă tonul textului său se apropie de ceea ce avea să fie mai târziu *Doina* lui Eminescu, nu este vina parizianului, ci a sufletului său mare.

Regret, însă, că nu am întâlnit pe nicăieri vreo statuie, un nume de stradă care să amintească de A. Ubicini, acest francez a cărui inimă a bătut românește în momentele dramatice ale istoriei noastre. Dar – cine știe! – poate că nu am călătorit eu destul...

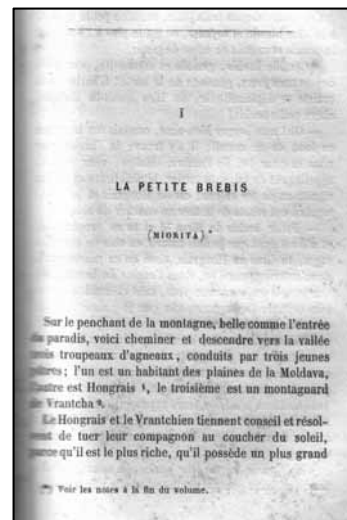
A. UBICINI

Introducere

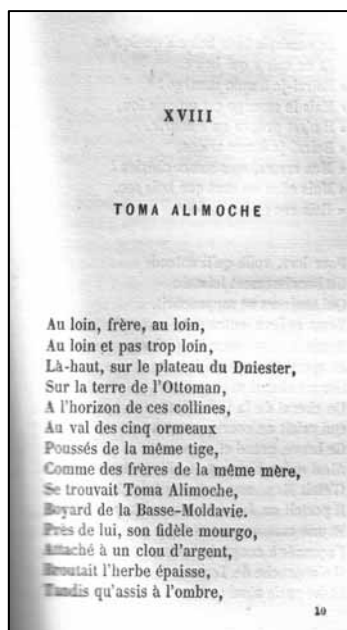
Romulus al României

Traian este veritabilul strămoș, Romulus al României. În anul 106, învingătorul lui Decebal, ca să umple golul făcut de război, stabili cea mai mare parte a legiunilor sale pe teritoriul pe care tocmai l-au cucerit. Mai târziu, noi coloniști aduși, unii din centrul și din nordul Italiei, alții din ținuturile învecinate anexate de multă vreme imperiului, precum Galia și Spania, se adăugară primilor. Aceștia aduceau cu ei o limbă ce nu era latina Romei, ci o latină primitivă sau deja coruptă, așa cum se formase după aceea în afara Italiei prin amestecul popoarelor și graiurilor, sau așa cum s-a conservat chiar în inima peninsulei. Așa se face că azi se regăsesc, în limba românilor, alături de cuvinte de origine spaniolă sau galeză, alte cuvinte aparținând vechii limbi dorice, acestui grai popular care nu se mai vorbea la Roma din vremea lui Virgilius și a lui Cicero, și care părea să fie pentru latina clasică ceea ce limba celtă este pentru franceză, teutonica pentru germană. (...)

Dar barbarii îi urmară de aproape pe romanii lui Traian pe solul vechii Dacii. Din secolul al treilea până în al zecelea, țara fu ca înecată sub invaziile succesive sau simultane ale gepizilor, iazigilor, sarmaților, kazarilor, goților, hunilor, saxonilor, avarilor, slavilor, lombarzilor și a turcomanilor. Cu toate astea, puhoiul nu acoperi decât câmpia. În vreme ce o parte a coloniștilor se retraseră din ordinul lui Aurelian de cealaltă parte a Dunării, ceilalți se retraseră în Carpați, unde urmașii lor trăiră vreme de mai multe secole la adăpostul oricărei amenințări. Carpații fură pentru ei ceea ce fură munții Asturiei pentru urmașii lui Pélage (fondatorul primei monarhii iberice naționale, n.n.), adăpost pentru națiune. Înconjurați de toate părțile de barbari, ei nu se

confundară nicăieri cu ei. Se recunoșteau, nu doar prin diferența limbii vorbite, ci prin aceea a obiceiurilor, a modului de a fi, a iubirii lor pentru pământ, pentru care barbarii

manifestau un fel de antipatie, prin trăsăturile feței și prin costumul care era cel al vechilor romani. Chiar și azi, dacă întâlnești un *muntean* (în românește, în original, n.n.), un român din Carpați, expresia bărbătească a fizionomiei, tunsura deasă căzând până la mijlocul frunții, cămașa de pânză aspră strânsă pe talie de o curea lată de

piele, până la sandalele care-i încălță picioarele, totul vă amintește figurile sculptate în basoreliefurile columnei lui Traian. (...)

Dușmanul nu mai era dincolo de Dunăre, el era dincolo de Prut

Secolul al optsprezecelea, în întregul său, este ocupat de lupta dintre Turcia și Rusia, iar Principatele devin câmpul de dispută a acestei lupte. Din 1711 până în 1812, timp de un secol, Principatele îndură treisprezece invazii, cinci din partea Rusiei, cinci din partea Turciei, trei din partea Austriei. În 1755, această din urmă putere cedase Bucovina. În 1812, trădarea unui grec, Moruzi, dădu rușilor o altă parte a teritoriului moldav, Basarabia. Era aceeași Basarabie care auzise altădată lamentațiile lui Ovidiu, iar acum când Prutul curge între el și vechea sa patrie, românul, străin la barbarii cărora nu le înțelege limba, poate să exclame precum poetul exilat:

Barbarus hic ego sum, quia non intelligor illis.

Din acea zi, la fel, un fel de anatema se legă de fluviul fatal, iar antipatia pentru fanarioți crescă din spaima pe care o inspira vecinătatea Rusiei.

E slut/ La Prut, zice un refren popular care datează din acea epocă, și în același timp, resentimentul național excitat împotriva fanarioților se substituia, în balada lui *Codrean*, personajului tradițional al turcului tronând în divanul princiar, unui grec a cărui vedere îi smulge eroului această imprecăție:

„Domnule, măria ta,
Tu pe greci nu-i asculta
Că și capul ți-or mânca.
Grecu-i fiară veninoasă,
Grecu-i boală lipicioasă
Ce pătrunde pân-la oasă.”

Răzmerița lui Ipsilanti în 1821, refuzul șefului pandurilor, Tudor Vladimirescu, de a face cauză comună cu eteriștii, alianța sa cu turcii inaugurată pentru principate o eră și o politică noi. Dușmanul nu mai era dincolo de Dunăre, el era dincolo de Prut. Atunci Turcia, învingând insurecția, fie din recunoștință pentru români, fie înțelegând mai bine interesele sale, luă fanarioților guvernarea Principatelor și îi rechemă pe prinții autohtoni. (...)

Vasile Alecsandri aparține noii școli literare a României

Vasile Alecsandri aparține noii școli literare a României, aceleia care s-a intitulat ea însăși *romantică*, pentru că repudiază modelele grecești și capcanele mitologice în vogă la înaintașii săi, ca să se inspire exclusiv din marii poeți moderni ai Occidentului, Byron, Lamartine, Victor Hugo. În general, ea traduce sau imită mai degrabă decât inventează; dar acolo unde se lasă purtată de propria-i inspirație, nu îi lipsește originalitatea, nici verva, mărturie fiind Bolintineanu, Alexandrescu, Constantin Rosetti și Vasile Alecsandri, autorul nostru. (...)

Renumerele literare al lui Alecsandri crescă repede: în vremea asta, cu toate că

Moldova îl socotea de multă vreme printre cei mai buni scriitori ai săi, niciuna dintre poeziile sale nu fusese încă tipărită în altă parte decât în *Progresul* și alte publicații de acest fel. Abia în 1853, la Paris, cedând insistențelor prietenilor săi, adună aceste fragmente risipite într-un volum care apăru sub titlul de *Doine, lăcrămioare și suveniri*. Unul dintre acești compatrioți, distins literat, M. Voinescu, traduse în franceză prima parte a culegerii lui Alecsandri, *Doinele* (1852). (...)

„Poeziile Domnului Alecsandri, spune un critic căruia ne place să îi reproducem aici mărturia, păstrează profund marcată amprenta caracterului local; ele exaltă acest parfum al munților și văilor natale, care nu poate fi nici contrafăcut, nici împrumutat. Poetul a datorat izvoarelor sfinte și inepuizabile, natura și patria: își iubește cu ardoare țara: îi știe toate tradițiile, are mândria strămoșilor și pare a fi trăit cu ei viața liberă și sălbatică. De asemenea, a frecventat zânele vechilor castele, vrăjitoarele ruinelor, ielele pădurilor; el vorbește limba florilor, a vântului și a pâraielor; se oprește la poarta colibelor, stă de vorbă și râde cu fetele frumoase, povestește întâmplări de iubire, povești aproape totdeauna scăldate în lacrimi. Aceste doine, aceste bucăți scurte și dense au întreaga prospețime și toată energia poeziei unui popor care renaște.” (A. Grun, *Revue de l'Orient*, april, 1854, n. A. U.)

Domnul Alecsandri nu a fost poet doar pe seama sa: România îi datorează și culegerea aproape completă a baladelor și a poeziilor sale naționale. Când se dedică însărcinării pioase de a culege aceste frânturi dispersate ale poeziei și ale limbii strămoșilor, Domnul Alecsandri fu de două ori inspirat: căci, în același timp în care restituia României valorile sale literare pe cale de a fi pierdute, frecventarea asiduă a acestor izvoare pure și fecunde îl făcu să-și identifice totodată gândirea și stilul, iar patria îi restitui astfel ceea ce primi de la el.

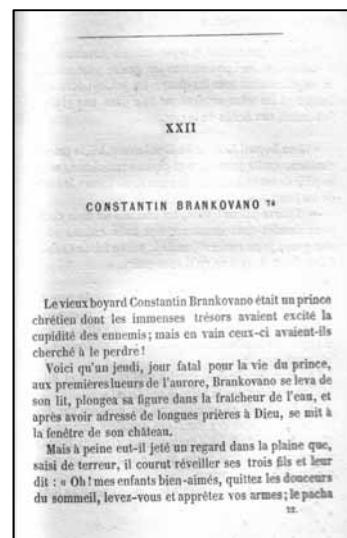
Când parcurgi aceste balade, te afli în plină mitologie

Când parcurgi aceste balade te afli în plină mitologie. Soarele îți apare încă, precum în vremea lui Ovidiu, pe urmele unui tânăr, cu trese de aur, într-un car tras de nouă buieștrii înfocați. (...)

După el, națiunile își au destinele lor, ca și indivizii: așa se face că a îndurat fără să se plângă asprele încercări care l-au asaltat. O altă cugetare, mai consolantă, îl susține: el are încredere în durabilitatea neamului său. „Românul, spune el, nu pierе.”

Există o altă prejudecată, la fel de puternică, la fel de indestructibilă, pe care o veți vedea dominând de la un capăt la altul al Principatelor și căreia baladele îi poartă o mărturie constantă. Românii cred că toate calamitățile, toate flagelurile că-rora le cade pradă, holera, foametea, epidemiile, invazia lăcustelor îi vin de dincolo de Prut; și în înfrigurarea sa superstițioasă el atribue apariției rușilor la hotarele sale ace-eași presiune sinistră pe care o manifesta Roma la venirea

vreunei comete (mă uimeam în fața unui român de o rigoare a anotimpului: „Nu vezi, îmi spunea el, că rușii ne-au adus iarna lor?” Printr-o coincidență aparte, se remarcă, într-adevăr, că fiecare dintre invaziile muscalilor în Principate a fost urmată nu doar de ciumă, de foamete, ceea ce era o consecință naturală, ci de catastrofe pur și simplu accidentale, precum epizotiile, inundațiile etc., n. A. U.). Așa se face că Prutul este pentru el râul blestemat, Stixul cu ape negre care separă malul infernal de *paradisul României*, cum își numește ținutul natal. Plecați urechea la acest *Cântec al Prutului* care repetă toate ecourile României și spuneți dacă vreodată o anatema

mai elocventă a exprimat antipatia unui neam pentru alt neam:

CÂNTECUL PRUTULUI

Prutule, râu blestemat,
Face-te-ai adânc și lat
Ca potopul tulburat.
Mal cu mal nu se zărească,
Glas cu glas nu se lovească,
Ochi cu ochi nu se ajungă
Pe întinderea ta lungă.
Când lăcustele vor trece,
La ist mal să se înece,
Holerile când or trece,
Pe la mijloc să se-nece!
Dușmanii țării de-or trece,
La cel mal să se înece,
Iar tu-n valurile tale
Să-i tot duci, să-i duci la vale
Pân-în Dunăre și-n mare,
Pân' la a Iadului hotare.

Nu se îndoiește, ignorantul român, și savanta Europă nu o știe nicidecum mai bine

decât el, că dincolo de malul blestemat, are frați de sânge; că România nu se termină la munții care-i mărginesc privirea, că dincolo de acești munți și până în inima Ungariei, dincolo de firavele pâraie care îl separă de Bucovina, ca și dincolo de Dunăre și până la hotarele

Macedoniei, dincolo de Prut și până la Nistru, munții și văile, câmpiile și râurile hrănesc

oameni al căror neam este al său, a căror limbă, religie, obiceiuri sunt ale sale și care, ca și el, oricare ar fi stăpânul pământului ce îl ară, răspunde trecătorului ce îl întreabă: *sunt român*.

Există astfel opt milioane și ceva de români, aruncați într-un singur bloc în Moldo-Valahia, Ungaria, Basarabia și ținuturile adiacente, fără să vorbim de coloniile presărate în grupuri dincolo de Dunăre și Nistru, – opt milioane de români ai căror străbuni, plasați drept santinelă la intrarea lumii barbare, susținură vreme de un secol și jumătate, fără să fie clineți de acolo, șocul invaziilor, și serviră de fortificație Imperiului Roman.

...pregătind Principatele Dunărene pentru rolul pe care l-a avut Dacia după Traian

Cine ar împiedica să reînnoim în zilele noastre o astfel de politică, pregătind Principatele Dunărene pentru rolul pe care l-a avut Dacia după Traian? Circumstanțele au rămas aceleași; nu s-au schimbat decât numele și vremurile. Ce rezistență nu ar opune ei invadatorilor slavismului o masă compactă compusă din opt milioane de indivizi, de origine latină, dacă celelalte națiuni ale Occidentului ar recunoaște la nivel înalt comunitatea de rasă și de interese care le leagă destinul de al său? Ce garanție de stabilitate pentru menținerea echilibrului în Europa, decât această Românie, atât de generos dotată de Providență, dacă, pentru a împrumuta imaginea poetică a poporului său, „diversele ramuri ale stejarului, împrăștiate în jurul bătrânului său trunchi, și-ar lua locul lor de la început, pentru a reface arborele maiestuos, nobilul rege al pădurilor?”

(Traducere de A. M.)

Ángel OLGOSO

ÁNGEL OLGOSO (Cúllar Vega, Granada, 1961), prezență constantă în cele mai bune antologii de micro-povestiri, a publicat mai multe cărți de proză scurtă, dintre care se remarcă *Los demonios del lugar* și *Astrolabio* (2007), *La máquina de languidecer* (2009) și noutatea editorială a acestui an 2013 – un adevărat festin pentru iubitorii de literatură din Spania – *Las frutas de la luna*, ce cuprinde douăzeci de povestiri vertiginoase, presărate de fantastic, sinistru, toate de o frumusețe uimitoare. Fidel convingerii sale absolute că există o realitate a fantasticului, scriitorul spaniol fuzionează poezie și proză pentru a inaugura noi lumi, cu o neobosită căutare patafizică.

Ángel Olgoso a ținut să împartă câteva rânduri cu cititorii din România, ce au acum ocazia de a-l descoperi pentru prima oară în limba română:

„Obişnuiesc să spun că scriu doar povestiri, indiferent de lungimea acestora, iar acum, la mai bine de 35 de ani și aproape 500 de povestiri, pot spune că am parcurs toate modalitățile fantasticului și tot potențialul prozei scurte. O dată supus necesităților textului, prin forță fiecare se inventează cu propria-i magnitudine, ton și culoare: câteodată rezultatul poate ocupa un rând, altă dată treizeci de pagini, însă eu prefer să fie milimetri, să surprind chintesența, să redau o anumită atmosferă, densitate, unicitate și, de asemenea, substanță narativă. În mod firesc, mai puține rânduri necesită o mai mare intensitate și este adevărat că un text concentrat se revarsă dincolo de limitele paginii, potențând fiecare vorbă.

În ciuda înclinației mele către proza scurtă (chestiune de caracter, pasiune, convingere izvorâtă din dorința de a-l scuti pe cititor de timpi morți, genealogii interminabile, descrieri triviale, digresiuni și detalii lipsite de importanță); deși mă pasionează tensiunea, autonomia radicală a stilului concis, minunăția de a atinge acel punct în care nimic nu lipsește și nimic nu e în plus; cu toate acestea, îmi este foarte clar că formă și conținut sunt inseparabile, că mărimea în sine nu este o finalitate ori o calitate, ci fiecare poveste trebuie prezentată nu în modul cel mai bun cu putință, ci așa cum a fost menită să fie istorisită.” (Ángel Olgoso)

Echivalențe

Espacio

Escribí un relato de tres líneas y en la vastedad de su espacio vivieron cómodos un elefante de los matorrales, varias pirámides,

Spațiu

Am scris o povestire de trei rânduri și în imensitatea spațiului său trăiau comod un elefant uriaș de savană, mai multe piramide,

un grupo de ballenas azules con su océano frecuentado por los albatros y los huracanes, y un agujero negro devorador de galaxias.

Escribí una novela de trescientas páginas y no cabía ni un alfiler, todo se hacinaba en aquella sórdida ratonera, había codazos y campos minados, multitudes errantes que morían y volvían a nacer, cargamentos extraviados, hechos que se enroscaban y desenroscaban como una tenia infinita, los temas eran desangrados a conciencia en busca de la última gota, no prosperaba el aire fresco, se sucedían peligrosas estampidas formadas por miles de detalles intrascendentes, el piso de este caos ubicuo y sofocador estaba cubierto con el aserrín de los mismos pensamientos molidos una y otra vez, los árboles eran genealógicos, los lugares, comunes, y las palabras pesados balines de plomo que se amontonaban implacablemente sobre el lector agónico hasta enterrarlo.

Conjugación

Yo grité. Tú torturabas. Él reía. Nosotros moriremos. Vosotros envejeceréis. Ellos olvidarán.

La fortaleza

Ella no me olvidó jamás. Aunque humillé reiteradamente su ternura, ella siempre le descubrió a este acto algún sentido inédito. Aunque los últimos días la rehuí con enojo, ella no se dolió de mi insensibilidad. Aunque me alejé de modo definitivo, ella no permitió la destrucción de los instantes felices del pasado. Aunque – fugitivo y veleidoso – nunca quise volver a encontrarla, ella me retuvo en la posesiva fortificación de su pensamiento, a salvo de la soledad, entre sus más vivos recuerdos. Sé que no me olvidó jamás porque cuando murió, poco tiempo después, me enterraron con ella – inequívocamente, para toda la eternidad – en una de las celdillas de su memoria.

un grup de balene albastre, oceanul frecventat de albatroși, uragane și o gaură neagră devoratoare de galaxii.

Am scris un roman de trei sute de pagini și nu încăpea un ac, totul se înghesuia în acea sumbră capcană de șoareci, printre ghionturi, câmpuri minate, mulțimi hoinare ce mureau și se nășteau din nou, încărcături înstrăinate, fapte ce se înșurubau și deșurubau precum o tenie infinită, teme stoarse de sânge în mod conștient în căutarea celei din urmă picături; nici aerului proaspăt nu îi pria acolo unde se înșiruiau izbucniri primejdioase formate din mii de detalii neînsemnate pe suprafața acestui haos omniprezent și sufocant acoperită iar și iar cu rumegușul acelorași gânduri zdrobite, unde arborii erau genealogici, locurile banale, iar cuvintele, grele pelete de plumb ce năvăleau necruțător asupra cititorului în agonie până ajungeau să îl îngroape.

Conjugare

Eu am țipat. Tu torturai. El râdea. Noi vom muri. Voi veți îmbătrâni. Ei vor uita.

Fortăreața

Ea nu m-a uitat niciodată. Deși i-am umilit în repetate rânduri tandrețea, i-a atribuit mereu acestui fapt câte un sens inedit. Deși în ultimele zile am evitat-o cu mânie, insensibilitatea mea nu a mișcat-o în nici un fel. Deși m-am îndepărtat definitiv, ea nu a îngăduit distrugerea momentelor fericite din trecut. Deși – fugar și capricios – nu mi-am mai dorit să o reîntâlnesc, ea m-a reținut în posesiva-i fortăreață a rațiunii, ferit de singurătate, printre amintirile ei cele mai vii. Știu că nu m-a uitat niciodată pentru că la moarea ei, la puțin timp după aceea, m-au îngropat cu ea – fără îndoială, pentru eternitate – într-una din celulele memoriei sale.

La condena

Era una mañana de domingo, en plena primavera. Franz Kafka estaba sentado en el dormitorio de su casa, mirando la puerta de la habitación. Se incorporó como si cargara con una gran desdicha. Pálido, agitado, no podía eludir esos presentimientos que aguijoneaban su débil disposición de ánimo. A pesar de todo, se puso el abrigo lánguidamente, tomó su sombrero y, desalentado, cabizbajo, de puntillas, se dirigió como de costumbre hacia la puerta que comunicaba su dormitorio con el Palacio de la Ley.

Crimen perfecto

Un envanecido crítico literario aparece muerto en su despacho cerrado por dentro, sentado a la mesa y con un cuchillo en la espalda. Se había ocultado allí días antes y ordenó blindar la puerta, enrejar las ventanas, tapiar la chimenea y pintar en las paredes cruces de Caravaca contra el rayo y el aojamiento. No sirvió de nada.

La policía, incrédula, no logra identificar a ese criminal evasivo y ubicuo que entra y sale a voluntad de lugares herméticos, aunque sospecha de un escritor – yo mismo – ultrajado por la severidad de los juicios del crítico. Me interrogan, pero pronto se advierte la evidente falta de pruebas. No les he dicho que conozco al culpable, al cual, por otra parte, me une implícitamente una relación de considerable intimidad.

No hay la menor duda, la lógica más elemental lo proclama: en efecto, usted, lector, es el asesino, usted apuñala a la víctima cada vez que lee estas líneas.

Condamnarea

Era o dimineață de duminică, în miezul primăverii. Franz Kafka, așezat în dormitorul casei sale, privea la ușa camerei. Absorbit, ca și când ar fi fost împovărat de o imensă nefericire. Palid, agitat, nu se putea sustrage de la acele presentimente care îi străpungeau starea instabilă de spirit. Cu toate acestea, vlăguit, și-a pus paltonul, și-a luat pălăria și, lipsit de chef, gârbovit și pe vârfuri s-a îndreptat, ca de obicei, înspre ușa dormitorului care ducea spre Palatul de Justiție.

Crima perfectă

Un îngâmfat critic literar este găsit mort în biroul său închis pe dinăuntru. Zace cu un cuțit înfipt în spate la masa de scris. Se închisese acolo cu câteva zile în urmă și a dat ordin să i se blindeze ușa, pună gratii la ferestre, zidească șemineul și vopsească cruci de Caravaca pe pereți pentru a-l proteja de fulgere și deochi. Toate acestea în van.

Poliția, neîncrezătoare, nu reușește să identifice acel criminal evaziv și omniprezent ce intră și iese după bunul plac din locuri ermetice, chiar dacă suspectul principal ar fi un scriitor – eu însumi – indignat de gravitatea ideilor criticului. Mă supun unui interogatoriu, însă curând devine evidentă lipsa dovezilor. Nu le-am spus că îl cunosc pe vinovat, de care, pe de altă parte, mă leagă o intimă prietenie.

Nu există nici o urmă de îndoială, logica cea mai elementară proclamă: într-adevăr, domnule cititor, dumneavoastră sunteți asasinul, dumneavoastră înjunghiați victima de fiecare dată când citiți aceste rânduri.

El lobo viejo de las desgracias

Caminábamos al relente por un estrecho sendero. Sin hogar, desamparados y ateridos bajo la luna, nuestros hijos nos seguían penosamente. Una sombra nos cerró el paso en el cruce de caminos. Parecía presta a alimentarse con nuestra sangre y a contemplar con deleite nuestra agonía. No cabía duda, era uno de los sin alma: la lengua negra y mefítica, las pesadas cadenas de oro en el cuello, el feroz brillo de la vulgaridad en sus ojos, la elocuencia propia de los que pueden controlar los elementos, de los que se dan trazas en mundanos negocios, de los que practican el implacable robo de vidas y la usura de almas. Su presencia mareaba, comunicaba un sentimiento de disgusto, de perturbadora desesperación. Cuando, sonriéndole arteramente, se permitió enviar un beso con la mano a mi esposa, saqué del bolsillo la cabecita de ajos que constituía toda nuestra cena y se la arrojé sin demora. Aquel ser aterrador huyó entre alaridos y grandes saltos, como una escarapela negra zarandeada por el viento. En Europa oriental lo llaman «Nosferatu», el que no muere. En Bengala su nombre es «Chordewa», el que chupa la sangre y se convierte en gato negro. En Italia se le llama «Strega», cuyo aliento es una neblina ponzoñosa. En China, «Chiang shih», el devorador de cadáveres recién enterrados. Aquí lo conocemos, indistintamente, como «constructor» o «especulador inmobiliario».

Viaje

Llego a la estación. No hay nadie. Voy a emprender, pese a mis pocos años, un viaje largo y colmado de expectativas. Espero de pie en el andén con la impaciencia propia de alguien joven y enérgico. El tren, que ha aparecido de pronto a toda velocidad, sin trepidación de rieles ni chirrido de ruedas, se detiene por completo a mi lado, disimulando

Lup bătrân

Înaintam prin frigul umed pe cărarea îngustă. Fără cămin, oropsiți și încremeniți sub lumina lunii, copiii noștri ne urmau anevoios. O umbră ne-a tăiat calea la o intersecție de drumuri. Părea pregătită să se înfrupte din sângele și agonia noastră. Fără îndoială, era unul din cei fără de suflet: cu limba neagră și mefitică, cu gâtul încărcat de lanțuri de aur, cu acea sclipire feroce a vulgarității în privire, având siguranța celor care mânuiesc elementele, a celor care se dăruiesc afacerilor lumești, a celor care se ocupă cu furtul de vieți și degradarea sufletelor. Prezența sa tulbura și transmitea un sentiment de dezgust, de disperare perturbatoare. Când, cu un zâmbet viclean, si-a permis să-i trimită, de la distanță, un sărut soției mele, am scos din buzunar căpățâna de usturoi, adică toată cina noastră, și am azvârlit-o spre el fără să mai stau pe gânduri. Acea ființă înspăimântătoare a luat-o la sănătoasa printre răcnete și salturi uriașe, precum o cocardă neagră fluturată de vânt. În Europa Orientală îl numesc «Nosferatu», cel ce nu piere. În Bengal i se spune «Chordewa», cel care suge sânge și se transformă în pisică neagră. În Italia îl numesc «Strega», a cărei respirație e ca o ceață otrăvitoare. În China, «Chiang shih», devoratorul de cadavre proaspăt îngropate. Aici însă, e mai cunoscut sub numele de «speculant imobiliary».

Călătorie

Ajung în gară. Nu e nimeni. Voi începe, în ciuda vârstei mele fragede, o călătorie lungă și plină de expectative. Stau în picioare pe peron așteptând cu nerăbdarea specifică unui tânăr impetuos. Trenul, care a apărut din senin cu viteză maximă, fără a-și anunța prezența prin tremurul șinelor ori scârțâitul roților, dă dovadă de mult perfecționism în

su prisa a la perfección. Cuando intento levantar la maleta, esta se ha vuelto pesada en extremo. Noto con estupor que no me acompañan las fuerzas, que mi ímpetu decrece. Comienza a llover. Hace frío. Me dirijo hacia los peldaños de metal dificultosamente y, sobre todo, con una inconsolable sensación de haber olvidado algo o de haber dejado atrás a alguien que no recuerdo. Mis manos ateridas logran empujar la maleta hasta el piso del coche cama. Encorvado, la arrastro luego por el pasillo mientras jadeo y oigo crujir los huesos. Una lucecita borrosa, al fondo, me permite tener un atisbo del estrecho y oscuro compartimento, el que suele asignarse a los pasajeros más viejos. A duras penas abro la puerta corredera y abandono mi maleta, como una carga inútil, al pie del portaequipajes. Me tiendo por fin en la litera, extenuado, vencido, buscando ese aire que reclaman con la boca abierta los moribundos. El tren parte en la noche y me lleva consigo.

a-și disimula graba. Când încerc să ridic valiza, bag de seamă că s-a îngreunat peste măsură. Observ cu stupeoare că sunt sleit de forță și stors de energie. Începe să plouă. E frig. Mă îndrept cu greu către treptele de metal și am senzația sfâșietoare că am uitat ceva ori că am lăsat în urmă pe cineva, fără a ști exact pe cine. Mâinile-mi tremurânde reușesc să împingă valiza până la vagonul de dormit. Încovoiat de spate, o târăsc apoi pe culoar, abia respir și îmi aud oasele trosnind. Luminița ștearsă din fundal, îmi permite să îmi fac o idee despre strâmtul și întunecatul compartiment, rezervat de obicei pasagerilor mai bătrâni. Deschid cu chiu și vai ușa glisantă și îmi abandonez valiza, ca pe o povară inutilă, la piciorul suportului de bagaje. Mă întind în sfârșit în cușetă, extenuat, învins, încercând să găsesc acel aer după care râvnesc cu gura deschisă muribunzii. Trenul pornește și mă cufundă în noapte.

La expectativa

Boran fue condenado a cadena perpetua. Pasaron los años. Murieron los guardianes y los sustitutos de los guardianes. Se extinguió la especie humana. Los barrotes de acero se deshicieron con la erosión continuada e implacable del aire. Entonces Boran escapó. «Sólo era cuestión de tiempo», se dijo.

Expectativa

Boran a fost condamnat la detențiune de viață. Au trecut anii. Au murit gardienii și înlocuitorii gardienilor. A pierit până și specia umană. Barele de oțel au fost nimicite de eroziunea continuă și implacabilă a aerului. Atunci Boran a evadat. «Era doar o chestiune de timp», și-a spus.

Cuenta atrás

Siete decenios. Seis trabajos. Cinco infidelidades. Cuatro operaciones. Tres hijos. Dos latidos. Un suspiro.

Numărătoare inversă

Șapte decenii. Șase locuri de muncă. Cinci infidelități. Patru operații. Trei copii. Două bătăi de inimă. Un suspin.

Prezentare și traducere de **Adelina GUIA**

Oana Raluca Baciuc – o cercetătoare sensibilă

Alexandru UIUIU

Să nu ne lăsăm înșelați de frenezia culorii, de naivitatea formelor și de fragilitatea atmosferei plastice. Aș vrea să fim în acord de la bun început că aici avem de-a face cu o temă gravă și responsabilă, asumată de un pictor profesionist. Chiar titlul expoziției „În căutarea copilăriei” ne sugerează prezența în pregătire a cercetării psiho-pedagogice și a celei referitoare la construcția formelor plastice la copiii preșcolari, cu argumente din psihologia cognitivă. Aici întâlnim și experiența didactică a profesorului și maturitatea mijloacelor artistului plastic, asumate și certificate, pentru că Raluca Oana Baciuc are studii superioare de filologie și arte plastice.

Așadar, avem de-a face cu una dintre cele mai provocatoare teme pentru artă, lumea copilăriei – asimilabilă la nivel transcendent al celei paradisiace – și cu desfășurarea evantaiului de mijloace plastice ale unei artiste care a ajuns în pragul maturității creatoare.

Când munca didactică se desfășoară cu pasiune și competență se ajunge inevitabil la presiunea exprimării publice în alte forme

Plastică

decât cele strict profesionale. Această expoziție este o ieșire în larg a Ralucăi Oana Baciuc, care face în principal un act de traducere și interpretare plastică a limbajului formal și cromatic al copilului aducându-l mai aproape de paradigma de înțelegere a vârstei adultului, care în măsura în care a câștigat enorm prin educație a și pierdut din capacitatea de transpunere empatică în lumea copilului.

În literatură Antoine de Saint Exupéry face un astfel de exercițiu când scrie *Micul Prinț*, carte care pune cele mai grave probleme ale omului sub aparența jocului și mirării copilului, uzând inclusiv de ilustrații făcute de autor în registru infantil. Jules Renard, cu al său *Morcoveață*, înalță un monument stilistic în limba franceză sub semnul descrierii primei vârste, iar la noi Ion Creangă va seduce generații după generații cu ale sale *Amintiri din copilărie*.

În pictura clasică, lumea aceasta este evocată preponderent prin reprezentările pruncului Iisus, aproape obligatorii pentru orice mare pictor al artei creștine. În pictura modernă și contemporană, interesul s-a mutat spre mijloacele de expresie specifice copilăriei, spre sinceritatea și sinteticul trăirii și expresiei, de la un Marc Chagall cu ale sale compoziții în care visul și realitatea se suprapun creionând perspectiva universului primar, pur și fantast al copilului, la primitivul Rousseau, la liniile simple, elementare ale lui Miró sau geometrismul rudimentar al lui Kandinsky ori Malevich. În pictura noastră contemporană, Horia Bernea – de pildă, pentru a cita doar numele lui – a folosit generos mijloacele de exprimare fragile, delicate și naive pentru a evoca lumea țăranului, acest copil perpetuu și lumea credinței sale religioase.

Am apelat la aceste repere pentru a vedea că onestitatea cu care artistul alătură sursele inspirației ei (desenele copiilor), pentru a face evidente gradele interpretării, nu o scoate din șirul celor care cugetă matur și responsabil asupra copilăriei, din șirul celor

care încearcă să ipostazieze în registru asumat-artistic, dar cu mijloace aparținând primei vârste, puritatea, naivitatea, adevărul frust, imediat, gestul pornit din inimă, umorul involuntar și bucuria sinceră care sunt atributele acesteia. Cu alte cuvinte, jocul nu este evocat în joacă, naivitatea nu este privită naiv și astfel, cu această expoziție care are ca temă lumea copilăriei, artista nu se copilărește, ci urcă încă o treaptă pe scara împlinirii, pe scara ce o va duce spre realizarea de sine.

Treapta aceasta este una ingenios propusă și curajos asumată și poate naște un stil, un fel de a interpreta realitatea, propriu și original, astfel încât peste ani să recunoaștem

artista – indiferent de temă – în lucrări care să aibă acel ceva discret, dar profund, acel numitor comun inefabil, care să îi închege munca în operă.

Dar mai trebuie spus ceva înainte de a încheia: din întreaga expoziție și din fiecare lucrare este transparentă dragostea și căldura cu care artista se raportează la copii, la lumea lor și la încercările de a o trece în linie și culoare. Vraja aceasta a umplut tot spațiul și pentru că a găsit calea de a pătrunde în lumea copilăriei prin iubire, pasiune și talent să o felicităm atât în calitate de dascăl cât și în calitate de artist plastic.

Nud

Când pământul încearcă aripi proaspete

Ionela-Silvia NUȘFELEAN

Indiscutabil, experimentele creative abordate cu tandrețe și generozitate de **Raluca Oana Baci** stârnesc uimire. Hai să vedem dacă am putea picta prin lentilele copilăriei! Cum ar fi să încercăm să transmutăm fragmente din paleta celor mici pe pânze serioase, fără urme de ridicol? Liniile, tușele cele mai sigure, fără doar și poate, ne-ar trăda, ar ilustra un novice, chiar un intrus în această lume candidă. Raluca e capabilă să redea „tărâmul celor mici” cu o dezinvoltură debordantă.

Participările la simpozioane, conferințe, concursuri naționale și europene, articole de specialitate, publicațiile – *Modalități de stimulare a creativității artistico-plastice la preșcolari*, editura Nova Didactica, Bistrița, 2009, studiile doctorale, cu teza „*Influențarea formativă a preșcolarilor prin intermediul educației artistico-plastice*”, Cluj-Napoca, 2012 etc., dar mai ales seriozitatea cercetărilor sale permanente au construit o personalitate fermă și extensivă, locuită de câteva mărci indispensabile reușitei profesionale – calitate, inovare, comunicare reală. Proiectele demarate, abilitatea de a coordona activități de anvergură mare – revistă școlară, cursuri de formare, work-shop-uri, zeci de expoziții personale și de grup, precum și capacitatea de a organiza și coordona activitățile leadership – o înscriu pe coordonatele autenticității demersului didactic și plastic.

Cu siguranță, artistei i s-au creionat perspective deosebite prin colaborarea cu cercetătoarea franceză Roseline Davido, într-un fel de ucenicie în exercițiu de „înminunare”. Abia așteptăm noi date legate de acest proiect.

Raluca Oana Baci – o artistă aparte, fragilă (doar aparent), consecventă și echilibrată – transpune emoția lumii într-o caldă și misterioasă cromatică.

Compoziții fluide sau geometrizzate, deschise sau în note ermetice, culorile pastelate sau pigmentate intens demască nevoia de expansiune plastică în note lirice sau raționale, nevoia de evantai de manifestare artistică. Forma e transfigurată la față, liniile, tușele fac schimburi de mesaje, ca într-un scenariu regizat ad-hoc. Reciprocitate cu rol edificator. Căutare, dar și găsim, frământare, dar și pace, pe drumul timpului viu, fiecare lucrare pare să-și îmbrace cămașa favorită. Întrebarea esențială pe care ne-am putea-o adresa ar fi „ce se percepe din spatele imaginii propriu-zise?”.

E dificil de ales, din atâtea colecții, scurte flash-uri... Mintea s-ar mișca mai puțin provocată pe o linie domoală. Leit motivul care dă cursivitatea ilustrațiilor revistei îmi pare a fi poezia lucrurilor. Pământul parcă încearcă aripile tandreții, „amintirile” poartă reminiscențe luminoase, reactualizând trăirea, compozițiile închise – în profil, sesizându-se și vagi tente de Picasso – au o deschidere lăuntrică în ochii omniprezenți, „blue eyes”, „I watch through the blue sky inside your soul”. Doar prin cer putem privi în interiorul celuilalt și, prelungind alternativa comunicării/ comuniunii, îl încuviințăm pe Nicolae Steihardt iar – „prin alții spre sine”.

Nimic nu e aleatoriu... Amintirile sunt „flori de toamnă”, anemonele sunt visele primăvăratice, florile toate sușotesc în zeci de nuanțe. Dar, în același timp, parcă toate elementele plastice se propun natural... Chiar și nudurile expresioniste au versuri de liric abstract. Frământate și meditative. Încearcă și ele două-trei schițe de poezii... Îmi amintesc aici de expoziția *Boudoire*, a lui Alexandru Lupșe, de pe simezele Galeriilor Arcade 24, spațiu în care conferența Virgil Cîmoș despre „N. Steihardt: jurnalul ca experiență

spirituală”. Cel puțin interesant dialog spiritual între vizual și cuvânt.

Raluca Oana Baci, prin galeriile de artă colindate a auzit nenumărate conferințe mistico-filosofice, încercând să transpună plastic legenda meșterului Manole în câteva episoade esențiale. „Zborul”, cu accente de înălțare umbrite, „nenăscutul”, în câmp de galben, concentrat în piatră, Ana, „fiind parte din zid”, dă o căldură de roz aureolat peretelui rece. Ce păcat că ilustrațiile în Mișcarea literară sunt în alb-negru! Personajul, unic, central se inserează delicat în compoziții, culorile calde se propun tandru, dar ferm, în spațiul locuirii. Totuși, dincolo de materie sălășluiește legenda. O transcendere lucidă prin compoziția plină de semne, grafisme, litere... Ideile sunt concentrate; sub masca simplității, într-o folie protectoare, odihnindu-se.

Cu toate că reprezintă și pasaje urbane, planuri (geometrizate) ale orașului său, chiar colaje, sau străzi care vuiesc de șoapte într-un spectacol cromatic, înțelegem faptul că peisajele și naturile statice autohtone sunt favoritele Ralucai în pictură. Andreescu, Luchian, Iser, Grigorescu, Dărăscu, Tonitza au fost pictorii citați cu creionul în mână.

Între „pădurea” verde de la Lechința și „copacii din vis” sunt intermediare dorurile albastre, mov și galbene ale artistei. Vibrația visului roșu se ivește în prelungirea imaginară a compoziției. Mișcarea se oglindește în „autoportret”-ul întrebător, străjuit de copaci cu picioare, ierburi vorbitoare. Un cerc de vibrație, cu pete à la Van Gogh într-o „bucurie a vieții”, sesizată de Irving Stone.

În peisajele propuse, „clăile de fân” cântă într-o multitudine de miresme, gardul face pași, pensulația neostoită, surprinzător, odihnește. Se interpretează o arie nostalgică în multiple forme de expresie, o râvnire paradisiacă. Blândețea timpului, cuminența casei bunicii, străjuită de crucea naturii dau metaforelor detalii din luminozitatea primordială. Nu e frig defel, dramatismul pare-se și-a ispășit drumul.

Ne întoarcem pe „tărâmul celor mici”, fabulos, fascinant, unde casele au brațe protectoare, respirând aerul vioi. Raluca Oana Baci încearcă setul cu vreo șapte-opt chei. Intră în tinda plină ochi de reflexii, în odaia primitoare a picturii, ca într-o bibliotecă în care vede în lucruri, dincolo de ele, transcende. De pe șevaletul înțelept trimite email-uri plastice tuturor din listă, împărțînd lumea ei într-o cromatică meditativă, plină de subtilitate și vibrație.

Copacii din vis

Premiile Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, 17 mai 2013. În imagine, Irina Petraș – președintele Filialei, Emil Boc – primarul municipiului Cluj-Napoca, Remus Pop – om de afaceri.

Minerva Chira, Ion Pop, Vasile Igna, Daniel Săuca

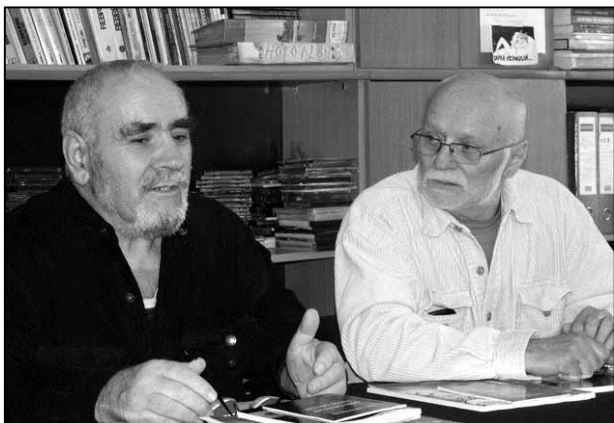

Festivalul Național de Literatură și Folclor, Primăria orașului Vișeu de Sus, 2013. În imagine: Gheorghe Pârja, Olimpiu Nușfelean, Gavril Ciuban, Vasile Coman – primar, Gheorghe Șimon – deputat.

Gavril Ciuban, Dorel Macarie, Olimpiu Nușfelean, Iuliu Copândeian, Gheorghe Pârja

Album cu scriitori

Nicolae Vrășmaș și Emil Dreptate la Căminul George Coșbuc din Bistrița, unde a fost evocat poetul Teo Vrășmaș.

Participanți la ședința de cămin

Mircea Oprea, invitat al cercurilor de teatru/creație literară de la Palatul Copiilor din Bistrița (coord. prof. Ionela-Silvia Nușfelean), lectură din volumul *Călătoriile din balansoar* în Grădina Ioan Alexandru a Bibliotecii Județene Bistrița.

Mircea Petean – directorul editurii Limes, Olimpiu Nușfelean, Mircea Oprea, Ioan Pinteș

“33 de minute de poezie și joc” – spectacol susținut de elevii de la Palatul Copiilor pe versurile poetului oaspete.

Mircea Oprea în dialog cu elevii.

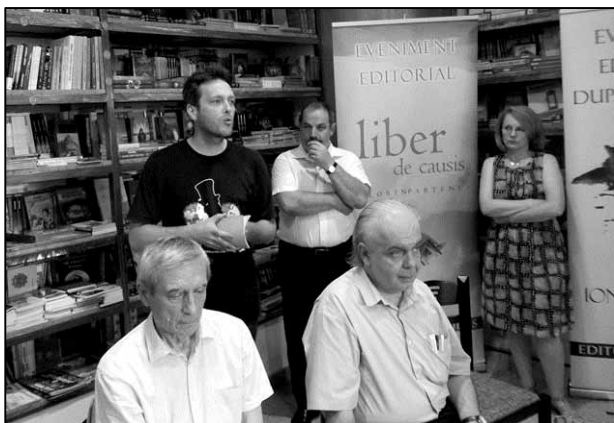
Mircea Oprea în *Călătoriile din balansoar*

Profesori, părinți și elevi.

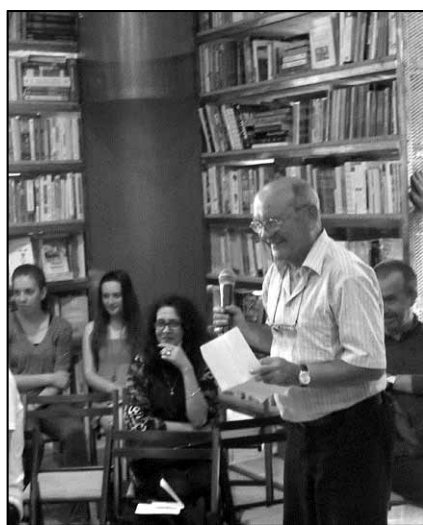
Scriitori (Icu Crăciu, Virgil Rațiu, Nicolae Vršmaș...), bibliotecari, profesori, părinți, elevi.

Zilele Aletheia la Librăria N. Steinhard din Bistrița.
În imagine: Ion Pop, Dan Coman, Nicolae Bosbiciu,
Gavril Țarmure, Cornelia Macarie.

Ion Mureșan, Dan Coman, Liviu Păiuș, Cornel Cotuțiu,
Icu Crăciun, Zorin Diaconescu

Ioan Groșan

Pavel Șușară, Adrian Alui Gheorghe, Ioan Pinteă,
Ioan Cristescu

Zilele Aletheia 2013

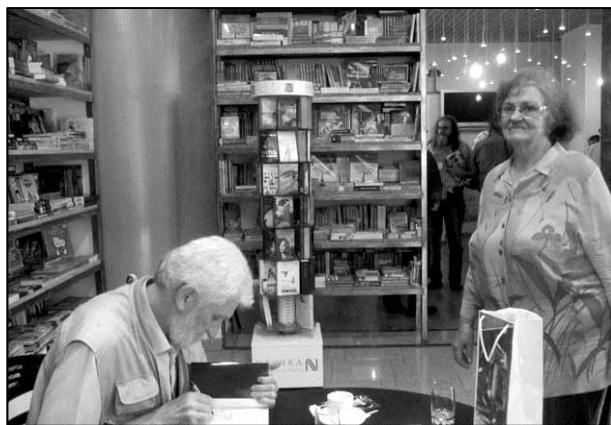
Alexandru Vlad, Pavel Târnovan

Ștefan Manasia, Ion Pop

Virgil Rațiu își lansează volumul de proză scurtă
Profetul de la Duba apărut la Ed. TipoMoldova.
Îi e alături Mircea Oliv.

Momentul autografelor

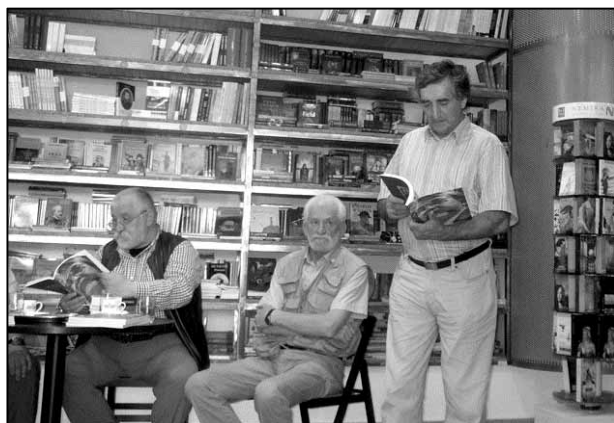

George Țâra, Aurel Ștefanachi, Oliv Mircea, Virgil Rațiu

Nicoleta Dohotari, Olimpia Mărginean, Elena Tomșa

Virgil Rațiu, *Profetul de la Duba*

Olimpiu Nușfelean prezintă revista *Mișcarea literară*.

Olimpiu Nușfelean, Virgil Rațiu, Nic Șerban, George Țâra,
Radu Macrea, Nicolae Vrăsmaș

Dezbaterea *Ce citim în viață, cum citim viața?*, la Biblioteca Județeană Gheroghe Coșbuc din Bistrița, cu participarea elevilor și profesorilor de la Concursul Național *Lectura ca abilitate de viață*. Invitați: David Dorian și Olimpiu Nușfelean.

Biblioteca Adriana Zegrean deschide dezbaterea.

Dialog cu elevii.

Lectură făcută de elevi din creația lui David Dorian, Olimpiu Nușfelean și Ioan Pinteș.

Ce citim în viață, cum citim viața?

Participanți la dezbatere, în sala *Liviu Rebreanu*, moment realizat cu sprijinul elevilor de la Palatul Copiilor Bistrița.

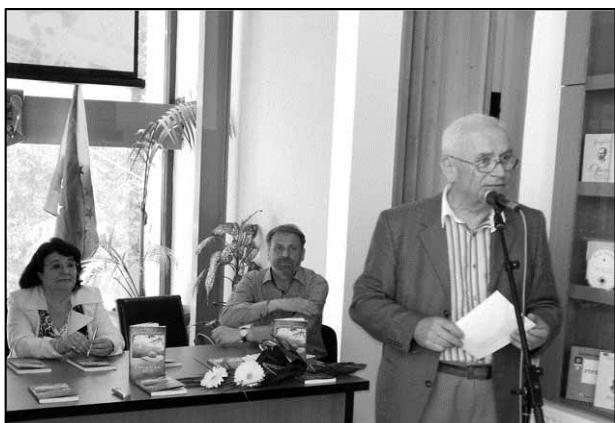
Vizitarea bibliotecii.

Cleopatra Lorințiu la Biblioteca Județeană George Coșbuc din Bistrița cu ocazia lasării romanului *Pălăria de pai*.

Florin Săsărman

Cornel Cotuțiu vorbește despre roman.

Poetul și editorul Vasile George Dâncu

Cleopatra Lorințiu cu *Pălăria de pai*

Aspect din sala Liviu Rebreanu. În primele rânduri: Marilena Toxin, Alexandru Pugna – vicepreședinte al Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, Menuț Maximinian, Victor Știr...

Scriitoarea într-un grup de cititoare de la Palatul Copiilor din Bistrița.

Revista *Nord Literar* la 10 ani de apariție, în Sala Europa a Primăriei Baia Mare (28 iunie 2013). În imagine: Gheorghe Glodeanu – director, Săluc Horvat – director executiv, Cătălin Cherecheș – primar (care a subvenționat premiile oferite cu această ocazie).

Mircea Măluț, Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte, George Vulturescu, Aurel Ștefanachi

Aurel Pop, Florica Bud, Vasile Igna, Ioan Groșan

Marian Ilea, Crina Bud, Pavel Șușară

Nord Literar – 10

Mircea Măluț, Olimpiu Nușfelean, Gheorghe Glodeanu, Mircea Popa, Florica Bud, George Vulturescu, Ioan Groșan, Aurel Pop, Săluc Horvat, Alexandru Zota, Ioan Pinte, Vasile Igna, Nicolae Goja, Aurel Ștefanachi pe treptele Consiliului Județean Maramureș.

Deschiderea Conferinței inaugurale susținute de prof. univ. dr. Virgil Nemoianu de la Catholic University of America – Washington la Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, avanpremieră la inaugurarea sediului Bibliotecii Județene.
În imagine: Alexandru Pugna – vicepreședinte CJ, Luigi Bambulea, Emil Radu Moldovan – președinte CJ, Virgil Nemoianu, Ioan Pinteă – directorul bibliotecii. dr. Mircea Gelu Buta.

Biblioteca Județeană „George Coșbuc” din Bistrița – o duminică a cititorilor

Virgil Nemoianu, Ioan Pinteă, Mircea Gelu Buta

Menuț MAXIMINIAN

O sărbătoare a județului Bistrița-Năsăud ce va rămâne mult timp ca o amintire plăcută pentru lumea culturală! Ca o duminică a cititorilor și a celor care iubesc cartea.

Biblioteca Județeană George Coșbuc din Bistrița a fost inaugurată în prezența Mitropolitului Andrei, a oficialităților din județ, a directorilor de biblioteci din țară, precum și a unor personalități marcante.

Evenimentul a debutat cu tăierea panglicii, apoi cu o slujbă de binecuvântare a sediului instituției, oficiată de către ÎPS Andrei, alături de un numeros sobor de preoți și diaconi. La finalul acesteia, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului a adresat felicitări tuturor celor implicați în dezvoltarea acestei instituții de cultură: „Încep cu o felicitare pentru pr. Ioan Pinteă, care s-a străduit ca Biblioteca Județeană să arate frumos, și în același timp îi felicităm și pe cei care l-au sprijinit ca acest local să arate minunat, pentru ziua de astăzi, când și-a primit

Vizitarea expoziției dedicate lui Virgil Nemoianu în sala Liviu Rebreanu a Bibliotecii Județene George Coșbuc

Traian Parva Săsărman, Daniela Fulga, Alexandru Câțcăuan, Adrian Iliuță, Nicolae Vrăsmaș, Raluca Baciuc, Mircea Măluț

Aurel Rău, Georgică Cira, Călin Cira, Teodor Ardelean,
Zorin Diaconescu

Olimpiu Nușfelean, Aurel Rău, Liviu Papuc

Victor Știr, Ioan Chiroban, dr. Radu Lezeu,
Virginia Nușfelean, Virgil Sabău

Eugenia Zegrean, Marcel Lupșe, Menuț Maximilian,
Al. C. Miloș, Victoria Fătu-Nalațiu, Gheorghe Mizgan

binecuvântarea. Fac o subliniere, acest așezământ de cultură și de spiritualitate ne provoacă să ne gândim la faptul că toată cultura își are rădăcina în cult. Și denumirile sunt apropiate, cultul și cultura sunt legate una de alta, chiar dacă în vremurile noastre se citește puțin.”

Cuvinte alese la deschidere au avut Emil Radu Moldovan – președintele Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, Alexandru Pugna – vicepreședinte, Ovidiu Victor Frenț – subprefectul județului, Ovidiu Teodor Crețu – primarul municipiului Bistrița, Camelia Tabără – inspector general, Inspectoratul Școlar Județean Bistrița-Năsăud, Virgil Nemoianu – prof. univ. dr. Catholic University of America-Washington, Vasile Sebastian Dâncu – prof. univ. dr. Universitatea din București, Aurel Rău – scriitor, Constantin Cubleşan – prof. univ. dr. Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, Dina Paladi – șef serviciu Biblioteca Națională a României, Ioana Mitea – redactor Revista Română de Istorie a Cărții, Biblioteca Națională a României, Elena Cebotari – director Biblioteca Liviu Rebreanu Chișinău, Liviu Papuc – șef serviciu, Biblioteca centrală Universitară Mihai Eminescu Iași, Scott Andersen – director adjunct și Camelia Crișan – manager departament Trening, Program Biblionet, Irex România, Dragoș Neagu – director Biblioteca Județeană Panait Istrati Brăila, președinte ANBPR, Teodor Ardelean – director Biblioteca Județeană Petre Dulfu Baia Mare, Sorina Stanca – director Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, Ligia Antonia Mirișan – director Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai” Oradea, Olga Iordache – bibliotecară, Biblioteca Județeană Gh. Asachi Iași, protopopii de Bistrița și Năsăud, Alexandru Vidican și Ioan Dâmbu, Gavril Țărmure – director Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Alexandru Gavrilaș – director Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud.

Dintre cărțile și autorii ce au lansat în acest cadru festiv, amintim: *Mai putem trăi frumos?* de Andrei Andreicuț, Ed. Renașterea, 2013, *Opere 1. Structuralismul. Calmul valorilor* de Virgil Nemoianu, Ed. Spandugino, 2013; *Poveștile, viața și moartea* de Vasile Sebastian Dâncu, Ed. Eikon, 2012; *Proximități și mărturisiri* de Ioan Pinte, Ed. Cartea

Românească, 2012; *Douăzeci* de Cornel Cotuțiu, Ed. Charmides, 2013; *Bibliotecile publice din Comitatul Bistrița-Năsăud* de Aba-Maria Nenițoiu, Ed. Eikon, 2013, prezentarea fiind asigurată de Virgil Nemoianu, Constantin Cubleşan, Bogdan Ivanov, Luigi Bambulea, Vasile George Dâncu. Vizitarea expoziției „George Coșbuc – Timp și Eternitate” și întâlnirea colocvială „Bibliotecari și biblioteci” au fost alte repere ale sărbătorii.

În acest cadru a fost lansat Ghidul Bibliotecii Județene George Coșbuc, un excelent volum de prezentare a instituției. Moment muzical susținut de elevii Liceului de Muzică „Tudor Jarda” Bistrița, prof. Cristian Lepădatu – pian, corepetitor: prof. Bianca Truț au adus un plus de frumusețe evenimentului.

Merită amintit faptul că directorul Bibliotecii Județene Petre Dulfu Baia Mare, Teodor Ardelean, va dona bibliotecii bistrițene 10.000 de cărți.

Biblioteca este în sărbătoare. Clădirea de pe Odobescu arată ca o adevărată instituție culturală. De la poartă până la ultimul detaliu din curte, de la intrarea în clădire, până la ultimul raft, totul este aranjat și etichetat.

Chipurile nemurite de artiști ale scriitorilor Ioan Alexandru și George Coșbuc și-au găsit, în sfârșit, casa. De acum vor putea fi admirate de bistrițeni așa cum merită. În fața fostei Bibliotecii Județene se afla bustul poetului Ioan Alexandru (1941–2000), prieten al bistrițenilor. Bustul scriitorului, turnat în bronz, ridicat pe un soclu de andezit, este opera sculptorului Vasile Gorduz și a fost donat de Vasile Vasinca și Radu Feldiorian, dezvelirea având loc la data de 14 septembrie 2002. Odată cu mutarea bibliotecii în Palatul Culturii, bustul a rămas pe o proprietate privată. Soluția optimă pentru redarea comunității a fost amplasarea în curtea bibliotecii actuale, acolo unde va fi o adevărată grădină ce va purta numele poetului, cu bănci, flori, iarbă. Aici se vor derula vara evenimente de care se vor bucura toți cei care iubesc cartea. Ioan Alexandru a revenit acasă, alături de George Coșbuc.

Bustul lui George Coșbuc s-a aflat în fața Direcției pentru Cultură, în grădina fostei case a lui Ceaușescu. Odată cu revendicarea, bustul a rămas într-o curte privată. Lucrarea este

Tăierea panglicii la noul sediu al Bibliotecii Județene George Coșbuc din Bistrița

IPS Andrei, Ovidiu Crețu – primar, Ioan Pinteș – director, Vasile Sebastian Dâncu, Emil Radu Moldovan – președinte CJ, Alexandru Pugna – vicepreședinte CJ, Ovidiu Frenț – subprefect, Camelia Tabără – inspector școlar general

Stropirea cu apă sfințită

Firma Bibliotecii Județene George Coșbuc din Bistrița

Ioan Pinte – directorul bibliotecii

Conferențiază Vasile Sebastian Dâncu

Elena Cebotari – directorul Bibliotecii Liviu Rebreanu din Chișinău

Sorina Stanca – directorul Bibliotecii Octavian Goga din Cluj-Napoca

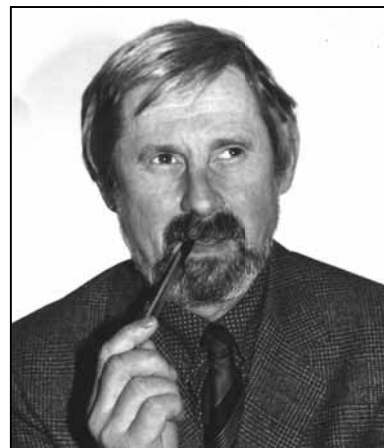
realizată din tablă de G. Pîrvan într-o manieră modernă. După mult timp, în așteptare, bustul și-a găsit locul binemeritat în fața Bibliotecii Județene (Palatul Culturii), care poartă numele George Coșbuc. Pe fațada instituției scrie mare Biblioteca George Coșbuc, iar chipul poetului se oglindește spre bucuria lecturii.

Sala „Liviu Rebreanu”, care găzduiește manifestările artistice, este și ea „atestată” printr-un citat din marele romancier, însoțit de o fotografie: „Fiecare citește ceea ce îi permite mintea să înțeleagă și gustul să aprecieze. Dar din toate lecturile unui om-fie pe bază de roman-foileton sau pe critica rațiunii pure-se alege o bibliotecă specială. Un mănunchi de cărți pe care nu te mulțumești să le deschizi numai odată. Un mănunchi de cărți în care te uiți des, ca la un tablou preferat”. Galeria cu tablouri a marilor scriitori ai țării completează această paletă a instituției. Nu lipsesc cărțile scriitorilor bistrițeni, puse și ele la loc de cinste într-o expoziție.

„În perioada trecută, aici, pe unde umblăm noi, a locuit Carol al II-lea ca prinț, fiind multe povești despre popasul lui la Bistrița” spune directorul Ioan Pinte. „Am asistat la un moment festiv emblematic pentru Bistrița, cu multă lume și mulți cititori. Ca să aducem biblioteca în starea de acum am muncit enorm, pentru că, deși clădirea era nouă, sălile erau goale. De zeci de ani Biblioteca Județeană a fost un depozit în chirie. În sfârșit are o clădire a ei. Dacă nu era președintele Radu Moldovan și vicepreședintele Alexandru Pugna, această clădire avea alte destinații, fiind extrem de râvnită. Faptul că suntem căutați, că avem mulți cititori, că la manifestările noastre vin mereu chipuri noi, nu poate decât să ne bucure” declară Ioan Pinte, directorul Bibliotecii Județene George Coșbuc.

Clădirea de pe strada Alexandru Odobescu a fost ridicată în 1884, prin proiectul arhitectului Carl Schobll, fiind, pe rând, reședința medicului Cristof Reinl al Garnizoanei, reședință a prințului Carol al II-lea, viitorul rege al României, sediul Băncii Maghiare, iar din 1947, imobilul a fost sediul Băncii Naționale a României.

Lucian PERȚA

Tucu Moroșanu

Dilema poetului

(din *Mișcarea literară*, nr. 2/2013)

Nesătul nicicând de drumuri
Ce-s cu rouă presărate,
Fugi de-orașele cu fumuri
În acest ev ancorate.

Te ridici dintre pahare
Și în toamnă te-exilezi,
Insomnia îți dispare
Și poet te și visezi.

Talismanu-nsingurării
Ce te-a însoțit prin ani
N-a fost bun și publicării,
Că editorii cer bani.

Geaba știi tu prozodie
Și ai rima-n buzunar,
Ți-e un gând la poezie
Și un altul la Cotnar

Când erai acolo mare
Magaziner la toate,
Peste pivnițe și fiare
Vechi și toate-nmierăsmate

Și-acum ești într-o dilemă,
Ce să faci și ce să scrii :
Să te-ntorci acolo-n schemă,
Sau rămâi la poezii?

Sterian Vicol

Punct și virgulă

(din *Mișcarea literară*, nr. 2/2013)

Trebuie să fii puțin nebun ca să mai crezi
că în poezia de azi semnele de punctuație
mai au o cât de cât semnificație,
sau vreun rol acolo, să vezi
de exemplu că virgula sau punctul,
sau punctul și virgula, fac mai poezie poezia.
Aici e de fapt toată șmecheria,
precum zicea domnișoara Cucută, cruntul
adevăr că poezii de azi încă nu sunt vindecați
de păcatul necunoașterii punctuației.
Acestea fiind datele situației,
nu știu de ce unii sunt profund indignați
și bârfesc la Cafeneaua literară „Porto Franco”
și pe la colțuri de stradă și la „Casa
Românească”
că nu mai vrea nimeni să-i citească...
Ei, și?!

Simona-Grazia Dima

Parodii pur și simplu

Stăpân

(din *Mișcarea literară*, nr. 2/2013)

Poet adevărat e
doar cine poate rezolva ecuația
liniștită a cuvintelor ce
aparent sunt antagonice.
Dată fiind situația
devălmășiei politice de acum,

providențial ar fi ca
 să aibă și niște părinți scriitori,
 măcar prozatori,
 dacă nu poeți.
 Asemenea dresorilor de tigri, poetul
 îmblânzește cuvintele
 și, încetul cu încetul,
 le devine chiar confesor.
 În viața socială țintele
 lui sunt să devină
 membru în toate organizațiile
 ce-i pot oferi un viitor,
 nelăsându-l pe stradă,
 o umbră la ora fulgerului,
 o mult prea ușoară pradă
 criticilor Hadesului!

Gheorghe Pop

Peregrin spre Dincolo

(din volumul *Peregrin spre Dincolo*,
 ed. Eurotip, Baia Mare, 2012)

și m-am dus, m-am dus, m-am dus
 de la Cicârlău în sus,
 din parohie în parohie,
 peregrin spre poezie –
 și m-am dus, m-am dus, m-am dus
 spre tărâm iubit nespus,
 peregrin printre străini,
 într-un capăt de Seini,
 de Lumină povestind
 și de Crugul din colind –
 și m-am dus, m-am dus, m-am dus
 unde-alte ispite nu-s
 decât scrisul și cititul
 și umblatul cu stropitul –
 acolo mi-am purtat pașii,
 ierte-mă enoriașii!

Adela Naghiu

Când dau de poezie

(din volumul *Fiul risipitor și Limita de discreție*, ed. TracusArte, București, 2011)

cum freamătă nuielușa fântânarilor când dau
 de apă, așa și eu,

când dau de cuvinte ce au
 rezonanță poetică, mereu
 freamăt și dau din picioare –
 limita de discreție
 mă obligă să mă opresc aici din relatare,
 dar nu prea dau de cuvinte
 poetice azi și aceea selecție
 naturală că parodiștii le-au
 risipit și bagatelizat.
 Sunt aproape muribunde și rare,
 precum s-a întâmplat
 și cu poetele fecioare

nu vreau la revoltă să instig,
 nici doar așa să arunc mănuașă,
 dar îmi vine să mă despletesc și să strig:
 rupeți-i lui Perța nuielușa!

Elena Ștefoi

În zare pe calea ferată

(din volumul *Raport de etapă*, antologia *Din cele mai frumoase poeme din 2011*, ed. TracusArte, București, 2012)

Ninge de o săptămână cum numai în Canada
ninge,
 dar trenurile aici nu întârzie ca la noi niciodat'
 fiindcă a făcut repetiții zilnice, canadianul
învinge
 în lupta cu zăpada, mereu aliniat la start.
 La ambasadă la noi doar câțiva nămeți
 îmi aduc aminte de Fălticeni mei
 în iarnă și i-am rugat pe băieți
 să-i lase acolo. În diplomație ei,
 vorba domnului Pleșu, sunt folositori,
 ne ajută să gândim la rece la toate.
 Eu, ca ambasador, de multe ori
 în preajma lor mi-am văzut problemele
 rezolvate.

Ar mai fi câteva amănunte, dar acest raport
 de etapă n-o să le amintească.
 Nu suntem rupți de lume, muncim, facem
sport
 și luptăm ca faima României să crească!

CITITOR DE REVISTE

Caiete Silvane – 100.

Revista literară
zăvălăuană **Caiete
Silvane** a împlinit
100 de ediții.

Numărul pe mai al revistei reflectă acest fapt. În editorialul său, Daniel Săuca, redactor-șef, menționează: „Din februarie 2005 mai ales, odată cu apariția noii serii, „Caiete Silvane” face parte din viața mea, devorator și eliberator totodată. Sunt bucuros (și, vai, cât de puține momente de bucurie avem...) că am ajuns la numărul 100, și nu oricum. Din „mantaua” revistei au ieșit critici literari, destule cărți valoroase, unor scriitori le-am schimbat destinul literar, am editat numeroase suplimente (cel mai recent vizând un experiment etnologic la Aluniș). Și pentru că revista contează, nume mari ale literaturii române actuale au venit în Sălaj pentru lecturi publice, acceptând, fără rețineri, și să publice în coloanele ei. Editarea publicației, din februarie 2012, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, confirmă drumul nostru.” În paginile revistei, evenimentul este salutat de Tiberiu Marc – președintele Consiliului Județean Sălaj, Radu Căpîlășiu – primarul municipiului Zalău, Prof. Dr. Octavian Lazăr Cosma, membru corespondent al Academiei Române, Viorel Mureșan, Daniel Hoblea, Ileana Petrean-Păușan, Marin Pop, Marcel Lucaciu, Imelda Chința, Irina Petraș, Ștefan Jurcă, Lucian Vasiliu, Augustin Mocanu, Virgil Diaconu, Maria și Grigore Croitoru, Olimpiu Nușfelean, Nicolae Prelipceanu, Liviu Ioan Stoiciu, Septimiu Țurcaș, Eugeniu Nistor, Florica Bud, Florica Pop, Dennis Deletant, Cristian Fulger, Ioan F. Pop, George Vulturescu, Irina Goanță, Victor Munteanu, George Rădeanu, Petru Galiș, Traian Ștef, Ion Pițoiu-Dragomir. Un **Index bibliografic** reiterează sumarul celor 99 de numere apărute în seria nouă a revistei. Kelemen Hunor semnează un grupaj de versuri în maghiară și română. Olimpiu Nușfelean publică eseu *Să furi raiul cu ajutorul cuvîntului*. Sumarul este întregit de cronici literare, reportaj, eseu, fotografii.

La cât mai multe ediții, *Caiete Silvane*!

Nord Literar – 10 ani de apariție.

Revista literară
băimăreană **Nord
Literar** a făcut 10 ani

de apariție. În editorialul său intitulat *După zece ani*, Gheorghe Glodeanu, director, mărturisește: „Am dorit să devenim o revistă axată pe talent și pe prietenie. Și cred că am reușit. Ce va urma, vom vedea. Începutul a fost făcut și, după un deceniu, putem spune că revista *Nord Literar* a făcut istorie. Istorie literară. Este o poveste frumoasă, una din puținele povești frumoase pe care le oferă lumea de azi. O lume ce s-a înstrăinat tot mai mult de actul de cultură. *Nord Literar* s-a născut din aspirațiile unor oameni care iubesc sincer literatura și care au luat-o în serios. Niște oameni care au visat și care continuă să viseze. Iar visele lor și ale colaboratorilor lor vor duce povestea mai departe în următorul deceniu.” Evenimentul este salutat de Zamfir Cicveu – președintele C.J. Maramureș, Pamfil Bercean – subprefect, Cătălin Cherecheș – primar, Irina Petraș, Horia Bădescu, Elena Liliana Popescu, Mircea Petean. Gheorghe Glodeanu cometează studiul lui Cosmin Perța *Introducere în fantasticul de interpretare*, vol. I, apărută la Editura Tractus Arte. Ștefan Jurcă realizează un dialog cu Săluc Horvat, directorul executiv al revistei, care recunoaște: „Din fericire pentru noi, oferta de publicare este mai mult decât generoasă. Propunerile vin din cele mai diferite zone ale țării, uneori și din străinătate, dovadă că *Nord Literar* a devenit o revistă cunoscută și prețuită de scriitori și de critica literară.” Revista publică versuri semnate de Vasile Igna, Ioan Es. Pop, Nicolae Scheianu, Corina Petrescu, Bianca Molnar, Marian Barbu, proză de Radu Ulmeranu. Augustin Cosmuța scrie despre apariția și manifestarea „ideii de revistă” la Baia Mare iar Gheorghe Pârja despre prezența lui Mario Vargas Llosa la Cluj-Napoca, scriitor celebru pe care l-a întâlnit la Facultatea de Litere din orașul de pe Someș.

La mulți ani, *Nord Literar*! (O. N.)

Emil Botta. Astăzi puțini redactori de reviste, de emisiuni radio și TV își mai amintesc de poetul Emil Botta. Emil Botta este cel înscris foarte clar, distinct în linia lirică interbelică Blaga-Arghezi-Bacovia-Botta. Toți însă pe Emil Botta îl evită, nu din oarecare ranchiuni și circumstanțe, pur și simplu au uitat de poet. Emil Botta este cel care a deschis și definit prin versuri spiritul ludic în poezie, metafizica lirismului și jocul histrionic. Când un comentator de poezie abordează creația lui Mihai Ursachi, ca prin minune, uită de predecesorul său, important, Emil Botta, cel care i-a deschis ochii, Ursachi fiind urmat în anii '80 tare îndeaproape de Nichita Danilov. Mai departe, revista *Poesis* îl aniversează la 60 de ani pe poetul Daniel Corbu. Prozatorul Alexandru Vlad semnează proză scurtă ca și cum ar semna un editorial. A mai făcut el din astea. George Vulturescu scrie despre poezia lui Aurel Pantea. Aurel Pantea, precum toți poeții din Ardeal, din Transilvania, este prea puțin cunoscut. Pe ăia din Iași și București îi cam doare în cot de poezia lui. Probabil nu au vreme, după cum am constatat că nu au vreme nici măcar de ei. Sunt, dar nu arată că ar exista. Ca atare, G. V. stabilește despre poetul Aurel Pantea un discurs ce instaurează și instituie inventarul tanaticului din poezia lui A. P. Din scrisele lui G. V. cel mai mult mi-au plăcut următoarele rânduri: „Aurel Pantea este un artaudian al viziunilor entropice ale «sfârșitului limbajelor», în imposibilitatea de a gândi un «limbaj atroce» care să exprime *golul, nimicul...*” Și totuși, în paginile revistei dăm peste un eseu despre „alexandrinism și criză la Emil Botta”. Sunt pomenite volume de Emil Botta apărute înainte de '89 și după. Semnează George Achim. Ca un făcut însă, comentatorul în textul său nu-l poate despărți pe poet de actor și-o trage pe arta domeniului evidenței, cu „teatralitatea poeziei lui Emil Botta”, definiție care este o bazaconie numai în capul necitiților, și-o dă înainte cu: efectele spectaculare, măștile eului și știința gradării și exteriorizării emoției și sentimentului. De aici, nu e mult pentru ca George Achim să ajungă la o concluzie barbară luată după Mihail Sebastian: imaginea de „lunatic” a lui Botta, de ins funambulic, răătăcit într-o lume de transparențe și de fum, fascinat de mistere și de artificii, mistuit de fantasme și

de melancolii... Bine că mai încolo G. A. recunoaște: „despre relația dintre *poet* și *actor*, Botta vorbește cu parcimonie și cu evidentă stânjeneală”... Dar cu astea nu am făcut nimic. Emil Botta este un mare poet român, de la care și Nichita Stănescu, suit acum pe lauri, a învățat – și sunt convins că l-a cunoscut – foarte mult.

Jurnalul național, ianuarie-martie 2013.

Mircea Handoca a publicat de curând un frumos și impresionant volum intitulat provocator „Fost-a Eliade credincios?” (Iași, Editura TipoMoldova – 2011), notează Mac Linscott Ricketts. În altă parte, în articolul „Cunoaștere și comunicare”, Constantin Mihai meditează ortodox în felul următor: „Există sisteme de gândire care gravitează în jurul apodicticului, problematicului, sisteme materiale cu un caracter reflectoriu, adică punctate de o conștiință teoretică. Rațiunea umană pendulează între o gândire sistemică și un aspect pasiv al sistemului reglat de o latură autonomă a mentalului și de o latură eteronomă a lucrurilor interioare și exterioare. Singura modalitate care asigură depășirea polarității subiect-obiect este mistica cunoașterii fundată pe har. Jocul spiritual care decurge din triada *Har-chemare-căutare* este o certitudine că și cunoașterea își are sediul în mistică. De aici deosebirea fundamentală între tipul antropologic autonom, supus controlului logic al conceptelor, raționamentelor și tipul antropologic religios, dominat de logica Adevărului Relevant, unic, vehiculat de dogma creștină.” Ce ați înțeles din rândurile reproduse? Mărturisesc că eu nu am priceput nimic. Mărturisesc că nu o să pricep niciodată cum cunoașterea și-ar putea avea sediul în mistică. Titu Popescu, la rubrica sa, scrie o cronică lungă la cartea lui Ioan Pinte, *Proximități și mărturisiri* (Cartea Românească, București, 2012): „Atingerea teologului de condiția de cărturar îi imprimă un fel de blajinătate reflexivă, ceea ce se vede și din fotografia autorului de pe ultima copertă, ca și din reproducerea de pe prima, după *Lectura breviarului, seara*, de Carl Spitzweg.”

Timpul nr. 3/2013.

Revista de cultură apare la Iași din

1990, la inițiativa scriitorului Liviu Antonesei și a altor confrăți ieșeni. Pentru că revista *Timpul* are în orașele din țară o distribuție al cărei traseu îmi este necunoscut – în chioșcurile de ziare din Bistrița a apărut doar în primii trei ani de la

lansare – am să semnez câteva nume de scriitori care semnează articole, cronici de carte, eseuri, opinii și voi alege un fragment de text care mi se pare cel mai grăitor din cele 24 de pagini ale publicației. Am remarcat pe Horia Pătrașcu, Mircea Gheorghe, Alexandru Petria (cu poezie), Ovidiu Pecican, Gabriel Andreescu, Dorin Tudoran, Emil Brumaru, Sorin Bocancea, William Totok, și apariția în librării a antologiei de poezie, *Un taur în vitrina de piatră*, de Liviu Antonesei, editată de Adenium din Iași. Horia Pătrașcu ia la măcinat volumul Martei Petreu, *Un trecut deocheat sau Schimbarea la față a României* (Editura Institutul Cultural Român, București): *Cu toate că, fiind o cultură mare („sortită unei meniri monumentale în lume”), Rusia este diferită de România, intrarea sa tardivă în istorie (abia în secolul al XIX-lea) o face, exclusiv din acest punct de vedere, similară situației în care se află România. De la felul în care „rușii au frământat până la obsesie problema destinului lor” pe toată întinderea secolului al XIX-lea trebuie să învețe românii dacă vor „cu adevărat să-și croiască drum în istorie”. Nu e nici într-un caz vorba de împrumutul unor forme exterioare specifice acestei țări, ci doar de intensitatea trăirii problemei destinului propriu. Finalitatea nu este transformarea României într-o cultură mare căci cultura mare este „mare” prin natura ei, este destinată de la bun început să fie mare și deci o cultură mică nu poate deveni mare. Rusia nu poate servi decât drept catalizator al transfigurării României într-o cultură... intermediară, așa cum este Spania. Privind la Rusia, România trebuie să-și propună să devină o Spanie a sud-estului Europei.* (V.R.)

În *Dacia Literară*, nr. 5-6/2013, un număr dens și echilibrat, Adrian Dinu Rachieru

„sacrifică” 20 de pagini pentru a scrie, documentat și convingător, „Despre «dualismul eminescian»”, evocând personalitatea marelui poet și gazetar. „Tratat anistoric, ridicat în ochii posterității la rangul exemplarității, adevărul Eminescu a fost, deseori, «pierdut» sub crusta aprecierilor «generaliste», fiind convocat ca argument suprem în orice demonstrație și desfigurat prin comentarii partizane, colorate ideologic. Și dacă în ipostază lirică s-a dovedit a fi «cel dintâi fapt pozitiv al poeziei noastre»

(după aprecierile lovinesciene), tot criticul de la *Sburătorul* amenda publicistica eminesciană considerând-o o «eroare fatală», este de părere criticul de la Timișoara. Tot despre Eminescu mai opinează Iulian Marcel Ciubotaru, George Bodea, Theodor Codreanu și Constantin Cubleșan.

Admirabile pagini semnează scriitorul de la Câmpulung Moldovenesc, Ion Filipciuc, rememorând secvențe trăite în compania regretatului universitar ieșean Dumitru Irimia, conducătorul științific al lucrării profesorului Ion Filipciuc pentru obținerea gradului didactic I, iar Alexandru Zub o evocă pe Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Un grupaj consistent de poeme semnează Kiki Dimoula din Grecia (prezentarea și traduceri de Andreas Rados și Valeriu Mardare), iar proza este reprezentată de Viorel Dianu. La chestionarul cu accente lirice răspund de data aceasta Gellu Dorian, Ioan Holban, Gheorghe Schwartz și Maria Pilchin din Chișinău.

Ne-au mai reținut atenția semnăturile lui Aurel Leon, Luca Prisecaru, Nicolae Scurtu, George Popa, Stelian Dumistrăcel, Sterian Vicol, Constantin Coroiu, Vlad Zgârciob, Andrei Brezianu, Grigore Ilisei, Liviu Grăsoiu, Amalia Voicu, Adrian G. Romilă, Luca Pițu, Vasile Iancu, Ioan Răducea, Florin Faifer, Liviu Apetroaie, Vasilian Doboș, George Stanca, Olga Rusu, Călin Ciobotari (interviu cu Liviu Rusu), Sorina Bălănescu, Constantin Ostap, Liviu Timofte. O revistă care apare în provincie, fără a fi deloc provincială.

Vatra, nr. 4-5/ 2013, are un sumar atât de bogat în subiecte „tari”, încât îți vine greu chiar și numai să le amintești pe toate. De aceea vom trece în revistă doar cele cinci cronici literare semnate de Liana Cozea, Andrei Moldovan, Andrei Zanca, Alex Goldiș și Kocsis Francisko.

Compromisuri dureroase se intitulează cronică Liane Cozea, care pune sub lupă volumul Anei Selejan intitulat „*Glasul patriei* – un cimitir al elefanților în comunism”, apărut în 2012, la Editura Vremea din București. Cartea dezvăluie «realitatea paralelă» pe care puterea comunistă a creat-o prin revista mai sus amintită, publicație ai cărei cititori-țintă erau emigranții români, după cum mărturisește însăși autoarea cronicii. Apărută în 1955, *Glasul patriei* își încheie misiunea la 20 septembrie

1972, din noiembrie al aceluiași an urmând să apară „urmașă” ei, *Tribuna României*. Organ al Comitetului român pentru repatriere, revista a reunit în paginile ei semnăturile unor prestigioși «intelectuali vulnerabili», în majoritate foști deținuți politici sau foști emigranți, câțiva reabilitați [...], ei devenind argumentul suprem al libertății creatoare sau al prestigiului și succesului comunist, dobândite fără îngrădiri și părtiniri”. Printre aceștia, amintim: Tudor Arghezi, George Călinescu, Șerban Cioculescu, Al O. Teodoreanu (Păstorel), Victor Eftimiu, Cezar Petrescu, Virgil Cândea, Radu Gyr, Ion Vineanu, Nichifor Crainic, Constantin Noica și alții.

Liana Cozea constată „lipsa de grabă a Anei Selejan, meditația și scrisul chibzuit, spiritul de echitate și absența oricăror exagerări care ar putea trimite cu gândul la un «parti pris»”. Ca să conchidă fără echivoc: „Cartea aceasta este o meditație asupra compromisurilor dureroase pe care mulți scriitori remarcabili au fost constrânși să le facă: «Regimurile despotice au obligat elitele autentice ale spiritului la această existență dublă, dar nu le-au îngenuțat. În vizionarismul lor, știau că partea ascunsă a creației își va lua revanșa față de partea vizibilă, zornăitoare»”.

Cronica lui Andrei Moldovan, *Jocul de-a zeii*, se referă la volumul *ERG* (Editura Charmides, 2012) semnat de Dan Coman, „prezență aproape singulară în lirica noastră de azi”. Dovedindu-se, și în această analiză, riguros în observații și judecăți, cu argumente convingătoare, Andrei Moldovan afirmă, printre altele: „În piesa de teatru a lui Camus, „Jocul de-a zeii” se termină tragic, într-o lume care se alienează. În volumul *ERG* nu putem vorbi despre tragism, iar dacă există el se consumă în subteranele adânci ale ființei, fără a îngădui semne de suprafață. Asta pentru că Dan Coman nu poate renunța deplin la sensibilitatea umană, nu poate juca fără rezerve rolul olimpienilor”.

Pentru ca în final, cronicarul să dea o sentință greu de contestat, în ceea ce-l privește pe poetul pus în discuție: „Acest din urmă volum de poeme întărește convingerea că Dan Coman este o voce lirică aparte, de aceea riscă să fie și una durabilă”.

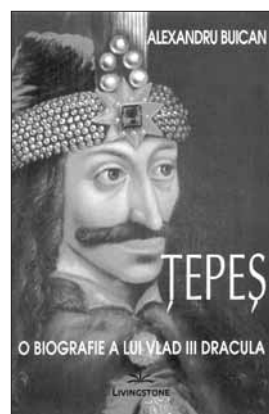
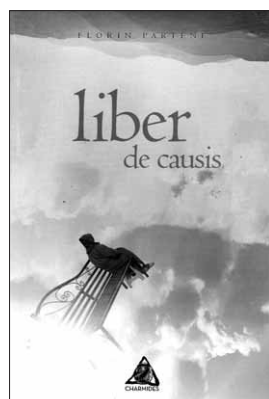
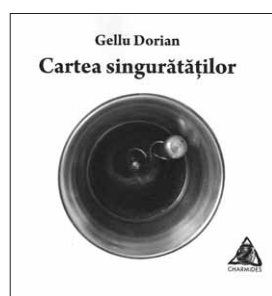
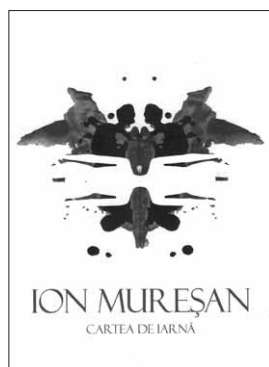
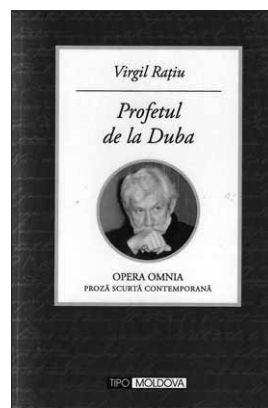
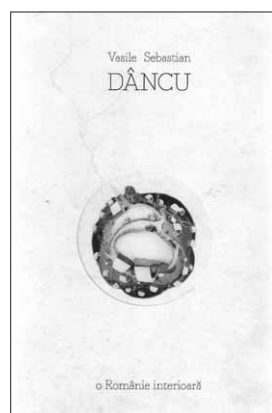
Andrei Zanca despre volumul *Grota și literale* (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013): „«Obsesia Nordului», ca drum al decantării, limpezirii și transparenței lăuntrice, ascunde un paradox: textele lui George Vulturescu constituie o „opera apertă”, interpretabilă dinspre extrem de variate unghiuri. Dincolo de ele însă bardul Nordului urcă-coborând și coboară înălțându-se pe filiera arhetipală, mitică a marii poezii dintotdeauna”. Cronica lui Andrei Zanca se intitulează „Un bard al Nordului”.

Cea de a patra cronică, „Tânăra mânăioasă”, este semnată de Alex Goldiș, care analizează ultima plachetă de versuri a Angelei Marinescu/Marcovici, *Intimitate*, (Editura Charmides, Bistrița, 2013). Spune, printre altele, cronicarul: „«Intimitate» e, în primul rând, o reflecție despre «procesul întunecării scrisului». Peste tot în volum, Angela Marinescu/Marcovici își testează resursele, își pipăie organele poetice să vadă dacă și în ce măsură au rămas intacte, încearcă să se reconecteze la sursa primară a inspirației. De aici, simpatia față de «chinezoaica înaltă, din lumea asiatică a poeziei», teama de sterilitate dramatizată în invocarea ei tot mai insistentă, încercarea de elucidare a secretului «intensității» – și, peste toate, respectul înfiorat față de «mișcările mele de poetă virgină»”.

În fine, Kocsis Francisko încheie seria cronicarilor acestui număr de revistă cu *Un mare iubitor de nuanțe*, pe numele său Teodor Borz, care face parte, după cum ne informează cronicarul, din gruparea de poeți formată în jurul revistei *Vatra* la mijlocul anilor 70. Este pus în discuție volumul *Colivii*, apărut la Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2011. E o cronică amplă, minuțioasă, aplicată. Din motive lesne de înțeles, cităm doar finalul acesteia: „Unul dintre poeții remarcabili ai generației optzeci, Teodor Borz este (...) un poet al rafinamentelor, un giuvaier ale cărui melancolii sunt ridicate în parabolă și tensionate uneori până la paradox”.

Să mai adăugăm că tema acestui număr este *Biserica vs stat*, la care colaborează: Florin Poenaru, Vasile Ernu, Victoria Stoiciu, Costi Rogozanu, Iulia Popovici, Veronica Lazăr, Alex Cistelean, Ana Bazac, Natalia Buior, Theodor Adorno și Gabriel Catalan. (A. P.)

CĂRȚI SOSITE LA REDACȚIE

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Raluca BACIU, *Peisaj*